

PLANI LOKAL I TRASHËGIMISË KULTURORE
LOKALNI PLAN KULTURNE BAŠTINE
LOCAL CULTURAL HERITAGE PLAN

**DRAGASH
DRAGAŠ**

**CH
WB**
Cultural
Heritage without Borders

*Komuna e Dragashit
Opština Dragaš
Municipality of Dragash*

Çdokush, individualisht ose në mënyrë kolektive, ka të drejtë të përfitojë nga trashëgimia kulturore dhe të kontribuojë për pasurimin e saj;

Seksioni I, Neni 4, a. Konventa kuadër e Këshillit të Evropës për vlerën e trashëgimisë kulturore për shoqërinë - Faro, 27 tetor 2005

Svi, pojedinačno ili kolektivno, imaju pravo da uživaju dobrobit kulturnog nasleđa i doprinose njegovom bogaćenju;

Odeljak I. Član 4, a. Okvirna konvencija Saveta Evrope o vrednosti kulturnog nasleđa za društvo - Faro, 27 oktobar 2005

Everyone, alone or collectively, has the right to benefit from the cultural heritage and to contribute towards its enrichment;

Section I, Article 4, a. Council of Europe framework convention on the value of cultural heritage for society - Faro, 27 October 2005

Përmbajtja

- 3 Falënderim
- 3 Shkurtesat
- 4 Parathënie
- 8 Programi i Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore 2012-15
- 12 Memorandum Mirëkuptimi dhjetë-palësh
- 14 Metodologjia e hartimit të Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore
- 16 Forumet Lokale të Trashëgimisë Kulturore
- 18 Anëtarët e Forumit Lokal të Trashëgimisë Kulturore DRAGASH
- 19 Analizë mbi gjendjen ekzistuese të trashëgimisë kulturore dhe natyrore në komunën e Dragashit
- 32 Lista e trashëgimisë kulturore nën mbrojtje të përkohshme DRAGASH
- 46 Takimet e Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore
- 50 Vizita studimore në Mbretërinë e Bashkuar
- 58 Punëtoritë
- 60 Analiza SWOT për Komunën e Dragashit
- 66 Analiza PESTEL për Komunën Dragashit
- 79 Objektivat e përgjithshme dhe prioritizimi i projekteve
- 80 Vizitat studimore në regjion
- 86 Periudha e konsultimeve publike
- 89 Prioritetet dhe projektet e identifikuar në Komunën e Dragashit
- 94 Vlerësimi i procesit të hartimit të PLTK-së nga anëtarët e Forumeve
- 101 Zbatimi i projekteve
- 102 Bibliografia
- 104 Lista e figurave
- 106 Ekipi i programit dhe i publikimit

Sadržaj

- 3 Zahvalnost
- 3 Skraćenice
- 4 Predgovor
- 8 Program Lokalnih Planova Kulturne Baštine 2012-15
- 12 Desetostrani Memorandum o Razumevanju
- 14 Metodologija izrade Lokalnih Planova Kulturne Baštine
- 16 Lokalni Forumi Kulturne Baštine
- 18 Članovi Lokalnog Foruma Kulturne Baštine DRAGAŠ
- 19 Analiza postojećeg stanja kulturnog i prirodnog nasleđa opštine DRAGAŠ
- 32 Lista kulturne baštine pod privremenom zaštitom DRAGAŠ
- 46 Sastanci Lokalnih Foruma Kulturne Baštine
- 50 Studijska poseta Ujedinjenom Kraljevstvu
- 58 Radionice
- 60 SWOT Analiza za opštinu Dragaš
- 66 PESTEL Analiza za opštinu Dragaš
- 79 Opšti ciljevi i određivanje prioriteta projekata
- 80 Studijske posete u regionu
- 86 Period javne rasprave
- 89 Identifikovani prioriteti i projekti u opštini Dragaš
- 94 Evaluacija procesa izrade LPKB od strane članova Foruma
- 101 Sprovođenje projekata
- 102 Bibliografija
- 104 Spisak figura
- 106 Tim programa i publikacije

Content

- 3 Acknowledgement
- 3 Abbreviations
- 4 Foreword
- 8 The Program of Local Cultural Heritage Plans 2012-15
- 12 Ten partite Memorandum of Understanding
- 14 The methodology of elaboration of Local Cultural Heritage Plans
- 16 Local Cultural Heritage Forums
- 18 The members of Local Cultural Heritage Forum of DRAGASH
- 19 Analysis on the current state of cultural and natural heritage in the municipality of Dragash
- 32 The List of Cultural Heritage under Temporary Protection of DRAGASH
- 46 Meetings of Local Cultural Heritage Forums
- 50 The study visit in the United Kingdom
- 58 Workshops
- 60 SWOT analysis for the municipality of Dragash
- 66 PESTEL analysis for the municipality of Dragash
- 79 General objectives and prioritization of projects
- 80 Study visits in the region
- 86 The period of public consultation
- 89 Priorities and projects identified in the municipality of Dragash
- 94 The evaluation of the drafting process the LCHP by the Forum members
- 101 The implementation of projects
- 102 Bibliography
- 104 List of figures
- 106 The program and publication team

Shënim: Për shkaqe praktike, emri i komunës përkatëse në tekstin e versionit të gjuhës angleze është bërë në parim të shumicës së popullatës që jetojnë në atë komunë.

Napomena : Iz praktičnih razloga, naziv opštine u tekstu verzije na engleskom jeziku je napravljen po principu većine stanovništva koje živi u opštini.

Note: For practical reasons in the English version, the name of the relevant municipality is according to the principle of the majority population living in that municipality.

Falënderim

Falënderojmë shtetin suedez, kryetarët e komunave partnere, të gjithë anëtarët e forumeve lokale, partnerët lokalë e ndërkombëtar dhe gjithë stafin e zyrës së CHwB në Kosovë të cilët me kontributin e tyre ndikuan në mbarëvajtjen e suksesshëm të këtij programi.

Shkurtesat

CHwB – Trashëgimia Kulturore pa Kufij (Cultural Heritage without Borders)

DPH - Departamenti i Planifikimit Hapësinor / Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor

FLTK – Forumi Lokal i Trashëgimisë Kulturore

GIZ – Shoqata Gjermane për Bashkëpunim Ndërkombëtar (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit)

IPH - Instituti i Planifikimit Hapësinor/ Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor

MKRS – Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve

MMPH – Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor

MTI – Ministria e Tregtisë dhe Industrisë

OJQ – Organizatë Jo-Qeveritare

PLTK – Plani Lokal i Trashëgimisë Kulturore

QRTK – Qendra Regjionale për Trashëgimi Kulturore

TKN - Trashëgimia Kulturore dhe Natyrore

UN-HABITAT – United Nations Habitat

USAID – United States Agency for International Development

Zahvalnost

Zahvaljujemo se švedskoj državi, gradonačelnicima partnerskih opština, svim članovima lokalnih foruma, lokalnim i međunarodnim partnerima i osoblju kancelarije CHwB na Kosovu koji su dali svoj doprinos uspešnom sprovođenju ovog programa.

Skraćenice

CHwB – Kulturno nasleđe bez granica (Cultural Heritage without Borders)

GIZ – Nemačko društvo za međunarodnu saradnju

IPP - Institut za Prostorno Planiranje / Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja

KPB – kulturna i prirodna baština

LFKB – Lokalni Forum Kulturne Baštine

LPKB – Lokalni Plan Kulturne Baštine

MKOS – Ministarstvo kulture, omladine i sporta

MSPP – Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja

MTI – Ministarstvo trgovine i industrije

NVO – Nevladina organizacija

OPP - Odeljenje Prostornog Planiranja/Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja

RCKB – Regionalni centar za kulturnu baštinu

UN-HABITAT – United Nations Habitat

USAID – United States Agency for International Development

Acknowledgement

We thank the Swedish state, the mayors of partner municipalities, all members of local forums, local and international partners and the entire staff of the CHwB Office in Kosovo, which with their contribution effected the successful progress of this program.

Abbreviations

CHwB – Cultural Heritage without Borders

CNH – Cultural and Natural Heritage

DSP - Department for Spatial Planning/Ministry of Environment and Spatial Planning

GIZ – Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit

ISP - Institute for Spatial Planning/ Ministry of Environment and Spatial Planning

LCHF – Local Cultural Heritage Forum

LCHP – Local Cultural Heritage Plan

MCYS – Ministry of Culture, Youth and Sport

MESP – Ministry of Environment and Spatial Planning

MTI – Ministry of Trade and Industry

NGO – Non Governmental Organization

RCCH – Regional Center for Cultural Heritage

UN-HABITAT – United Nations Habitat

USAID – United States Agency for International Development

Parathënie

Ing-Marie Munktell, kryesuese e CHwB-së
Annika Magnusson, sekretare e
përgjithshme e CHwB-së

Trashëgimia Kulturore pa Kufij feston 20 vjetorin

Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB), organizatë suedeze e pavarur joqeveritare që i dedikohet shpëtimit dhe ruajtjes së trashëgimisë kulturore, kremton 20 vjetorin e krijimit. CHwB është themeluar në Prill të vitit 1995, si reagim ndaj shkatërrimit sistematik të monumenteve dhe objekteve gjatë luftës në ish-Jugosllavi dhe nevojës urgjente për asistencë për zhvillim dhe mbrojtje. Sot, CHwB vazhdon të jetë prezente në Ballkanin Perëndimor por gjithashtu edhe në rajone të tjera.

Teksa përgatitet për fillimin e dekadës së tretë të aktivitetit të saj, CHwB zbuloi logon e saj të re festive, e cila do të përdoret nga CHwB dhe të gjitha zyrat e saj në rajonin e Ballkanit Perëndimor për shënimet, ngjarjet dhe publikimet e përvjetorit. Gjatë këtij viti CHwB do të zbatojë disa iniciativa të vetëdijesimit dhe informimit.

“Mbrotjtja dhe ruajtja e trashëgimisë kulturore është shumë e rëndësishme për zhvillimin e çdo shoqërie. Që nga themelimi i saj, CHwB ka punuar me trashëgiminë kulturore si një forcë aktive për pajtimin, ndërtimin e paqes dhe zhvillimin ekonomik e social në vende të ndryshme të botës” thotë Ing-Marie Munktell, kryesuese e CHwB-së.

Predgovor

Ing-Marie Munktell, predsedavajuća CHwB-a
Annika Magnusson, generalni
sekretar CHwB-a

Kulturno Nasleđa bez Granica proslavlja 20 godišnjicu

Kulturno Nasleđe bez Granica (CHwB), nezavisna švedska nevladina organizacija koja je posvećena spašavanju i očuvanju kulturnog nasleđa, proslavlja svoju 20. godišnjicu. CHwB je osnovano u aprilu 1995 godine kao reakcija na sistematsko uništavanje kulturnih spomenika i objekata tokom rata na prostorima bivše Jugoslavije i hitnoj potrebi za asistiranjem pri razvoju i zaštiti. Danas CHwB još uvek radi širom Zapadnog Balkana ali i u drugim regionima.

Dok zakoračuje u treću deceniju svojih aktivnosti, CHwB obznanjuje svoj novi jubilarni logo, koga će koristiti sve kancelarije CHwB koje deluju u regionu Zapadnog Balkana kao oznaku jubileja, događaja i publikacija. Tokom čitave ove godine CHwB će sprovesti nekoliko inicijativa podizanja svesti i informacija.

“Zaštita i očuvanje kulturnog nasleđa je od ogromnog značaja za razvoj svakog društva. Od svog osnivanja, CHwB je radilo sa kulturnim nasleđem kao aktivnim pokretačem pomirenja, izgradnje mira, društvenog i ekonomskog razvoja u različitim zemljama širom sveta” izjavljuje Ing-Mari Munktell, predsedavajući CHwB.

Foreword

Ing-Marie Munktell, Chairperson of CHwB
Annika Magnusson, Secretary General of
CHwB

Cultural Heritage without Borders celebrates 20 years

Cultural Heritage without Borders (CHwB), an independent Swedish non-governmental organization dedicated to rescuing and preserving cultural heritage, celebrates its 20th anniversary. CHwB was constituted in April 1995 as a reaction to the systematic destruction of cultural monuments and objects that took place during the war in former Yugoslavia and the urgent need for development assistance and protection. Today CHwB still works in the western Balkans but also in others regions.

While embarking on its third decade of activity, CHwB unveiled a new celebratory logo, which will be used by CHwB and all its offices in the Western Balkan region for anniversary markings, events and publications. Throughout this year CHwB will carry out several awareness and information initiatives.

“Protection and preservation of cultural heritage is of enormous importance for the development of any society. Since the establishment, CHwB has worked with cultural heritage as an active force in reconciliation, peace building, social and economic development in countries around the world” says Ing-Marie Munktell, the chairperson of CHwB.

Trashëgimia Kulturore pa Kufij me sekretariat në Stokholm ka tri zyre lokale në Ballkanin Perëndimor, përkatësisht në:

- Shqipëri, duke punuar me kampet rajonale të restaurimit dhe bashkëpunimit të muzeve si dhe monumentet e rajonit të trashëgimisë së epokës komuniste;
- Bosnje dhe Hercegovinë, duke punuar në shumëllojshmëri të projekteve të restaurimit dhe aktiviteteve muzeore;
- Kosovë, ku fokusi vihet në shfrytëzimin e trashëgimisë kulturore në promovimin e pjesëmarrjes së publikut, si një parakusht për zhvillimin lokal dhe pajtimin.

Zyrat e Ballkanit Perëndimor do të shndërrohen në organizata autonome të CHwB-së në secilin shtet gjatë vitit 2015 përderisa brendimi, vlerat dhe misioni i përbashkët është i rregulluar nëpërmjet marrëveshjeve të përbashkëta.

Organizatat e reja të CHwB-së do të vazhdojnë punën e tyre në Ballkanin Perëndimor dhe gjithashtu do të zgjerojnë fushë-veprimtarinë në vende të reja gjeografike.

CHwB do të vazhdojë të përmirësojë kushtet dhe mundësitë për të shijuar lirinë kulturore dhe shumëllojshmërinë kulturore dhe të përdor trashëgiminë kulturore si mjet për të promovuar të drejtat e njeriut, ndërtimin e paqes dhe zhvillimin demokratik.

Sekretariatit Kulturorog Nasleda bez Granica se nalazi u Stokholmu i ima tri lokalne kancelarije na Zapadnom Balkanu, odnosno u:

- Albaniji, saradjujući sa regionalnim kampovima za restauraciju i muzejsku saradnju i regionalnim obeležjima nasleda iz doba komunizma;
- Bosna i Hercegovina, radi na različitim projektima restauracije i muzejski vezane aktivnosti;
- Kosovo, sa fokusom na iskorišćavanje kulturnog nasleda u promovisanju učesća javnosti kao preduslova za lokalni razvoj i pomirenje.

Kancelarije Zapadnog Balkana će postati autonomne CHwB fondacije u svakoj od zemalja tokom 2015, dok su brendiranje, vrednosti i zajedničke misije regulisane kroz zajedničke sporazume.

Novе CHwB Fondacije će nastaviti svoj rad na Zapadnom Balkanu uz proširenje delokruga svog rada i na novim geografskim područjima.

CHwB će nastaviti da poboljšava uslove i mogućnosti za uživanje kulturne slobode i kulturne raznolikosti i korišćenje kulturnog nasleda kao sredstva za promociju ljudskih prava, izgradnje mira i demokratskog razvoja.

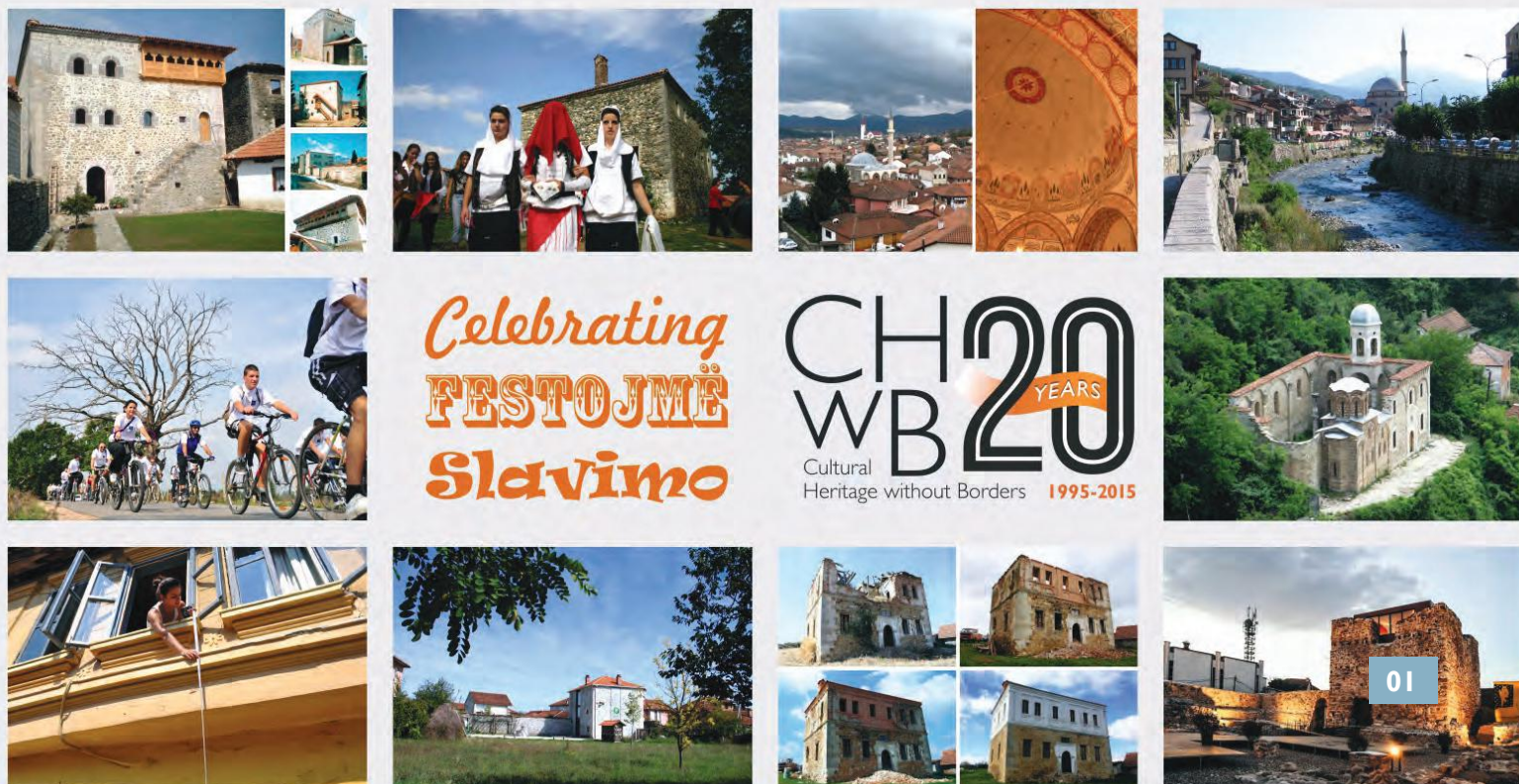
Cultural Heritage without Borders with a secretariat in Stockholm and three local offices in Western Balkans, namely in:

- Albania, working with regional restoration camps and museum cooperation and region's landmarks of Communist-era heritage;
- Bosnia and Herzegovina, working on a variety of restoration projects and museum-related activities;
- Kosovo, where the focus is to utilise cultural heritage in promoting the public participation as a precondition for local development and reconciliation.

The Western Balkan offices will become autonomous CHwB foundations in each country during 2015 whereas branding, values and common mission is regulated through joint agreements.

The new CHwB Foundations will continue their work in the Western Balkans and new geographic areas will also broaden the scope of work.

CHwB will continue to improve the conditions and the opportunities to enjoy cultural freedom and cultural diversity and continue using cultural heritage as a tool to promote human rights, peace building and democratic development.

Sali Shoshi, drejtori i zyrës së CHwB-së në Kosovë

Pjesëmarrja si instrument demokratik në Kosovë

Në Kosovë, zbatimimi i parimit të pjesëmarrjes në vendim-marrje është në gjendjen e vet embrionale. Legjislacioni i shtetit të ri është inkurajues ndaj pjesëmarrjes, mirëpo sikurse edhe në sfera tjera, zbatimimi i këtij parimi në praktikë shpesh është sfidues. Studimet e rasteve tregojnë se diskursi i pjesëmarrjes së komunitetit nganjëherë është tepër ambicioz në synimet e tij nga një këndvështrim praktik, nuk është e lehtë për të aplikuar. Aq më tepër në Kosovë ku një kohë të gjatë, mjedisi historik dhe socio-politik ka qenë në kundërshtim me konceptin e pjesëmarrjes demokratike. Vetëm institucionet dhe shoqëria kosovare janë në një proces tranzicioni me synim demokracinë pjesëmarrëse funksionale por që ritmi i këtij procesi nuk është me saktësi i parashikuar.

Forumi Lokal i Trashëgimisë Kulturore ka bashkuar hartuesit e politikave të nivelit qendror dhe lokal, profesionistët, përfaqësuesit e shoqërisë civile, të rinjtë, gratë dhe burrat me qëllim që ata të jenë pjesëmarrës të drejtpërdrejt në vendim-marrje për të ardhmen e trashëgimisë kulturore në komunën e tyre. Përkundër dallimeve të tyre, ata kanë arritur që të pajtohen rreth Planit të tyre të trashëgimisë si një dokument i përbashkët i cili përcakton prioritetet në sektorin e trashëgimisë kulturore dhe natyrore. Plani i propozuar është sfiduar edhe në dëgjime publike, nganjëherë modeste, në mënyrë që pjesëmarrja të jete edhe më gjithëpërfshirëse.

Sali Shoshi, direktor kancelarije CHwB na Kosovë

Učesće kao instrument demokratij na Kosovu

Na Kosovu, sprovođenje principa učesća u donošenju odluka je u embrionalnom stanju. Zakonodavstvo nove države je ohrabrujuće, ali kao i u drugim oblastima, primena ovog principa u praksi je često izazov. Studije slučaja pokazuju da je diskurs učesća zajednica ponekad previše ambiciozan u svojim ciljevima i sa praktičnog gledišta ga nije lako primeniti. Pogotovo na Kosovu gde je dug period, istorijsko i društveno-političko okruženje bilo suprotno od koncepta demokratskog učesća. Same institucije i kosovsko društvo su u procesu tranzicije čiji je cilj funkcionalna participativna demokratija, ali tempo ovog procesa nije precizno predviđen.

Lokalni Forum kulturne baštine je povezao kreatorne politike centralnog i lokalnog nivoa, stručnjake, predstavnike civilnog društva, mlade, žene i muškarce, sa ciljem da učestvuju u donošenju odluka o budućnosti kulturnog nasleđa njihove opštine. Uprkos njihovim razlikama, oni su uspeali da se usaglaise oko svog Plana za nasleđe, kao zajedničkom dokumentu koji definiše prioritete u oblasti kulturnog i prirodnog nasleđa. Predloženi plan je bio i deo javnih rasprava, ponekad skromnima, kako bi učesće bilo što sveobuhvatnije.

Sali Shoshi, director of CHwB Office in Kosovo

Participation as a democratic instrument in Kosovo

In Kosovo, the implementation of the principle of participation in decision-making is in its embryonic state. The legislation of the new state is encouraging towards participation, but as in other areas, the implementation of this principle in practice is often challenging. Case studies show that community participation discourse is sometimes too ambitious in its goals from a practical standpoint and it is not easy to apply. Even more in Kosovo, where for a long time, the historic and socio-political environment has been at odds with the concept of democratic participation. Kosovo institutions and society itself are in a transition process aiming at functional participatory democracy but that the tempo of this process has not been accurately predicted.

Local Cultural Heritage Forum has joined policymakers of the central and local levels, professionals, representatives of civil society, youth, women and men so that they can participate directly in decision-making on the future of cultural heritage in their municipality. Despite their differences, they have managed to agree on their Heritage Plan as a joint document, which defines priorities in the field of cultural and natural heritage. The proposed plan was challenged at public hearings, sometimes modest, so that participation is even more comprehensive.

Gjithsesi, se e arritur e këtij procesi është vet produkti – Plani Lokal i Trashëgimisë Kulturore.

Mirëpo jo më pak e rëndësishme është procesi i cili ka mundësuar pjesëmarrje, koordinimi të përpjekjeve (nivele qendror dhe lokal) dhe ka krijuar besim në mes të institucioneve dhe shoqërisë civile. Mbi të gjitha ata ndihen ‘pronarë’ të procesit dhe vet Planit. CHwB ndërkaq ndihet në rolin e ndihmësit. Zatën, ky ka qenë dhe qëllimi i gjithë kësaj pune.

Si përfundim, ne besojmë që ky proces e ka vendosur një gur më tepër në ndërtimin e demokracisë pjesëmarrëse në Kosovë.

Međutim, dostignuće ovog projekta je sam proizvod – Lokalni plan kulturne baštine. Ali, ništa manje nije važan i proces koji je omogućio učesće, koordinacija napora (centralni i lokalni nivo) i stvaranje poverenja između institucija i civilnog društva. Pre svega, oni se osećaju kao „vlasnici“ procesa i samog Plana. Dok CHwB ima ulogu pomagača. To je i bio cilj celog ovog rada.

Kao zaključak, mi verujemo da je ovaj proces postavio kamen više u izgradnji participativne demokratije na Kosovu.

However, as an achievement of this process is the product - Local Cultural Heritage Plan.

But no less important is the process, which enabled participation, coordination of efforts (central and local) and has created trust between institutions and civil society. Above all they feel ‘owners’ of the process and the plan itself. CHwB already feels as an assistant. Precisely, this has been the goal of all this work.

In conclusion, we believe that this process has placed a further stone in building more participatory democracy in Kosovo.

Programi i Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore 2012-15

Komunat në Kosovë hasin sot vështirësi të mëdha në shfrytëzimin e trashëgimisë kulturore në dobi të komunitetit, ndërkohë që edhe rreziku i degradimit të mëtejshëm mbetet i lartë. Dihet tashmë se një faktor shpjegues i kësaj gjendje është niveli jo i mjaftueshëm i dialogut mes komunave dhe institucioneve qendrore si dhe mes institucioneve dhe komunitetit. Gjithashtu dhe buxheti i ndarë për trashëgiminë kulturore dhe natyrore në nivel të komunave ka qenë i pamjaftueshëm. Përfshirja e trashëgimisë kulturore në planifikimin hapësinor dhe urban mbetet formal në shumicën e rasteve, ndërkohë që janë urgjente nevojat për qasje strategjike dhe prioritizim të përpjekjeve, qofshin këto në nivel qendror, lokal apo në sferën e OJQ-ve dhe shoqërisë civile.

Me qëllim të krijimit të një qasje të re të ruajtjes dhe promovimit të trashëgimisë kulturore dhe natyrore, Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB), zyra në Kosovë gjatë periudhës 2012 – 2015 inicoi programin e Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore në shtatë komunat e Kosovës: Dragash, Gjakovë, Gjilan, Kaçanik, Partesh, Rahovec dhe Vushtrri.

Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore do të identifikojnë resurset e trashëgimisë kulturore dhe natyrore në komunat partnere, që do të shërbejnë si bazë për zhvillim ekonomik dhe social të komunitetit. Këto plane do të marrin formën e një liste me aktivitete/projekte, rezultat i bashkërendimit të prioriteteve të grupeve të ndryshme të interesit të kyçura në proces, me prioritetet e komunave partnere që kanë në fokus zhvillimin lokal nëpërmjet trashëgimisë kulturore dhe natyrore. Nëpërmjet Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore do të adresohen nevojat e menjëhershme dhe njëkohësisht, do të skicohet një vizion më afat-gjatë për trashëgiminë kulturore dhe natyrore.

Program Lokalnih Planova Kulturne Baštine 2012-15

Opštine na Kosovu se danas suočavaju sa velikim poteškoćama u korišćenju kulturnog nasleđa za dobrobit zajednice, dok je rizik od dalje degradacije i dalje visok. Već je poznato da je obrazložavajući faktor ovog stanja neodgovarajući nivo dijaloga među opštinama i centralnim institucijama i između institucija i zajednice. Takođe, budžet za kulturnu i prirodnu baštinu na opštinskom nivou je nedovoljan. Uključivanje kulturne baštine u urbano prostorno planiranje ostaje formalnost u većini slučajeva, dok je hitna potreba za strateškim pristupom i davanju prioriteta u naporima, bilo na nacionalnom ili lokalnom nivou, odnosno u sferi NVO-a i civilnog društva.

U cilju stvaranja novih pristupa za očuvanje i promociju kulturne i prirodne baštine, Kulturno nasleđe bez granica (CHwB), kancelarija na Kosovu je tokom perioda 2012-2015 pokrenulo program Lokalnih Planova Kulturne Baštine u sedam opština Kosova: Dragaš, Đakovica, Gnjilane, Kačanik, Parteš, Orahovac i Vučitrn.

Lokalni Planovi Kulturne Baštine će identifikovati resurse prirodnog i kulturnog nasleđa u partnerskim opštinama koje će služiti kao osnova za ekonomski i društveni razvoj zajednice. Ovi planovi će biti u obliku liste aktivnosti / projekata, kao rezultat zajedničkog određivanja prioriteta od strane različitih interesnih grupa koje su uključene u proces, sa prioriteta partnerskih opština koje se u cilju svog lokalnog razvoja oslanjaju na kulturno i prirodno nasleđe. Kroz Lokalne Planove Kulturne Baštine, obratiće se pažnja na neposredne potrebe i istovremeno će biti dizajnirana dugoročna vizija za kulturnu i prirodnu baštinu.

The Program of Local Cultural Heritage Plans 2012-15

The municipalities of Kosovo today are facing major difficulties in the use of cultural heritage for community benefits, while the risk of further destruction of cultural heritage remains high. An explanatory cause of this situation, which is already observed, is the insufficient level of dialogue between municipalities and central institutions, as well as between institutions and the community. Moreover, the budget allocated for cultural and natural heritage at the municipal level has proven to be insufficient. The inclusion of cultural heritage in spatial and urban planning remains only formal in most cases, while the needs for strategic approach and prioritization of efforts, be that in local or central level, or in the domain of NGOs and civil society are urgent.

In order to create a new approach for the protection and promotion of cultural and natural heritage, Cultural Heritage without Borders (CHwB), the office in Kosovo, during 2012-2015, initiated the Program of Local Cultural Heritage Plans 2012-2015 in seven municipalities of Kosovo: Dragash, Gjakova, Gjilan, Kaçanik, Partesh, Rahovec and Vushtrri.

Local Cultural Heritage Plans will identify cultural and natural heritage resources in the partner municipalities, which will serve as basis for economic and social development of the community. These plans will have the form of a list of activities/ projects, as a result of coordination of the priorities of different groups of interest involved in the process with the priorities of the partner municipalities, focused in the local development through cultural and natural heritage. Through these Local Cultural Heritage Plans, the immediate needs will be addressed, and simultaneously, a long-term vision for cultural and natural heritage will be devised.

Objektivi i përgjithshëm i programit është të kontribuojë në përfortimin e rolit të Komunave, OJQ-ve dhe komuniteteve në ruajtjen dhe revitalizimin e trashëgimisë kulturore dhe natyrore lokale dhe shfrytëzimin e saj të qëndrueshëm në shërbim të zhvillimit lokal. Objektivi tjetër kryesor është sinergia e veprimeve të gjithë akterëve të nivelit qendror, komunal dhe të komunitetit që veprojnë në fushën e trashëgimisë kulturore dhe natyrore.

Qëllimi i programit është të përmirësojë gjendjen e trashëgimisë kulturore dhe natyrore në komunat partnere të programit, të ndihmojë në integrimin e saj efektiv në kontekstin e planifikimit urban si dhe të lehtësojë integrimin e saj në qarqet ekonomike, turistike e kulturore lokale. Një faktor i rëndësishëm i arritjes së këtyre qëllimeve është edhe bashkëpunimi i ngushtë me institucionet qendrore, si Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit, Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor, Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, dhe organizatat ndërkombëtare sikurse UN HABITAT-i, Qendra Rajonale e Mjedisit (REC), etj.

Metodologjia - Në mënyrë që të plotësohen objektivat e përgjithshme dhe qëllimi i programit është shfrytëzuar një metodologji e punës gjithëpërfshirëse, që në vete ngërthen përfshirjen e grupeve të ndryshme të interesit të kyçura në procesin e identifikimit, dokumentimit, ruajtjes dhe promovimit të trashëgimisë kulturore në Kosovë. Për këtë qëllim në shtatë komunat partnere janë themeluar shtatë Forume Lokale të Trashëgimisë Kulturore. Këta të fundit janë grupe joformale që kanë si qëllim angazhimin e akterëve kryesorë të nivelit qendror dhe lokal për të harmonizuar dhe koordinuar punën në kuadër të Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore në komunat partnere. Forumet Lokale të Trashëgimisë Kulturore të komunave përkatëse nëpërmjet takimeve të rregullta do të luajnë rolin kryesor në hartimin e Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore, teksa CHwB do të sigurojë mbarrëvajtjen e procesit duke ofruar përkrahjen e saj organizative, profesionale dhe financiare. Përpilimi i këtyre planeve dhe aprovimi i tyre nga

Opšti cilj programa je da doprinese jačanju uloge opština, nevladinih organizacija i zajednica u očuvanju i revitalizaciji lokalne prirodne i kulturne baštine i održivog korišćenja istog u službi lokalnog ekonomskog razvoja. Drugi ključni cilj je sinergija aktivnosti svih aktera sa centralnog nivoa vlasti, opština i zajednica koje deluju u oblasti kulturne i prirodne baštine.

Cilj programa je da se poboljša stanje kulturne i prirodne baštine u partnerskim opštinama ovog Programa, da pomogne u što efikasnijoj integraciji u kontekstu urbanističkog planiranja i kako bi se olakšala njegova integracija u ekonomskim, lokalnim turističkim i kulturnim krugovima. Važan faktor u ostvarivanju ovih ciljeva je bliska saradnja sa centralnim institucijama kao što su Ministarstvo kulture, omladine i sporta, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, Ministarstvo trgovine i industrije, i međunarodne organizacije poput UN HABITAT, Regionalni centar za životnu sredinu (REC), itd.

Metodologija - Da bi se ispunili opšti ciljevi i svrha programa korišćena je sveobuhvatna metodologija rada, koja u sebi podrazumeva učesće različitih interesnih grupa uključenih u proces identifikacije, dokumentovanja, očuvanja i promocije kulturnog nasleđa na Kosovu. Za tu svrhu sedam partnerskih opština su osnovale sedam Lokalnih Foruma. Ovo poslednje su neformalne grupe koje imaju za cilj uključivanje ključnih aktera sa centralnog i lokalnog nivoa, kako bi rad u okviru Lokalnih planova kulturne baštine u partnerskim opštinama bio usklađen i koordinisan. Lokalni Planovi Kulturne Baštine dotičnih opština će kroz redovne sastanke igrati ključnu ulogu u razvoju Lokalnih Planova Kulturne Baštine, jer će CHwB obezbedi nesmetan tok procesa pružajući svoju organizacionu stručnost, profesionalnost i finansiranje. Izrada ovih planova i njihovo odobrenje od strane Lokalnih Foruma Kulturne Baštine će otvoriti put za realizaciju aktivnosti u periodu

The overall objective of the Program is to contribute to strengthening the role of municipalities, NGOs and communities on the revival of local cultural and natural heritage and its sustainable use for the purpose of local economic development. The next key objective is the synergy of actions of all central and municipal level stakeholders and the community operating in the field of cultural and natural heritage.

The goal of the Program is to improve the situation of natural and cultural heritage in partner municipalities of this program, to assist in its effective inclusion in the framework of urban planning and to facilitate its integration into economic, tourist, cultural and local circles. An important driver in achieving these goals is close cooperation with central institutions such as the Ministry of Culture, Youth and Sport, the Ministry of Environment and Spatial Planning, the Ministry of Trade and Industry, the UN-HABITAT, Regional Environmental Centre (REC), etc.

Methodology

In order to meet the overall objectives and purpose of the program, a comprehensive working methodology was used, which includes the involvement of various interest group in the process of identification, documentation, preservation and promotion of cultural heritage in Kosovo. For this purpose the seven partner municipalities have established seven Local Cultural Heritage Forums. These forums are informal groups aiming to engage the key central and local level stakeholders to harmonize and coordinate the work within Local Cultural Heritage Plans in the partner municipalities. Local Cultural Heritage Forums of the respective municipalities, through regular meetings will play a key role in developing Local Cultural Heritage Plans, as CHwB will ensure the welfare of the process by providing its organizational, professional and financial expertise. The elaboration of

vetë Forumet Lokale të Trashëgimisë Kulturore do t'i hapë rrugën implementimit të aktiviteteve, gjatë periudhës 2013-2015 nëpërmjet projekteve të investimeve kapitale për komunat partnere.

Grupet e synuara janë ekipet komunale të komunave partnere, saktësisht zyrtarë të Departamenteve të Urbanizmit, Kulturës dhe Zhvillimit Ekonomik, Organizatat Jo Qeveritare dhe përfaqësuesit e shoqërisë civile; nga ana tjetër janë përfaqësues të Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sportit, Qendrat Rajonale të Trashëgimisë Kulturore, Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor, Instituti për Planifikim Hapësinor, Ministria e Tregtisë dhe Industrisë - Departamenti i Turizmit, ekspertë të ndryshëm vendas e të huaj, qytetarët, grupet rinore lokale, etj. Përfshirja e grupeve të ndryshme të interesit në këtë proces dhe hartimi i një Plani Lokal për Trashëgiminë Kulturore nga ky grup, do të ndikojë në krijimin e ndjenjës së pronësisë ndaj planit nga një grup më i gjerë, që tejkalon kufijtë zyrtar të institucioneve përgjegjëse për menaxhimin dhe promovimin e trashëgimisë kulturore. Në anën tjetër trajtimi i çështjeve rreth ruajtjes dhe promovimit të trashëgimisë kulturore edhe nga përfaqësues të shoqërisë civile, të cilët jo medoemos janë profesionist të kualifikuar për këtë fushë do të ndikojnë në ofrimin e qasjes gjithëpërfshirëse dhe pjesëmarrjes demokratike. Në këtë mënyrë procesi i identifikimit, dokumentimit, interpretimit, ruajtjes dhe promovimit të trashëgimisë kulturore do të realizohet duke marrë parasysh një opinion dhe qëndrim gjithëpërfshirës, duke debatuar dhe reflektuar haptas rreth mundësive dhe sfidave që paraqiten para pasurive të trashëgimisë kulturore në komuna, duke konsideruar edhe vlerën e shtuar nga komuniteti dhe në këtë mënyrë duke njohur rolin e organizatave vullnetare si partnerë në aktivitete dhe kritikë konstruktive të politikave të trashëgimisë kulturore. Në implementim të disa prioriteteve të dala nga këto plane, CHwB do të investojë në secilën komunë partnere të programit gjithsej 100.000 € brenda periudhës së viteve 2013-2015, ku bashkë me kontributin e secilës

2013-2015 kroz kapitalne investicione projekte za partnerske opštine.

Ciljne grupe su opštinski timovi partnerskih opština, službenici Uprave za Urbanizam, Kulturu i Ekonomski Razvoj, predstavnici Nevladinih Organizacija i Civilnog Društva. S druge strane su predstavnici Ministarstva Kulture, Omladine i Sporta, regionalnih centara kulturne baštine, Ministarstva Životne Sredine i Prostornog Planiranja, Institut za Prostorno Planiranje, Ministarstvo Trgovine i Industrije – Departman za Turizam, različiti domaći i strani stručnjaci, građani, lokalne omladinske grupe, itd. Učešće različitih interesnih grupa u procesu izrade Lokalnog Plana za Kulturnu Baštinu će pomoći da se stvori osećaj vlasništva nad ovim planom od strane šire grupe, koja prevazilazi okvire zvaničnih institucija odgovorne za upravljanje i promociju kulturnog nasleđa na centralnom i lokalnom nivou. S druge strane, pitanjima oko očuvanja i promocije kulturne baštine baviće se i predstavnici civilnog društva, koji nisu nužno profesionalno kvalifikovani za ovu oblast, ali će uticati na pružanje sveobuhvatnog pristupa kroz demokratsko učešće. Na ovaj način, proces identifikovanja, dokumentovanja, tumačenja, očuvanja i promocije kulturnog nasleđa će se realizovati uzimajući u obzir mišljenje i sveobuhvatan stav, debatirajući i otvoreno odražavajući o mogućnostima i izazovima bogatstva kulturnog nasleđa u opštinama, uzimajući u obzir dodatnu vrednost zajednice i na taj način prepoznati uloge volonterskih organizacija, kao partnera u aktivnostima i konstruktivnih kritičara politika kulturnog nasleđa. Neki od prioriteta proisteklih iz ovih planova CHwB će u svakoj partnerskoj opštini ovog programa investirati po 100.000 € u periodu 2013-2015 godine, pri čemu će doprinos svake opštine za svaki od prioriteta biti u iznosu od 20% vrednosti investirane od strane CHwB, tako da će ova suma dostići 120.000 € ukupne investicije za svaku opštinu.

these plans and their approval by the Local Cultural Heritage Forums will open the way for the implementation of activities during 2013-2015 through capital investment projects for the partner municipalities.

The target groups are the municipal teams of partner municipalities, precisely the Departments of Urbanism, Culture and Economic Development, Non-Governmental Organizations and representatives of civil society; on the other hand are the representatives of the Ministry of Culture, Youth and Sport, the Regional Centres for Cultural Heritage, the Ministry of Environment and Spatial Planning, the Institute of Spatial Planning, the Ministry of Trade and Industry- the Department of Tourism, various local and foreign experts and citizens, local youth groups, etc. Involvement of various interest groups in the process and drafting Local Cultural Heritage Plan by this group will help to create a sense of ownership of the plan by a broader group, exceeding the official limits of the institutions responsible for management and promotion of cultural heritage at central and local levels. On the other hand, dealing with preservation and promotion of cultural heritage issues by representatives of civil society, who are not necessarily qualified professionals in this field will affect in providing comprehensive access and democratic participation. In this way the process of identification, documentation, interpretation, preservation and promotion of cultural heritage will be carried out by taking into account an opinion and comprehensive approach, by debating and reflecting openly about the opportunities and challenges presented before cultural heritage assets in the municipalities, considering the added value by the community and thereby recognizing the role of voluntary organizations as partners in activities and constructive criticism of policies of cultural heritage. In the implementation of several priorities emerging from these plans, CHwB will invest in each partner municipality of the program, € 100,000 in total, within 2013-2015, where together with 20% contribution of each municipality, the sum will reach € 120,000 of the total

komunë në vlerë 20%, kjo shumë do të mbërrijë në gjithsej 120.000 € investim për secilën komunë.

Rezultatet e pritura pas realizimit të programit janë:

- Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore kanë identifikuar prioritetet dhe politikat proaktive për mbrojtjen dhe revitalizimin e trashëgimisë kulturore dhe natyrore në komunat partnere të programit.
- Janë zbatuar projekte të investimeve kapitale që kthejnë në realitet aksionet/aktivitetet/projektet e identifikuar nga Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore.
- Kapacitetet e implementimit në nivel lokal, gjegjësisht kapacitetet e Departamenteve të urbanizmit, kulturës dhe zhvillimit ekonomik nëpër komuna dhe ato të Qendrave Rajonale të Trashëgimisë Kulturore (nivele qendror) dhe OJQ-ve janë të përforcuara me qasje në vendimmarrje, përfshirje në dialog, pjesëmarrje dhe trajnime gjatë procesit.
- Komunikimi mes palëve lokale dhe atyre qendrore është konsoliduar gjithashtu përmes Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore.
- Përmirësimi i gjendjes ekzistuese të trashëgimisë kulturore përmes projekteve të investimeve kapitale në tre fusha strategjike: konservimi i integruar, ndërhyrjet emergjente e restaurim dhe vetëdijesim, trajnime e ngritje kapacitetesh.

Očekivani rezultati nakon implementacije programa su:

- Lokalni planovi kulturne baštine su identifikovali prioritete i proaktivnu politiku za zaštitu i revitalizaciju kulturnog i prirodnog nasleđa u partnerskim opštinama ovog programa.
- Projekti koji su sprovedeni u vidu kapitalnih investicija pretvaraju u stvarnost zamisli / aktivnosti / projekte identifikovanih od strane Lokalnih Foruma Kulturne Baštine.
- Kapaciteti za sprovođenje na lokalnom nivou, odnosno kapaciteti odeljenja za urbanizam, kulturu i ekonomski razvoj u opštinama, sa jedne strane i Regionalnog centra za kulturno nasleđe (centralni nivo) su ojačani pristupom procesu odlučivanja, učešća u dijalog, participaciji i obuci tokom procesa.
- Komunikacija između lokalnih i centralnih nivoa vlasti je u mnogome konsolidovana kroz lokalne forume kulturne baštine.
- Poboljšanje postojećeg stanja kroz kapitalne investicione projekte u tri strateške oblasti: integrisano konzerviranje, hitne intervencije i konzervacije, te podizanje svesti, obuka i izgradnja kapaciteta.

investment for each municipality.

The expected results after the implementation of the program are:

- Local Cultural Heritage Plans have identified priorities and proactive policies for the protection and revitalization of cultural and natural heritage in the partner municipalities of the program.
- Projects of capital investments, which turn actions/ activities/ projects, identified by the Local Cultural Heritage Plans, into reality, have been undertaken.
- Capacities of implementation at the local level, i.e. the capacities of the Departments of Urbanism, Culture and Economic Development in municipalities and Regional Centres of Cultural Heritage (central level) and NGO-s are strengthened with access to decision making, involvement in dialogue, participation and training in the process.
- Communication between local and national stakeholders is also consolidated through Local Cultural Heritage Forums.
- Improvement of the existing situation through capital investment projects in three strategic areas: integrated conservation; restoration and emergency interventions; and awareness, training and capacity building.

Memorandum Mirëkuptimi dhjetë-palësh

Partnerët e përfshirë në implemtimin e programit “Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore 2012-2015” janë Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB), Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit (MKRS), Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor (MMPH), dhe shtatë Komunitet e Kosovës: Komuna e Dragashit, Gjakovës, Gjilanit, Kaçanikut, Parteshit, Rahovecit dhe Vushtrrisë.

Më 1 tetor 2012 është nënshkruar Memorandumi i Mirëkuptimit për Programin “Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore 2012-2015” mes dhjetë partnerëve të lartpërmendur të projektit.

Me një bashkëpunim të ngushtë mes gjithë këtyre institucioneve do të përgatiten Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore për shtatë komunitet e Kosovës, të cilët do të identifikojnë resurset e trashëgimisë kulturore dhe natyrore që do të shërbejnë si bazë për zhvillim ekonomik dhe social të komunitetit. Këto plane do të marrin formën e një liste prioritetesh, projektesh dhe aktiviteteve, si rezultat i bashkërendimit të institucioneve relevante.

Komunitet partnerë të këtij programi janë përzgjedhur pas një periudhe negociatash dhe ato dallojnë për nga shpërndarja regionale, madhësia e territorit, numri i banorëve, numri i monumenteve, përbërja etnike e popullatës, etj. Në fillim të programit, CHwB edhe në konsultim me përfaqësuesit e MKRS-së dhe MMPH-së janë dakorduar për komunitet e përzgjedhura duke synuar që të krijohet një model të zbatueshëm për të gjitha komunitet e Kosovës.

Nënshkrimi i Memorandum Mirëkuptimit ishte një hap i rëndësishëm në zyrtarizimin e bashkëpunimit në mes të institucioneve të nivelit qendror – dy Ministrive, institucioneve të nivelit lokal – shtatë Komunitet dhe organizatës implementuese të programit

Desetostrani Memorandum o Razumevanju

Partneri koji su uključeni u realizaciju programa “Lokalni Planovi Kulturne Baštine 2012-2015” su Kulturno nasleđe bez granica (CHwB), Ministarstvo kulture, omladine i sporta (MKOS), Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MSPP) i sedam opština Kosovo: Opština Dragaš, Đakovica, Gnjilane, Kačanik, Parteš, Orahovac i Vučitrn.

Dana 1. oktobra, 2012. godine potpisali su Memorandum o razumevanju za projekat “ Lokalni Planovi Kulturne Baštine 2012-2015” između navedenih deset partnera u ovom projektu.

Sve ove institucije će u jednoj bliskoj međusobnoj saradnji pripremiti Lokalne Planove Kulturne Baštine za sedam opština na Kosovu, kojima će biti identifikovani resursi kulturnog i prirodnog nasleđa koji će služiti kao osnova za ekonomski i društveni razvoj zajednice. Ovi planovi će biti u vidu liste prioriteta, projekata i aktivnosti, kao rezultat koordinacije relevantnih institucija.

Opštine partneri ovog programa su izabrane nakon perioda pregovora i kao takve se razlikuju po regionalnom prostiranju, veličini teritorija, broju stanovnika, spomenika, etničkom sastavu stanovnika, i dr. Na početku programa, CHwB u konsultacijama sa predstavnicima MKOS-a i MSPP-a su se složili oko odabranih opština, sa ciljem da se stvori model primenjiv za sve opštine na Kosovu.

Potpisivanje Memoranduma o razumevanju je važan korak u formalizaciji saradnje između centralnih institucija - dva ministarstva, institucija lokalnog nivoa - sedam opština i organizacije koja sprovodi program - CHwB. Potpisivanjem Memoranduma o razumevanju svi su oni postali partneri ovog programa obavezali su se da ispune zadatke proizašle ovim projektom, u cilju stvaranja efikasnijeg dijaloga, kako bi se omogućila šira komunikacija svih zainteresovanih

Ten partite Memorandum of Understanding

Partners involved in the implementation of the Program “Local Cultural Heritage Plans 2012-2015” are Cultural Heritage without Borders (CHwB), the Ministry of Culture, Youth and Sport (MCYS), the Ministry of Environment and Spatial Planning (MESP), and seven municipalities of Kosovo: the Municipality of Dragash, Gjakova, Gjilan, Kačanik, Partesh, Rahovec and Vushtrri.

On 1st of October 2012 was signed a Memorandum of Understanding for the “Local Cultural Heritage Plans 2012-2015” between the above ten partners of the project.

With a close cooperation between all these institutions, Local Cultural Heritage Plans for seven municipalities in Kosovo, will be elaborated, which will identify resources of natural and cultural heritage that will serve as the basis for economic and social development of the community. These plans will have the form of a list of priorities, projects and activities, as a result of coordination of respective institutions.

Partner municipalities of this program were selected after a period of negotiations and they differ by regional distribution, the size of territory, the number of inhabitants, the number of monuments, the ethnic composition of the population, etc. At the beginning of the program, CHwB in consultation with representatives of MCYS and MESP agreed on the selected municipalities, aiming to create an applicable model for all the municipalities of Kosovo.

Signing the Memorandum of Understanding was an important step in formalizing the cooperation between the central level institutions - the two Ministries, local level institutions - seven municipalities and the organization implementing the program - CHwB. By signing the Memorandum of Understanding, the program

- CHwB. Nëpërmjet nënshkrimit të Memorandum Mirëkuptimit partnerët e programit u zotuan dhe u obliguan për përmbushjen e detyrave të dala nga ky projekt, në mënyrë që të krijohet një dialog më efikas për të mundësuar komunikim më të gjërë të interesave dhe të arrihet një implementim sa më i suksesshëm i qëllimeve dhe objektivave të programit. Në Memorandumin e Mirëkuptimit në mënyrë të hollësishme janë paraqitur detyrat dhe përgjegjësit e secilës palë, duke filluar nga CHwB, dy ministritë dhe komunat partnere.

Krahas çështjeve juridiko-teknike, në Memorandum është bashkangjitur edhe aneksi i cili në mënyrë theksore paraqet fazat e implementimit të programit, përbërjen dhe strukturën e Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore për shtatë Komunat dhe mbledhjen dhe vlefshmërinë e takimeve të Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore.

radi postizanja što uspešnije implementacije ciljeva i zadataka ovog programa. U memorandumu o razumevanju detaljno su predstavljene dužnosti i odgovornosti svake od strana potpisnica, počev od CHwB, dva ministarstva i partnerskih opština.

Pored pravno-tehničkih pitanja u memorandumu je priložen i aneks koji u suštini postavlja faze sprovođenja programa, sastav i strukturu Lokalnih Foruma Kulturne Baštine za sedam opština i sastajanje i validacija Lokalnih Foruma Kulturne Baštine.

partners were committed and obliged to fulfill the obligations arising from this project, in order to create a more effective dialogue to enable a wider communication of interests and to achieve a more successful implementation of the goals and objectives of the program. In the Memorandum of Understanding the duties and responsibilities of each party, starting with CHwB, two Ministries and partner municipalities are presented in detail.

Besides the technical and legal issues, the memorandum has attached an annex, which essentially represents the stages of the program implementation, composition and structure of Local Cultural Heritage Forums for seven municipalities and the collection and validation of Local Cultural Heritage Forum meetings.

Metodologjia e hartimit të Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore

Metodologjia izrade Lokalnih Planova Kulturne Baštine

The methodology of elaboration of Local Cultural Heritage Plans

VITI GODINA YEAR	METODOLOGJIA METODOLOGIJA METHODOLOGY	AKTIVITETET E NDËRMARRA PREDUZETE AKTIVNOSTI UNDERTAKEN ACTIVITIES		
2012	Hulumtimet fillestare Poçetna istraživanja Initial research	<p>Sfidat e trashëgimisë kulturore në Kosovë dhe analizat e nevojave specifike në nivel komunal</p> <p>Izazovi kulturnog nasleđa na Kosovu i analiza specifičnih potreba na opštinskom nivou</p> <p>The challenges of cultural heritage in Kosovo and analysis of specific needs at the municipal level</p>		Vlerësimi Ocenjivanje Evaluation
	Konsultime Konsultacije Consultations	CHwB - SIDA	<p>CHwB - Institucionet qendrore dhe lokale (komunat)</p> <p>CHwB – Centralne i lokalne institucije (opštine)</p> <p>CHwB - Central and local institutions (municipalities)</p>	
	Memorandum Mirëkuptimi Memorandum o Razumevanju Memorandum of Understanding	<p>CHwB - MKRS, MMPH, Komuna Dragash, Gjakovë, Gjilan, Kaçanik, Partesh, Rahovec dhe Vushtrri</p> <p>CHwB - MKOŠ, MSPP, Opština Dragaš, Đakovica, Gnjilane, Kaçanik, Parteš, Orahovac i Vuçitrn</p> <p>CHwB - MCYS, MESP, Municipality of Dragash, Gjakova, Gjilan, Kaçanik, Parteš, Rahovec and Vushtrri</p>		
	Themelimi i Forumeve Lokale Osnivanje Lokalnih Foruma Establishment of Local Forums	<p>Përcaktimi i koordinatorëve lokalë për komunat partnere</p> <p>Određivanje lokalnih koordinatora za partnerske opštine</p> <p>Selection of local coordinators for the partner municipalities</p>		
	Analiza dhe hulumtime në terren Analiza i istraživanje na terenu Analysis and research in the field	<p>Analiza e gjendjes ekzistuese e trashëgimisë kulturore dhe natyrore në komunat partnere</p> <p>Analiza postojećeg stanja kulturne i prirodne baštine u partnerskim opštinama</p> <p>Analysis of the current state of cultural and natural heritage in the partner municipalities</p>		Vlerësimi Ocenjivanje Evaluation
	Vizita studimore Studijske posete Study visits	<p>Evropë perëndimore: Mbretëri e Bashkuar</p> <p>Zapadna Evropa: Ujedinjeno Kraljevstvo</p> <p>Western Europe: United Kingdom</p>		<p>Evropë Juglindore: Shqipëri, Maqedoni dhe Mali i Zi</p> <p>Jugoistočna Evropa: Albanija, Makedonija i Crna Gora</p> <p>South- East Europe: Albania, Macedonia and Montenegro</p>

VITI GODINA YEAR	METODOLOGJIA METODOLOGIJA METHODOLOGY	AKTIVITETET E NDËRMARRA PREUZETE AKTIVNOSTI UNDERTAKEN ACTIVITIES		
2012	Takimet e Forumeve Lokale Sastanci Lokalnih Foruma Local Forums Meetings	Takimi i I-rë I. sestanak 1st meeting 10/2012	Njoftimi i anëtarëve të Forumeve me programin Upoznavanje članova foruma sa programom Informing the Forum members with the program	
		Takimi i II-të II. sestanak 2nd meeting 12/2012	Punëtoritë me qasje pjesëmarrëse Radionice sa participativnim pristupom Workshops with participatory approach	Vlerësimi Ocenjivanje Evaluation
		Takimi i III-të III. sestanak 3rd meeting 02-03/2013	Drafti i parë i Planit Lokal të Trashëgimisë Kulturore Prvi nacrt lokalnog plana kulturne baštine First draft of Local Cultural Heritage Plan	
Takimi i IV-të IV. sestanak 4th meeting 05-06/2013		Konsultimi publik Javna rasprava Public consultation	Vlerësimi Ocenjivanje Evaluation	
Takimi i V-të V. sestanak 5th meeting 06-07/2013		Drafti final i Planit Lokal të Trashëgimisë Kulturore Konačni nacrt lokalnog plana kulturne baštine Final draft of Local Cultural Heritage Plan		
Takimi i VI-të VI. sestanak 6th meeting 07/2013		Përcaktimi i kritereve të përbashkëta dhe përzgjedhja e projekteve Određivanje zajedničkih kriterijuma i odabir projekata Determination of common criteria and selection of projects	Vlerësimi Ocenjivanje Evaluation	
2014	Zbatimi i projekteve Sprovođenje projekata Implementation of projects	Takimi i VII-të VII. sestanak 7th meeting 03-05/2014	Monitorim, përkrahje dhe pjesëmarrje në zbatim të prioriteteve nga Forumet Monitorisanje, podrška i učestvovanje u sprovođenju prioriteta proizišlih iz Foruma Monitoring, support and participation in the implementation of the priorities of the Forums	Vlerësimi Ocenjivanje Evaluation
		Takimi i VIII-të VIII. sestanak 8th meeting 12/2014		
2015		Takimi i IX-të IX. sestanak 9th meeting 07/2015		
2016		Takimi i X-të X. sestanak 10th meeting		

Forumet Lokale të Trashëgimisë Kulturore

Forumet Lokale të Trashëgimisë Kulturore janë grupe joformale që kanë si qëllim angazhimin e akterëve kryesorë të nivelit qendror dhe lokal për të harmonizuar dhe koordinuar punën në kuadër të Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore në komunat partnere. Në kuadër të programit janë themeluar shtatë Forume Lokale të Trashëgimisë Kulturore për komunat përkatëse. Këto grupe joformale përbëhen nga përfaqësues të institucioneve të nivelit qendror, lokal, organizata ndërkombëtare si dhe shoqëria civile.

Rolet kryesore të Forumit janë:

1. Platformë komunikimi dhe koordinimi ndër-institucional;
2. Trup vendimmarrës në identifikim të prioriteteve të planit lokal të trashëgimisë kulturore;
3. Trup mbikëqyrës i implementimit të prioriteteve të planit lokal;
4. Anëtarët e saj - partner implementues për një numër aktivitete të identifikuara nga plani lokal.

Forumet nëpërmjet takimeve të rregullta kanë luajtur rolin kryesor në hartimin e Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore duke qenë bashkautorë të tyre, teksa CHwB ka siguruar mbarëvajtjen e procesit duke ofruar përkrahjen e saj organizative, profesionale dhe financiare.

Forumet Lokale të Trashëgimisë Kulturore përbëhen nga 20 anëtarë gjithsej, ku më shumë se gjysma e anëtarëve janë nga komuna përkatëse. Anëtarët tjerë të Forumeve janë përfaqësues të Ministrive partnere në program (Ministrisë së Kulturës, Rinisë, Sportit, Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë). Krahas partnerëve institucional anëtarë të forumeve janë edhe përfaqësues të shoqërisë civile të komunave përkatëse, të cilët janë përzgjedhur në bashkëpunim të ngushtë ndërmjet CHwB-së dhe Komunave, dhe të cilët kanë marrë pjesë në këtë proces në baza vullnetare.

Lokalni Forumi Kulturne Baštine

Lokalni Forumi Kulturne Baštine su neformalne grupe koje imaju za cilj angazovanje ključnih aktera na centralnom i lokalnom nivou da usklade i koordiniraju rad u okviru lokalnih planova kulturne baštine u partnerskim opštinama. U okviru programa su uspostavljena sedam lokalnih foruma za svaku od opština iz programa. Ove neformalne grupe sastavljene od predstavnika centralnih i lokalnih institucija, međunarodnih organizacija i civilnog društva.

Glavne uloge foruma su:

1. Platforma integracione komunikacije i koordinacija;
2. Telo za donošenje odluka pri identifikaciji prioriteta za lokalne kulturne baštine;
3. Nadzorni organ realizacije prioriteta lokalnog plana;
4. Članovi foruma - partner za izvršavanje brojnih aktivnosti identifikovanih od strane lokalnog plana.

Forum su putem redovnih sastanaka odigrali ključnu ulogu u razvoju lokalne kulturne baštine bivajući koautorima pri izradi planova, mada je CHwB uvek bio tu pružajući svoju stručnost u pogledu organizacije, profesionalnosti i u finansijskoj podršci.

Lokalni Forum Kulturne Baštine je sastavljen od 20 članova ukupno, gde je više od polovine članova iz dotične opštine. Ostali članovi Forumu su predstavnici partnerskih ministarstava u programu, (Ministarstva kulture, omladine i sporta, Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja, i Ministarstva trgovine i industrije). Pored institucionalnih partnera članovi foruma su predstavnici civilnog društva u dotičnim opštinama, koje su izabrani uz neposrednu saradnju između CHwB i opština, a koji su učestvovali u ovom procesu na dobrovoljnoj osnovi.

Local Cultural Heritage Forums

Local Cultural Heritage Forums are informal groups aiming to engage key central and local level stakeholders to harmonize and coordinate the work within Local Cultural Heritage Plans in the partner municipalities. Within the program are established seven Local Cultural Heritage Forums for the respective municipalities. These informal groups are composed by representatives of the central and local institutions, international organizations and civil society.

The main roles of the Forum are:

1. Communication and inter-institutional coordination platform;
2. Decision-making body in the identification of priorities of Local Cultural Heritage Plan;
3. Supervisory body for implementation of the local plan priorities;
4. Its members - implementing partners for a number of activities identified by the local plan.

Through regular meetings, forums have played a key role in the elaboration of Local Cultural Heritage Plans by being co-authors, as CHwB has ensured the welfare of the process by offering its organizational, professional and financial expertise.

Local Cultural Heritage Forums are composed of 20 members in total, where more than half of the members are from the respective municipalities. Other members are representatives of the partner Ministries of the program, (the Ministry of Culture, Youth and Sport, the Ministry of Environment and Spatial Planning and the Ministry of Trade and Industry). Along with institutional partners are also members of the civil society from the respective municipalities who were selected in close collaboration between CHwB and Municipalities, and who have participated in this process on voluntary basis.

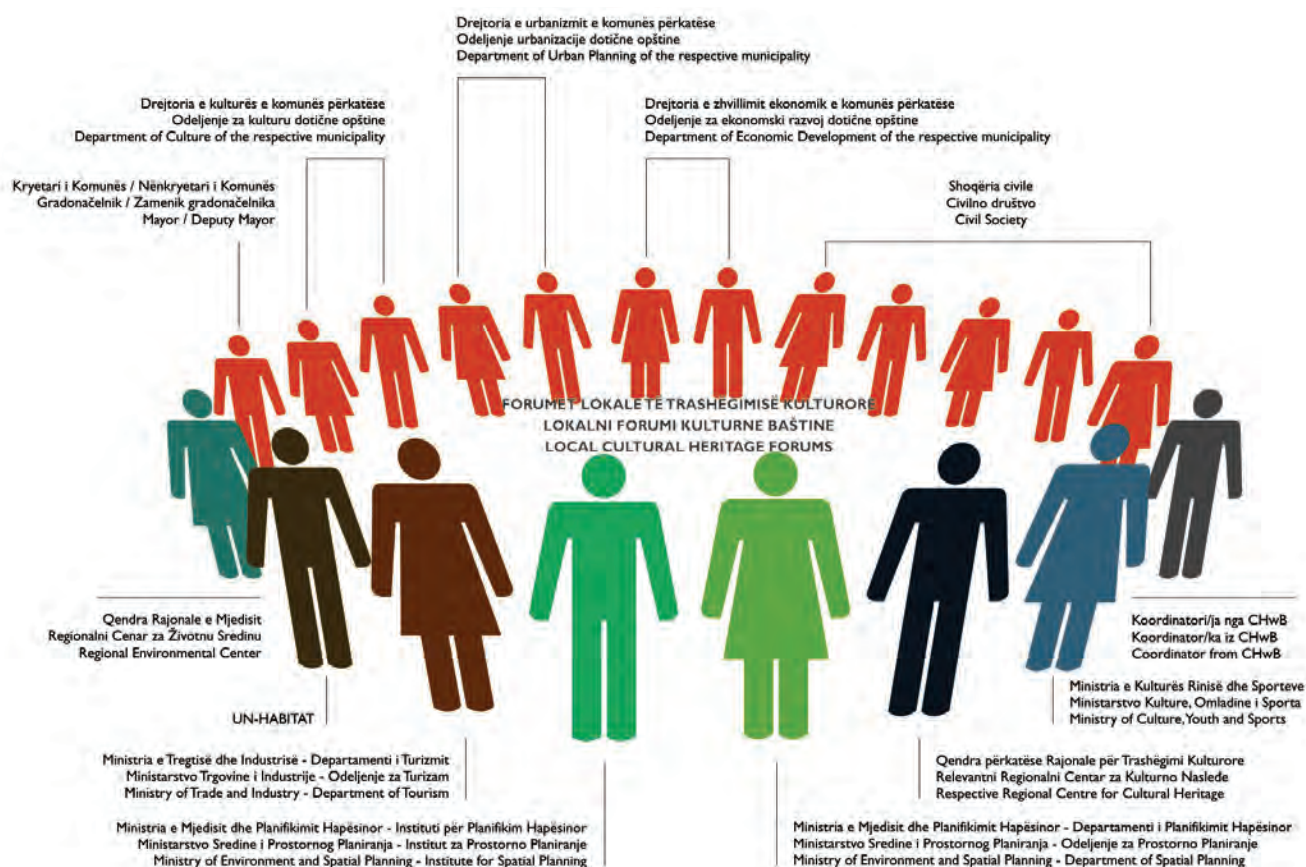
Dy vende në forume kanë zënë edhe përfaqësues të organizatave të partnerëve strategjikë të CHwB-së, UN-HABITAT dhe Qendra Rajonale e Mjedisit (REC), të cilat ashtu si CHwB financohen nga Suedia. Ato ishin pjesë e Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore në komunat partnere ku ato veprojnë. Në ato komuna partnere ku këto organizata nuk janë të pranishme, vendet e tyre u plotësuan me përfaqësues të partnerëve të tjerë strategjikë qendror apo lokal që janë aktivë në komunat përkatëse, sikurse UNDP, USAID dhe GIZ.

Duke e marrë parasysh që hartimi i planeve lokale ka qenë një proces dinamik dhe ka përfshirë përfaqësues të institucioneve të nivele të ndryshme, kjo anëtarësi në periudha të caktuara ka pësuar ndryshime (shembull: ndërrimet në strukturat politike të komunave partnere pas zgjedhjeve lokale të mbajtura në nëntor të vitit 2013).

Dva mesta u forumu su zauzeli i predstavnici organizacija za strateško partnerstvo CHwB, UN-HABITAT i Regionalni centar za životnu sredinu (REC), koje takođe kao i CHwB finansira Švedska. Oni su bili deo lokalnih foruma partnerskih za kulturno nasleđe u opštinama sa kojima saraduju. U partnerskim opštinama u kojima ove organizacije nisu prisutne, njihova mesta u Lokalnim Forumima za Kulturnu Baštinu su popunjena od strane predstavnika drugih organizacija strateških partnera na centralnom ili lokalnom nivou koje su aktivne u tim opštinama, kao UNDP, USAID i GIZ. Imajući u vidu da nacrt Lokalnog Plana je dinamičan proces i da su u njegovoj izradi uključeni predstavnici institucija sa različitih nivoa, ovo članstvo u određenim periodima je promenjeno (primer: promene u političkim strukturama partnerskih opština nakon lokanih izbora održanih u novembru godine 2013).

Two seats in forums were occupied by representatives of the organizations of strategic partners of CHwB, UN-HABITAT and Regional Environmental Centre (REC), which same as CHwB are financed by Sweden. They were part of the Local Cultural Heritage Forums in the partner municipalities where they operate. In the partner municipalities, where these organizations are not present, their places in Local Cultural Heritage Forums were taken by representatives of other strategic central or local level partners who are active in these respective municipalities, such as UNDP, USAID and GIZ.

Given that drafting the local plans has been a dynamic process and has included representatives of institutions of different levels, this membership in certain periods has changed (example: changes in the political structures of partner municipalities after local elections held in November 2013).

Anëtarët e Forumit Lokal të Trashëgimisë Kulturore DRAGASH

Članovi Lokalnog Foruma Kulturne Baštine DRAGAŠ

The members of Local Cultural Heritage Forum of DRAGASH

Nr. Br. No.	Forumi Lokal i Trashëgimisë Kulturore Lokalni Forum Kulturne Baštine Local Cultural Heritage Forum	Institucioni Institucija Institution
1.	Salim Jenuzi (Shehadin Tërshnjaku)	Komuna-Kryetari (Nënkryetari) Opština-Gradonačelnik (Zamenik gradonačelnika) Municipality-Mayor (Deputy Mayor)
2.	Avni Nebiu	Komuna-Administrata / Opština Administracija / Municipality Administration
3.	Florim Krasniqi	Komuna-Urbanizmi / Opština-Urbanizam / Municipality-Urbanism
4.	Kamber Kamberi	Komuna-Kultura / Opština-Kultura / Municipality-Culture
5.	Nexhat Tërshnjaku	Komuna-Kultura / Opština-Kultura / Municipality-Culture
6.	Ahmet Batjari	Komuna-Ekonomia / Opština-Ekonomija / Municipality-Economy
7.	Beqir Rashiti	Komuna-Ekonomia / Opština-Ekonomija / Municipality-Economy
8.	Flamur Sylejmani	Grupi Lokal i Veprimit / Bio Sharri /
9.	Xhejrane Lokaj	OJQ "Inicijativa e grave" / NVO "Ženska inicijativa" / NGO "Women's Initiative"
10.	Suad Tosuni	OJQ / NVO / NGO "Renesansa"
11.	Zinaida Elmazi	OJQ "Memleqet" / NVO "Memleqet" / NGO "Homeland"
12.	Muharrem Qafleshi	OJQ "Qendra" / NVO "Centar" / NGO "Center"
13.	Enesa Xheladini	CHwB
14.	Milot Mustafa (Zana Llonçari)	MKRS / MKOS / MCYS
15.	Jusuf Xhibo (Fikret Tikvesh)	QRTK / RCKN / RCCH-Ferizaj
16.	Hidajete Zhuri (Labinota Jahja)	MMPH-DPH / MSPP-OPP / MESP-DSP
17.	Luan Nushi (Rizah Murseli)	MMPH-IPH / MSPP-IPP / MESP-ISP
18.	Halil Bajrami	MTI-DT / MTI-OT / MTI-DT
19.	Kaltrina Salihu (Besnik Cecelia)	UNDP
20.	Agron Bektashi (Naim Arifaj)	REC

Shënim:

Anëtar i përhershëm (zëvendës anëtar)

Falënderojmë të gjithë ish-anëtarët e Forumit për kontributin e tyre dhënë në proces: Nijazi Shala, Jeton Aliu dhe Iliriana Mejzini.

Napomena:

Stalni član (zamenik člana)

Zahvaljujemo svim bivšim članovima Foruma za njihov doprinos u procesu: Nijazi Shala, Jeton Aliu i Iliriana Mejzini.

Note:

Permanent member (deputy member)

We thank all the former members of the Forum for their contribution given in the process: Nijazi Shala, Jeton Aliu and Iliriana Mejzini.

Analizë mbi gjendjen ekzistuese të trashëgimisë kulturore dhe natyrore në komunën e Dragashit

Qëllimi kryesor i analizës së gjendjes ekzistuese të trashëgimisë kulturore dhe natyrore në komunat partnere është që të krijohet një pasqyrë e gjerë e karakteristikave të komunave, duke përfshirë aspektin historik, gjeografik, demografik, ekonomik dhe kulturor. Hulumtimi i profilit të komunës do të kontribuonte në kuptimin më të mirë të gjendjes së trashëgimisë kulturore dhe natyrore dhe faktorët që ndikojnë në këtë gjendje. Kjo analizë është kryer nga koordinatorët lokal të angazhuar dhe nën mbikqyrje të zyrës së CHwB-së në Kosovë.

Metodologjia e punës ka konsistuar në: hulumtimin në dokumente zyrtare; hulumtimin e literaturës; takime të drejtpërdrejta me zyrtarë dhe përgjegjës institucional; intervistim të profesionistëve që merren me fushën e trashëgimisë kulturore në Komunën e Dragashit dhe Kosovë; dhe vizitat në terren për të arritur një analizë të hollëshme të gjendjes ekzistuese të aseteve të trashëgimisë kulturore në komunën përkatëse. Raporti në vijim ngërthen informata të rëndësishme rreth Komunës së Dragashit, duke përfshirë karakteristikat kryesore, prioritetet, dinamikat sociale, ekonominë, analizën urbane, analizën e shpërndarjes së buxhetit dhe specifikat e aseteve të trashëgimisë kulturore dhe natyrore. Analiza është pasuruar me Kartat e Trashëgimisë Kulturore të hartuara në formë tabele, ku paraqiten të dhënat kryesore rreth vendndodhjes së pasurive të trashëgimisë arkitektonike dhe arkeologjike, kohës së ndërtimit, nivelit të dëmtimit, atributet e vlerave, sugjerimet për trajtim,

Analiza postojëçeg stanja kulturne i prirodnë baštine opštine Dragaš

Glavni cilj analize trenutnog stanja kulturne i prirodne baštine u partnerskim opštinama je da stvori široki pregled karakteristika tih opština, uključujući istorijski, geografski, demografski, ekonomski i kulturni aspekt. Istraživanje profila opštine će u mnogome doprineti boljem razumevanju kulturne i prirodne baštine i faktora koji utiču na to stanje. Ovu analizu su izvršili angažovani lokalni koordinatoru pod nadzorom kancelarije CHwB-a na Kosovu.

Metodologija rada se sastojala od: istraživanja službenih dokumenata; istraživanja po literaturi; direktnih sastanaka sa odgovornim zvaničnicima i institucijama; intervjuja stručnjaka koji se bave sa kulturnim nasleđem u opštini Dragaš i na Kosovu; i poseta na terenu radi dobijanja što detaljnije analize trenutnog stanja imovine kulturnog nasleđa u dotičnoj opštini. Izveštaj sadrži važne informacije o opštini Dragaš, uključujući i najbitnije karakteristike, prioritete, društvenu dinamiku, ekonomiju, urbanističke analize, analize raspodele budžeta i specifičnosti imovine kulturnog i prirodnog nasleđa. Analiza je obogaćena mapama kulturne baštine izrađene u obliku tabele, koja sadrži osnovne podatke o lokaciji arhitektonskog i arheološkog nasleđa, vreme gradnje, stepen oštećenja, atribut vrednost, predloge za sanaciju, dodatne informacije, dopunjena je i položajem spomenika na mapi kao i njegov izgled. Popunjavanje mape Kulturnog Nasleđa je urađeno u skladu sa smernicama i kriterijumima koji su razvijeni od strane tima CHwB, na osnovu važećih zakona na Kosovu i međunarodnim mapama za očuvanje i

Analysis on the current state of cultural and natural heritage in the municipality of Dragash

The main purpose of the analysis of current state of cultural and natural heritage in the partner municipalities is to create a broad overview of the characteristics of municipalities, including the historic, geographic, demographic, economic and cultural aspect. The research profile of the municipality will contribute to a better understanding of the situation of cultural and natural heritage and the factors that affect this condition. This analysis was performed by local coordinators engaged and supervised by the CHwB office in Kosovo.

The working methodology consisted of: research of the official documents; research of literature; direct meetings with officials and institutions in charge; interviews with professionals dealing with cultural heritage field of the municipality of Dragash and Kosovo; and field visits to get an analysis of detailed current state of cultural heritage assets in the respective municipality. The following report includes important information about the municipality of Dragash, including key features, priorities, social dynamics, economy, urban analysis, analysis of budget distribution and cultural and natural heritage assets specifics. The analysis was enriched with Cultural Heritage Files elaborated in the form of tables, which contain the key data about the locations of architectural and archaeological heritage assets, date of construction, the level of damage, values, suggestions for treatment and additional information supplemented with the monument's location on the map and its views.

informatat shtesë, të plotësuara me pozitën e monumentit në hartë dhe pamje të tij. Plotësimi i Kartave të Trashëgimisë Kulturore është bërë sipas udhëzimeve dhe kritereve të përgatitura nga ekipi i CHwB-së, duke u bazuar në ligjet aktuale në Kosovë dhe kartat ndërkombëtare për ruajtjen dhe promovimin e trashëgimisë kulturore.

Informatat e përgjithshme

Dragashi është komuna më jugore e Kosovës, e cila kufizohet me Maqedoninë në lindje dhe jug, dhe Shqipërinë në perëndim. Në veri, kufizohet me Komunën e Prizrenit që është qendra e rajonit jugor të Kosovës. Largësia nga Prizreni është 37 km, ndërsa nga Prishtina, kryeqendra e Kosovës, është 114 km. Komuna përfshin një sipërfaqe prej 435.8 km², afërsisht 4% e tërë territorit të Kosovës dhe është e teta për nga madhësia në mesin e tridhjetë komunave të Kosovës. Komuna e Dragashit kufizohet në skaje nga Malet e Sharrit në anët jugore dhe lindore, që vazhdojnë shtrirjen në Maqedoni dhe Shqipëri. Në strukturën e sipërfaqes së Komunës 62% janë kulllosa, 16% male, 13% livadhe dhe 9% ara, që e kanë bërë këtë zonë të përshtatshme për blegtori dhe bujqësi. Klima e komunës është sub-malore në vendet më të ulëta dhe malore në vende të larta.

promociju kulturinog nasleđa.

Opšte informacije

Dragaš je najjužnija opština na Kosovu koja se graniči na istoku i jugu sa Makedonijom i na zapadu s Albanijom. Na severu se graniči sa Opštinom Prizren, koja je centar južnog regiona Kosova. Udaljenost od Prizrena je 37 km, dok od Prištine, glavnog grada Kosova, 114 km. Opština obuhvata površinu od 435.8 km², oko 4% ukupne teritorije Kosova, i osma je po redu po veličini od 30 opština na Kosovu. Opština Dragaš se sa istočne i južne strane graniči vrhovima Šar planine, koja se prostire i u Makedoniji i Albaniji. Struktura površine opštine se sastoji od 62% pašnjaka, 16% planina, 13% livada i 9% polja, što čini ovu zonu pogodnom za stočarstvo i poljoprivredu. Klima u opštini je sub-planinska u nizinama i planinska u visokim područjima.

The completion of Cultural Heritage Files was done according to the guidelines and criteria elaborated by the CHwB team, based on the current legislation of Kosovo and international charters for cultural heritage preservation and promotion.

General information

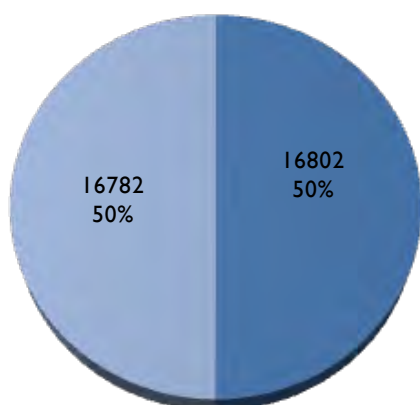
Dragash is the southernmost municipality of Kosovo, bordered by Macedonia in the east and south, and Albania in the west. In the north, it is bordered by the municipality of Prizren, which is the centre of the southern region of Kosovo. The distance from Prizren is 37 km, whereas from the capital city of Kosovo, Prishtina, it is 114 km. The municipality covers an area of 435.8 km², approximately 4% of the entire territory of Kosovo and is eighth in size among the thirty municipalities of Kosovo. The municipality of Dragash is bordered with the Sharri Mountains in eastern and southern sides, to continue its reach in Macedonia and Albania. In the structure of the area of the municipality, 62% is pastures, 16% mountains, 13% meadows and 9% fields, which have made the area suitable for farming and agriculture. Municipal climate is sub-mountainous in lower areas and mountainous in higher areas.

Popullsia - Në Komunën e Dragashit gjithsej ekzistojnë 36 vendbanime të ndara në dy rajone: Opoja (e banuar me shqiptar dhe ka 19 fshatra) dhe Gora (e banuar me Boshnjak dhe Goran dhe ka 16 fshatra). Në mes gjendet qyteza e Dragashit me popullatë të përzier.

Sipas të dhënave të regjistrimit të fundit të popullsisë në Kosovë, të kryera gjatë vitit 2011 nga Agjensioni i Statistikave të Kosovës, numri total i banorëve në Komunën e Dragashit është 33,584 banor.

Popullsia sipas gjinisë

Stanovništvo - U Opštini Dragaš ukupno postoji 36 naselja podeljeni na dva regiona: Opolje (naseljeno albanskim stanovništvom i broji 19 sela) i Gora (naseljena Bošnjacima i Goranima i broji 16 sela). Između se nalazi gradić Dragaš, sa izmešanim stanovništvom.

Prema poslednjem popisu stanovništva na Kosovu, kojeg je Statistička agencija Kosova sprovela tokom 2011, ukupan broj stanovnika u Opštini Dragaš je 33,584 stanovnika.

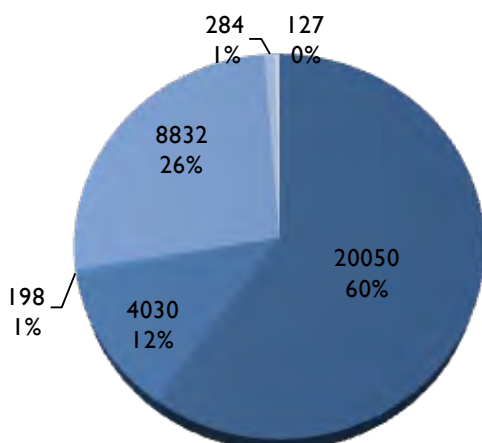
Stanovništvo prema polu

Population - In the municipality of Dragash, there are 36 settlements in total, divided into two regions: Opoja (inhabited by Albanians and has 19 villages) and Gora (inhabited by Bosnians and Gorani and has 16 villages). In between lies the town of Dragash with mixed population.

According to the last registration of the population in Kosovo, carried out in 2011 by the Kosovo Agency of Statistics, the total number of inhabitants in the municipality of Dragash is 33,584.

Population by gender

Popullsia sipas përkatësisë etnike

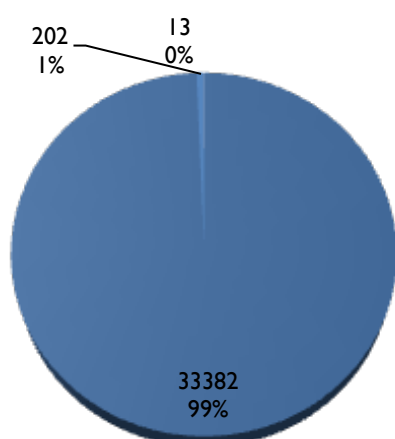

Stanovništvo prema etničkoj pripadnosti

Population by ethnicity

- Shqiptar / Albanci / Albanian
- Boshnjak / Bošnjaci / Bosnian
- Turk / Turci / Turkish
- Goran / Gorani / Gorani
- Tjerë / Ostalo / Other
- Pa përgjigje / Bez odgovora / Unanswered

Popullsia sipas religjionit

Stanovništvo prema religijskoj pripadnosti

Population by religion

- Musliman / Muslimani / Muslim
- Të tjerë / Ostalo / Other
- Pa përgjigje / Bez odgovora / Unanswered

Dinamikat sociale

Punësimi – Kosova është një ndër vendet më të varfra në Evropë, me më shumë se një të tretën e popullsisë që jeton nën nivelin e varfërisë prej 1.55€ në ditë dhe 12% nën nivelin e varfërisë së skajshme prej nën 1.02€ në ditë. Sipas shifrave komunale nga viti 2009, një shkallë e lartë (95%) e popullsisë së komunës së Dragashit janë të papunë, ndonëse rezultatet janë marrë vetëm nga zonat më rurale të Gorës dhe qytetit të Dragashit. Megjithatë, pavarësisht kësaj situatë të vështirë, numri i familjeve që marrin ndihma sociale ka rënë nga mesatarisht 592 në vitin 2005, në 360 në vitin 2009.

Arsimimi - Komuna e Dragashit është ndër komunat e rralla në Kosovë që nuk ka çerdhe të fëmijëve. Edhe pse gati të gjithë fshatrat kanë shkollat e tyre, sistemi parashkollor zhvillohet vetëm në 11 shkolla. Kjo komunë ka 35 shkolla filllore, prej të cilave 23 janë degë të shkollave në fshatrat e largëta për klasat 1-4, kurse 12 të tjera janë shkolla filllore amë. 6 prej tyre janë në rajonin e Opojës dhe 6 në atë të Gorës, si dhe një në qytetin e Dragashit për nxënësit shqiptar dhe goran. Dragashi ka vetëm një shkollë të mesme 'Fetah Sylejmani', ku mësimet i ndjekin rreth 900 nxënës.

Shëndetësia – Bartëse kryesore e kujdesit primar shëndetësor në komunën e Dragashit është Qendra Kryesore e Mjekësisë Familjare me pesë Qendra të Mjekësisë Familjare dhe gjashtë Ambulanca Shëndetësore. Shërbime shëndetësore ofrohen nga sektori publik dhe nga sektori privat, nëpërmjet ordinancave të specializuara mjekësore.

Në sektorin publik, në komunën e Dragashit gjenden: një Qendër Kryesore e Mjekësisë Familjare në qytetin e Dragashit; pesë Qendra të Mjekësisë Familjare në vendbanimet: Rapç, Bollobrad, Bresanë, Krushevë dhe Brezne, dhe gjashtë ambulanca në: Kosavë, Blaq, Radeshë, Vraniq, Brod dhe Restelicë.

Socijalna dinamika

Zapošljavanje - Kosovo je jedna od najsiromašnijih zemalja u Evropi sa više od jedne trećine stanovništva koja živi ispod linije siromaštva, sa 1,55 € po danu i 12 % ispod ekstremne linije siromaštva, sa po 1.02 € dnevno. Prema opštinskim podacima iz 2009. godine, visok nivo (95 %) stanovništva u opštini Dragaš je nezaposleno, iako su rezultati su dobijeni samo iz ruralnih oblasti Gore i grada Dragaša. Međutim, i pored teške situacije, broj porodica koje primaju socijalnu pomoć je opao u proseku sa 592 u 2005. na 360 u 2009. godini.

Obrazovanje - Opština Dragaš je jedna od retkih opština na Kosovu koji nema vrtić. Iako skoro sva sela imaju svoje škole, predškolsko postojanje u samo 11 škola. Ova opština ima 35 osnovnih škola, od kojih su 23 filijale škole u udaljenim selima za razrede 1-4, a ostalih 12 su osnovne škole. Šest od tih škola su u regionu Opolja i šest u regionu Gore, a jedna od njih u gradu Dragaš za albanske i goranske đake. Dragaš ima samo srednju školu "Feta Sulejmani", gde nastavu pohađa oko 900 učenika.

Zdravstvo - Glavni nosilac primarne zdravstvene zaštite u opštini Dragaš je Glavnidom zdravlja porodične medicine sa pet centara porodične medicine i šest zdravstvenih ambulanti. Zdravstvene usluge pružaju javni i privatni sektor, kroz specijalizovane medicinske ordinacije. U javnom sektoru u opštini Dragaš se nalaze: Glavni dom zdravlja za porodičnu medicinu u gradu Dragašu; pet Medicinskih centara porodične medicine u naseljima: Rapča, Belobrod, Bresane, Kruševo i Brezne, a šest ambulanta u naseljima: Kosava, Blaq, Radeš, Vranište, Brod i Restelica.

Social dynamics

Employment - Kosovo is amongst the poorest countries in Europe, with more than third of population living below the poverty line of € 1.55 per day and 12% below the extreme poverty line of under € 1.02 per day. According to municipal figures from 2009, a high level (95%) of the population of the municipality of Dragash is unemployed, although the results were obtained only from rural Gora areas and the town of Dragash. However, despite this difficult situation, the number of families receiving social assistance has fallen by an average 592 in 2005 to 360 in 2009.

Education - The municipality of Dragash is amongst the few municipalities in Kosovo that has no kindergarten. Although almost all the villages have their own schools, the pre-school system is developed only in 11 schools. The municipality has 35 primary schools, of which 23 are branches of schools in remote villages for 1-4 classes, and 12 others are elementary schools. 6 of them are in the region of Opoja and 6 in the Gora region, and one in the town of Dragash for the Albanian and Goran pupils. Dragash has only one high school 'Fetah Sylejmani', attended by about 900 students.

Health - The main carrier of primary health care in the municipality of Dragash is the Main Centre of Family Medicine with five Family Medicine Centres and six Health Ambulances. Health services are provided by public and private sector, through specialised medicine ordinances. In the public sector, in the municipality of Dragash, there are: a Main Family Medicine Centre in the town of Dragash; five Family Medical Centres in settlements: Rapča, Bollobrad, Bresanë, Krusheve and Brezne, and six ambulances in: Kosavë, Blaq, Radeshë, Vraniq, Brod and Restelice.

Ekonomia – Sektori më i madh për biznes në Dragash është tregtia dhe shpërndarja, pasuar ngushtë nga prodhimi. Shumica e tregtisë ndodh përmes dyqaneve lokale: dyqaneve ushqimore, punishteve ndërtimore, depove dhe pompave të derivateve. Ofrohet një numër shumë i vogël i komoditeteve tjera, siç janë shitja e ngjyrës, stolive, lëkurës, tekstilit dhe veglave.

Prodhimi - Sa i përket prodhimit vetëm gjashtë biznese janë të regjistruara, shumica me vetëm një të punësuar që përpunon lëndën e parë (siç është druri). Kontribut i madh në tregun e punësimit vjen nga fabrika e tekstilit Remateks në qytetin e Dragashit, e cila ofron 380 vende pune kryesisht në prodhimin e pëlhurave sintetike si dhe është punëdhënësi më i madh në komunën e Dragashit. Gjithashtu dhe kompanitë private si KUK Commerce (një ndërmarrje e mesme që prodhon nxehtësi elektrike dhe përpunon hekurin); Meka - fabrikë e vogël për përpunimin e mishit, dhe disa ndërmarrje të vogla prodhuese në sektorin privat, mini-ferma etj.

Bujqësia, pylltaria dhe peshkataria paraqesin vetëm 1% të bizneseve të regjistruara në komunë, që do të thotë se ka shfrytëzim të pakët të burimeve natyrore të disponueshme për gjenerimin e të ardhurave. Sondazhet në fshatra kanë konfirmuar se në çdo fshat zë vend një nivel i lartë i kultivimit të frutave dhe perimeve, krahas rritjes së pulave dhe bletëve për vezë dhe mjaltë. Kjo bujqësi e shkallës së ulët lejon një ulje të përgjithshme në shpenzimet shtëpiake, si dhe një mënyrë jetese të vetëmjaftueshme dhe të qëndrueshme e cila duhet të çmohet dhe të inkurajohet. Qendra ekonomike dhe e biznesit është qyteti i Dragashit, me 228 biznese të regjistruara nga 856 sa janë gjithsej në tërë komunën dhe përbën shumicën e sektorëve të shërbimit. Bresana dhe Restelica janë dy nën-qendra biznesi.

Ekonomia – Najveći sektor privrede u Dragašu su trgovina i distribucija, koje prati i proizvodnja. Većina prometa se obavlja između lokalnih prodavnica: prehrambenih prodavnica, građevinskih radionica, depoa i benzinskih stanica. Nudi se malo druge robe, kao što su prodaja boja, nakita, kože, tekstila i alata.

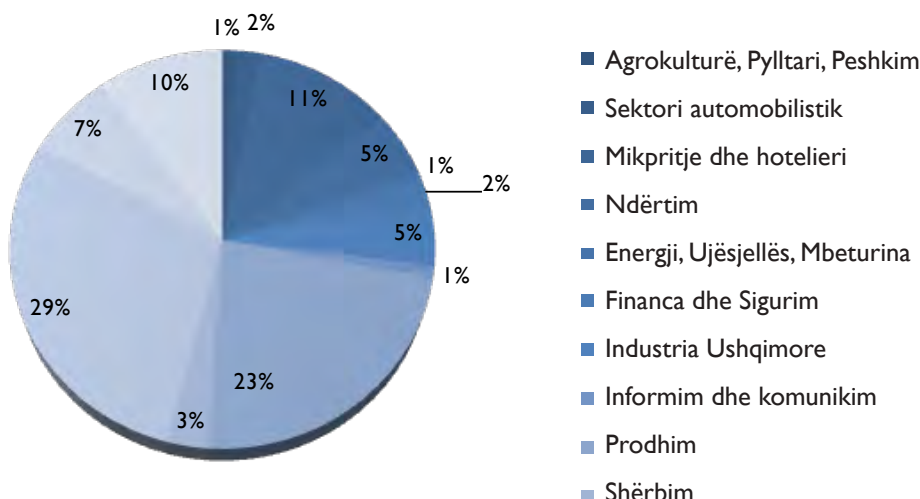
Proizvodnja – Što se tiče proizvodnje samo su šest preduzeća registrovana, većina sa samo jednim zaposlenim koji obrađuje sirovine (kao što je drvo). Veliki doprinos tržištu rada se prepisuje fabrici tekstila Remateks u gradu Dragašu, koja obezbeđuje 380 radnih mesta, uglavnom u proizvodnji sintetičkih tkanina, i najveći je poslodavac u Opštini Dragaš. Takođe, to su i privatne kompanije, kao KUK Commerce (srednje preduzeće koje proizvodi električne grejalice i obrađuje gvožđe), Meka (mala fabrika za obradu mesa) i druga mala proizvodna preduzeća u privatnom sektoru, mini farme, i dr.

Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, predstavljaju samo 1% registrovanih privrednih subjekata, što znači da se vrlo malo koriste dostupni prirodni resursi za stvaranje prihoda. Istraživanja u selima su potvrdila da je u svakom selu visoki novo uzgoja voća i povrća, uz porast živine zbog jaja i pčela zbog meda. Ova poljoprivreda manjeg obima, omogućuje ukupno smanjenje potrošnje domaćinstva, kao i jedan samoodrživi i samodovoljni životni stil koji se ceni i podstiče. Ekonomski i poslovni centar je grad Dragaš sa 228 od ukupno 856 registrovanih preduzeća u celoj opštini, i predstavlja većinu uslužnog sektora. Rastelica i Bresane su dva poslovna podcentra.

Economy - The largest business sector in Dragash is trade and distribution, closely followed by manufacturing. Most of trade takes place through local shops, grocery stores, construction manufactories, warehouses and gas stations. There is a very small number of other commodities, such as paint, jewellery, leather, textiles and tools selling.

Production - As far as manufacturing is concerned, only six businesses are registered, most with only one employee who processes the raw materials (such as wood). The major contribution to the market employment comes from the textile factory Remateks in the town of Dragash, which provides 380 jobs, mainly in the production of synthetic fabrics and is the largest employer in the municipality of Dragash. Private companies as well, such as KUK Commerce (a medium enterprise that produces and processes iron electric heaters); Meka – a small meat processing factory, and small production enterprises in the private sector, mini-farms.

Agriculture, forestry and fishery represent only 1% of businesses registered in the municipality, which means that there is little exploitation of available natural resources for income generation. The surveys in villages have confirmed that in every village takes place a high level of fruit and vegetable cultivation, along with the growth of chicken and bees for eggs and honey. This small-scale agriculture allows a general reduction in household expenses, as well as a self-sufficient and sustainable lifestyle, which should be appreciated and encouraged. The city of Dragash, is an economic and business centre with 228 registered businesses as a total of 856 in the whole municipality and represents the majority of service sectors. Bresana and Restelica are two sub-business centres.

Analiza e shpërndarjes së buxhetit komunal në fushat e ndryshme

Prej vitit 2003 deri në vitin 2008 buxheti i Komunës së Dragashit asnjëherë nuk ka qenë më i madh se 3 milion euro. Gjatë këtyre viteve komuna ka pas një buxhet mesatarisht rreth 2.5 milion euro. Një faktor që ka ndikuar në mos rritjen e buxhetit të komunës mund të konsiderohet edhe marrja e granteve qeveritare për 35,000 banor, përdërisa kjo komunë vlerësohet të ketë rreth 50,000 banorë.

Kuvendi Komunal i Dragashit ka miratuar Buxhetin e Komunës për vitin 2012 (në shumën prej 5,905,428.08 euro), si dhe ka parashikuar buxhetin për vitet 2013-2015. Në bazë të Qarkores Buxhetore të Kosovës 2013/01 dhe Qarkores Buxhetore 2013/02 të përfshirë në kornizën afatmesme për komunën e Dragashit, buxheti për vitin 2013 në total është 5.765.264.00€, për vitin 2014 parashikohet të jetë 5.933.299.00€ ndërsa për vitin 2015 buxheti afatmesëm parashihet të jetë 6.108.511.00€.

Duke marrë parasysh buxhetin komunal të kufizuar, mund të arrijmë në përfundim që trashëgimia kulturore nuk paraqet njëri prej prioriteteve në fushën e investimeve kapitale.

Analiza opštinskih budžetskih izdvajanja za različite oblasti

Od 2003. do 2008. godine budžet opštine Dragaš nikada nije bila veći od 3 miliona evra. Tokom ovih godina opština je imala budžet u proseku oko 2,5 miliona evra. Jedan od faktora koji je doprineo da se ne povećava opštinski budžet može se smatrati za uzimanje državnih grantova za 35.000 stanovnika, dok se procenjuje da opština ima oko 50.000 stanovnika. Skupština opštine Dragaš je usvojila opštinski proračun za 2012. (u iznosu od 5,905,428.08 evra), i projektovao proračun za 2013-2015. Na osnovu Kosovskog kružnog proračuna 2013/01 i Kružnog proračuna 2013/02 koji su uključeni u srednjoročni okvir za opštinu Dragaš, budžet za 2013. je projektovan da bude 5.933.299.00 €, dok za 2014 projekcija je 5.765.264.00 €, de predviđa da za 2015. srednjoročni proračun bude 6.108.511.00 €.

Uzimajući u obzir ograničeni opštinski proračun, možemo zaključiti da kulturna baština ne predstavlja jedan od prioriteta u oblasti kapitalnih ulaganja.

Analysis of the distribution of the municipal budget in various fields

From 2003 to 2008 the budget of the municipality of Dragash has never been greater than 3 million Euros. During these years the municipality had an average budget of about 2.5 million euro. One factor that has contributed in no increase of the municipal budget may also be considered the governmental grants for 35,000 inhabitants, while this municipality is estimated to have around 50,000 inhabitants. The Municipal Assembly of Dragash has approved the Municipal Budget for 2012 (in the amount of 5,905,428.08 Euros) and has anticipated the budget for 2013-2015. Based on Kosovo Budget Circular 2013/01 and Budget Circular 2013/02 involved in the medium term framework for the municipality of Dragash, the budget for 2013 in total is 5.765.264.00 €, for 2014 is expected to be 5.933.299.00 € while for 2015, the medium budget is expected to be 6.108.511.00 €.

Given the limited municipal budget, we can conclude that cultural heritage is not one of the priorities in the field of capital investments.

Analiza urbane e komunës

Në mënyrë që analiza urbane për komunën e Dragashit të jetë gjithëpërfshirëse, studimi do të fillojë nga trajtimi në aspekt gjeneral – Plani Hapësinor i Kosovës.

Dragashi është pjesë e zonës jugore të portokalltë të quajtur “Kopshtet e Kosovës”, e cila përbëhet nga tre komunat: Suhareka, Dragashi dhe Prizreni si qendër regjionale. Kullosat në Dragash dhe në Parkun Nacional të Malit të Sharrit konsiderohen si Zona të Interesit Special Hapësinor. Vizioni për zonën e portokalltë në jug është: Zonë e zhvilluar e turizmit kulturor, vend bujqësor-industrial dhe ekonomik në Prizren ku ndodhen rrënjët e traditës së lashtë, si qendër moderne ekonomike me qeveri vendore përgjegjëse, veprimtari të biznesit privat dhe zhvillimi ekonomik lokal përmes shfrytëzimit të burimeve natyrale dhe njerëzore.

Krijimi i mjedisit atraktiv për zhvillimin e veprimtarive të biznesit privat dhe inkurajimi për shfrytëzim më të mirë të mundësive lokale ekonomike dhe të burimeve natyrore dhe njerëzore, sidomos në turizëm dhe bujqësi.

Në kontekst të skenarit të zhvillimit të Dragashit konflikte të caktuara duhet të vërehen si zgjerimi i vendbanimeve në tokën bujqësore, zgjerimi horizontal i vendbanimeve duke rënë në konflikt me shfrytëzimin racional të hapësirës dhe degradimi i trashëgimisë kulturore-historike që bie ndesh me zhvillimin e turizmit. Andaj Plani Zhvillimor Komunal (PZHK) duhet të rregullojë shfrytëzimin racional të hapësirës, ndërtimin e infrastrukturës rrugore në bashkëveprim me zhvillimin bujqësor, ndërtimin e rrugëve transitore rreth qytetit për ta shkarkuar trafikun urban, mbrojtjen e trashëgimisë natyrore dhe kulturore dhe investimet në Malet e Sharrit në bashkëveprim me zhvillimin e turizmit. Qyteti i Dragashit është shënuar si një qendër e vogël me zonë ekonomike, e lidhur me Prizrenin, si qendrën regjionale.

Plani Zhvillimor Komunal dhe Vlerësimi Strategjik Mjedisor për vitin 2012-2022, janë dokumente të cilat janë hartuar nga Projekti i UNDP-së në Dragash dhe Asambleja Komunale ka aprovuar Vendimin për zhvillimin

Urbana analiza opštine

Kako bi urbana analiza opštine Dragaš bila što sveobuhvatnija, studija će početi od tretiranja opšteg aspekta – Prostorni plan Kosova.

Dragaš je deo narandžaste zone jug, zvane „Vrtovi Kosova“, koja se sastoji od tri opština: Suva Reka, Dragaš i Prizren, kao regionalni centar. Pašnjaci u Dragašu i u Nacionalnom parku Šar planine, se smatraju kao zone od posebnog prostornog interesa. Vizija za narandžastu zonu jug je: Razvijena zona kulturnog turizma, poljoprivredno-industrijsko i ekonomsko mesto u Prizrenu, odakle potiču koreni drevne tradicije, kao centra moderne ekonomije sa odgovornom domaćom vlasti, privatnim poslovnim delatnostima i lokalnim ekonomskim razvojem kroz eksploataciju prirodnih i ljudskih resursa.

Stvaranje atraktivnog okruženja za razvoj privatnih poslovnih delatnosti i ohrabivanje za što bolje korišćenje lokanih ekonomskih mogućnosti i prirodnih i ljudskih resursa, posebno u oblasti turizma i poljoprivrede. U kontekstu scenarija razvoja Dragaša, određene konflikte treba posmatrati kao proširenje naselja na poljoprivrednom zemljištu, horizontalno širenje naselja, što dolazi u konflikt sa racionalnim korišćenjem prostora i degradacija kulturnog i istorijskog nasleđa, koja je u suprotnosti sa razvojem turizma. Dakle, Opštinski razvojni plan (ORP) bi trebalo da regulišeracionalno korišćenje prostora, izgradnjuputne infrastrukture koja je povezana sa razvojem poljoprivrede, izgradnju tranzitnih puteva oko grada da se oslobodi gradski saobraćaj, zaštitu prirodne i kulturne baštine i ulaganje u Šar planinu uz razvoj turizma.

Grad Dragaš se vodi kao mali centar sa ekonomskom zonom, povezan sa Prizrenom, kao regionalnim centrom. Plan razvoja opštine i Strateška procena uticaja na životnu sredinu, za period 2012-2022 su dokumenti koji su izrađeni u okviru projekta UNDP-a u Dragašu i Skupštini opštine Dragaš je odobrila i Odluku za razvoj Procesajavne rasprave o ovim projektima.

Urban municipal analysis

So that urban analysis of the municipality of Dragash is comprehensive, the study will begin from treatment in general terms – the Spatial Plan of Kosova.

Dragash is part of the southern area of Orange called “Gardens of Kosovo”, which consists of three municipalities: Suhareka, Dragash and Prizren as a regional centre. The pastures in Dragash and in the National Park of Sharri Mountains are considered as Special Interest Spatial Areas. The vision for the orange southern area is: A developed area of cultural tourism, agro-industrial and economic area in Prizren where the roots of ancient tradition, as a modern economic centre with responsible local government, private business activities and local economic development through the utilization of natural and human resources.

Creating an attractive environment for the development of private business activities and encouragement for the best utilization of local economic opportunities and natural and human resources, especially in tourism and agriculture. In the context of the development scenario of Dragash, certain conflicts should be seen, such as the expansion of settlements in the agricultural land, horizontal expansion of settlements falling into conflict with the rational use of space and degradation of cultural- historical heritage that conflicts with the development of tourism. Thus the Municipal Development Plan (MDP) should regulate the rational use of space, the construction of road infrastructure in interaction with agricultural development, construction of transit roads around the city to unload the urban traffic, protection of natural and cultural heritage and investment in Sharri Mountains in interaction with the development of tourism.

The city of Dragash is listed as a small centre with economic area, connected to Prizren as the regional centre. The Municipal Development Plan and Strategic Environmental Evaluation for 2012-2022 are documents compiled by the UNDP project in Dragash and the Municipal Assembly has

e Procesit të Diskutimit Publik lidhur me këto projekte. Projektet janë ende në fazën e para adoptimit dhe pas periudhës konsultative do ti dërgohen Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor për aprovim.

Përfshirja e Trashëgimisë Kulturore në planet komunale

Përgatitja e Planit Zhvillimor Komunal (PZHK) është bërë nga Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara (UNDP), si pjesë e ruajtjes së biodiversitetit të Menaxhimit të projektit të Qëndrueshmërisë së Shfrytëzimit të Tokës, i cili e përfshinë tërë komunën e Dragashit. Si pjesë e kësaj pune, një komponentë kryesore e punës së UNDP-së në Kosovë është t'i zhvillojë kapacitetet dhe t'i adresojë çështjet e qëndrueshmërisë mjedisore dhe të jetesës së përmirësuar, sidomos në nivelin lokal. Në kuadër të Planit Zhvillimor Komunal është bërë studimi i hollësishëm i karakteristikave dhe gjendjes së trashëgimisë kulturore dhe natyrore të Komunës së Dragashit.

Territori i komunës së Dragashit është i pasur me objekte të trashëgimisë kulturore – historike që nga periudhat më të lashta të saj. Në Opojë dhe në Gorë ka mjaft gërmadha të vendbanimeve të vjetra, disa prej të cilave u kanë humbur gjurmët e disa prej tyre u ka mbetur vetëm emri si p.sh. “Zinova” si qytet i lashtë, në afërsi të Bellobradit gjenden gjurmët e lokalitetit të lashtë “Gostil” dhe gjurmët të ngjashme hasim edhe në afërsi të fshatit Brut. Rëndësi të veçantë ka pasur rruga e ndërtuar në periudhën romake Tetovë – Shkodër – Lezhë, e cila ka kaluar nëpër malin Sharr dhe qytetin antik “Zinova” supozohet të ketë pasur rolin e qendrës regjionale tregtare.

Sot monumentet me trashëgimi kulturore – historike të kësaj komune pothuaj se janë harruar në tërësi. Nuk ka kurrfarë mbështetje nga institucionet relevante lidhur me ruajtjen, mbrojtjen dhe konservimin e vlerave që i ka kjo anë dhe promovimin e tyre. Kërkesë nga niveli komunal është që të themelohet një muze komunal historik, kulturor dhe etnografik (ku do të mund të shpaloset e kaluara e kësaj ane).

Projekti su još uvek u fazi pre usvajanja i posle perioda javnih konsultacija će biti upućeni Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja na odobrenje.

Uključenje kulturne baštine u opštinskom opštinsko urbanističko planiranje

Priprema Opštinskog razvojnog plana (ORP) je izvršena od strane Programa za razvoj Ujedinjenih nacija (UNDP) u okviru očuvanja biodiverziteta Upravljanja projekta održivosti korišćenja zemljišta, koje obuhvata celu opštinu Dragaš. U sklopu toga, ključna komponenta rada UNDP-a na Kosovu je da razvije kapacitete i da se bavi pitanjima održivosti životne sredine i poboljšano življenja, posebno na lokalnom nivou. U okviru Opštinskog razvojnog plana (ORP) sprovedena je detaljna studija karakteristika i stanja kulturnog i prirodnog nasleđa opštine Dragaš.

Teritorija opštine Dragaš je bogata dobrima kulturno-istorijskog nasleđa iz drevnog perioda. U Opolju i Gori postoji dosta ruševina starih naselja, od kojih su neka izgubila trag do drugima ostalo samo ime kao npr. „Zinova“ stari grad, u blizini Belobroda se nalaze ostaci drevnog lokaliteta „Gostil“, i slični tragovi se nalaze i u blizini sela Brut. Posebnu važnost je imao put izgrađen u doba Rimljana Tetovo-Skadar-Leže, koji je prolazio kroz Šar planinu i antički grad „Zinova“, za kojeg se pretpostavlja da je imao ulogu regionalnog trgovinskog centra.

Danas su spomenici kulturno-istorijske baštine skoro potpuno zaboravljeni. Ne postoji nikakva podrška relevantnih institucija u pogledu očuvanja, zaštite i konzervacije vrednosti, kojima je ova strana bogata, i promocija istih. Zahtev opštinskog nivoa je da se formira opštinski istorijski, kulturni i etnografski muzej (gde bi se predstavila prošlost ove oblasti). Regionalni centar za kulturnu baštinu u Prizrenu, na teritoriji opštine Dragaš je identifikovao sledeće objekte: 25 džamija, 5 turbeta, 7 mlinova, 8 arheoloških lokaliteta, 47 građevina folkorne arhitekture, 2 javna objekta i 1 Valanica.

approved the decision to develop the Public Discussion Process on these projects. The projects are still in the stage of adoption and after the consultation period will be sent to the Ministry of Environment and Spatial Planning for approval.

The inclusion of Cultural Heritage in municipal plans

The Municipal Development Plan (MDP) was elaborated by the United Nations Development Programme (UNDP) as part of the preservation of biodiversity of the management of Sustainability Land Use project, which includes the whole municipality of Dragash. As part of this work, a key component of UNDP's work in Kosovo is to develop capacities and to address the sustainability and improved living issues, especially at the local level. Within the Municipal Development Plan was done a detailed study of the characteristics and condition of natural and cultural heritage of the municipality of Dragash.

The municipality of Dragash is rich in cultural- historic heritage buildings from the ancient periods. In Opoja and Gora, there are quite a lot of ruins of old settlements, some of them without traces and some with only their name remaining, for e.g. “Zinova” as an ancient city. In the vicinity of Bellobrad there are traces of the ancient site “Gostil” and similar traces are encountered near the village Brut. Of special significance was the road Tetovo - Shkodra - Lezha built in the Roman period, which has passed through the Sharri Mountain and the ancient city “Zinova” and is supposed to have had the role of regional trade centre.

Today, the cultural- historic monuments of the municipality are almost entirely forgotten. There is no support from relevant institutions regarding preservation, protection, conservation and promotion of values of this area. The request from the municipal level is to establish a historical, cultural and ethnographic municipal museum (which could unfold the past of the area).

Qendra Regjionale për Trashëgimi Kulturor në Prizren, në territorin e komunës së Dragashit ka evidentuar këto objekte: 25 xhami, 5 tyrbe, 7 mullinj, 8 lokalitete arkeologjike, 47 ndërtesa të arkitekturës folklorike, 2 objekte publike dhe 1 Valanicë. Në hartën e Trashëgimisë kulturore të gjendjes ekzistuese vërehet se monumentet e kultit musliman janë me numër më të madh, xhamitë, pastaj tyrbet dhe aty këtu gërmadhat nga e kaluara e kësaj ane. Për mundësinë e zhvillimit të turizmit kulturor problem kryesor janë rrugët të cilat nuk janë të asfaltuara dhe mundësia e arritjes në monumente të caktuara është e vështirë.

Trashëgimia Kulturorë

Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit është duke e bërë një inventar të trashëgimisë kulturore në tërë Kosovën. Këtu përfshihet një listë e gjere prej 12 objekteve, monumenteve dhe artefakteve që aktualisht janë nën mbrojtje të përkohshme, përfshirë tri monumente që më parë janë mbrojtur me ligjin Jugosllav. Kjo listë e zgjeruar përmban 2 zona arkeologjike, 8 objekte fetare dhe 2 ndërtesa bujqësore.

Pas konsultimeve gjatë Punëtorive për vizionin me komunitetet lokale, si dhe me kontributin e specialistëve të turizmit dhe Drejtorin e Kulturës në Dragash, është zhvilluar një listë më gjithëpërfshirëse e aseteve të trashëgimisë kulturore në komunë. Këto nuk janë në nivelin e monumenteve të mbrojtura brenda Kosovës, por janë në përputhje me vlerat ndërkombëtare kulturore siç është përkufizuar në një mori kapitujsh dhe konventash të UNESCO-s dhe Këshillit të Evropës. Kjo përfshinë shqyrtimin e trashëgimisë natyrore dhe peizazheve kulturore, trashëgimisë së paprekshme kulturore, arkitekturës lokale (përfshirë edhe ndërtesat bujqësore) dhe grupet e ndërtesave, si dhe një listë të gjerë të objekteve potenciale arkeologjike, objekteve fetare/artefakteve dhe monumenteve tjera potenciale.

Trashëgimia natyrore dhe peizazhet kulturore

Përfshinë pikëpamje të rëndësishme dhe panorama të tërë komunës si dhe objekte të legjendave dhe folklorit,

Na karti trenutnog stanja kulturne baštine se uočava da su spomenici muslimanske veroispovesti u velikom broju, džamije, zatim turbe i pokoje ruševine iz prošlosti ove oblasti. Mogućnost razvoja kulturno turizma se ograničava problemima puteva, koji nisu asfaltirani i pristup određenim spomenicima je otežan.

Kulturna baština

Ministarstvo kulture, omladine i sporta pravi popis kulturne baštine na celom teritoriju Kosova. Ovo uključuje i široku listu od 12 objekata, spomenika i artefakta koji su pod privremenom zaštitom, uključujući i tri spomenika koju su ranije bili po jugoslovenskom zakonu zaštićeni. Ova proširena lista sadrži 2 arheološke zone, 8 verskih objekata i 2 poljoprivredne građevine.

Nakon konsultacija tokom Vizionarskih radionica sa lokalnim zajednicama, i uz doprinos stručnjaka za turizam i direktora kulture u Dragasu, napravljen je sveobuhvatni popis dobara kulturnog nasleđa u opštini. Ova dobra nisu na nivou zaštićenih spomenika na Kosovu, ali su u skladu sa međunarodnim vrednostima kulture, što je definisano u nizu poglavlja i konvencija UNESCO-a i Saveta Evrope. To uključuje razmatranje prirodnog nasleđa i kulturnih pejzaža, nematerijalne kulturne baštine, lokalne arhitekture (uključujući i poljoprivredne građevine) i grupe objekata, kao i čitav niz potencijalnih arheoloških predmeta, verskih objekata, artefakta i drugih potencijalnih spomenika.

Prirodna baština i kulturni pejzaži

Obuhvata važne poglede i panoramu cele opštine, kao i impresivne prirodne karakteristike (kao što su jezera, pećine i stene). Prirodna baština uključuje poljoprivredne tradicije i tradicije pastira, kao što je upotreba životinjskog đubriva za izgradnju i kao gorivo, i ljuštenjedrveća .

The Regional Centre for Cultural Heritage in Prizren, in the territory of Dragash has identified these sites: 25 mosques, 5 shrines, 7 mills, 8 archaeological sites, 47 buildings of folk architecture, 2 public buildings and 1 valavica (wool processing mill). On the Cultural Heritage map of the current situation, it is noted that monuments of Muslim cult are biggest in number, mosques, then shrines and then ruins from the past of this area. The main problems affecting the development of cultural tourism are the unpaved roads and the difficulty to reach certain monuments.

Cultural Heritage

The Ministry of Culture, Youth and Sport is doing an inventory of cultural heritage across Kosovo. This includes a wide list of 12 buildings, monuments and artefacts that are currently under temporary protection, including three monuments, protected before by the Yugoslav law. This extended list contains 2 archaeological sites, 8 religious sites and 2 agricultural buildings.

After consultation during the Visioning Workshops with local communities, and with the contribution of tourism specialists and the Director of Culture in Dragash, was developed a more comprehensive list of cultural heritage assets in the municipality. These assets are not at the level of protected monuments in Kosovo, but are in accordance with international cultural values, as defined in a series of chapters and conventions of UNESCO and Council of Europe. This includes the consideration of the natural and cultural landscapes, intangible cultural heritage, local architecture (including agricultural buildings) and groups of buildings, as well as an extensive list of potential archaeological objects, religious objects/ artefacts and other potential monuments.

Natural heritage and cultural landscapes

It includes important views and panorama of the entire municipality and impressive natural features (such as lakes, caves and rocks). Natural heritage also includes agricultural traditions and the tradition of shepherds, as is the use of animal manure for construction and fuel and peeling trees.

dhe tipare mbresëlënëse natyrore (si liqenet, shpellat dhe shkëmbinjët). Trashëgimia natyrore gjithashtu përfshinë, tradita bujqësore dhe tradita të barinjve, siç është përdorimi i plehut të kafshëve për ndërtim dhe si karburant, dhe qërimi i drunjve.

Trashëgimia shpirtërore

Komuna e Dragashit është e njohur për festivalet e saj të veçanta, ritualeve pagane dhe fetare, të trashëguara nga tradita Islame dhe Krishtere si dhe traditat historike që janë të përbashkëta në tërë Ballkanin.

1. **Shëngjergji** festohet për çdo vit në disa zona të komunës nga data 5 – 15 maj. Është festa më e madhe dhe më e famshme e tubimeve, që tërheq vizitorë nga Shqipëria veriore dhe Kosova si dhe nga diaspora e Dragashit që vjen në Kosovë për ta festuar me familjet e tyre. Kjo festë kryesisht shënohet në natyrë.

2. **Pehlivanët**, festivali i mundjes tradicionale, është mbajtur për çdo vit në qytetin e Dragashit më datën 1 maj, ku pjesëmarrësit dhe spektatorët vijnë nga Kosova, Maqedonia dhe Turqia. Kjo përcillet me gara me kuaj dhe një paradë të qenve të Sharrit, me muzikë folklorike. Deri vonë kjo traditë ndalohej shkaku i financave të pamjaftueshme. Që nga viti 2013 ajo rifillon të festohet dhe mbahet më 14 dhe 15 Qershor për nder të Ditës së Çlirimit.

3. **Festivali i të rinjve** mbahet në fund të majit në Shtëpinë e Kulturës në qytetin e Dragashit, me pjesëmarrje të gjitha shkollave në komunë të cilat organizojnë shfaqje teatrale, muzikë, pikturim dhe recitim të poezive.

4. **Festivali i Pranverës Verza** mbahet më 14 Mars, për përgatitjen e fushave për sezonin e ri të mbjelljes.

Duhovna baština

Opština Dragaš poznata je po svojim posebnim festivalima, paganskim i verskim ritualima, nasleđenih od islamskih i hrišćanskih tradicija, i istorijskim tradicijama koje su zajedničke širom Balkana.

1. **Đurdevdan** se slavi svake godine u nekim delovima opštine od 5 do 15 maja. To je najveći praznik i najpoznatiji po okupljanju koje privlači posetioce iz severne Albanije i Kosova, kao i dijaspora Dragaša što dolaze na Kosovo da bi proslavili sa svojim porodicama. Ovaj praznik je obeležen uglavnom u prirodi.

2. **Pehlivan**, festival tradicionalnog rvanja, se održava svake godine u gradu Dragašu na 1. maj, gde učesnici i gledaoci dolaze iz raznih mesta: Kosova, Makedonije i Turske. Slavlje je praćeno konjskim trkama i paradom šarplaninaca, uz narodnu muziku. Donedavno, ovo tradicija je prekinuta zbog nedovoljnih sredstava. Od 2013. ova obnovljena tradicija se održava 14. i 15. juna u čast Dana oslobođenja.

3. **Festival mladih** se održava krajem maja u Domu kulture u gradu Dragašu, gde učestvuju sve opštinske škole koje organizuju pozorišne priredbe, muzičke izvedbe, slikanje i recitovanje poezije.

4. **Festival proleća Verza** održava se 14. marta, za pripremu polja za novu sezonu sadnje.

Intangible heritage

The municipality of Dragash is known for its special festivals, pagan and religious rituals inherited from Islamic and Christian traditions and historical traditions that are common in the entire Balkans.

1. **Saint George** is celebrated every year in some areas of the municipality from May 5 to 15. It is the greatest feast and most famous gathering, which attracts visitors from the northern Albania and Kosovo as well as from the diaspora of Dragash coming to Kosovo to celebrate with their families. This holiday is marked mainly in nature.

2. **Pehlivan**, a traditional wrestling festival was held annually in the town of Dragash on the 1st of May, where participants and spectators came from Kosovo, Macedonia and Turkey. This was followed by horseracing and a parade of Sharri dogs with folk music. Until recently this tradition stopped because of insufficient funding. Since 2013 it is revived and it is celebrated on 14 and 15 June in honor of the Day of Liberation.

3. **Youth Festival** is held in late May in the House of Culture in the town of Dragash, with the participation of all municipal schools, which organize theatre performances, music, painting and poetry recitation.

4. **Verza Spring Festival** is held on March 14, for the preparation of areas for new planting season.

5. Festat zyrtare që janë të rëndësishme në Dragash përfshijnë Ditën e Pavarësisë (17 Shkurti) dhe tri ditë memoriale: 28 Nëntori - dita e shqiptarëve, 28 Shtatori - dita e boshnjakëve dhe 6 Maji - dita e goravnëve. Përveç festivaleve dhe festimeve, një numër i tipareve tjera të Dragashit ofrojnë burim të vlefshëm të trashëgimisë së paprekshme kulturore. Ato përfshijnë:

- Lyerja tradicionale e fytyrës së nuseve
- Traditat e gatimit të ëmbëlsirave
- Rrëfimet dhe legjendat, veçanërisht ato që ndërlidhen me peizazhin natyror
- Traditat rurale bujqësore

Turizmi

Dragashi ka shumë potencial për të zhvilluar strategji të turizmit që bazohet në tiparet natyrore dhe kulturore. Një aspekt i rëndësishëm i kësaj është origjinaliteti i vendit që paraqet një lidhje ndërmjet natyrës dhe kulturës rurale malore. Tri shtyllat e turizmit në Dragash janë:

1. Bukuria natyrore
2. Kultura dhe trashëgimia (kultura Gorane, fshatrat malorë, mënyra e jetesës)
3. Mikpritja dhe kuzhina e pasur

5. Službeni praznici koji su važni u Dragašu uključuju Dan nezavisnosti (17. februar) i tri memorialna dana: 28. novembar - Dan Albanaca, 28. septembar - dan Bošnjaka i 6. maj - dan gorana.

Osim ovim festivala i proslava, veliki broj drugih karakteristika Dragaša nudi vredan izvor kulturne nematerijalne baštine. One uključuju:

- Tradicionalno oslikavanje lica nevesta
- Tradicija spremanja slatkiša
- Priče i legende, posebno one koje odnose na prirodni pejzaž
- Poljoprivredne seoske tradicije

Turizam

Dragaš ima veliki potencijal za razvoj turističke strategije zasnovane na prirodnim i kulturnim karakteristikama.

Drugi važan aspekt je originalnost mesta koje predstavlja vezu između prirode i ruralne planinske kulture. Tri stuba turizma u Dragašu su:

1. Prirodne lepote
2. Kultura i nasleđe (kultura Goranaca, planinska sela, način života)
3. Gostoprimstvo i bogata kuhinja

5. Official holidays in Dragash include the Independence Day (17th of February) and three Memorial days: 28 November - Day of Albanians, 28 September - the day of Bosniaks and 6 May - the day of Gorani.

Besides festivals and celebrations, a number of other features of Dragash provide a valuable source of intangible cultural heritage. They include:

- Traditional face painting of brides
- Sweets cooking traditions
- Stories and legends, especially those related to the natural landscape
- Rural agricultural traditions

Tourism

Dragash has a great potential to develop tourism strategies based on natural and cultural features. An important aspect of this is the originality of the area that represents a link between nature and rural mountain culture. Three pillars of tourism in Dragash are:

1. Natural beauty
2. Culture and heritage (Gorani culture, mountain villages, lifestyle)
3. Hospitality and rich cuisine

Ndikimi i Parkut të propozuar Nacional

Sipas projekt Planit Hapësinor për Parkun Nacional të Malit të Sharrit, më tepër se 40% e të gjitha zonave të skijimit të Maleve të Sharrit (përfshirë edhe në Maqedoni) gjenden në komunën e Dragashit, në vendet si fshatrat Zaplluxhe, Radeshë, Brod dhe Restelica. Këto zona me potencial për turizmin dimëror gjithashtu ofrojnë atraksione ujore, me shumë burime ujore, vegetacion të larmishëm dhe peizazhe piktoreske që mund të shfrytëzohen edhe për rekreacion veror. Dragashi mund të zhvillojë një ekonomi të qëndrueshme të turizmit përmes një partneriteti ndërmjet sektorit publik, sektorit privat dhe shoqërisë civile për ta mbrojtur mjedisin, rritur punësimin dhe ofruar mundësi për përfitime sociale, ekonomike dhe të hyra të komunës. Parku Nacional gjithashtu do të rrisë mundësitë për gjiro turistike të bazuar në aspektet e rëndësishme të trashëgimisë kulturore në komunën e Dragashit, siç janë xhamitë dhe tyrbet e vjetra, ndërtesat dhe proceset bujqësore, mbetjet arkeologjike, grupet e rralla të arkitekturës rurale tipike, dhe qasja në ritualet, traditat dhe legjendat. Kjo gjithashtu do të ndihmojë që të sigurohet mbrojtje e burimeve të vlefshme natyrore dhe të trashëgimisë kulturore në komunë.

Turizmi është mbuluar në mënyrë më të detajuar në Katalogun Turistik të Rajonit të Dragashit, Udhëzuesin turistik, Ecja dhe Natyra dhe Strategjinë e Turizmit në Dragash të Bazuar në Natyrë.

Në kuadër të Planit Zhvillimor Komunal

theksohet edhe vizioni i komunës dhe ai është turizmi si një shtyllë thelbësore e ekonomisë së Dragashit i cili do të kontribuojë në përmirësimin e zhvillimit afatgjatë ekonomik dhe shoqëror i cili parasheh që deri në vitin 2031 sektori i turizmit do të përfaqësojë 10-15% të ekonomisë së Dragashit. Krahasuar me tregun e brendshëm dhe rajonal të turizmit, janë tre aspekte unike që e karakterizojnë Dragashin:

1. Bukuria natyrore; 2. Kultura dhe Trashëgimia Kulturore; 3. Mikpritja dhe Kuzhina.

Bazuar në këta faktorë është e rekomandueshme që komuna të fokusohet në strategjinë e turizmit dhe zhvillimit

Uticaj predloženog Nacionalnog parka

Prema nacrtu prostornog plana za Nacionalni park Šar planine, više od 40% od skijaških oblasti Šar planine (uključujući i Makedoniju) se nalaze u opštini Dragaš, u mestima kao što su sela Zapludže, Radeš, Brod i Restelica. Ove zone sa potencijalom za zimski turizam takođe nude i vodene atrakcije, sa mnogim izvorima, raznolikom vegetacijom, slikovitim pejzažom, koji se mogu koristiti i za letnju rekreaciju. Dragaš može razviti održivu turističku privredu kroz partnerstvo između javnog sektora, privatnog sektora i civilnog društva u cilju zaštite životne sredine, povećanja zaposlenosti i pružanja mogućnosti za socijalne, ekonomske i opštinske prihode. Nacionalni park će povećati mogućnosti za turističke ture zasnovanog na važnim aspektima kulturnog nasleđa u Dragašu, kao što su džamije i stari turbeti, građevine i poljoprivredni procesi, arheološki ostaci, retke grupe tipične seoske arhitekture i pristup ritualima, tradicijama i legendama. Ovo će takođe pomoći da se osigura zaštita vrednih prirodnih resursa i kulturne baštine opštine. Turizam je detaljnije pokriven u Turističkom katalogu regiona Dragaša, Turističkom vodiču, Hodanju i prirodi te Turističkoj strategiji u Dragašu koja se odnosi na prirodu.

U sklopu Opštinskog razvojnog plana

istaknuta je i vizija opština, turizam, kao važan stub ekonomije Dragaša, koji će doprineti dugoročnom poboljšanju ekonomskog i društvenog razvoja, koji predviđa da će do 2031. godine sektor turizma predstavljati 10-15% privrede Dragaša. U poređenju sa domaćim i regionalnim turizmom, postojе tri jedinstvena aspekta koji karakterišu Dragaš:

1. Prirodne lepote 2. Kultura i nasleđe (kultura Goranaca, planinska sela, način života) 3. Gostoprimstvo i bogata kuhinja Na osnovu ovih faktora preporučuje se da se opština fokusira na strategiju turizma i njegovog razvoja između prirode i ruralne planinske kulture, koja u koegzistenciji sa prirodnim načinom življenja, tradicionalnim gostoprimstvom, poljoprivredom i stočarstvom, pruža jedinstveno iskustvona tržištu.

The impact of the proposed National Park

According to the draft Spatial Plan for the National Park of Sharri Mountain, more than 40% of all ski areas of the Sharri Mountains (including that in Macedonia) are located in the municipality of Dragash, in villages like Zaplluxhe, Radeshë, Brod and Restelice. These areas of potential for winter tourism also offer water attractions, with many water resources, diverse vegetation, and picturesque landscapes that can be used for summer recreation. Dragash can develop a sustainable tourism economy through a partnership between the public sector, the private sector and civil society to protect the environment, increase employment and provide opportunities for social, economic and municipal revenues. National Park will also increase opportunities for tourism walks based on important aspects of cultural heritage in the municipality of Dragash, such as old mosques and shrines, agricultural processes and buildings, archaeological remains, rare groups of typical rural architecture, and access to the rituals, traditions and legends. This will also help to ensure protection of valuable natural and cultural heritage resources of the municipality. Tourism is covered in more detail in the Touristic Catalogue of the Region of Dragash, Tourist Guide, Hiking and Nature and Tourism Strategy of Dragash based in Nature.

Within the Municipal Development Plan

is emphasized the vision of the municipality, which is tourism, as an essential pillar of the economy of Dragash that will contribute to improving the long-term economic and social development, which is anticipated that until 2031 the tourism sector will represent 10-15% of the economy of Dragash. Compared to the domestic and regional tourism, there are three unique aspects that characterize Dragash:

1. Natural Beauty; 2. Culture and Cultural Heritage; 3. Hospitality and cuisine.

Based on these factors, it is that recommended that the municipality focuses on the tourism strategy and its development between nature and rural mountain culture which in co-existence with the natural way of

të saj ndërmjet natyrës dhe kulturës rurale malore e cila në ko-ekzistencë me mënyrën e natyrshme të jetesës, me mikpritjen tradicionale, bujqësinë dhe blegtorinë, ofron një eksperiencë unike në treg.

Trashëgimia Kulturore dhe Natyrore në Komunën e Dragashit

Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit, respektivisht Departamenti i Trashëgimisë Kulturore është institucioni përgjegjës për futjen në mbrojtje të Monumenteve në territorin e Kosovës.

Lista e trashëgimisë kulturore përpilohet nga ana e Qendrave Regjionale për Trashëgimi Kulturore (QRTK), që janë nën varësi të Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sportit. Gjatë hulumtimeve të bëra është hasur në dy lista të cilët më pas kurorëzohen me listën zyrtare.

Lista e Objekteve të Evidentuara

– paraqet listën e monumenteve të evidentuara nga përgjegjësit e QRTK-ve në Kosovë, me rastin e hulumtimit në terren. Në Komunën e Dragashit gjenden gjithsej 91 objekte të evidentuara gjatë viteve 2002-2003.

Lista e Monumenteve nën mbrojtje e trashëguar nga periudhat e mëparshme (nga pushteti Jugosllav) – e cila është bartur direkt në listën e mbrojtjes. Nga kjo listë në Komunën e Dragashit gjendet 1 lokalitet në kategorinë Trashëgimia Arkeologjike dhe 2 monumente në kategorinë Trashëgimia Arkitekturore.

Lista e Trashëgimisë Kulturore në Mbrojtje të Përkohshme – paraqet listën zyrtare të miratuar nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit. Në këtë listë, në Komunën e Dragashit gjenden gjithsej 2 lokalitete në kategorinë Trashëgimia Arkeologjike dhe 10 monumente në kategorinë Trashëgimia Arkitekturore.

Hulumtimet dhe analizat në terren janë kryer për 12 monumentet që gjenden në Listën e Trashëgimisë Kulturore nën Mbrojtje të Përkohshme për vitet 2012-2013. Në listën e fundit e Trashëgimisë Kulturore nën Mbrojtje të Përkohshme (2015-2016) në Komunën e Dragashit janë përfshirë 2 Monumente në kategorinë Trashëgimia Arkeologjike dhe 11 Monumente në kategorinë Trashëgimia Arkitekturore, duke e rritur numrin total në 13 Monumente.

Prirodna i kulturalna baština u Opštini Dragaš

Ministarstvo kulture, omladine i sporta, odnosno Odeljenje za kulturnu baštinu, je odgovorna institucija za imenovanje spomenika pod zaštitom na teritoriji Kosova.

Listu kulturne baštine ispunjavaju Regionalni centri za kulturnu baštinu (RCKB), koji su pod nadležnosti Ministarstva kulture, omladine i sporta. Tokom istraživanja naišlo se na dve liste, koje su se zatim spojene u jednu zvaničnu listu.

Lista identifikovanih objekata

– predstavlja listu spomenika koje su identifikovali predstavnici RCKB-ova na Kosovu tokom terenskih istraživanja. U Opštini Dragaš nalazi se ukupno 91 objekata, identifikovanih tokom 2002-2003. godine.

Lista spomenika pod zaštitom nasledene iz prethodnih perioda (od jugoslovenske vlade) – direktno prebačena na listu zaštite. Na ovoj listi u Opštini Dragaš se nalazi 1 lokalitet u kategoriji Arheološko nasleđe i 2 spomenika u kategoriji Arhitektonsko nasleđe.

Lista kulturne baštine pod privremenom zaštitom – predstavlja zvaničnu listu koju je odobrilo Ministarstvo kulture, omladine i sporta. Na ovoj listi, u Opštini Dragaš postoje ukupno 2 lokaliteta u kategoriji Arheološko nasleđe i 10 spomenika u kategoriji Arhitektonsko nasleđe. Terenska istraživanja i analize su izvršene za 12 spomenika koji se nalaze na Listi kulturne baštine pod privremenom zaštitom za godine 2012-2013. Na poslednjoj Listi kulturne baštine pod privremenom zaštitom (2015-2016) u Opštini Dragaš su uključena i 2 spomenika u kategoriji Arheološko nasleđe i 11 spomenika u kategoriji Arhitektonsko nasleđe, što povećava ukupan broj spomenika na 13.

living, traditional hospitality, agriculture and livestock, offers a unique experience in the market.

Cultural and Natural Heritage in the Municipality of Dragash

The Ministry of Culture, Youth and Sport, respectively the Department of Cultural Heritage is responsible for designating Monuments in the territory of Kosovo. The cultural heritage list is elaborated by the Regional Centres for Cultural Heritage (RCCH) that are under the Ministry of Culture, Youth and Sport. During the research conducted were encountered two lists which are then crowned with the official list.

The List of Identified Buildings

- represents the list of monuments identified by the responsible officers of RCCH s in Kosovo, on the occasion of field research. In the municipality of Dragash there are totally 91 identified buildings during 2002-2003.

The List of Monuments under temporary protection inherited from previous periods (from the Yugoslav government) - was transferred directly to the protection list. From this list, in the municipality of Dragash is 1 site under the Archaeological Heritage category and 2 monuments under the Architectural Heritage category.

The List of Cultural Heritage under temporary protection - represents the official list approved by the Ministry of Culture, Youth and Sport. In this list, in the municipality of Dragash are totally 2 sites under the Archaeological Heritage category and 10 monuments under the Architectural Heritage category.

Field research and analysis were conducted for 12 monuments part of the List of Cultural Heritage under Temporary Protection for 2012-2013. In the latest List of Cultural Heritage under Temporary Protection (2015-2016) in the municipality of Dragash are included 2 Monuments under the Archaeological Heritage category and 11 monuments under the Architectural Heritage category, by increasing the total number in 13 Monuments.

Lista e trashëgimisë kulturore nën mbrojtje të përkohshme DRAGASH

Lista kulturne baštine pod privremenom zaštitom DRAGAŠ

The List of Cultural Heritage under Temporary Protection of DRAGASH

Kategoria: Trashëgimia Arkeologjike
Nënkategoria: Lokalitet Arkeologjik/Rezervat

Kategorija: Arheološko nasleđe
Potkategorija:

Category: Archaeological Heritage
Sub categories:

Nr. Br. No.	Emërtimi Naziv Title	Periudhat Period Period	Vendi Mesto Location Municipality	Statusi Status Status no. Decision	Nr. Unik në Databazë Jed. Registar-ski broj ID. no in data-base
46.	Lokaliteti Arkeologjik Hisarishtë Arheološki lokalitet Hisarište Archaeological Site Hisarishte	Parahistori Praistorija Prehistory	Krushevë Kruševo Krushevë	925/67	002997
72.	Kalaja Mesjetare në Hisar të Brutit Srednjovekovni zamak u Hisaru, Brut Medieval Castle in Hisar of Brut	Antikë e vonë-mesjetë Kasna antika – Srednji vek Late Antique-Middle Ages	Brut Brut Brut		003456

Kategoria: Trashëgimia Arkitekturore
Nënkategoria: Monument/Ansambël

Kategorija: Arhitektonsko nasleđe
Potkategorija: Spomenik/Ansambl

Category: Architectural Heritage
Subcategories: Monuments/Sites

Nr. Br. No.	Emërtimi Naziv Title	Periudhat Period Period	Vendi Mesto Location Municipality	Statusi Status Status no. Decision	Nr. Unik në Databazë Jed. Registar-ski broj ID. no in data-base
490.	Xhamia e Kukli Beut Džamija Kukli Bega Mosque of Kukli Bey	Shek. XVI XVI vek XVI century	Bresanë Bresane	925/67	002056
491.	Gërmadhat e objektit fetar (Namazxhah) Ruševine verskog objekta (Namazdžah) Ruins of religious building (Namazxhah)	Shek. XVI XVI vek XVI century	Buzez Buzez	926/67	002945
173.	Tyrbja e Selim Dedës Turbe Selim Dede Shrine of Selim Deda	Shek. XVIII-të XVIII vek XVIII century	Restelicë Restelica		001114

174.	Xhamia e fshatit (Berat xhamia) Seoska džamija (Beratova džamija) Mosque of the village (Berat mosque)	Shek. XX-të XX vek XX century	Zlipotok Zlipotok Zlipotok	001115
175.	Tyrbe Turbe Shrine	Shek. XVII-të XVII vek XVII century	Sharr Šar Sharr	001138
176.	Mulliri i vjetër Stari mlin Old mill	Shek. XIX-të XIX vek XIX century	Sharr Šar Sharr	003408
177.	Valavicë - Mulli Valavica- Mlin Valavica- Mill	Shek. XIX-të XIX vek XIX century	Bellobrad Belobrod Bellobrad	003409
178.	Xhamia e fshatit Seoska džamija Mosque of the village	Shek. XIII-të XIII vek XIII century	Mlikë Mlike Mlikë	001250
179.	Xhamia e fshatit Seoska džamija Mosque of the village	Shek. XX-të XX vek XX century	Kapre Kapra Kapre	001093
180.	Varri i madh-sallatash Veliki grob Big grave	Shek. XVIII-të XVIII vek XVIII century	Kapre Kapra Kapre	003410

Gjendja e objekteve të trashëgimisë kulturore në mbrojtje – Kartat e trashëgimisë kulturore

Me hulumtimin e objekteve të trashëgimisë kulturore është synuar që të merret analiza detaje e gjendjes ekzistuese të aseteve të trashëgimisë arkitekturale dhe arkeologjike të komunave me të cilat do të bashkëpunohet gjatë vitit 2012 - 2015 në kuadër të Programit Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore.

Referencë është marrë Lista Zyrtare e Trashëgimisë Kulturore nën Mbrojtje të Përkohshme e hartuar nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit. Kjo listë ka shërbyer si bazë e hulumtimit në terren.

Metodologjia e përdorur për hulumtimin në terren është: konsultimi i dokumenteve ekzistuese rreth objekteve të trashëgimisë arkitektonike dhe arkeologjike, për të krijuar një pasqyrë fillestare të lokacionit dhe karakteristikave kryesore të tyre; vizitat në terren për të vlerësuar dhe evidentuar gjendjen e objekteve, intervistë me përgjegjës të institucioneve për objektet e përfshira në listë; dhe intervistë me banorë të objekteve dhe komunitetin për të mësuar rreth ngjarjeve të ndryshme që ndërlidhen me objektet e trashëgimisë arkitektonike dhe arkeologjike.

Hulumtimi në terren ka mundësuar përcaktimin e elementeve sikurse: lokalizimi i monumenteve në hartë, studimi i gjendjes fizike të tyre, dokumentimi fotografik i tipareve kryesore dhe dëmtimeve, si dhe një vlerësim gjeneral rreth vlerave kryesore të monumentit dhe veprimeve të ardhshme që do të duhej të ndërmerreshin për ruajtjen e tyre për gjeneratat e ardhshme. Hulumtimi në terren dhe plotësimi i kartave të Trashëgimisë Kulturore është bërë në bazë të udhëzimeve dhe kritereve të përgatitura nga zyra e CHwB-së, duke u bazuar në ligjet aktuale në Kosovë dhe kartat ndërkombëtare për ruajtjen dhe promovimin e trashëgimisë kulturore.

Më poshtë është dhënë **përshkrimi i kritereve** dhe sqarimet shtesë mbi terminologjinë e përdorur dhe mënyrën e plotësimit të kartave të Trashëgimisë Kulturore:

Stanje kulturre baštine pod zaštitom – mapa kulturre baštine

Istraživanje objekata kulturne baštine ima za cilj da se napravi detaljna analiza postojećih državnih dobara arhitektonskog i arheološkog nasleđa, partnerskih opština u okviru Lokalnih Planova Kulturne Baštine tokom 2012 - 2015 godine. Pri tom se kao referenca uzima zvanična Lista kulturne baštine pod privremenom zaštitom, koju je izradilo Ministarstvo kulture, omladine i sporta. Ova lista je služila kao osnova terenskog istraživanja.

Metodologija koja se koristi za istraživanja u ovoj oblasti je: pregled postojeće dokumentacije o objektima arhitektonskog i arheološkog nasleđa, radi početnog upoznavanja sa lokacijama i njihovih osnovnih karakteristika; poseta mestima radi procene i sagledavanja stanja objekata, razgovori sa institucijama koje su odgovorne za objekte unetih u listu; razgovori sa stanarima objekata i zajednicama radi upoznavanja sa različitim događajima vezanim za arhitektonsko - arheološkim nalazištima nasleđa.

Terenska istraživanja su omogućila određivanje elemenata kao što su: lokacija spomenika na karti, proučavanje njihovog fizičkog stanja, fotografska dokumentacija o glavnim karakteristikama i oštećenjima, kao i vršenje opšte procene o glavnim vrednostima spomenika i budućim akcijama koje treba preduzeti kako bi se sačuvalo za buduće generacije. Terenska istraživanja i popunjavanje mapi kulturne baštine vrši se na osnovu smernica i kriterijuma koji su razvijeni od strane kancelarije CHwB, na osnovu važećih zakona na Kosovu, i međunarodnim poveljima za očuvanje i promociju kulturnog nasleđa.

Dole navedeni su **opis kriterijuma** i dodatne informacije o terminologiji koja se koristi i način popunjavanja mapi kulturne baštine:

o Nazivi spomenika se daju na osnovu Liste kulturne baštine pod privremenom zaštitom Ministarstva kulture, omladine i sporta. Ako objekat ima drugo ime ili alternativno ime onda se upisuje napomena u poslednjoj koloni pod 8.

The state of protected cultural heritage buildings and sites - Cultural heritage files

Through the research done on cultural heritage sites, it was intended to get a detailed analysis of the existing state of architectural and archaeological heritage assets of the partners of the program Local Cultural Heritage Plans 2012 – 2015. The official List of Cultural Heritage under Temporary Protection, drafted by the Ministry of Culture, Youth and Sports was taken as a reference. This list served as the basis of field research.

The methodology used for the field research was: consultation of the existing documents about architectural and archaeological heritage sites, in order to create an initial overview of sites and their main characteristics; field visits to assess and identify the state of sites, interviews with the institutions responsible for the buildings included in the list; and interviews with the residents of the buildings, and community to learn about various events related to architectural heritage buildings and archaeological sites.

The field research has enabled the determination of elements such as: location of monuments on the map, the study of their physical condition, photographic documentation of major features and damages, as well as a general assessment about the main values of the monuments and future actions to be taken to preserve them for future generations. Field research and completion of Cultural Heritage files was done according to guidelines and criteria developed by CHwB office, based on the current laws in Kosovo and international cards for preservation and promotion of cultural heritage.

Below you can find the **description of criteria** and additional information about the terminology used and the method of filling Cultural Heritage files:

o Designation of the monument becomes according to the List of Cultural Heritage under Temporary Protection approved by the Ministry of Culture, Youth and Sport. If the building has a different or alternative name, then it is noted in the last column under 8.

o **Emërtimi i monumentit** bëhet në bazë të Listës së Trashëgimisë Kulturore nën Mbrojtje të Përkohshme të miratuar nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit. Nëse objekti ka emërtim tjetër apo alternativ të shënohet në rubrikën e fundit nën 8. Në këtë tabelë duhet të plotësohen edhe emrat e hulumtuesve dhe data e plotësimit. Përpos kësaj edhe fotografia e bërë në terren vendoset në versionin final të kartave.

o **Në tabelën 2** jepen informatat rreth kohës së ndërtimit dhe shfrytëzimit të tanishëm të objektit /lokacionit. Për vitin apo shekullin e ndërtimit duhet të shënohen me fusnotë burimi i informatës (mund të jetë Qendra Regjionale për Trashëgimi Kulturore, ndonjë studim, publikim, apo edhe vetë pronari i objektit).

o **Në tabelën 4** përcaktohet niveli i dëmtimit bazuar në këto kritere:

o **Pa dëmtim** – Gjendja strukturore e objektit është në gjendje të mirë dhe është në funksion të plotë.

o **I ulët** - Nuk ka ndonjë dëmtim të dukshëm struktural, vetëm pak keqësim të gjendjes fizike të objektit, kryesisht për shkak të mungesës së mirëmbajtjes, si shkëputja e suvasë, korniza të prishura të dritareve dhe tjegulla të thyera të kulmit, etj.

o **Mesatar** - Disa dëmtime strukturale me ndikim në mure ose kulm, dhe dëmtime serioze që gjenden në gjithë objektin, siç janë dëmtim më i madh i suvasë dhe elementeve tjera arkitektonike.

o **I lartë** – Dëmtime serioze strukturale, siç janë muret e qara, muret e shkatërruara, mungesa e kulmit, mungesa e dritareve, etj.

o **Shkatërruar** - Vetëm gjurmët e objektit janë të dukshme dhe atë në formë gërmadhe.

o **Në tabelën 5** përshkruhen atributet e vlerave të objektit bazuar në “Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites”, ICCROM, Rome, 1998. Një objekt mund të posedojë më shumë se një vlerë të atribuar. Vlerat janë të grupuara në tri kategori (kulturore, shoqërore, dhe ekonomike) dhe nëngrupe bazuar në këto kritere:

o **Vlerë identiteti** – ndërlidhet me lidhjet emocionale të shoqërisë për një objekt apo vend specifik. Mund të përfshijë veçori: vjetërsie,

U ovoj tabeli moraju biti upisana imena istraživača i datum završetka. Pored toga fotografija snimljena na terenu će se nalaziti u konačnoj verziji karata.

o **Tabela 2** sadrži informacije o vremenu izgradnje i korišćenju postojećeg objekta / lokacije. Za godinu ili vek izgradnje mora se postaviti oznaka u vidu fusnote sa napomenom o izvoru informacije (može biti Regionalni centar za kulturnu baštinu, studija, publikacija, ili čak vlasnik objekta).

o **Tabela 4** sadrži utvrđeni stepen oštećenja na osnovu sledećih kriterijuma:

o **Nema štete** - strukturalno stanje zgrade je u dobro i potpuno funkcionalno.

o **Niska** - Ne postoje značajna strukturalna oštećenja, samo je fizičko stanje objekta malo pogoršano, uglavnom zbog nedostatka održavanja, odlepljenog maltera, slomljenih prozora i polomljenih crepova, itd.

o **Prosečna** - Neka strukturalna oštećenja koja utiču na zid ili krov, i ozbiljna oštećenja zatečenih posvuda na objektu, kao što su veća oštećenja maltera i drugih arhitektonskih elemenata.

o **Visoka** - ozbiljna strukturalna oštećenja, kao što su vlažnost zidova, uništeni zidovi, nepostojanje krova, nedostatak prozora, itd.

o **Uništeno** - vidljivi su samo tragovi objekta, ali u vidu ruševine.

o **Tabela 5** - opisuje attribute vrednosti predmeta na osnovu “Uputstvo za upravljanjem Nalazištima Svetske Kulturne Baštine”, ICCROM, Rim, 1998. Objekti mogu imati više vrednosti koje im se pripisuju. Vrednosti se grupišu u tri kategorije (kulturnim, socijalnim i ekonomskim) i podgrupama na osnovu sledećih kriterijuma:

o **Vrednosti identiteta** – povezuje se sa emocionalnim vezama zajednice za neki objekat ili određeno mesto. Može sadržati sledeće osobine: starost, tradicija, kontinuitet, spomenik, legende, zastrašivanje, sentimentalnost, duhovnost, religija, simboličnost, politika, patriotizam i nacionalizam.

The names of the researchers and the date of completion should also be filled at this table. In addition to that, the photographs taken in the field are also placed in the final version of the files.

o **Table 2** contains information about the time of construction and current use of the building/ site location.

The year or century of construction should be marked with a footnote that describes the source of information (It can be Regional Centre for Cultural Heritage, a study, publication, or even the owner of the facility).

o **Table 4** determines the level of damage based on the following criteria:

o **No damages** - the structural condition of the building is good and it is fully functional.

o **Low** - There is no apparent structural damage, just degraded physical condition of the building, mainly due to the lack of maintenance, such as the detachment of plaster, broken window frames and broken roof tiles, etc.

o **Moderate** - Some structural damages affecting the walls or roof, and serious damages throughout the building, such as serious damages of the plaster/render and other architectural elements.

o **High** - serious structural damages, such as cracks in the walls, destroyed walls, lack of roof, lack of windows, etc.

o **Destroyed** - Just traces of the building are visible as a ruin.

o **Table 5** describes the values of the building based on “Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites”, ICCROM, Rome, 1998. A building may have more than one value. Values are grouped in three categories (cultural, social, and economic) and subgroups based on the following criteria:

o **Identity value** - related to emotional connections of the society for a specific building or place. May include the following features: seniority, tradition, continuity, memorials, legendary, astonishment, sentimental, spiritual, religious, symbolic, political, patriotic and nationalistic.

tradite, kontinuiteti, memoriale, legendare, mahnitjeje, sentimentale, shpirtërore, fetare, simbolike, politike, patriotike dhe nacionaliste.

o **Vlerë artistike** - shprehet me dekorime, detaje dhe zejтари të përsëritur e cila është e aplikuar në objekt. Ky grup i vlerave bazohet në vlerësime dhe evaluime shkencore dhe kritike historike mbi rëndësinë e dizajnit të resursit/objektit të trashëgimisë dhe rëndësinë e konceptit të tij artistik.

o **Vlerë teknike** - Ky grup i vlerave bazohet në vlerësime dhe evaluime shkencore kritike historike mbi rëndësinë e dizajnit të resursit/objektit të trashëgimisë, dhe rëndësinë e konceptit të tij teknik, strukturor dhe funksional, si dhe mjeshhtërisë me të cilën është punuar.

o **Vlerë rariteti** - Ky grup i vlerave ndërlidh resursin/objektin me ndërtimet e tjera të njëjta sipas tipit, stilit, ndërtuesit, periudhës, rajonit apo ndonjë kombinimi të këtyre kategorive; ato definojnë raritetin e resursit/objektit, se sa është ai reprezentativ dhe unik.

o **Vlerë komuniteti** - Vlera shoqërore e resursit/objektit të trashëgimisë lidhet me aktivitetet tradicionale shoqërore dhe shfrytëzimin modern kompatibil. Kjo përfshinë ndërveprimin shoqëror bashkëkohor në komunitet, dhe luan rol në vendosjen e identitetit shoqëror dhe kulturor.

o **Vlerë edukative** - e resursit/objektit të trashëgimisë përfshinë potencialin e tij për turizëm kulturor, dhe vetëdijesim për kulturën dhe historinë që e promovon si mënyrë e integritit të resurseve historike në jetën e sotme.

o **Vlerë politike** - shpesh lidhet me ngjarje specifike në historinë e resursit/objektit të trashëgimisë në raport me rajonin apo shtetin. Rëndësia e sotme e resursit mund të ndikohet nga këto ngjarje për aq sa përkojnë me qëllimet e prioriteteve bashkëkohore politike. Pra, vlera politike mbështetet në vlerësimin politik të atribuar. Është e ndryshueshme (variable) dhe shumë subjektive.

o **Vlerë funksionale** - lidhet me vlerën ekonomike, pasi që përfshinë vazhdimësinë e tipit origjinal të funksionit apo fillimin e përdorimit të ri kompatibil me ndërtesën apo zonën. Në struktura të shkatërruara, vlera

o **Umetnička vrednost** - izražena je ukrasima, neponovljivim detaljima i izradama koji su ugrađeni na objektu. Ovaj skup vrednosti se određuje na osnovu naučne procene i istorijsko-kritičke procene važnosti dizajna resursa / objekta nasleđa i značaj njegovog umetničkog koncepta.

o **Tehnička vrednost** - Ovaj skup vrednosti, se određuje na osnovu naučne procene i istorijsko-kritičke procene važnosti dizajna resursa / objekta nasleđa, i značaj njegovog tehničkog, strukturalnog i funkcionalnog koncepta, i umeća sa kojim je izgrađen.

o **Vrednost rariteta** - Ovaj skup vrednosti se određuje prema odnosu resursa / objekta sa drugim sličnim objektima po tipu, stilu, graditelju, periodu, regionu ili bilo kojoj kombinaciji ovih kategorija; oni definišu raritet resursa / objekta, o njegovoj reprezentativnosti i jedinstvenosti.

o **Vrednost zajednica** - društvena vrednost resursa / objekta nasleđa povezana je sa tradicionalnim društvenim aktivnostima i kompatibilnom modernom upotrebom. Ovo uključuje savremene društvene interakcije u zajednici, i igra ulogu u uspostavljanju socijalnog i kulturnog identiteta.

o **Obrazovna vrednost** - resurs / objekat nasleđa uključuje svoj potencijal za kulturni turizam i podizanje svesti o kulturi i istoriji koja promovise integraciju kao način istorijskih resursa u današnjem životu.

o **Politička vrednost** - često je povezana sa konkretnim događajima u istoriji resursa / objekta nasleđa u odnosu na regije ili države. U današnje vreme značaj ovih resursa može uticati kroz te događaje u meri u kojoj se poklapaju sa ciljevima savremenih političkih prioriteta. Mada, političke vrednosti zavise od pripisanih političkih procena. A to je promenljivo (varijabilno) i subjektivno.

o **Funkcionalna vrednost** - odnosi se ekonomske vrednosti, jer uključuje nastavak korišćenja prema izvornoj nameni ili se započinje nova upotreba koja će odgovarati tom objektu ili području. Kod oronulih struktura, originalna funkcionalna vrednost je izgubljena, ali nova vrednost leži u ispunjavanju uslova iz programa za interpretaciju resursa / objekta, ili

o **Artistic value** - expressed by decorations, unrepeatable details and craftsmanship applied in the building. This set of values is based on scientific and critical historical estimates and evaluations on the importance of the design of heritage resource/ building and the importance of its artistic concept.

o **Technical value** - This set of values is based on scientific and critical historical estimates and evaluations on the importance of the design of heritage resource/ building and the importance of technical, structural and functional concept and the artist-ry that it was made.

o **Rarity value** - This set of values relate the resource / building with other similar buildings of the same type, style, builders, period, region, or any combination of these categories; they define the rarity of the resource / building, on how representative and unique it is.

o **Community value** - social value of the resource / heritage building linked to traditional social activities and compatible modern use. This includes contemporary social interaction in the community, and plays role in establishing social and cultural identity.

o **Educational Value** - of the resource / heritage building includes its potential for cultural tourism and awareness of history and culture that promotes integration as a way of historic resources in today's life.

o **Political value** - often linked to specific events in the history of resource / heritage building in relation to the region or state. The importance of today's resource can be impacted by these events to the extent they coincide with the goals of contemporary political priorities. So political value is based on attributed political rating. It is changeable (variable) and very subjective.

o **Functional value** - In the dilapidated structures, the original functional value is lost but the new value lies in meeting the requirements of the program to interpret the resource/ building, or as a place for activities such as visual or performing arts. The persistence of traditional functions reinforces the sense of places in the best way possible, which cannot be compared to any

origjinale funksionale është e humbur por vlera e re gjendet në përmbushjen e kërkesave të programit për interpretimin e resursit/objektit, apo si vend për aktivitete siç janë artet pamore apo performuese. Vazhdimësia e funksioneve tradicionale përforcon kuptimin e vendeve në mënyrën më të mirë të mundshme, që nuk mund të krahasohet me asnjë ekspozitë interpretuese. Përdorimi apo shfrytëzimi i përshtatshëm do të favorizojë konservimin; shfrytëzimi jo i përshtatshëm apo adaptimi i pamenduar mirë mund të shkaktojë degradim, ndryshime të padëshirueshme apo shembjen.

o **Vlerë ekonomike** - Pasi që ekonomia inkurajon alokimin e resurseve për të plotësuar një spektër të gjerë të nevojave, vlera ekonomike nuk kufizohet domosdo vetëm në vlerën financiare. Sa i përket trashëgimisë kulturore, vlera ekonomike mund të kuptohet si vlerë e cila gjenerohet nga resursi i trashëgimisë apo nga veprimi i konservimit. Vlerat ekonomike kanë katër burime potenciale të ardhurave: turizmin, tregtinë, përdorimin dhe shërbimet e akomodimit.

o **Në tabelën 6** definohen sugjerimet për trajtim në bazë të vlerave të atribuara dhe analizave shpesh në terren. Përkufizimet e sugjerimeve për trajtim janë dhënë në vijim:

o **Hulumtimi** - nënkupton aktivitetet paraprake të ndërmarrja me qëllim të identifikimit, dokumentimit, rilevimit dhe regjistrimit të saktë të asetit kulturor. Kjo nënkupton hulumtimin e të dhënave në arkiva, gërmimet arkeologjike, rilevimi i objekteve, futja e të dhënave në bazën e të dhënave, etj. Kjo kategori kryesisht përdoret në rastin e asetëve kulturore që nuk janë hulumtuar hollësisht dhe mungojnë informatat thelbësore për të arritur një vlerësim të gjendjes së tyre. Hulumtimi i paraprak i aktiviteteve të ruajtjes, konservimit, konsolidimit, restaurimit, rikonstruimit e anastilozës.

o **Mbrojtja dhe ruajtja** - Masat e mbrojtjes dhe ruajtjes përfshijnë inspektimet e rregullta dhe mirëmbajtjen ciklike e rutinore. Kjo nënkupton që riparimet duhet të kryhen kur është e nevojshme për të siguruar integritetin e resursit / objektit. Ruajtja dhe konservimi mund të konsiderohen

ako se koristi kao mesto za aktivnosti kao što su vizuelne ili izvođačke umetnosti. Nastavak tradicionalnih funkcija tih mesta pomaže njihovom doživljavanju na najbolji mogući način, koji se ne može porediti sa bilo kojom izložbenom interpretacijom. Odgovarajuća upotreba ili eksploatacija će favorizovati očuvanje; neodgovarajuća ili nepromišljena adaptacija može izazvati degradaciju, negativne promene ili rušenje.

o **Ekonomska vrednost** - Kako ekonomija podstiče ponovnu raspodelu resursa radi ispunjenja širokog spektra potreba, ekonomska vrednost nije nužno ograničena samo na finansijsku vrednost. Što se tiče kulturnog nasleđa, ekonomska vrednost se može shvatiti kao vrednost koja se stvara korišćenjem resursa nasleđa ili njihovom konzervacijom. Ekonomske vrednosti imaju četiri potencijalne izvore prihoda: turizam, trgovina, upotreba i ugostiteljske usluge.

o **Tabela 6** - definiše predloge za tretman na osnovu dodatnih vrednosti do kojih se došlo nakon analiza sprovedenih na terenu. Definicije predloga za obnovu su:

o **Istraživanje** – podrazumeva pripremne aktivnosti koje se preduzimaju u cilju identifikovanja, dokumentovanja, tačnog ocenjivanja relevantnosti kulturnog dobra. To znači istraživanje arhivskih podataka, arheološka iskopavanja, geodetska obeležavanja, uvođenje u bazu podataka, itd. Ova kategorija se uglavnom koristi u slučaju kulturnih dobara koja nisu detaljno istražena i za koja nedostaju bitne informacije kako bi se dobila procena njihovog stanja. Istraživanje prethodi očuvanju, konzervaciji, restauraciji, konsolidaciji, rekonstrukciji anastilozе.

o **Zaštita i očuvanje** - mere zaštite i očuvanja uključuju redovne preglede i ciklično rutinsko održavanje. To znači da se popravke moraju vršiti kada je to neophodno kako bi se osigurao integritet resursa / objekta. Očuvanje i konzervacija se mogu smatrati sinonimima. Međutim, očuvanje se dalje može odnositi i na tekućim aktivnostima održavanja, dok se konzervacija odnosi na specifične aktivnosti u cilju čuvanja objekta u stanju u kome je zašćen, ne uzimajući u obzir korišćenje.

interpretative exhibition. Use or convenient use will favour conservation; Unsuitable use or improper adaptation can cause degradation, undesirable changes or demolition.

o **Economic Value** - As the economy encourages the allocation of resources to meet a wide spectrum of needs, economic value is not necessarily limited to just the financial value. As far as cultural heritage is concerned, economic value can be understood as a value generated by the heritage resource or conservation action. Economic values have four potential sources of income: tourism, trade, use and accommodation services.

o **Table 6** defines the suggestions for treatment, based on the values and additional field analysis. Definitions and suggestions for treatment are given below:

o **Research** - means preliminary activities undertaken with the aim of identifying, documenting, survey and accurate registration of cultural asset. This means the data research in the archives, archaeological excavations, building survey, putting the data in data database etc. This category is mainly used in case of cultural assets that were not researched in detail and lack essential information to reach an assessment of their condition. The survey precedes the preservation, conservation, consolidation, restoration, reconstruction and anastylosis.

o **Protection and Preservation** - protection and preservation measures include regular inspections and routine and cyclical maintenance. This means that repairs must be performed when necessary to ensure the integrity of the resource/ building. Preservation and conservation can be considered synonymous. However, preservation can still refer to ongoing maintenance activities while conservation refers to a specific activity of maintaining the building in the condition in which it was found, by not taking into account its use.

o **Conservation** - means securing or preserving the existing heritage resource/ building from destruction or alteration, i.e. action is taken to prevent decay and to extend life.

Emërtimi		PLANET LOKALE TË TRASHËGIMISË	
VALAVICË_ MULLI		KARTA E OBJEKTEVE TË TRASHËGIMISË KULTURORE KOMUNA E DRAGASHIT	
		<i>Mbushni vendet e kërkuara me informacion apo shënoni X në katrorët e vegjël</i>	
Plotësuar nga (Emri dhe mbiemri)		ENESA XHELADINI	
Data (DD MM VVVV)		16 tetor 2012	
1. Lokacioni			
Komuna	DRAGASH		
Fshati	BELLOBRAD		
Lagjja			
Numri/numrat i/e parcellës	792		
Koordinatat gjeografike	gjerësi: 42° 07' 02"N, gjatësi: 20° 41' 04"E, lartësi: 1032.19		
2. Karakteristikat e përgjithshme			
Koha e ndërtimit	Shek. 19¹		
Shfrytëzimi i tanishëm	Veprimtari ekonomike-zejtare e tekstilit (zhguni)		
Evidentimi në listën e MKRS (Po / Jo) <i>(Të shënohet numri i vendimit zyrtar nëse egziston)</i>	EVIDENTUAR		
E inventarizuar nga QRTK (Po / Jo) <i>(Të shënohet numri i vendimit zyrtar nëse egziston)</i>	Statusi nr vendimit_ PROPOZUAR, Nr. Inventarizimit nga QRTK_ 10195-55		
3. Tipologjia		4. Niveli i dëmtimit	
Trashëgimi arkitektuale	X	Pa dëmtim	
Monument	X	I ulët	
Ansambël		Mesatar	
Fushë e konservimit arkitektural		I lartë	X
Trashëgimi arkeologjike		Shkatërruar	
5. Atribuimi i vlerave		6. Sygjerimet për trajtim	
Kulturore	Identiteti	X	Hulumtim
	Artistike		Mbrojtje dhe Ruajtje
	Teknike		Konservim
	Rariteti	X	Konsolidim
Shoqërore	Komuniteti	X	Restaurim
	Edukative		Rekonstruim
	Politike		Anastilozë
Ekonomike	Funksionale		
	Ekonomike	X	
<i>Shënim: Atributet e vlerave të veçanta të objektit mund të kërkojnë një apo më shumë trajtime</i>			
7. Objektet / elementet shtesë të lëvizshme apo të palëvizshme që gjinden në lokacion			
8. Informata shtesë relevante			
Valavica - objekt unikat në Kosovë që daton prej 1800 ² e që edhe sot funksionon, bën prodhimin e zhgunës. Kjo Valavicë sipas familjarëve është ndërtuar ne shek.17 ³ , kur zhguni ishte i vetmi tekstil nga i cili qepeshin rrobat e sipërme të meshkujve, sidomos në viset rurale. Ka mekanizëm të ndërtuar tërësisht nga druri, përbëhet nga një rreth me dy çekanë të mëdhenj, që i vë në lëvizje fuqia e ujit dhe përplasen njëri pas tjetrit mbi një arkë ku është vendosur zhguni, i cili rrahët derisa e merr formën e dëshiruar. Valavica si zeje e rrallë është e fundit në Kosovë e cila vihet në funksion rrallë e më rrallë, ngase për tu aktivizuar çekanët, së pari duhet të grumbullohen 120 kuti shajakë (1 kuti është e barabartë me 64 ose 80 cm).			
¹ Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit –Ministarstvo Kulture, Omladine i Sporta-Ministry of Culture, Youth &Sports, Lista e trashëgimisë kulturore për mbrojtje të përkohshme.			
² Nga Mr. Hajrize Meleqi, Opoja dhe Gora – Vështrim gjeografik (Komuna e Dragashit)			
³ Muharrem Qaflehi, Opoja dhe Gora nder shekuj, Prishtine: Instituti Albanologjik, 2011, f.160			

9. Pozicionimi në hartë

10. Fotodokumentacioni shtesë

Këtu fillon kyqja e ujit prej lumit të fshatit!

sinonime. Mirëpo, prapëseprapë ruajtja mund t'i referohet aktiviteteve të vazhdueshme të mirëmbajtjes përdorura konservimi i referohet një aktiviteti specifik për mbajtjen e objektit në gjendjen në të cilën është gjetur, duke mos marrë parasysh shfrytëzimin.

o **Konservimi** - nënkupton sigurimin apo ruajtjen e gjendjes ekzistuese të resursit/objektit të trashëgimisë nga shkatërrimi apo ndryshimi, d.m.th. veprimi që ndërmerret për të parandaluar prishjen dhe të zgjatë jetën. Koncepti i përgjithshëm i konservimit nënkupton lloje të ndryshme të trajtimeve me qëllim të ruajtjes së ndërtesave, siteve dhe qyteteve historike; këtu përfshihen edhe mirëmbajtja, riparimi, konsolidimi dhe përfundimi. Qëllimi kryesor i konservimit është të ruhet autenticiteti dhe integriteti i resursit kulturor.

o **Konsolidimi** – është shtimi fizik apo aplikimi i ngjitësve apo materialeve mbajtëse në pëlhurën ekzistuese të pronës kulturore për të siguruar qëndrueshmërinë dhe integritetin struktural të vazhdueshëm.

o **Restaurimi** - Qëllimi i restaurimit nuk është vetëm të konservojë integritetin e resursit/objektit, por edhe t'i vë në dukje vlerat e tij kulturore dhe ta përmirësojë lexueshmërinë e dizajnit të tij origjinal. Restaurimi është operacion shumë i specializuar i bazuar në procesin kritik-historik të vlerësimit, dhe nuk duhet të bazohet në paramendime a supozime. Qëllimi i restaurimit modern – të zbulojë gjendjen origjinale brenda kufijve të materialeve ekzistuese – dallon nga qëllimi i mëparshëm i kthimit të origjinalit duke rindërtuar formën e tij të humbur. Restaurimi përfshin gjithashtu edhe Anastilozën.

o **Rikonstruimi** - do të thotë ndërtim nga e para. Termi mund të përdoret në referencë me punën që është kryer, duke përdorur material modern apo të vjetër, apo që të dyja, me qëllim të rindërtimit të elementeve të hequra apo të shkatërruara, apo pjesëve të tyre. Rikonstruimi duhet të bazohet në dokumentim dhe dëshmi të sakta arkeologjike dhe arkitektonike, e kurrë në paramendim a supozim. Edhe pse rikonstruimi mund të duket si strategji e duhur pas

o **Konzervacija** - znači osiguranje ili čuvanje postojećeg resursa / objekta nasleđa od uništavanja ili izmene, tj. Preduzimanje mera u cilju sprečavanja propadanja i produžavanje života. Opšti koncept konzervacije znači različite vrste tretmana u cilju održavanja zgrade, lokacije i istorijskih gradova; ovo uključuje održavanje, remont, konsolidaciju i jačanje. Glavni cilj konzervacije je očuvanje autentičnosti i integriteta kulturnog resursa.

o **Konsolidacija** - je prirodni dodatak ili aplikacija adheziva ili zaštitnih materijala u postojeći materijal kulturnog nasleđa kako bi se osigurala održivost i kontinuiran strukturalni integritet.

o **Restauracija** - cilj restauracije nije samo da se očuva integritet resursa / objekta, nego i da pokaže njegove kulturne vrednosti i čitljivost originalnog dizajna. Restauracija je veoma specijalizovana operacija na osnovu istorijsko-kritičkih procesa evaluacije, i ne treba da se zasniva na pretpostavkama ili mašti. Cilj moderne restauracije je da otkrije prvobitno stanje unutar granica postojećih materijala - razlikuje se od prethodnog cilja po tome što teži da obnovi prvobitni oblik objekta, ako je izgubio svoju formu. Restauracija takođe obuhvata Anastilozu.

o **Rekonstrukcija** - znači izgradnju od nule. Može se koristiti u vezi sa radom koji je urađen, koristeći moderni ili stari materijal, ili oboje, kako bi se obnovili elementi koji su uklonjeni ili uništeni, ili njihovih delova. Rekonstrukcija mora biti zasnovana na preciznoj dokumentaciji i arheološkim i arhitektonskim dokazima, nikada na osnovu pretpostavki. Iako rekonstrukcija može izgledati kao prava strategija posle katastrofe poput požara, zemljotresa ili rata, njena važnost je pod znakom pitanja kada se koristi kao mera za poboljšanje prezentacije baštine. Izmeštanje spomenika ili njegovih delova na novoj lokaciji će takođe značiti rekonstrukciju; to može biti opravdano ako se proceni da je neophodno da se zaštiti resurs zbog elementarnih nepogoda, kao što su poplave ili zagađenje. Izmeštanje resursa sa originalne lokacije ne bi trebalo dozvoliti, osim u slučajevima "kada to nalažu nacionalni ili međunarodni interesi od velikog značaja."

The general concept of conservation means different types of treatments in order to maintain the buildings, sites and historic towns; this includes maintenance, repair, consolidation and reinforcement. The main goal of conservation is to preserve the authenticity and integrity of the cultural resource.

o **Consolidation** - is a natural addition or application of adhesives or protective materials in the existing fabric of cultural property to ensure the sustainability and continued structural integrity.

o **Restoration** – the restoration goal is not only to conserve the integrity of the resource/ building, but also to emphasize its cultural values and improve the legibility of its original design. Restoration is a very specialized operation based on the historical-critical process of assessment, and should not be based on assumptions or imagination. The goal of modern restoration - to reveal the original condition within the boundaries of existing materials - differs from previous goal of revealing the original by rebuilding its lost form. Restoration also includes Anastylis.

o **Reconstruction** - means building from scratch. The term can be used in reference to the work that is performed, using modern or old material, or both, in order to rebuild the removed or destroyed elements, or their parts. Reconstruction should be based on accurate documentation and archaeological and architectural evidences, never wilfully or guesswork. Although reconstruction may seem as a proper strategy after disasters such as fire, earthquake or war, its validity is questionable when used as a measure to improve the presentation of heritage sites. Relocation of the monument or its parts in a new site will also mean reconstruction; this can be justified by the assessment that it is necessary to protect the resource from environmental hazards, such as floods or pollution. Moving of the resource from the original location should not be allowed except in cases "where justified by the interests of great national or international importance".

fatkeqësive si zjarri, tërmeti apo lufta, validiteti i tij është më i dyshimtë në rastet kur përdoret si masë për të përmirësuar prezantimin e siteve të trashëgimisë.

Rilokimi i monumentit apo pjesëve të tij në një lokalitet të ri gjithashtu do të nënkuptonte rikonstruim; kjo mund të arsyetohet me vlerësimin se është e domosdoshme për ta mbrojtur resursin nga rreziqet ambientale, siç janë vërshimet apo ndotja. Lëvizja e resursit nga lokacioni origjinal nuk duhet të lejohet, përveç në rastet “kur arsyetohet me interesat me rëndësi shumë të madhe kombëtare apo ndërkombëtare.”

o **Anastiloza** - në përgjithësi përdoret kur bëhet fjalë për struktura të përbëra prej komponentëve që lehtë identifikohen, siç është muratimi i thatë apo me dru, e jo strukturat monolite, siç janë muret me tulla të lidhura me llaç. Anastiloza është një lloj i “restaurimit”; ajo ka për qëllim që karakterin hapësinor të një strukture të shkatërruar ta bëjë vizuelisht më të kuptueshëm duke e rivendosur formën e saj origjinale, me përdorimin e materialit origjinal i cili është në gjendje të shfrytëzueshme dhe gjendet në lokacion. Puna duhet të udhëhiqet mbi bazë të rregullave të njëjta si restaurimi dhe duhet të përkrahet nga dëshmi shumë të forta arkeologjike. Në përgjithësi, kjo është e vetmja formë e rikonstruimit e cila pranohet për sitet e Trashëgimisë Botërore.

o **Në tabelën 7** evidentohen objektet apo elementet shtesë të cilët gjenden në afërsi të objektit apo lokacionit me vlerë. Këto mund të jenë si p.sh ndonjë objekt përcjellës i kompleksit, hambar, kosh, drithnik tradicional, ndonjë pjesë e enterierit unik. Informata për enterier zakonisht merren nga vet pronarët, institucionet relevante apo nga vizita në objekt.

o **Në tabelën 8** evidentohen të gjitha shënimet shtesë relevante të cilat nuk janë përmendur në formë dhe kanë një rëndësi të veçantë. Në këtë pjesë mund të shënohen edhe ndonjë ngjarje interesante historike që mund të merret nga biseda apo intervista me pronarin. Në raste specifike, sipas nevojës rekomandimet dhe sugjerimet për të ardhmen, mund të përshkruhen më hollësisht në këtë tabelë.

o **Anastiloza** - obično se koristi kada je u pitanju sastavni delovi komponenti strukture koje je lako identifikovati, kao što su suve cigle ili drvenarija, kada nije monolitna struktura, kao što su opeke sa malterom. Anastiloza je neka vrsta “restauracije”; čiji je cilj da prostorni karakter strukture uništenog objekta bude vizuelno više razumljiv i da povrati svoj prvobitni oblik, koristeći originalni materijal koji je u upotrebljivom stanju i nalazi se na nalazištu. Rad treba sprovoditi na osnovu istih pravila kao za restauraciju i potrebno je da bude podržan veoma jakim arheološkim dokazima. U principu, ovo je jedini oblik rekonstrukcije koja je prihvatljiva za nalazišta svetske kulturne baštine.

o **U Tabeli 7** se evidentiraju predmeti ili dodatni elementi koji se ne nalaze u neposrednoj blizini objekta ili lokacije od važnosti. To mogu biti kao npr. bilo neki pomoćni objekat kao što je štala, žitnica, tradicionalno spremište, ili bilo koji deo jedinstvenog enterijera. Informacije o unutrašnjosti se obično uzimaju od vlasnika, relevantnih institucija ili putem poseta objektu.

o **U Tabeli 8** su sadržane sve relevantne dodatne informacije, koje se obično ne pominju i imaju poseban značaj. U ovom delu se mogu naći sve zanimljive priče o istorijskim događajima koji se mogu dobiti iz razgovora ili intervju sa vlasnicima. U određenim slučajevima, gde je potrebno dati odgovarajuće preporuke i sugestije za budućnost, može se opisati detaljnije u ovoj tabeli.

o **U Tabeli 9** treba da se predstavi jednostavna mapa lokacije objekta o kome se radi. Ovo bi trebalo da posluži kao referenca za dodatna istraživanja na terenu u budućnosti. Izvor mape može biti jednostavna mapa: Google Mapa ili čak mapa sa relevantnim detaljima obezbeđene od strane dotične opštine.

o **U Tabeli 10** treba dodati neke fotografije sa karakterističnim prikazom dotičnog objekta ili lokacije. Takođe se preporučuje da se u posebnoj fascikli prikupe stare fotografije dotičnog objekta.

o **Anastilosys** – is generally used when it comes to structures consisting of components that are easily identified, such as dry masonry or timber, and not monolithic structures such as walls with brick and mortar. Anastilosys is a kind of “restoration”; it intends to make visually more understandable by restoring the spatial character of a destroyed structure in its original form, using original material, which is in usable condition and located on site. The work should be conducted on the basis of the same rules as the restoration and should be supported by very strong archaeological evidence. In general, this is the only form of reconstruction accepted for World Heritage Sites.

o **Table 7** evidences buildings or additional elements that are in the vicinity of a significant building or site. This can be for example any additional building of the complex, granary, corn crib, traditional granary or any part of a unique interior. Information about interior is usually gotten by the owners, relevant institutions or by visiting the site.

o **Table 8** identifies all relevant additional notes, which are not mentioned in the form and have a special significance. In this section can also be written any interesting historical events that can be obtained from conversations or interviews with the owner. In specific cases, where appropriate, recommendations and suggestions for the future may be described in more detail in this table.

o **Table 9** should present a simple map of the location of the building in question. It should serve as a reference for additional field research in the future. The base map can be a simple Google Map or even a map with relevant details provided by the respective municipality.

o **Table 10** should give some pictures with characteristic views of the respective building or site. It is also recommended that in a separate folder old photographs of the respective building to be collected.

o Në tabelën 9 duhet të paraqitet një hartë e thjeshtë mbi lokacionin e objektit në fjalë. Kjo duhet të shërbejë si referencë për hulumtimet shtesë në terren në të ardhmen. Baza e hartës mund të jetë një hartë e thjeshtë Google Map apo edhe ndonjë hartë me detaje relevante e siguruar nga Komuna përkatëse.

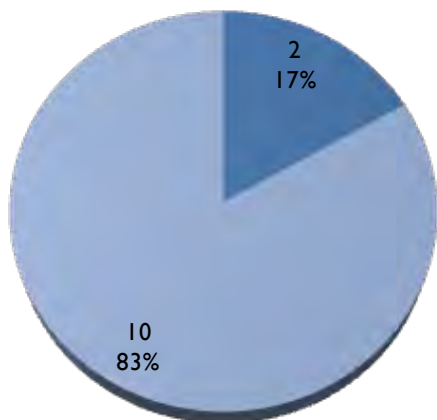
o Në tabelën 10 duhet të jepen disa fotografi me pamje karakteristike të objektit apo lokacionit në fjalë. Rekomandohet gjithashtu që në një folder të veçantë të grumbullohen edhe fotot e vjetra të objektit në fjalë.

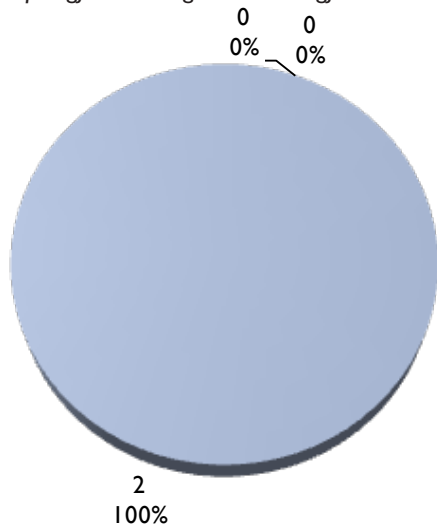
Statistikat kryesore nga analizat në terren

Nga hulumtimet e kryera në Komunën e Dragashit janë plotësuar Kartat e Trashëgimisë Kulturore për gjithsej 12 Monimente në kategoritë: Trashëgimia Arkeologjike dhe Trashëgimia Arkitekturore.

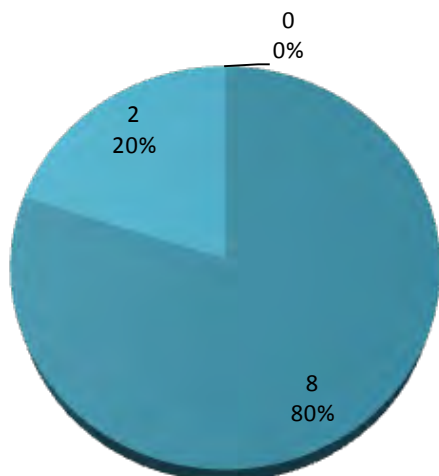
Kategoritë e monumenteve

Tipologjia - Trashëgimia arkeologjike

Tipologjia - Trashëgimia arkitekturore

Ključni statistički podaci iz analize sa terena

Od istraživanja sprovedenog u opštini Dragaš napravljene su mape Kulturnog Nasleđa za ukupno 12 spomenika u kategorijama: arheološkog nasleđa i arhitektonskog nasleđa.

Kategorije spomenika

- Trashëgimia arkeologjike / Arheološko nasleđe / Archaeological heritage
- Trashëgimia arkitekturore / Arhitektonsko nasleđe / Architectural heritage

Tipologjia - Arheološko nasleđa

- Monument / Spomenici / Monument
- Ansambël / Ansambl / Ensemble
- Lokalitet Arkeologjik - Rezervat / Arheološko nalazište- Rezervat / Archaeological site- reserve

Tipologjia - Arhitektonsko nasleđe

- Monument / Spomenici / Monument
- Ansambël / Ansambl / Ensemble
- Fushë e konservimit arkitektural / Oblast arhitektonske konzervacije / Architectural conservation area

Main statistics from field analysis

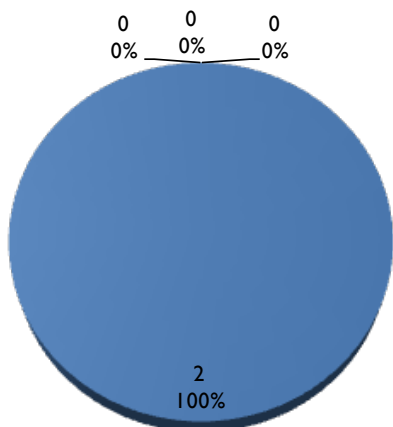
From the conducted research in the Municipality of Dragash Cultural Heritage Files for 12 archaeological sites and architectural monuments were filled in total.

Categories of monuments

Typology- Archaeological heritage

Typology- Architectural heritage

Pronësia - Trashëgimia Arkeologjike

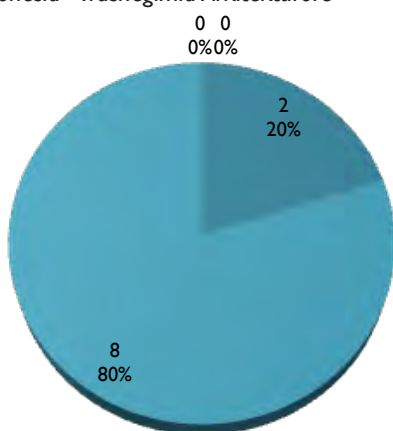

Vlasništvo - Arheološko nasleđe

- Private / Privatno / Private
- Publike / Javno / Public
- Shoqërore / Društveno / Social
- Nuk dihet / Nepoznato / Not known

Ownership- Archaeological heritage

Pronësia - Trashëgimia Arkitekturore

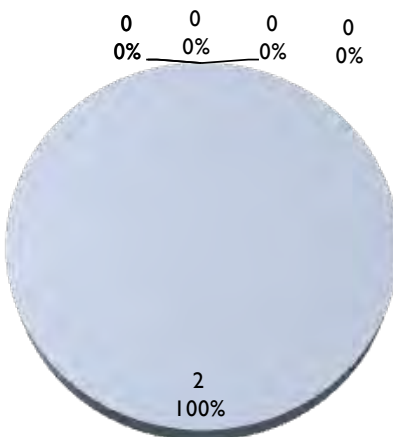

Vlasništvo - Arhitektonsko nasleđe

- Private / Privatno / Private
- Publike / Javno / Public
- Shoqërore / Društveno / Social
- Nuk dihet / Nepoznato / Not known

Ownership- Architectural heritage

Niveli i dëmtimit - Trashëgimia Arkeologjike

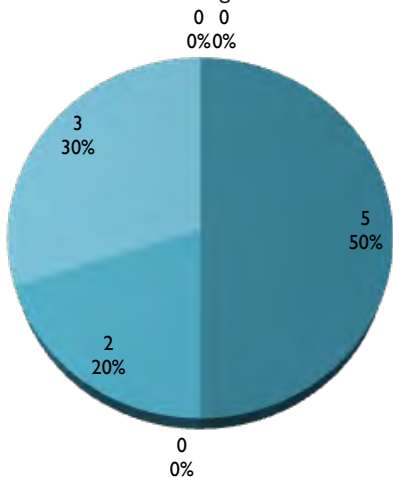

Nivo oštećenja - Arheološko nasleđe

- Pa dëmtim / Bez oštećenja / No damage
- Ulët / Nisko / Low
- Mesatar / Srednje / Medium
- Lartë / Visok / High
- Shkatërruar / Uništeno / Destroyed
- Nuk dihet / Nepoznato / Not known

Level of damage- Archaeological heritage

Niveli i dëmtimit - Trashëgimia Arkitekturore

Nivo oštećenja - Arhitektonsko nasleđe

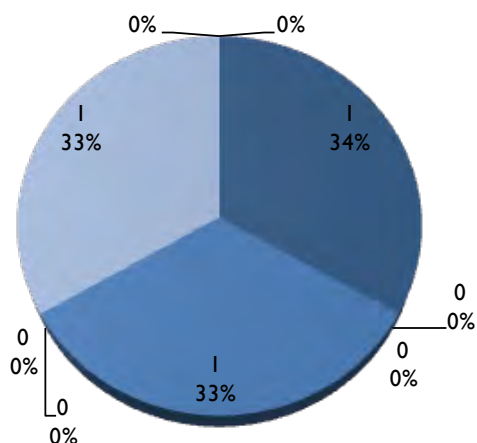
- Pa dëmtim / Bez oštećenja / No damage
- Ulët / Nisko / Low
- Mesatar / Srednje / Medium
- Lartë / Visok / High
- Shkatërruar / Uništeno / Destroyed
- Nuk dihet / Nepoznato / Not known

Level of damage- Architectural heritage

Atribumi i vlerave - Trashëgimia Arkeologjike

Pripisivanje vlerave - Arheološko nasleđe

Values- Archaeological heritage

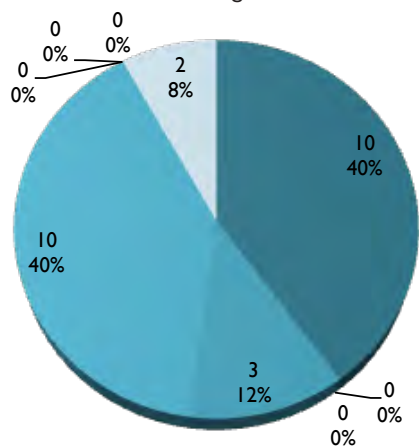

- Identiteti / Identitet / Identity
- Artistike / Umetnička / Artistic
- Teknike / Tehnička / Technical
- Rariteti / Rariteti / Rarity
- Komuniteti / Nacionalna / Community
- Edukative / Obrazovna / Educational
- Politike / Politička / Political
- Funksionale / Funkcionalna / Functional
- Ekonomike / Ekonomska / Economical

Atribumi i vlerave - Trashëgimia Arkitekturore

Pripisivanje vlerave -Arhitektonsko nasleđe

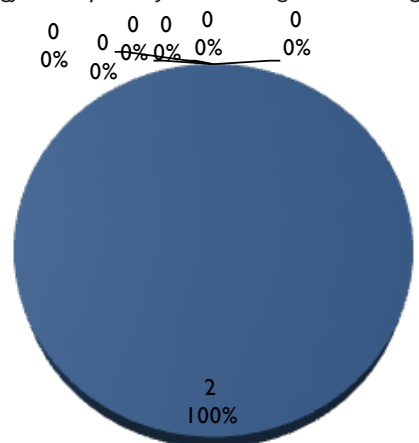
Values- Architectural heritage

- Identiteti / Identitet / Identity
- Artistike / Umetnička / Artistic
- Teknike / Tehnička / Technical
- Rariteti / Rariteti / Rarity
- Komuniteti / Nacionalna / Community
- Edukative / Obrazovna / Educational
- Politike / Politička / Political
- Funksionale / Funkcionalna / Functional
- Ekonomike / Ekonomska / Economical

Sugjerimet për trajtim - Trashëgimia Arkeologjike

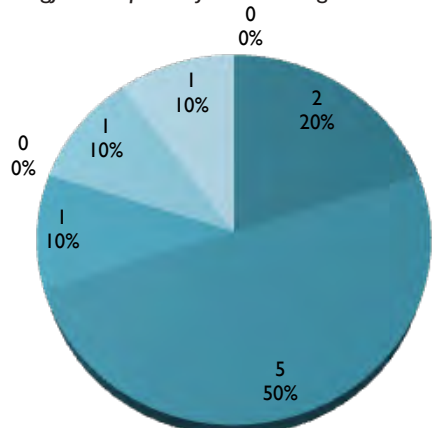
Predlozi za akciju - Arheološko nasleđe

Suggestions for treatment -
Archaeological heritage

- Hulumtim / Istraživanje / Research
- Mbrojtje dhe ruajtje/ Zaštita i oçuvanje / Protection and preservation
- Konservim / Konzervacija / Conservation
- Konsolidim / Konsolidacija / Consolidation
- Restaurim / Restauracija / Restoration
- Rekonstruim / Rekonstrukcija / Reconstruction
- Anastiloza / Anastiloza / Anastylosis

Sugjerimet për trajtim - Trashëgimia Arkitekturore

Predlozi za akciju - Arhitektonsko nasleđe

Suggestions for treatment -
Architectural heritage

- Hulumtim / Istraživanje / Research
- Mbrojtje dhe ruajtje/ Zaštita i oçuvanje / Protection and preservation
- Konservim / Konzervacija / Conservation
- Konsolidim / Konsolidacija / Consolidation
- Restaurim / Restauracija / Restoration
- Rekonstruim / Rekonstrukcija / Reconstruction
- Anastiloza / Anastiloza / Anastylosis

Takimet e Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore

Në kuadër të programit Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore janë mbajtur takime të Forumeve Lokale për Trashëgiminë Kulturore (FLTK) në shtatë komunat partnere. Në bazë të Memorandumit të Mirëkuptimit, (në aneksin II - Rregullore e funksionimit të Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore), takimet janë të vlefshme dhe vendimet e saj konsiderohen valide dhe fuqiplota kur të paktën 11 prej 20 anëtarëve të Forumit përkatës janë të pranishëm në mbledhje.

• **Me takimet e para** të FLTK-ve Forumet nisën rrugëtimin përpara për t'u bërë motor i vërtetë i procesit. Takimet e para të Forumeve në shtatë komunat partnere janë zhvilluar ndërmjet 17-24 tetorit 2012 dhe kishin karakter përrues dhe informativ. Pjesëmarrësit mësuan rreth punës së CHwB-së në 10 vitet e fundit, rreth procesit dhe metodologjisë në hollësi të Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore, rreth përgjegjësisë të gjitha palëve dhe rolit të Forumit në këtë proces, atë se çfarë do të përfitojnë komunat dhe komunitetet nga këto plane dhe cilat janë hapat pasuese për periudhën afatshkurtër (deri në fund të vitit 2012) si dhe aktivitetet afatgjata (2013-2015). Çfarë është më me rëndësi, kryetarët dhe nënkryetarët e komunave përshëndetën fillimin e këtij procesi të rëndësishëm si dhe dhanë mbështetjen e tyre në implementim të programit.

• **Takimi i dytë** - Gjatë periudhës nëntor 2012 - janar 2013 janë mbajtur punëtoritë me shtatë komunat partnere të programit. Me forca të përbashkëta janë ndërmarrë hapat e parë drejt përpilimit të planit, që është baza për zhvillimin lokal bazuar në resurset e trashëgimisë kulturore dhe natyrore. Pjesa më dinamike dhe atraktive e punëtorive ishte ajo

Sastanci Lokalnih Foruma Kulturne Baštine

U okviri Lokalnih Planova Kulturne Baštine, u periodu oktobar 2012 - oktobar 2014 održano je sedam sastanaka lokalnih foruma kulturne baštine (LFKB) u sedam partnerskih opština. Na osnovu Memoranduma o razumevanju, u Prilogu II – Uredba o načinu funkcionisanja Lokalnih foruma kulturne baštine, sastanci su važeći i odluke se smatraju validnima ukoliko je najmanje 11 od 20 članova dotičnog Foruma prisutno na sastanku.

• **Sa Prvim sastancima** LFKB-a Forum je počeo da trasira svoj put napred postajući time pravi motor procesa. Prvi sastanci Lokalnih Foruma kulturne baštine u sedam partnerskih opština održani su između 17-24 oktobra 2012, i imali su informativni i konstitutivni karakter. Učesnici su se upoznali sa radom CHwB-a u poslednjih 10 godina, o procesu i metodologiji detaljnih Lokalnih planova kulturne baštine, o odgovornosti svih stranaka i ulozi foruma u ovom procesu, koje će koristiti od ovih planova imati opština i zajednica i koji su dalji kratkoročni koraci u tom periodu (do kraja 2012. godine) i dugoročnim aktivnostima (2013-2015). Ono što je još važnije, gradonačelnici i zamenici gradonačelnika su pozdravili početak ovog važnog procesa dajući njihovu podršku u realizaciji programa

• **Drugi sastanak** -. Tokom perioda novembar 2012 - januar 2013 održane su radionice sa sedam partnerskih opština u ovom Programu. Zajedničkim snagama su preduzeti prvi koraci ka okončanju plana, čija je osnova lokalni razvoj zasnovan na resursima kulturne i prirodne baštine. Najdinamičniji i atraktivniji deo su bile praktične radionice, gde svi članovi foruma učestvovali u studijskoj mini poseti regionu.

Meetings of Local Cultural Heritage Forums

In the framework of Local Cultural Heritage Plans, seven meetings of Local Cultural Heritage Forums (LCHF) were held in seven partner municipalities. According to the Memorandum of Understanding, in Annex II - Regulation of Cultural Heritage, the meetings are valid, and its decisions are considered valid and plenipotentiary when at least 11 of 20 respective Forum members are present.

• **With the first meetings**, Local Cultural Heritage Forums started the path towards becoming a true engine of the process. The first meetings of LCHF in seven partner municipalities were held during 17-24 October 2012, and had inaugural and informative character. Participants learned about the CHwB work in the past 10 years, about the detailed process and methodology of Local Cultural Heritage Plans, about the responsibilities of all parties and the role of the Forum in this process, what will be the benefits of the municipalities and communities from these plans and what are the subsequent steps in the short term (until the end of 2012) and long-term activities (2013-2015). A crucial thing was that the mayors and deputy mayors welcomed the initiation of this important process and gave their support to the implementation of the program.

• **The second meeting** - During November 2012 - January 2013 were held workshops with seven partner municipalities of the program. With joint forces, the first steps towards finalizing the plan were taken, which is the basis for local development based on the resources of the cultural and natural heritage. The most dynamic and attractive part of workshops was the practical one, where all forums members participated in mini-study visits in the region. Participants, besides the exchange of

praktike, ku anëtarët e të gjitha forumeve morën pjesë në mini-vizita studimore në rajon. Pjesëmarrësit, përpos shkëmbimit të përvojave mes vete, patën rastin që të vizitoheshin disa nga lokalitetet e trashëgimisë kulturore nën udhëheqjen e ciceronëve profesionistë. Për më tepër informata rreth punëtorive dhe vizitave shih faqet 58-85.

• **Takimi i tretë** është organizuar në formë të takimit punës një ditor, ku anëtarëve të FLTK-së iu janë prezantuar paraprakisht rezultatet e Punëtorisë katërditore. Në këtë takim janë rishqyrtuar rezultatet e punëtorisë dhe janë finalizuar prioritetet - projektet e identifikuar gjatë punëtorisë, si dhe janë shtuar projekte të reja me propozim të anëtarëve të forumeve. Krahas finalizimit të prioriteteve/projekteve, është diskutuar edhe rreth mënyrës së organizimit të konsultimit publik të PLTK-së.

• **Takimi i katërt** ka qenë hapja e procesit të konsultimit publik. Hapja e 7 konsultimeve publike është bërë në periudhën 3 - 13 maj 2013, dhe ka zgjatuar 15 gjegjësisht 30 ditë, varësisht nga kërkesat e komunave. Konsultimet publike paraqesin një pikë të rëndësishme në procesin e identifikimit të prioriteteve dhe projekteve në fushën e trashëgimisë kulturore. Gjatë konsultimit publik projektet e Planit Lokal të Trashëgimisë Kulturore për shtatë komunat partnere dolën para publikut të gjerë, që përfshinte përfaqësues të Komunave, institucioneve, profesionistë, qytetarë të interesuar, studentë etj. Anëtarët e FLTK-ve, si autorë, ishin prezent për ta prezantuar dhe diskutuar mbi listën e prioriteteve para publikut.

• **Takimi i pestë** - Përfundimi i periudhës së Konsultimit Publik i gjeti anëtarët e FLTK-ve në takimet e tyre të pestë, të radhës, që u mbajtën gjatë 21-27 Qershorit 2013. Gjatë këtij takimi u analizuan projektet propozimet dhe idetë e pranuar gjatë fazës së konsultimit publik, dhe si Forum u vendos përfundimisht për integrimin e tyre në prioritetet e Planit Lokal të Trashëgimisë Kulturore të komunave.

• **Takimi i gjashtë** - Pas përmbylljes së Listave finale të projekteve dhe prioriteteve të Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore të shtatë

Učesnici, pored razmene iskustava među sobom, imali su priliku da posete neke od lokacija kulturnog nasleđa pod vođstvom stručnih vodiča. Za više informacija o radionici i posetama pogledajte stranice 55-86.

• **Treći sastanak** je organizovan u obliku jednog dana radnog sastanka, gde je članovima LFKB-a predstavljeni rezultati ranije održanih četvorodnevni radionica. Na sastanku su razmatrani rezultati radionice i finalizovani su prioriteti - projekti identifikovani tokom radionice, kao i novi projekti koji su dodati na predlog članova foruma. Pored finalizacije prioriteta / projekta, takođe se raspravljalo o tome kako da se organizuje javna rasprava LPKB-ova.

• **Četvrti sastanak** je bio u vezi otvaranja procesa javnih konsultacija. Otvaranje 7 javnih rasprava je ostvareno u periodu od 3. do 13. maja 2013. godine i trajalo je 15 odnosno 30 dana, u zavisnosti od zahteva opština. Javne konsultacije predstavljaju prekretnicu u procesu određivanja prioriteta i projekata u oblasti kulturnog nasleđa. Tokom javne prezentacije prioriteta - projekata Lokalnih Planova Kulturne Baštine za sedam partnerskih opština uključena je šira javnost, uključujući i predstavnike opština, ustanova, stručnjaka, zainteresovanih građana, studenata itd. Članovi LPKB-a, kao autori, bili su prisutni kako bi predstavili i raspravljali o listi prioriteta sa javnošću.

• **Peti sastanak** - na kraju perioda javnih konsultacija našli su se na svom petom redovnom sastanku članovi LFKB-a, koji su se održali tokom 21-27 juna 2013. godine. Tokom ovog sastanka analizirani su predlozi projekata i ideja pripremljenih tokom faze javnih konsultacija, i Forum se konačno usaglasio o njihovom uvrštavanju među prioritetima Lokalnog Plana Kulturne Baštine u opštinama.

• **Šesti sastanak** - Nakon zaključenja konačnog spiska projekata i prioriteta Lokalnih Planova Kulturne Baštine u 7 opština, tako da je ovim sastankom obeleženo zatvaranje prve faze rada. Lokalni Forumi su tokom tog sastanka u periodu od 05-15 jula 2013. godine odabrali projekte koji će se realizovati tokom perioda od 2013 do 2015, na osnovu postavljenih kriterijuma i stvarne potrebe opštine.

experiences among themselves, had the opportunity to visit some cultural heritage sites lead by professional guides. For more information about the workshops and visits, see pages 55-86.

• **The third meeting** was organized as a one-day working meeting, where LCHF members were previously presented the results of a four-day workshop. The meeting reviewed the results of the workshop and finalized the priorities- projects identified during the workshop, as well as new projects have been added, as proposed by the forums' members. Besides finalizing the priorities / projects, it was also discussed about the way of organizing a LCHF public consultation.

• **The fourth meeting** was the opening of a public consultation process. The opening of 7 public consultations was made during 3rd to 13th of May 2013 and lasted 15 respectively 30 days, depending on the requirements of the municipalities. Public consultations represent a milestone in the process of identifying priorities and projects in the field of Cultural Heritage. During the public presentation, Priorities –Projects of Local Cultural Heritage Plan for seven partner municipalities were presented to the general public, including representatives of municipalities, institutions, professionals, interested citizens, students etc. LCHF members, as authors were present to introduce and discuss the priority list to the public.

• **The fifth meeting** – The end of public consultation period found LCHF members in their next fifth meeting, which was held during June 21-27, 2013. During this meeting the project proposals and ideas received during the public consultation phase were analysed, and the Forum was finally settled for their integration into the priorities of the Local Cultural Heritage Plan of the municipalities.

• **The sixth meeting** - After concluding the final list of projects and priorities of Local Cultural Heritage Plans of seven municipalities, the closing meetings of the first phase of the work of the Local Cultural Heritage Forum were marked during 05-15 July 2013.

Komunave u shënuan takimet përmbyllëse të fazës së parë të punës së Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore, gjatë periudhës 05-15 Korrik 2013. Gjatë këtij takimi Forumet bënë përzgjedhjen e projekteve që do të implementohen gjatë viteve 2013-2015, në bazë të kriterëve të përcaktuara dhe nevojave reale të Komunave. Me këtë takim u përmbyll edhe roli strategjik i Forumeve, duke kaluar në fazën e dytë ku Forumet Lokale të Trashëgimisë Kulturore për shtatë komunitat do të kenë rolin monitorues dhe zbatues në implementim të projekteve të dala nga Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore.

• **Takimi i shtatë** është organizuar në formë të një takimi njëditor, ku së pari janë prezantuar anëtarët e rinj të Forumeve, që janë ndryshuar si rrjedhojë e zgjedhjeve komunale të organizuara gjatë vitit 2013. Në këtë takim janë prezantuar edhe një herë projektet e përzgjedhura për implementim, dhe është bërë validimi i këtyre projekteve edhe nga anëtarësia e ndryshuar e FLTK-ve. Në disa komuna, me miratim të shumicës së Forumit janë bërë edhe disa zëvendësime të projekteve për implementim. Gjithashtu në këtë takim është prezantuar edhe ecuria e zhvillimeve të procesit të implementimit të projekteve që kanë filluar në vitin 2013 dhe do të vazhdojnë deri në fund të vitit 2015.

• **Takimi i tetë, nëntë dhe i dhjetë** është organizuar në formë të një takimi njëditor, ku është prezantuar plani dinamik i projekteve të përzgjedhura për zbatim. Në disa komuna, me miratim të shumicës së Forumit janë bërë edhe disa zëvendësime të projekteve për zbatim. Gjithashtu në këto takime janë prezantuar edhe ecuria e zhvillimeve të procesit të zbatimit të projekteve që kanë filluar në vitin 2013 dhe do të vazhdojnë deri në fund të programit, në fund të vitit 2015. Këto prezantime janë bërë nga CHwB dhe palët tjera të përfshira në proces të zbatimit, qofshin nga nivelet institucionale apo edhe nga shoqëria civile. Në takimin e dhjetë, dhe të fundit zyrtar të Forumeve, është kryer edhe një evaluim anonim me të gjithë anëtarët rreth ecurisë së zbatimit të projekteve.

Na ovom sastanku je okončana strateška uloga Foruma, prelazeći u drugu fazu, gde će Lokalni Forumi u sedam opština imati ulogu nadgledanja i izvršavanja u pogledu realizacije projekata koji proizilaze iz Lokalnih Planova Kulturne Baštine.

• **Sedmi Sastanak** je organizovan u formi jednodnevnog sastanka, na kojem su prvi put predstavljani novi članovi foruma, koji su zamenili neke od prethodnih kao rezultat opštinskih izbora održanih 2013 godine. Na sastanku su predstavljani odabrani projekti za implementaciju i potvrda ovih projekata je odrađena i nakon promene članstva LFKB. U nekim opštinama, uz odobrenje većine u forumu, takođe su izvršene neke zamene projekata za realizaciju. Takođe, na sastanku je predstavljen progres razvoja procesa implementacije projekata koji su započeti 2013. godine i nastaviće se do kraja 2015. godine.

• **Osmi, deveti i deseti sastanak** je organizovan u formi jednodnevnog sastanka gde je predstavljen dinamički plan odabranih projekata za implementaciju. U nekoliko opština, uz saglasnost većine Foruma napravljene su i zamene projekata za realizaciju. Takođe, na ovim sastancima je predstavljen i progres razvoja procesa implementacije projekata koji su počeli 2013 i nastaviće se do kraja programa, krajem 2015. Ove prezentacije je izradilo CHwB sa ostalim uključenim stranama u proces implementacije, bilo institucionalnog nivoa ili civilnog društva. Na desetom, i službeno, poslednjem sastanku Foruma, napravljena je i anonimna evaluacija svih članova o progresu implementacije projekata.

During this meeting, the Forums selected the projects to be implemented during 2013-2015, based on the defined criteria and real needs of the municipalities. With this meeting the strategic role of the Forum was also concluded, moving to the second stage where the Local Cultural Heritage Forums of seven municipalities will have monitoring and enforcement role in the implementation of projects arising from the Local Cultural Heritage Plans.

• **The seventh meeting** was organized as a one-day meeting, where the new members of the forums that were replaced as a result of the municipal elections held in 2013 were introduced. The meeting presented once more the selected projects for implementation, and these projects were also validated by the new (replaced) member of LCHF. In some municipalities, with the approval of the majority of the forum were done some substitutions of the projects for implementation. In addition to that, the progress of the development of projects implementation process that started in 2013 and will continue during 2014 was also presented.

• **The eighth, ninth and tenth meeting** was organized as a one-day meeting, where the dynamic plan for the implementation of selected projects was introduced. In some municipalities, with the approval of the majority of forum were made some substitutions of projects for implementation. Also at these meetings were presented the development progress of the projects implementation process that started in 2013 and will continue until the end of the program, at the end of 2015. These presentations were done by CHwB and other parties involved in the implementation process, both from the institutional level or from the civil society. At the tenth meeting, and the last official meeting of Forums, an anonymous evaluation was conducted with all members about the progress of the implementation of projects.

Vizita studimore në Mbretërinë e Bashkuar

Në kuadër të këtij programi katërvjeçar partnerët e projektit kanë pasur mundësi të njihen me përvoja ndërkombëtare rreth strategjive mbi ruajtjen dhe promovimin e trashëgimisë kulturore në nivel lokal, rajonal dhe kombëtar.

Prej datës 08 deri 15 nëntor 2012, CHwB ka organizuar një vizitë studimore në Mbretërinë e Bashkuar me përfaqësues të partnerëve të projektit.

Kjo vizitë studimore është organizuar në kuadër të aktiviteteve të planifikuara në dy projektet e CHwB-së: "Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore (2012-2015)" - të financuar nga Suedia dhe "Ruajtja dhe Mbrojtja e Kalasë së Vushtrrisë (2011-2013)" - të financuar nga Ambasada Amerikane.

Qëllimi i vizitës ishte njohja me praktikant ndërkombëtare të mbrojtjes, menaxhimit, promovimit dhe shfrytëzimit të qëndrueshëm të trashëgimisë natyrore dhe kulturore. Pjesë e vizitës studimore kanë qenë përfaqësues nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit (MKRS), Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor (MMPH), Komunitet e Dragashit, Gjakovës, Gjilanit, Kaçanikut, Parteshit, Rahovecit, Vushtrrisë dhe Fondacioni Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB).

Pjesëmarrës nga projekti "Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore", në vizitën studimore në Mbretërinë e Bashkuar ishin:

1. Leonora Rraci, Drejtoreshë - Departamenti Urbanizmit, Komuna e Gjakovës;
2. Kamber Kamberi, Drejtor - Departamenti i Kulturës, Komuna e Dragashit;
3. Veton Nevzadi, Drejtor - Departamenti i Kulturës, Komuna e Gjilanit
4. Fatmir Kryeziu, Drejtor - Departamenti Urbanizmit, Komuna e Rahovecit;
5. Todor Ivanovic, Drejtor - Departamenti Urbanizmit, Komuna e Parteshit
6. Bekim Troni, Drejtor - Departamenti Urbanizmit, Komuna e Kaçanikut;

Studijska poseta Ujedinjenom Kraljevstvu

U okviri Lokalnih Planova Kulturne Baštine 2012-2015 partneri u projektu su mogli da se upoznaju sa međunarodnim iskustvom u vezi strategija očuvanja i promocije kulturnog nasleđa na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Od 08 do 15. novembra 2012. godine, CHwB je organizovao studijsko putovanje u Velikoj Britaniji sa predstavnicima partnera na projektu. Studijska poseta je organizovana u okviru aktivnosti koje su planirane u dva projekta CHwB "Lokalnih Planova Kulturne Baštine (2012-2015)" – kojeg je finansirala Švedska vlada i "Očuvanje i zaštita Vučitrnske Tvrđave (2011-2013)" - finansiranog od strane američke ambasade.

Cilj posete je bio upoznavanje sa međunarodnom praksom zaštite, upravljanja, promocije i održivog korišćenja prirodnog i kulturnog nasleđa. Deo studijske posete bili su predstavnici Ministarstva Kulture, Omladine i Sporta (MKOS), Ministarstvo Životne Sredine i Prostornog Planiranja (MSPP), Opštine Dragaš, Đakovica, Gnjilane, Kačanik, Partesh, Orahovac, Vučitrn i Fondacije Kulturno Nasleđe bez Granica (CHwB). Učesnici projekta "Lokalni Planovi Kulturne Baštine", na studijskoj poseti u Velikoj Britaniji bili su:

1. Leonora Rraci, direktor - Odeljenje za urbanizam, Opština Đakovica;
2. Kamber Kamberi, direktor - Odeljenje za kulturu, Opština Dragaš;
3. Veton Nevzadi, Direktor - Odeljenje za kulturu, Opština Gnjilane;
4. Fatmir Kryeziu, direktor - odeljenje za urbanizam, Opštine Orahovac;
5. Todor Ivanović, direktor - odeljenje za urbanizam, Opština Partesh;
6. Bekim Troni, direktor - odeljenje za urbanizam, Kačanik;
7. Čamil Sahiti, direktor - Odeljenje za Kulturu, Opština Vučitrn;
8. Vergina Dila, RCKB Đakovica, Ministarstvo Kulture, Omladine i Sporta (MKOS);
9. Luan Nushi, direktor - Instituta za Prostorno Planiranje (ISP), Ministarstvo Životne Sredine i Prostornog Planiranja (MSPP);

The study visit in the United Kingdom

In the framework of this four year program, the project partners were able to get acquainted with international experience on the conservation strategies and promotion of cultural heritage at the local, regional and national levels. From the 8th of May to the 15th of November 2012, CHwB organized a study visit in the UK with representatives of the project partners. The study visit was organized within the activities planned in two of the CHwB projects: "Local Cultural Heritage Plans (2012-2015)" - funded by Sweden and "The Preservation and Protection of Vushtrri Castle (2011-2013)" - funded by the US Embassy.

The purpose of the visit was to get acquainted with the international practice of protection, management, promotion and sustainable use of natural and cultural heritage. Participants of the study visit were representatives from the Ministry of Culture, Youth and Sport (MCYS), the Ministry of Environment and Spatial Planning (MESP), Municipalities of Dragash, Gjakova, Gjiilan, Kacanik, Partesh, Rahovec, Vushtrri and Foundation Cultural Heritage without Borders (CHwB). Participants of the project "Local Cultural Heritage Plans", in the UK study visit were:

1. Leonora Rraci, Director - Urban Planning Department, Municipality of Gjakova;
2. Kamber Kamberi, Director - Department of Culture, Municipality of Dragash;
3. Veton Nevzadi, Director - Department of Culture, Municipality of Gjiilan;
4. Fatmir Kryeziu, Director - Department of Urban Planning, Municipality of Rahovec;
5. Todor Ivanovic, Director - Urban Planning Department, Municipality of Partesh;
6. Bekim Troni, Director - Urban Planning Department, Kacanik;
7. Qamil Sahiti, Director - Department of Culture, Municipality of Vushtrri;

7. Qamil Sahiti, Drejtor - Departamenti i Kulturës, Komuna e Vushtrrisë
8. Vergina Dyla, QRTK Gjakovë, Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit (MKRS)

9. Luan Nushi, Drejtor - Instituti për Planifikim Hapësinor (IPH), Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor (MMPH)

10. Enes Toska, Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB)

11. Mirian Bllaci, Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB)

Nga projekti “Ruajtja dhe Mbrojtja e Kalasë së Vushtrrisë”

12. Idriz Ismajli, Drejtor - Departamenti i Kulturës, Komuna e Vushtrrisë

13. Shukrane Begu, Etnologe - Muzeu historik dhe etnografik i Vushtrrisë

14. Milot Mustafa – Udhëheqës i divizionit për Trashëgimi të Luajtshme dhe Shpirtërore, Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit (MKRS)

15. Nol Binakaj, Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB)

16. Senat Haliti, Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB)

Pjesëmarrësit e vizitës studimore janë udhëhequr nga muzeologia Rachel Nordstrom. Vizita studimore ka përfshirë varg ligjëratash dhe prezantimesh nga ana e profesionistëve të trashëgimisë kulturore nga gjithandej Mbretëria e Bashkuar dhe pjesën praktike në formë të vizitave të drejt-përdrejta në lokalitete të trashëgimisë kulturore.

Ligjëratat dhe prezantimet

“Çka është Menaxhimi i Resurseve Kulturore” dhe “Trashëgimia Kulturore si Shtytës Regjenerimi” – nga Rachel Nordstrom;

“Strategjitë e Konservimit në Nivel Qendror – Rast studimi: National Heritage” – nga Catherine Leonard; “Projekti i Restaurimit të Abacinë e Bathit” – Laura Brown.

Lokacionet e vizituara

UELLS

Në shtetin Uells i cili gjendet në perëndim të Mbretërisë së Bashkuar, pjesëmarrësit vizituan dy lokalitete me interes:

Kështjella mesjetare Caerphilly – dëshmi e një tradite dhe historie të lashtë, njihet si njëra ndër kështjellat më të mëdha në Evropën perëndimore.

10. Enes Toska, Kulturno Nasleđe Bez Granica (CHwB);

11. Mirian Bllaci, Kulturno Nasleđe Bez Granica (CHwB);

Projekat “Očuvanje i zaštita Vučitrnske Tvrđave”;

12. Idriz Ismaili, direktor - Odeljenje za Kulturu, Opština Vučitrn;

13. Shukrane Begu, etnolog - Istorijski i Etnografski Muzej Vučitrn;

14. Milot Mustafa - Šef Odeljenja za pokretno i duhovno nasleđa, Ministarstvo Kulture, Omladine i Sporta (MKOS);

15. Nol Binakaj, Kulturno Nasleđe Bez Granica (CHwB);

16. Senat Haliti, Kulturno Nasleđe Bez Granica (CHwB).

Studijsko putovanje učesnika je predvodila muzeolog Rejčel Nordstrom.

Tokom studijskog putovanja učesnici su imali niz predavanja i prezentacija od strane profesionalaca kulturnog nasleđa iz celog Ujedinjenog Kraljevstva i praktičnog dela u vidu direkt-nih poseta mestima kulturne baštine.

Predavanja i prezentacije

“Šta je Upravljanje Kulturnim Resursima” - Rejčel Nordstrom;

“Strategija Očuvanja Na Centralnom Nivou - Studija slučaja: National Heritage” - Catherine Leonard;

“Kulturna Baština kao Odskočna Dasku za Obnovu” - Rejčel Nordstrom;

“Projekat Restauracije Manastira Bath” - Lora Braun.

Poseta mesta

VELS

Vels je država koja se nalazi na zapadu Ujedinjenog Kraljevstva, učesnici su posetili dva interesantna mesta:

Čerfili Srednjevekovna Tvrđava

- dokaz o drevnoj tradiciji i istoriji, priznat kao jedan od najvećih dvoraca u zapadnoj Evropi. Dvorac ima površinu od 1,2 hektara, i predstavlja prvi objekat tog vremena izgrađen i planiran za vojnu upotrebu. Ovaj spomenik predstavlja pozitivan primer konzervacije i restauracije dvorca.

Otvoreni Muzej Sv. Fagan - Otvoreni Muzej nacionalne istorije Velsa. Kulturno nasleđe datira iz različitih istorijskih perioda od neolita do novih perioda, i tu su objekti kulturnog nasleđa prebačeni sa raznih lokacija u jednom gigantskom okruženju. Muzejska atrakcija je selo Celtic, iz metal

8. Vergina Dyla, RCCH Gjakova, Ministry of Culture, Youth and Sport (MCYS);

9. Luan Nushi, Director - Institute for Spatial Planning (ISP), Ministry of Environment and Spatial Planning (MESP);

10. Enes Toska, Cultural Heritage without Borders (CHwB);

11. Mirian Bllaci, Cultural Heritage without Borders (CHwB);

From the project “Preservation and Protection of the castle of Vushtrri”

12. Idriz Ismaili, Director - Department of Culture, Municipality of Vushtrri;

13. Shukrane Begu, ethnologists - Historical and Ethnographic Museum of Vushtrri;

14. Milot Mustafa - Head of the Division of Movable and Spiritual Heritage and, Ministry of Culture, Youth and Sport (MCYS);

15. Nol Binakaj, Cultural Heritage without Borders (CHwB);

16. Senat Haliti, Cultural Heritage without Borders (CHwB);

The study tour participants were guided by Rachel Nordstrom, museologist. The study tour included series of lectures and presentations by cultural heritage professionals from all over the United Kingdom and the practical part in the form of direct visits to cultural heritage sites.

Lectures and presentations

“What is Cultural Resource Management” and “Cultural Heritage as a Regeneration Motive” – by Rachel Nordstrom;

“Conservation Strategies in Central Level - Case Study: National Heritage” - by Catherine Leonard;

“The project of Restoration of Bath Abbey” - by Laura Brown.

Site visits

WALES

In Wales, a country that lies in the west of the United Kingdom, participants visited two sites of interest:

Caerphilly Medieval castle—is the evidence of an ancient tradition and history, recognized as one of the largest castles in the Western Europe. The castle has an area of 1.2 hectares, and represents the first building of that time built and planned for military use. This monument represents a

Kështjella ka një sipërfaqe prej 1.2 hektarësh, dhe paraqet objektin e parë të asaj kohe të ndërtuar dhe të planifikuar për nevoja ushtarake. Ky monument paraqet një shembull pozitiv të konservimit dhe restaurimit të kështjellës.

Muzeu i Hapur të St. Fagan –

Muzeu i hapur i historisë kombëtare të Uellsit. Objektet e trashëgimisë kulturore që datojnë nga periudha të ndryshme historike nga neoliti deri në periudhat më të reja, janë bartur nga lokacionet e ndryshme në një ambient gjigant. Atraksion i muzeut është fshati i Keltëve, i periudhës së hekurit që dëshmon për mënyrën e jetesës para 2500 viteve. Objekt i rëndësishëm i muzeut janë Sarajet e Mbretëreshës Elizabeth, të ndërtuar gjatë shek. 16. Ky muze paraqet një rëndësi prej pikave më interesante të trashëgimisë kulturore të Uellsit.

ANGLI

Fshati Lacock, Wiltshire

Pjesëmarrësit kanë qëndruar kryesisht në fshatin e vogël Lacock, të Trustit Kombëtar (National Trust). Fshat mesjetar, i njohur për vlerat e tij të shumta të trashëgimisë kulturore, në të cilin jetojnë rreth 250 banorë rezident. Ky fshat është përdorur për xhirim të filmave sikurse “Harry Potter”, “Cranford”, “Pride and Prejudice”, mundëson zhvillimin e turizmit pasiv duke joshur një numër të madh të turistëve, gjë që kontribuon jashtëzakonisht në mirëqenien ekonomike të banorëve vendas dhe të bizneseve të vogla.

Gjatë qëndrimit në këtë fshat pjesëmarrësit patën rastin të vizitojnë vende karakteristike të trashëgimisë kulturore. Nga ky lokacion mund të veçohen vizitat në Abacinë e fshatit – me një arkitekturë stilesh të përziera, që dëshmon një histori të gjatë të ndikuar nga shumë rryma dhe teknika të ndërtimit. Ky monument paraqet një rast të restaurimit të një ndërtese me shumë shtresa kulturore.

Vizita në National Trust – organizatë joqeveritare që merret me mbrojtje dhe menaxhim të trashëgimisë kulturore në territorin e Anglisë, Uellsit dhe Irlandës Veriore. Kjo organizatë funksionon në bazë të rregullave që nxirren nga shtetet përkatëse. Menax

nog doba čiji načina života svedoči o periodu od pre 2500 godina. Jedan od važnih objekata u muzeju je Palata kraljice Elizabete, izgrađena tokom 16 veka. Ovaj muzej predstavlja jednu od najzanimljivijih tačaka kulturne baštine Velsa.

ENGLESKA

Selo Lacock, Wiltshire

Učesnici su uglavnom boravili u malom selu Lacock, gde se nalazi National Trust (Nacionalni Trust). To je srednjovekovno selo, poznato po brojnim vrednostima kulturnog nasleđa u kojima živi oko 250 stanovnika. Ovo selo se često koristi za snimanje filmova poput “Harry Potter”, “Cranford”, “Gordost i predrasuda”, što omogućava razvoj turizma i privlači veliki broj turista, što doprinosi ekonomskoj dobrobiti lokalnog stanovništva i malih preduzeća. Tokom boravka u selu, učesnici su imali priliku da posete mesta od kulturnog načaja. Iz ove posete selu se može izdvojiti Manastir - sa mešovitim arhitektonskim stilovima, što pokazuje dugu istoriju pod uticajem mnogih struja i tehnike gradnje. Ovaj spomenik predstavlja slučaj obnove građevine sa mnogo slojeva kulture. Poseta Nacionalnom fondu - nevladine organizacije koja se bavi zaštitom i upravljanjem kulturnim nasleđem na teritoriji Engleske, Velsa i Severne Irske. Ova organizacija deluje po propisima izdatim od strane dotičnih država. Upravljanje oblasti uglavnom se realizuje na principu održivog korišćenja, što znači primenom ekonomskih potreba, poštujući pravila i norme za zaštitu kulturne baštine.

Grad Bat

Je stari grad restoran koji se nalazi na jugozapadu Ujedinjenog Kraljevstva i datira iz rimskog perioda. Grad se nalazi na listi Svetske baštine UNESCO-a. Glavna delatnost kojom se ljudi bave u ovom gradu je turizam. Većina zgrada pripada gregorijanskom stilu arhitekture kao što je Roial Crescent (Polukružni Rojal) koga je važno napomenuti i Kvin Skver sa objektom koji ga okružuje. Spomenik od velikog značaja je Bath Abbei (Manastir u gradu Bat), što je dokaz o dugoj istoriji, više od hiljadu godina, koji je podgvrnut različitim verskim i fizičkim uticajima.

positive example of conservation and restoration of the castle.

Open Museum St. Fagan—Is the open museum of national history of Wales. Cultural heritage buildings dating from various historical periods from the Neolithic to the newer periods were transferred from various locations in a gigantic environment. The museum attraction is the village of Celtic, from the iron period, which testifies the lifestyle before 2500 years. An important building of the museum, is the Queen Elizabeth Palace, built during the 16th century. This museum presents one of the most interesting points of the cultural heritage of Wales.

ENGLAND

The village of Lacock, Wiltshire

Participants stayed mainly in the small village of Lacock, of the National Trust. A medieval village, known for its numerous values of cultural heritage is inhabited by about 250 residents. This village, which is often used for films shooting, like “Harry Potter”, “Cranford”, “Pride and Prejudice”, enables the development of passive tourism by attracting a large number of tourists, which contribute enormously to the economic wellbeing of local residents and small businesses. During their stay in the village, participants had the opportunity to visit cultural heritage sites. From these sites, the Abbey Village can be distinguished - with mixed architecture styles, which shows a long history influenced by many streams and building techniques. This monument represents a case of the restoration of a building with many cultural layers. The National Trust – a governmental organization that deals with the protection and management of cultural heritage in the territory of England, Wales and Northern Ireland was also visited by participants. This organization operates under the regulations issued by the respective states. Areas are mainly managed by taking into account the principle of sustainable use, which means the use for economic needs, while respecting the rules and norms for the protection of cultural heritage.

himi i zonave kryesisht realizohet në bazë të parimit të shfrytëzimit të qëndrueshëm, që nënkupton shfrytëzimin për nevoja ekonomike, duke i respektuar rregullat dhe normat për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore.

Qyteti Bath

Qyteti i vjetër i Bath i cili gjendet në jug-perëndim të Mbretërisë së Bashkuar dhe daton nga periudha romake. Qyteti gjendet në listën e Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s. Vepërimitaria kryesore e zhvilluar në qytet është turizmi. Pjesa më e madhe e objekteve i takojnë arkitekturës Gregoriane, ku vlen të përmenden Royal Crescent (Gjysmërrethi Mbretëror) dhe Sheshi i Mbretëreshës me objektin rrethor. Një monument me rëndësi të madhe është Abacia e Bathit, që paraqet dëshminë e një historie të gjatë më se njëmijë vjeçare, e cila i është nënshtruar ndikimeve të ndryshme religjioze dhe fizike. Krahas vizitës së organizuar në qytet, pjesëmarrësit gjithashtu vizituan Termet Romake që janë shfrytëzuar si terme shëruese dhe paraqesin dëshmi për jetën luksoze të zhvilluar para 2000 vjetësh.

Vizita në trashëgiminë botërore të UNESCO-s Stonehenge dhe Avebury, Wiltshire

Stonehenge daton nga parahistoria dhe paraqet një grumbull të gurëve të renditur në rrethë koncentrik, që besohet se janë realizuar afërsisht 2000 – 3000 vjet para erës sonë. Të vendosur në mënyrë vertikale dhe horizontale, dhe të gdhendur me përpikëri, paraqesin njërin ndër objektet e para arkitektonike që janë ruajtur deri në ditët e sotme. Stonehenge paraqet një ndër monumentet më të famshme dhe më të vizituara në botë.

Avebury daton nga periudha neolitike, përmban tri rrethë nga guri dhe paraqet një prej lokaliteteve më të njohura nga parahistoria në Britani. 180 gurët e pa gdhendur të peshave të ndryshme, që qëndrojnë në pozitë vertikale të renditur në një perimetër prej 1.3 km, paraqesin gjithashtu një enigmë ende të pashpjegueshme të teknikës së ndërtimit.

Vizitë dy ditore në Londër me përzgjedhje të lirë të vetë pjesëmarrësve

Pored organizovane posete gradu, učesnici su obišli rimske termalne izvore koji se koriste kao lekovite banje i danas svedoče o razvijenom luksuznom životu od pre 2000 godina.

Posete mestima UNESCO-ve svetske baštine Stounhendž, Aveburi, Wiltshire

Stounhendž datira iz praistorije i predstavlja gomilu kamenja poređanih u koncentričnim krugovima, veruje se da je bilo oko 2000 - 3000 godina pre nove ere. Kamenje je poređano po vertikali i horizontali i postavljano je sa preciznošću, tako da predstavlja jedan od prvih arhitektonskih objekata koji su sačuvani do danas. Stounhendž predstavlja jedan od najpoznatijih spomenika i najposećeniji je na svetu.

Aveburi datira iz neolita, u njemu se nalaze tri kruga od kamena i predstavlja jedan od najpopularnijih mesta iz praistorije u Britaniji. 180 postavljenih kamena različitih težina, stoje u vertikalnom položaju poređani u krugu od 1,3 km, i predstavlja zagonetku sa još uvek nerazjašnjenom tehnikom gradnje.

Dvodnevna poseta Londonu po slobodnom izboru samih učesnika

The city of Bath

The old city of Bath, located in the south-west of the UK dates from the Roman period. The city is a UNESCO World Heritage site. The main activity in the city is tourism. Most of the buildings belong to Gregorian architecture, worth mentioning are the Royal Crescent and the Queen Square circular building. A monument of great importance is the Bath Abbey, evidence of a long history of more than a thousand years, which is subject to different religious and physical influences. Besides the organized visit to the city, participants also visited the Roman terms that were used for healing and present evidence of 2000 years ago developed luxurious life.

Visit in the UNESCO World Heritage site of Stonehenge and Avebury, Wiltshire

Stonehenge dates from prehistory and presents a pile of rocks situated in concentric circles. It is believed that they were put about 2000 - 3000 years BC. Placed in vertical and horizontal order, and carved with precision, they represent one of the first architectural objects that are up to today. Stonehenge represents one of the most famous monuments and the most visited one in the world.

Avebury, on the other hand dates from the Neolithic period, containing three stone circles and represents one of the most popular sites from prehistory in Britain. 180 carved stones with different weights, standing in vertical position placed in a perimeter of 1.3 km, still represent an unexplained puzzle of the construction techniques.

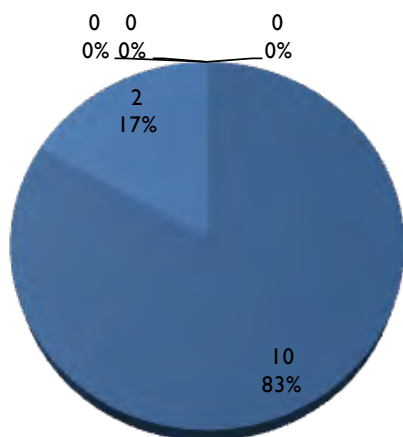
Two-day visit to London with free selection of the participants

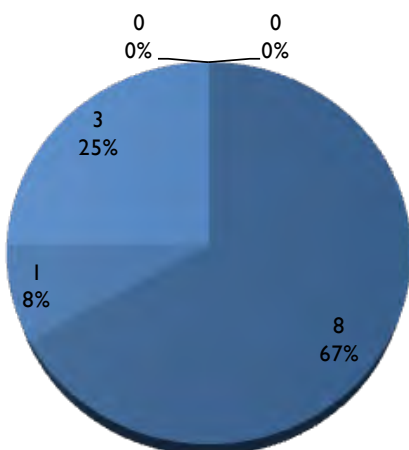
Vlerësimi i procesit nga pjesëmarrësit në vizitë

Në mënyrë që të merret opinioni i pjesëmarrësve rreth mënyrës së organizimit të vizitës studimore, janë hartuar formularë anonim të vlerësimit të cilët janë plotësuar nga të gjithë pjesëmarrësit e vizitës studimore. Rezultatet e vlerësimit janë paraqitur si më poshtë:

1. Në çfarë mase mendoni se është arritur qëllimi i vizitës studimore?
"Qëllimi i vizitës është njoftimi me praktikat ndërkombëtare të mbrojtjes dhe promovimit të trashëgimisë natyrore dhe kulturore."

2. Në çfarë mase janë të dobishme për punën tuaj të përditshme informacionet e marra gjatë prezantimeve dhe vizitave të realizuara?

3. Cila(t) pjesë të vizitës studimore ju ka(në) pëlqyer më shumë?
Mund të përgjigjeni në më shumë opsione.

Ocenjivanje procesa od strane učesnika studijske posete

U cilju dobijanja mišljenja od strane učesnika u poseti o organizaciji studijske posete, napravljeni su formulari za ocenjivanje koji su popunjeni od strane svih. Rezultati ocenjivanja su prikazani na sledeći način:

1. U kojoj mери mislite da je postignuta svrha Studijske posete?
"Cilj posete je usvajanje međunarodne prakse zaštite i promocije prirodno i kulturnog nasleđa".

- Shumë të madhe / Veoma visokoj / Very much
- Të madhe / Visokoj / Much
- Mesatare / Srednjoj / Moderate
- Të vogël / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all

2. U kojoj mери su informacije dobijene tokom prezentacija i poseta korisne za vaš svakodnevni rad?

- Shumë të madhe / Veoma visokoj / Very much
- Të madhe / Visokoj / Much
- Mesatare / Srednjoj / Moderate
- Të vogël / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all

3. Koji deo studijske posete vam se najviše dopao?
Možete odgovoriti sa više opcija.

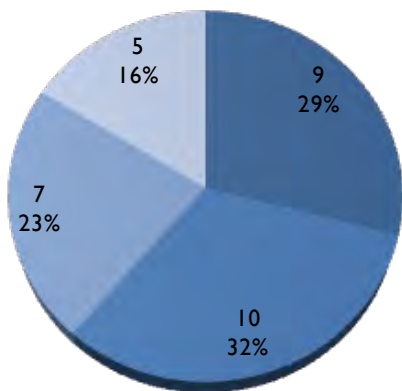
Evaluation of the visit process by participants

In order to obtain the opinion of the participants about the organization of the study visit, evaluation forms were designed to be completed by all participants. Assessment results are presented as follows:

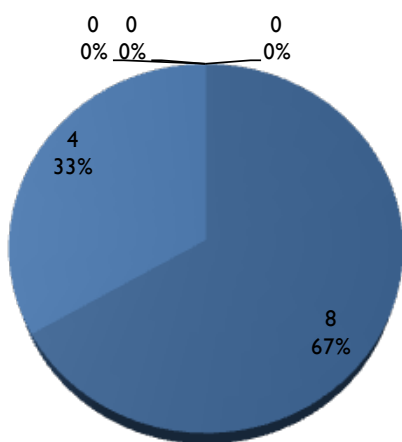
1. To what extent do you think the goal of the study visit was achieved?
"The purpose of the visit is to get acquainted with the international practice of protection and promotion of natural and cultural heritage."

2. To what extent is the information obtained during presentations useful for your daily work?

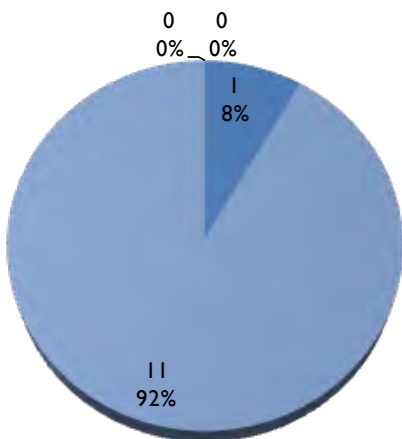
3. Which part (s) of the study visit did you like more?
You can answer in more than one option.

4. Sa jeni të kënaqur me organizimin dhe logjistikën e vizitës studimore?

5. Si e konsideroni agjendën e vizitës studimore në Mbretërinë e Bashkuar?

6. Komentet apo sugjerimet e juaja shtesë se si mund të përmirësohej kjo vizitë studimore.

- Na duhej pak më shumë kohë që të analizohen dhe përpunohen më shumë shembujt e prezantuar. Do të ishte mirë që të krahasonim shembujt

- Prezantimet mbi menaxhimin e resurseve të trashëgimisë kulturore dhe natyrore / Prezantime o naçinu upravljanja resursima kulturnog i prirodnog nasleđa / Presentations about the management of cultural and natural resources
- Vizitat/ekursionet për t'u njohur me shembuj konkret të trashëgimisë së ruajtur / Posete/Ekskurzije radi upoznavanja sa konkretnim primerima çuvanja nasleđa / Visits/ field trips to get acquainted with a concrete example of preserved heritage
- Turneu një ditë në qytetin UNESCO të Bath-it / Jednodnevna turneja u UNESCO-vom gradu Batu / One day tour to UNESCO city of Bath
- Vizitat në Londër të propozuara dhe organizuara nga vetë pjesëmarrësit / Posete Londonu predloženi i organizovanih od strane samih učesnika / Visits in London, proposed and organized by participants

4. Koliko ste zadovoljni sa organizacijom i logistikom studijske posete?

- Shumë të kënaqur / Veoma zadovoljan / Very satisfied
- Të kënaqur / Zadovoljan / Satisfied
- Mesatarisht të kënaqur / Srednje zadovoljan / Moderately satisfied
- Mjaftueshëm / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all

4. How satisfied are you with the organization and logistics of the study visit?

5. Kako ocenjujete dnevni red Studijske posete u Velikoj Britaniji?

- Shumë të ngarkuar / Preopterećujući / Overloaded
- Të ngarkuar / Opterećujući / Loaded
- Adekuate / Adekvatan / Adequate
- Shumë të lehtë / Neopterećujući / Very easy

5. How do you see the agenda of the study tour in the United Kingdom?

6. Komentari i dodatne sugestije o tome kako da se poboljšaju ove studijske posete.

- Treba nam malo više vremena da analiziramo i razmotrimo predstavljene primere. Bilo bi dobro da izvršimo upoređivanje primera iz Velike Britanije sa primerima s Kosova.

6. Comments or additional suggestions on how this study visit could get improved.

- We needed a little more time to analyse and process more of the presented examples. It would be good to compare the examples of the United Kingdom with examples from Kosovo.

e Mbretërisë së Bashkuar me shembuj nga Kosova.

- Vizita ishte e organizuar mirë. Në çdo moment kemi qenë të shoqëruar nga përfaqësuesit e CHwB apo ciceronët vendorë të cilët na kanë dhënë sqarimet e kërkuara. Që në fund të bëhej një përmbledhje e shkurtë me shkrim për temat që janë trajtuar në vendet që kemi vizituar.

- Do të ishte mirë që të merreshin 2 ose 3 shembuj të trashëgimisë kulturore të Kosovës dhe të gjendeshin ekuivalentet në Angli dhe shembujt e mbrojtjes së këtyre ekuivalentëve t'i krahasonim me ato në Kosovë.

- Ka qenë e përkryer!

- Nuk kisha pas shtesë për komente për komente apo sugjerime pasi gjithçka ka qenë e përkryer, falemnderit për të gjitha!

- Me një afat pak më të gjatë dhe me orë ligjërimit më shumë lidhur me ruajtje, rikonstruim dhe menaxhimin e objekteve.

- Përpos komenteve pozitive dhe falënderuese nuk kam asgjë tjetër për të shtuar sepse për mua por besoj edhe për pjesëmarrësit tjerë gjithçka ishte e përkryer.

Shënim: Komentet e pjesëmarrësve janë listuar ashtu siç janë shkruar në formularët e vlerësimit.

- Poseta je dobro organizovana. U svakom trenutku smo bili u pratnji predstavnika CHwB ili lokalnih vodiča, koji su nam dali objašnjenja koja smo mi tražili. Da konačno postavimo jedan kratak pisani rezime od temama koje su bile obrađivane u ma koje smo posetili.

- Bilo bi dobro odabrati 2 ili 3 primera kulturnog nasleđa na Kosovu koji bi bili ekvivalenti sa Engleskom, i primeri zaštite ovih ekvivalenata da uporedimo sa onima na Kosovu.

- Bilo je savršeno!

- Ne bih imao dodatnih komentara ili sugestija posle svega, bilo je savršeno, hvala za sve!

- Sa malo dužim boravkom i više sati predavanja u vezi očuvanja, rekonstrukcije i upravljanjem objektima.

- Pored pozitivnih komentara i zahvalnosti nemam ništa da dodam, jer za mene, ali i za ostale učesnike verujem da je sve savršeno.

Napomena: Komentari su navedeni onako kako su učesnici sami napisali u formularu za ocenjivanje.

- The visit was well organized. In every moment we were accompanied by representatives of CHwB or local guides who gave us the explanations needed. So that in the end, we could have a brief summary on topics that were addressed in the countries we visited.

- It would be nice to have 2 or 3 examples of cultural heritage of Kosovo and to find equivalents in England and compare with each other.

- It was perfect!

- I have no additional comments or suggestions since everything has been perfect, thanks for all!

- With a slightly longer term and more teaching hours related to the preservation, reconstruction and management of buildings.

- Besides the positive comments and gratitude I have nothing to add, because for me, and I also believe for other participants, everything was perfect.

Note: Comments of participants are listed as written in the assessment forms.

Punëtoritë

Takimet e dyta të Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore në shtatë komuna, janë organizuar në formë të punëtorisë katër ditore. Punëtorija paraqet një prej aktiviteteve më të rëndësishme të fazës së parë të programit. Punëtorija katër-ditore ishte e konceptuar në dy faza, teorike dhe praktike - vizita studimore. Pjesa teorike është mbajtur në Hotel Solid (Suharekë) për shtatë komunat partnere. Metodologjia e punëtorisë ka konsistuar në prezantime të ndryshme nga anëtarët të Forumeve; analiza e gjendjes ekzistuese të trashëgimisë kulturore dhe natyrore në komunat përkatëse, duke shfrytëzuar metodat SWOT dhe PESTEL; përcaktimi i prioritetëve dhe projekteve në fushën e trashëgimisë kulturore dhe natyrore; puna në grupe dhe diskutime të ndryshme rreth këtyre çështjeve. Gjatë diskutimeve anëtarët e Forumit shprehnin idetë dhe mendimet e tyre në lidhje me problemet kryesore me të cilët ballafaqohet trashëgimia kulturore, sfidat, mënyrat e zgjidhjes së problemeve dhe përparësitë. Në këtë mënyrë pjesa teorike e punëtorisë është shndërruar në një platformë interaktive të komunikimit ku anëtarët e Forumit me prapavijë të ndryshme profesionale dhe nga pozitrat e ndryshme zyrtare shprehën lirshëm mendimet e tyre.

Prezantimet

Pjesa teorike e punëtorisë filloi me lojën e mozaikut, gjatë së cilës përmes argëtimit dhe garës pjesëmarrësit kanë "rizbuluar" pasuritë e trashëgimisë kulturore dhe natyrore të Kosovës. Më pas gjatë dy ditëve janë paraqitur prezantime të ndryshme.

Prezantim: Sistemi i mbrojtjes dhe legjislatura e trashëgimisë kulturore në Kosovë

Ky prezantim është mbajtur nga përfaqësues të MKRS-së, të cilët njëkohësisht ishin edhe anëtarë të FLTK-ve. Qëllimi kryesor i këtij prezantimi ishte njohja me sistemin e mbrojtjes së trashëgimisë kulturore në Kosovë, struktura organizative e menaxhimit të trashëgimisë kulturore dhe asetet e mbrojtura më ligj në Listën e Trashëgimisë Kulturore nën Mbrojtje të Përkohshme.

Radionice

Drugi sastanci Foruma Lokalne Kulturne Baštine u sedam opština, organizovani su u obliku četvoro-dnevne radionice. Radionica predstavlja jednu od najvažnijih aktivnosti u prvoj fazi programa Lokalnih Planova Kulturne Baštine.

Četvoro-dnevna radionica je predviđena da se sprovede u dve faze, teorijska i praktična - studijske posete. Teorijski deo je održan u Hotelu Solid (Suhareka) za sedam partnerskih opština. Metodologija radionica se sastoji od raznih prezentacija članova Foruma; analiza trenutnog stanja kulturne i prirodne baštine u njihovim opštinama, koristeći SWOT i PESTEL analize; određivanje prioriteta i projekata u oblasti kulturne i prirodne baštine; radne grupe i različite diskusije o ovim pitanjima. Tokom rasprave članovi foruma izražavaju svoje ideje i mišljenja o glavnim problemima sa kojima se suočava kulturna baština, izazovi, načini rešavanja problema i prioriteta. Na taj način teoretski deo radionice je transformisan u interaktivnu komunikaciju na platformi na kojoj članovi Foruma iz različitih profesija i iz raznih zvaničnih stavova izražavaju svoje mišljenje slobodno.

Prezentacije

Teorijski deo radionice počinje sa igrom mozaik, tokom koje kroz zabavu i takmičenje, učesnici su "ponovo otkrili" bogatstvo prirodnog i kulturnog nasleđa na Kosovu. Dva dana kasnije su predstavljane prezentacije.

Prezentacija: Odbrambeni sistem i zakonodavstvo o kulturnom nasleđu na Kosovu

Ova prezentacija održana je od strane predstavnika MKOS, koji su takođe bili članovi LFK. Osnovna svrha ove prezentacije je da se uspostavi sistem zaštite kulturnog nasleđa na Kosovu, organizaciona struktura i upravljanje resursima kulturne baštine koji su zaštićeni zakonom, i stavljeni na listu kulturnog nasleđa pod privremenom zaštitom.

Workshops

Second meetings of Local Cultural Heritage Forums in seven municipalities were organized in the form of a four-day workshop. The workshop represents one of the most important activities of the first phase of the program of Local Cultural Heritage Plans. The four-day workshop was designed in two phases, theoretical and practical - study visit. The theoretical part was held in the Hotel Solid (Suhareka) for seven partner municipalities. The methodology of workshop consisted of different presentations from members of the Forum; analysis of the current state of cultural and natural heritage in their respective municipalities, using SWOT and PESTEL methods; determination of priorities and projects in the field of cultural and natural heritage; work in groups and various discussions about these issues. During the discussions, the members of the Forum expressed their ideas and opinions about the main problems in the field of cultural heritage, challenges, ways of solving the problems and priorities. In this way the theoretical part of the workshop was transformed into an interactive communication platform where members of the Forum with different professional backgrounds and from various official positions expressed their thoughts freely.

Presentations

The theoretical part of the workshop began with a mosaic game, during which through entertainment and race, participants "rediscovered" the treasures of the natural and cultural heritage of Kosovo. Two days later they did various presentations.

Presentation: The protection system and legislation of cultural heritage in Kosovo

This presentation was held by representatives of MCYS, who were also members of LCHF. The main purpose of this presentation was to introduce the system of cultural heritage protection in Kosovo, organizational structure of cultural heritage management and protected assets in the Cultural Heritage List for Temporary protection.

Prezantim: Sistemi i planifikimit hapësinor në Kosovë dhe relacioni me trashëgiminë kulturore

Sistemi i planifikimit hapësinor në Kosovë u prezantua nga dy përfaqësues të MMPH-së, gjegjësisht nga Departamenti i Planifikimit dhe Institutit për Planifikim Hapësinor. Qëllimi kryesor i këtyre prezantimeve ishte prezantimi i sistemit të planifikimit hapësinor në Kosovë dhe ndërlidhja e planifikimit hapësinor me definimin dhe mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe asaj natyrore.

Prezantim: Raporti i sektorit të trashëgimisë kulturore në Komunë

Analiza mbi gjendjen aktuale të trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Komunën e Dragashit u prezantua nga koordinatoret lokal për komunat partnere në projektin e PLTK-ve. Me qëllim të krijimit të një pasqyre reale të gjendjes së trashëgimisë natyrore dhe kulturore, koordinatoret kanë kryer studime dhe analiza në terren që ngërthen mbledhjen e informatave rreth karakteristikave të komunës në përgjithësi dhe të vlerave të trashëgimisë kulturore e natyrore në veçanti.

Prezantim: Turizmi e zhvillimi lokal i bazuar në trashëgiminë kulturore

Trashëgimia kulturore si potencial për turizëm e zhvillim lokal u prezantua nga përfaqësues i CHWB-së. Qëllimi kryesor i këtij prezantimi ishte demonstrimi i shembujve pozitiv që mund të përdoren si model edhe për shfrytëzimin e trashëgimisë kulturore dhe natyrore në Kosovë si bazë për zhvillim ekonomik lokal.

Prezantimi: Vizita studimore në Mbretëri të Bashkuar

Prezantim tjetër me interes ishte edhe ai i vizitës studimore në Mbretërinë të Bashkuar, vizitë kjo që u zhvillua gjatë muajit nëntor 2012. Anëtarët e Forumit Lokal përkatës prezantoi përvojën dhe njohuritë e marra gjatë vizitës studimore.

Prezentacija: Sistem prostornog planiranja na Kosovu i odnos sa kulturnim nasleđem

Dva predstavnika MSPP su predstavili sistem prostornog planiranja na Kosovu, odnosno Uprave za planiranje i Instituta za prostorno planiranje. Glavna svrha ovih prezentacija je prezentacija sistema prostornog planiranja na Kosovu i prostornog planiranja u korelaciji sa definisanim zaštitom kulturne i prirodne baštine.

Prezentacija: Izveštaj opštinskog sektora za kulturno nasleđe

Analiza trenutnog stanja prirodne i kulturne baštine u opštini Dragaš je predstavljena od strane lokalnih koordinatora u partnerskim opštinama za projekat LPKB. U cilju stvaranja realne slike o stanju prirodnog i kulturnog nasleđa, koordinatori su sproveli studije i analize na terenu koja uključuje prikupljanje informacija o karakteristikama opštine uopšte i vrednostima kulturnog i prirodnog nasleđa posebno.

Prezentacija: Turizam i lokalni razvoj koji se bazira na resurse kulturnog nasleđa

Kulturna baština je turistički potencijal lokalnog razvoja koji je predstavljen od strane predstavnika CHWB-a. Osnovna svrha ove prezentacije je bila demonstracija pozitivnih primera koji se mogu koristiti kao model za korišćenje prirodnog i kulturnog nasleđa na Kosovu, kao osnov za lokalni ekonomski razvoj.

Prezentacija: Studijska poseta Velikoj Britaniji

Još jedna zanimljiva prezentacija je bila u vezi studijske posete Velikoj Britaniji, koja je održana u novembru 2012. Članovi Lokalnih Foruma Kulturne Baštine odgovarajući opština, su prezentovali svoja iskustva i znanja stečena tokom studijske posete.

Presentation: Spatial planning system in Kosovo and the relation with cultural heritage

Spatial planning system in Kosovo was presented by two representatives of MESP, namely the Department of Planning and the Spatial Planning Institute. The main purpose of these presentations was the introduction of spatial planning system in Kosovo and spatial correlation with the definition and protection of cultural and natural heritage.

Presentation: The report of the cultural heritage sector in the municipality

Analysis of the current situation of natural and cultural heritage in the municipality of Dragash was introduced by local coordinators of the partner municipalities in the project of LCHP. In order to create a realistic picture of the state of natural and cultural heritage, coordinators conducted field studies and surveys, to collect information about the characteristics of the municipality in general and the values of cultural and natural heritage in particular.

Presentation: Local tourism and development based in cultural heritage

Cultural heritage as a potential for tourism and local development was presented by representatives of CHWB. The main purpose of this presentation was the demonstration of positive examples that can be used as a model for the use of natural and cultural heritage in Kosovo as a basis for local economic development.

Presentation: Study visit to the UK

Another interesting presentation was that of a study visit to the United Kingdom, in November 2012. Members of the Local Cultural Heritage Forum of the relevant municipality, presented the experience and knowledge acquired during the study visit.

Analiza SWOT për Komunën e Dragashit

Në punëtorinë e FLTK Dragash, të organizuar nga datat 10-13 dhjetor 2012 janë hartuar dy SWOT analiza. SWOT analiza e parë ishte ajo e përgjithshme, e cila i definon përparësitë, mangësitë, mundësitë dhe kërcënimet që paraqiten në fushën e trashëgimisë kulturore dhe natyrore në Komunën e Dragashit. Ndërsa SWOT analiza strategjike është një analizë më specifike dhe ka për qëllim kryesor që atributet negative, pra dobësitë dhe rreziqet t'i shndërroj në attribute pozitive.

SWOT analizat e hartuara nga anëtarët e FLTK Dragash kanë shërbyer si mjet për definimin e objektivave kryesore për mbrojtjen dhe promovimin e trashëgimisë kulturore dhe natyrore në Komunën e Dragashit.

SWOT Analiza e përgjithshme

SWOT analiza është një mjet për vlerësim të gjendjes ekzistuese e cila shërben për të mbledhur ide të ndryshme nga përfaqësuesit e sektorit të caktuar, të cilët marrin pjesë në procese në mënyrë aktive.

Kjo analizë është njëra nga metodat që janë përdorë në punëtori për përcaktimin e gjendjes aktuale të trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Komunën e Dragashit.

Emri i SWOT analizës rrjedh nga shkronjat e para të fjalëve në gjuhën angleze:

Përparësitë / Strengths – atributet pozitive të brendshme të TKN të komunës.

Dobësitë / Weaknesses - atributet negative të brendshme të TKN të komunës.

Mundësitë / Opportunities – faktorë të jashtëm të cilët mund të përmirësojnë gjendjen e TKN të komunës.

Rreziqet / Threats – faktorë të jashtëm të cilët mund të rrezikojnë dhe përkeqësojnë gjendjen e TKN të komunës.

Pjesëmarrësit u ndanë në tri grupe sipas parimit 1,2,3...1,2,3, ku secili grup kishte detyrën e njëjtë:

SWOT analiza za opštinu Dragaš

Tokom radionice LFKB za opštinu Dragaš, čiji je domaćin ova opština bila tokom 10 do 13 decembra 2012 izrađena su dva nacrtta SWOT analize. SWOT analiza daje opšti pregled, koji definiše prednosti, slabosti, mogućnosti i rizike koji se javljaju u oblasti kulturne i prirodne baštine u opštini Dragaš. Dok je strateška SWOT analiza preciznija i ima za cilj uglavnom da sve negativne attribute, odnosno slabosti i pretnje, uputi kako ih pretvoriti u pozitivne attribute. SWOT analiza je sačinjena od strane članova LFKB Dragaš, koja treba poslužiti kao sredstvo definisanja zaštita osnovnih ciljeva i promovisanje kulturne i prirodne baštine u opštini Dragaš.

Opšta SWOT analiza

SWOT analiza je sredstvo za procenu trenutne situacije koja služi da prikupi različite ideje od predstavnika pojedinih sektora, koji aktivno učestvuju u procesu. Ova analiza je jedna od metoda koje se koriste u radionicama za utvrđivanje trenutnog statusa prirodnog i kulturnog nasleđa u opštini Dragaš. Ime SWOT analiza je izvedena iz prvih slova reči u engleskom jeziku:

Prednosti / Strengths - pozitivne unutrašnje osobine opštine u vezi PKN.

Slabosti / Weaknesses - negativne unutrašnje osobine opštine u vezi PKN.

Mogućnosti / Opportunities - spoljni faktori koji mogu da poboljšaju situaciju opštinskog PKN.

Pretnje / Threats- spoljni faktori koji mogu da ugroze i pogoršaju stanje PKN opštine. Učesnici su bili podeljeni u tri grupe po principu 1,2,3 ... 1,2,3, svaka grupa imala isti zadatak:

SWOT analysis for the municipality of Dragash

In the workshop of LCHF of Dragash, held during 10 to 13 December 2012, two SWOT analysis were drafted.

The first SWOT analysis was general, which defines the strengths, weaknesses, opportunities and threats that arise in the field of cultural and natural heritage in the municipality of Dragash. While the strategic SWOT analysis is more specific and mainly aims to turn the negative attributes, precisely weaknesses and threats into positive attributes.

SWOT analysis drafted by LCHF members of Dragash has served as a tool to define the main objectives for the protection and promotion of cultural and natural heritage in the municipality of Dragash.

General SWOT analysis

SWOT analysis is a tool for the evaluation of the current situation which serves to collect different ideas from representatives of the particular sector who participate actively in the processes. This analysis is one of the methods used in workshops to determine the current status of natural and cultural heritage in the municipality of Dragash. The name of SWOT analysis is derived from the first letters of the following words in the English language:

Strengths - internal positive attributes of CNH of the municipality.

Weaknesses - internal negative attributes of CNH of the municipality.

Opportunities- external factors that can improve the situation of CNH of the municipality.

Threats- external factors that can endanger and worsen the CNH of the municipality.

Participants were divided into three groups according to the principle 1,2,3 ... 1,2,3, where each group had the same task:

T'i listojnë përparësitë, dobësitë, mundësitë dhe rreziqet me të cilët ballafaqohet trashëgimia kulturore e komunës së Dragashit. Puna e tri grupeve rezultoi me këto të dhëna:

o **PËRPARËSITË**

- Trashëgimia natyrore dhe peizazhet kulturore / Biodiversiteti
- Relievi dhe klima
- Resurset natyrore (atraksionet)
- Turizmi / Ndikimi i Parkut Nacional
- Hidrocentralet
- Bimët mjekuese
- Burimet e ujit
- Diversiteti kulturor
- Trashëgimia e paprekur kulturore (lyerja tradicionale e fytyrës së nu-seve, traditat e gatimit të ëmbëlsirave, rrëfimet dhe legendat, traditat rurale bujqësore)
- Trashëgimia shpirtërore (Shën Gjergji, dita e Goranëve, pehllivanët, verza, vrapimi me kuaj, panairët blegtorale, dasmat)
- Bashkëjetesa ndëretnike
- Dialekti i veçantë (treva e Opojës dhe Gorës)
- Ushqimet tradicionale (djathi i Sharrit)
- Artizanatet
- Trashëgimia kulturore e palëvizshme
- Ansamblet e banimit / arkitektura vernakulare
- Gërmadha e Namazxhahut (raritet kulturor)
- Mjedis ekologjik me biodiversitet të shumëllojshëm
- Trashëgimi monumentale.

o **DOBËSITË**

- Sensibilizimi i ulët për vlerat e trashëgimisë kulturore
- Mungesa e infrastrukturës nacionale
- Mungesa e planeve për mbrojtjen, menaxhimin dhe rehabilitimin e Trashëgimisë Kulturore
- Mungesa e shenjzimit të Trashëgimisë Kulturore
- Mungesa e fondeve (investimeve) për Trashëgiminë Kulturore
- Mungesa e inventarizimit të Trashëgimisë Kulturore
- Niveli i ulët ekonomik i popullatës
- Migrimi i brendshëm dhe i jashtëm (diaspora)
- Emigrimi i rinisë (veçanërisht të arsimuar)

Nabrojiti prednosti, slabosti, mogućnosti i pretnje s kojima se suočava kulturna baština opštine Dragaš. Rad triju grupa rezultirao je sledećim podacima:

o **PREDNOSTI**

- Prirodnih i kulturni pejzaž / biodiverzitet
- Reljef i klima
- Prirodni resursi (atrakcije)
- Turizam / Uticaj Nacionalnog parka
- Hidroelektrane
- Lekovito bilje
- Vodni resursi
- Kulturna raznolikost
- Netaknuta kulturno nasleđe (tradicionalno oslikavanje lica neveste, tradicija pravljenja slatkiša, priče i legende, poljoprivredne seoske tradicije)
- Duhovno nasleđe (Đurđevdan, Dan Goranaca, Pehllivan, Verza, konjske trke, stočni vašar, svadbe)
- Među-etnički suživot
- Posebni dijalekti (Opolje i Gora)
- Tradicionalna hrana (šarski sir)
- Rukotvorine
- Nepokretna kulturna baština
- Stambeni ansambl/ kolokvijalna (narodna) arhitektura
- Ruševina Namazdžaha (kulturna retkost)
- Ekološko okruženje bogatog biodiverziteta
- Spomeničko nasleđa

o **SLABOSTI**

- Niska svest o vrednosti kulturnog nasleđa
- Nedostatak nacionalne infrastrukture
- Nedostatak planova za zaštitu, upravljanje i rehabilitaciju kulturnog nasleđa
- Nedostatak signalizacije kulturne baštine
- Nedostatak sredstava (ulaganja) u kulturnu baštinu
- Nedostatak inventarizacije kulturne baštine
- Niski ekonomski nivo stanovništva
- Interna i eksterna migracija (diaspora)
- Migracija mladih (posebno obrazovanih)
- Upravljanje otpadom
- Disproporcija starosti i pola
- Nedostatak informativne i marketinške kancelarije

List the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the cultural heritage of the municipality of Dragash. The work of the three groups resulted in the following data:

o **STRENGTHS**

- Natural and cultural landscapes / Biodiversity
- Relief and climate
- Natural resources (attractions)
- Tourism / Impact of National Park
- Hydropower plants
- Medicinal plants
- Water resources
- Cultural diversity
- Untouched cultural heritage (traditional face painting of brides, sweets cooking traditions, stories and legends, agricultural rural traditions)
- Spiritual heritage (Saint George, the day of Gorani, pehllivan, verza, horse racing, livestock fairs, weddings)
- Interethnic coexistence
- Special dialect (Opoja and Gora)
- Traditional foods (Sharri cheese)
- Handicrafts
- Immovable Cultural Heritage
- Residential ensembles/ vernacular architecture
- Ruins of Namazxhah (cultural rarity)
- Ecological environment with diverse biodiversity
- Monumental heritage.

o **WEAKNESSES**

- Low awareness of cultural heritage values
- Lack of national infrastructure
- Lack of plans for the protection, management and rehabilitation of Cultural Heritage
- Lack of Cultural Heritage signage
- Lack of funds (investments) in Cultural Heritage
- Lack of Cultural Heritage inventory
- Low economic level of the population
- Internal and external migration (Diaspora)
- Migration of youth (especially educated)
- Inadequate waste management
- Dis-proportion of age and dis-proportionate gender
- Lack of information and marketing office

- Menaxhimi joadekuat i mbeturinave
- Dis-proporcion të moshës dhe dis-proporcion gjinor
- Mungesa e zyrës së informimit dhe marketingut
- Mungesë e emancipimit të banorëve në lidhje me mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe turizmin
- Mungesë e muzeut etnografik
- Mungesë e fondeve për të mbështetur aktivitetet kulturore.

o MUNDËSITË

- Mundësi për hapje (bashkëpunim regjional ndërkufitar – Shqipëri, Maqedoni)
- Investime të jashtme (rritje punësimi)
- Investime në turizmin dimëror
- Parku Nacional i Sharrit
- Prodhimet lokale tradicionale
- Zhvillimi rural dhe llojet e tjera të turizmit
- Emancipimi i banorëve për mikpritjen e mysafirëve (turistëve)
- Promovimi i festivaleve lokale
- Rijetësimi i zanateve të vjetra specifike
- Zona të pazbuluara.

o KËRCËNIMET / RREZIQET

- Mungesë buxheti nga niveli qendror
- Hidrocentralet
- Mungesë e legjislacionit qendror
- Mungesë e infrastrukturës
- Rreziqet natyrore
- Fatkeqësitë klimatike/dimra të ash-për dhe të gjatë
- Humbja e identitetit autokton
- Modernizimi (kopjimi i stilit jetësor të jashtëm)
- Rrëpirë (pjerrtësi) dhe erozion i tokës
- Humbja e trashëgimisë monumentale (mungesë e planeve për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore)
- Mungesë e politikave për investime të kapaciteteve në sferën e kulturës dhe turizmit
- Adaptimi ndaj ndryshimeve globale.

Shënim: Elementet e SWOT-it janë listuar ashtu si janë prezantuar nga tri grupet dhe vetëm në rastet kur grupet kanë përmendur të njëjtin element, ato janë eliminuar për të evituar përsëritjet.

- Nedostatak emancipacije stanovnika u pogledu zaštite kulturnog nasleđa i turizma
- Nedostatak etnografskog muzeja
- Nedostatak sredstava za podršku kulturnih aktivnosti .

o MOGUĆNOSTI

- Mogućnosti za otvaranje (regionalna granična saradnja - Albanija, Makedonija)
- Strane investicije (povećanje zaposlenosti)
- Ulaganje u zimski turizam
- Nacionalni park Šar
- Tradicionalni lokalni proizvodi
- Ruralni razvoj i druge vrste turizma
- Emancipacija stanovnika u očekivanju gostiju (turisti)
- Promocija lokalnih festivala
- Revitalizacija starih specifičnih zanata
- Neotkrivene oblasti

o PRETNJE / RIZICI

- Nedostatak budžeta sa centralnog nivoa
- Hidroelektrane
- Nedostatak centralnog zakonodavstva
- Nedostatak infrastrukture
- Prirodne nepogode
- Klimatske katastrofe /grube i duge zime
- Gubitak autohtonog identiteta
- Modernizacija (kopiranje stranog stila života)
- Strmost (nagib) i erozija zemljišta
- Gubitak spomeničkog nasleđa (nedostatak planova za zaštitu kulturne baštine)
- Nedostatak politika za investiciju-kapaciteta u oblasti kulture i turizma
- Prilagođavanje globalnim promenama.

Napomena: SWOT zaključci su navedeni onako kao što su predstavljani od strane tri grupe, samo kada su više grupa navodili iste zaključke, takvi su izbacivani da bi se izbeglo ponavljanje.

- Lack of emancipation of inhabitants regarding the protection of cultural heritage and tourism
- Lack of ethnographic museum
- Lack of funds to support cultural activities.

o OPPORTUNITIES

- Opportunities for opening (border regional cooperation - Albania, Macedonia)
- Foreign Investment (employment increase)
- Investment in winter tourism
- Sharri National Park
- Traditional local products
- Rural development and other types of tourism
- Emancipation of residents in hosting guests (tourists)
- Promotion of local festivals
- Re-enactment of old specific crafts
- Uncovered areas.

o THREATS / RISKS

- Lack of budget from the central level
- Hydropower plants
- Lack of central legislation
- Lack of infrastructure
- Natural hazards
- Climate disasters / rough and long winters
- Loss of autochthonous identity
- Modernization (copying the foreign life style)
- Scarp (slope) and soil erosion
- Loss of monumental heritage (lack of plans for cultural heritage protection)
- Lack of policies for investment capacities in the field of culture and tourism
- Adapting to global change.

Note: SWOT elements are listed as presented by three groups and they were eliminated only when the groups cited the same element, in order to avoid duplication.

SWOT Analiza strategjike

SWOT analiza e përgjithshme u pasua me SWOT-in Strategjik, që është një analizë më specifike dhe ka për qëllim kryesor që atributet negative, pra dobësitë dhe rreziqet t'i shndërroj në attribute pozitive.

Detyra për pjesëmarrësit në këtë rast ishte që të mendojnë mënyra që atributet e listuara negative të shndërrohen në attribute pozitive në të ardhmen. Tri grupet e formuara për analizën SWOT të përgjithshëm vazhduan punët e tyre, në këtë rast për të përcaktuar objektivat për shndërrimin e dobësive dhe rreziqeve në mundësi për të ardhmen. Puna e tri grupeve rezultoi me këto objektiva:

- Vetëdijesimi përmes këshillimeve, trajnimeve, debateve dhe ligjëratave lidhur me TK-në
- Zbatimi strikt i planit rregullues hapësinor
- Bartja e kompetencave nga niveli qendror në atë komunal sa i përket TK-së
- Evidentimi dhe digjitalizimi i të gjitha pikave të Trashëgimisë Kulturore dhe Natyrore
- Zhvillimi i partneritetit publiko privat
- Sigurimi i fondeve për përmirësimin e TK-së (Ofrimi i projekteve konkrete të monumenteve të TK-së; Miratimi i një rregulloreje nga Kuvendi Komunal, sigurimi i fondeve nga bizneset)
- Trajnime në nivele të ndryshme (Trajnime për stafin ekzistues, dhënia e bursave për studentët në fushën e TK-së, ligjërata me OJQ dhe me Shkolla të Mesme)
- Sigurimi i një fondi të veçantë të fatkeqësive natyrore për monumentet kulturore.

Shënim: Elementet e SWOT-it strategjik janë listuar ashtu si janë prezantuar nga tri grupet, por janë shkruar në një listë të vetme.

Strateška SWOT analiza

Sa opšte SWOT analize prešlo se na Stratešku SWOT analizu, odnosno preciznije analize koja uglavnom ima za cilj da sve negativne attribute, odnosno slabosti i rizike prevede u pozitivne osobine.

Zadatak za učesnike u ovom slučaju je da razmotri načine za prevođenje negativnih atributa da postanu pozitivni u budućnosti. Tri grupe formirane za odrađivanje opšte SWOT analize su nastavile svoj rad, u ovom slučaju da se utvrde ciljevi za konverziju slabosti i pretnje u mogućnosti za budućnost. Rad tri grupe rezultirao je sledećim preporukama:

- Podizanje svest kroz savetovanje, obuku, debate i predavanja u vezi sa kulturnim nasleđem
- Striktna primena regulatornog prostornog plana
- Prenos nadležnosti sa centralnog nivoa na opštine u vezi kulturnog nasleđa
- Identifikacija i digitalizacija svih lokaliteta kulturne i prirodne baštine
- Razvoj javno - privatnog partnerstva
- Obezbeđivanje sredstava za poboljšanje kulturne baštine (izrada konkretnih projekata zaspomenika kulturnog nasleđa; usvajanje propisa od strane Skupštine opštine, obezbeđivanje sredstava od preduzeća)
- Obuka na različitim nivoima (obuka postojećeg osoblja, stipendiranje studenata u oblasti kulturne baštine, predavanja sa nevladinim organizacijama i srednjim školama)
- Obezbeđivanje specijalnog fonda za spomenike kulture pogođene elementarnim nepogodama.

Napomena: Zaključci SWOT analize su navedeni kao što su predstavljani od strane tri grupe, ali su spojeni u jednu listu.

Strategic SWOT Analysis

The general SWOT analysis followed by strategic SWOT, which is a more specific analysis and aims mainly to turn the negative attributes, precisely weaknesses and risks, into positive attributes.

The task for the participants in this case was to consider ways so that the listed negative attributes to be converted into positive attributes in the future. Three groups formed for the general SWOT continued their work, in this case to determine the objectives for the conversion of weaknesses and threats into opportunities for the future.

The work of the three groups resulted in the following objectives:

- Awareness through counselling, training, debates and lectures related to CH
- Strict application of spatial regulatory plan
- Transfer of competencies from central to municipal level regarding CH
- Identification and digitization of all points of Cultural and Natural Heritage
- The development of public-private partnerships
- Provision of funds to improve CH (Elaboration of concrete projects of CH monuments; adoption of a regulation by the Municipal Assembly, provision of funds by businesses)
- Training at various levels (training of existing staff, providing scholarships for students in the field of CH, lectures with NGOs and High Schools)
- Provision of a special fund for natural disasters for cultural monuments.

Note: Elements of Strategic SWOT are listed as presented by the three groups, but are merged into a single list.

Analiza PESTEL për Komunën e Dragashit

E kombinuar me analizat tjera, analiza PESTEL është shumë e suksesshme në analizimin e gjendjes ekzistuese, e që më vonë ndihmon në definimin e drejtimit zhvillimor për të ardhmen por edhe në sqarimin e domosdoshëm se si këta faktorë ndikojnë në mënyrë pozitive apo negative në gjendjen e trashëgimisë kulturore dhe natyrore. Analiza PESTEL e vlerëson gjendjen e trashëgimisë kulturore duke marrë parasysh këta faktorë:

P - POLITIKA
E - EKONOMIA
S - SHOQËRIA
T - TEKNOLOGJIA
E - AMBIENTI (Environment)
L - LEGJISLACIONI

Politika – Faktorët politik paraqesin ndikimin e politikave qeverisëse në fushën e trashëgimisë kulturore. Cilat janë shërbimet dhe ofertat që qeveria komunale mund të ofrojë? Cilat janë prioritetet në fushën e trashëgimisë kulturore? Vendimet politike mund të ndikojnë në masë të madhe në zhvillim të fushës së trashëgimisë, në krijimin e kushteve të volitshme dhe infrastrukturën për ruajtjen e trashëgimisë.

Ekonomia – Faktorët ekonomik përfshijnë normat e interesit, zhvillimin ekonomik, inflacionin, që luajnë rol vendimmarrës në mënyrën dhe standardet e jetës. Kjo në mënyrë të drejtpërdrejtë ndikon edhe në trajtimin e trashëgimisë kulturore.

Shoqëria – aspekti social sikurse niveli kulturor, edukimi, demografia e popullsisë ndikojnë në vetëdijen dhe mënyrën e perceptimit të vlerave të trashëgimisë kulturore.

Teknologjia – zhvillimi teknologjik mundëson krijimin e produkteve dhe proceseve të reja. Teknologjia mund të zvogëloj koston, përmirësoj kualitetin dhe të çojë në inovacion. Nga këto zhvillime mund të përfitojnë edhe profesionistët apo mjeshtrit.

Ambienti – faktorët ambiental përfshijnë klimën, mjedisin dhe motin. Trajtimi aktual i faktorëve mjedisor dhe mbrojtjes së mjedisit kanë ndikim

PESTEL Analiza za opštinu Dragaš

U kombinaciji sa drugim analizama, analiza PESTEL je veoma uspešna u analizi trenutne situacije, što kasnije pomaže u definisanju pravaca budućeg razvoja, ali i u neophodnosti da se razjasni kako ovi faktori utiču pozitivno ili negativno o stanju kulturne i prirodne baštine.

PESTEL analiza procenjuje stanje kulturne baštine uzimajući u obzir sledeće faktore:

P - POLITIKA
E - EKONOMIJA
S - DRUŠTVO (Society)
T - TEHNOLOGIJA
E - OKRUŽENJE (Environment)
L - ZAKONI (Legislation)

Politika - politički faktori predstavljaju uticaj vladine politike u oblasti kulturnog nasleđa. Koje su usluge i ponude koje opštinska vlast može da ponudi? Šta su prioriteti u oblasti kulturnog nasleđa? Političke odluke mogu u velikoj meri uticati na razvoj u oblasti nasleđa, stvaranje povoljnih uslova i izgradnja infrastrukture za očuvanje nasleđa.

Ekonomija - Ekonomski faktori uključuju rejting interesa, ekonomski razvoj, inflaciju, koji igraju odlučujuću ulogu pri donošenju odluka o kvalitetu životnog standarda. To direktno utiče i na očuvanje kulturne baštine.

Društvo - socijalni aspekt kao što je nivo kulture, obrazovanje, demografska slika stanovništva utiču na percepciju i svest o kulturnom nasleđu.

Tehnologija - tehnološki razvoj omogućava stvaranje novih proizvoda i procesa. Tehnologija može smanjiti troškove, poboljšati kvalitet i dovesti do inovacija. Iz ovih dešavanja mogu da imaju koristi profesionalci ili zanatlije.

Životna sredina - faktori životne sredine obuhvataju klimatske uslove, okruženje i vremenske prilike. Trenutni tretman faktora životne sredine i uticaja na zaštitu životne sredine

PESTEL analysis for the municipality of Dragash

Combined with other analysis, the PESTEL analysis is very successful in analyzing the current situation, which later helps in defining the direction for future development but is also necessary to clarify how these factors affect positively or negatively the state of Cultural and Natural Heritage. PESTEL analysis assesses the state of cultural heritage by considering the following factors:

P - POLITICS
E - ECONOMY
S - SOCIETY
T - TECHNOLOGY
E - ENVIRONMENT
L - LEGISLATION

Politics - political factors represent the impact of government policies in the field of cultural heritage. What are the services and offerings that the municipal government can offer? What are the priorities in the field of cultural heritage? Political decisions can greatly affect the development of heritage field, in creation of favourable conditions and infrastructure for heritage conservation.

Economy - Economic factors include the interest rates, economic development, inflation, which play a role in decision-making and in the way of life standards. This directly impacts also on the treatment of cultural heritage.

Society - the social aspect same as the cultural level, education, population demographics affect the perception and awareness of cultural heritage.

Technology - technological development enables the creation of new products and processes. Technology can reduce costs, improve quality and lead to innovation. From these developments can benefit professionals or craftsmen.

Environment - environmental factors include climate, environment and weather. Current treatment of environmental factors and environmental protection in general affect the construction industry by promoting and favouring the ways that affect the

në përgjithësi në industrinë e ndërtimit, duke promovuar dhe favorizuar mënyrat që ndikojnë në mbrojtjen e ambientit.

Legjislacioni – aspekti legjislativ ka ndikim të madh në mënyrën e menaxhimit dhe funksionimit të trashëgimisë kulturore. Ekzistenca e infrastrukturës ligjore, Ligji për trashëgimi kulturore, Ligji për Muzetë dhe implementimi i tyre mund të pranohen si parakushte për një funksionim të mirëfilltë të sistemit të mbrojtjes së trashëgimisë.

Elementet e PESTEL Analizës përpos që ndikojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë apo të tërthortë në gjendjen e Trashëgimisë Kulturore dhe Natyrore, ata ndikojnë në masë të konsiderueshme edhe në njëri tjetrin. Pra, flasim për një sistem kompleks dhe me varshmëri reciproke në mes faktorëve.

Analiza PESTEL rezultoi me statistikat dhe të dhëna sasiore (për perceptim) dhe cilësore (për opinione të vetë anëtarëve të Forumit rreth ndikimeve të këtyre faktorëve). Instruksionet e dhëna kanë qenë që për secilin efekt të rrumbullakohet një efekt, qoftë ai pozitiv, neutral apo negativ. Pasi që pyetësorët janë plotësuar në mënyrë individuale dhe anonime, në disa raste kanë rezultuar dy përgjigje për një faktor. Për më tepër disa anëtarë kanë cekur se faktori i caktuar mund të ketë edhe ndikim pozitiv dhe negativ, dhe për këtë arsye i kanë listuar të dyjat. Sidoqoftë, aspekti statistikor ka pas për qëllim që të merret një perceptim i përgjithshëm i anëtarëve të Forumit mbi ndikimet e analizës PESTEL.

Rezultatet e analizës PESTEL janë paraqitur në faqet në vijim:

uglavnom od strane građevinske industrije kroz promociju i favorizovani položaj, utiču na zaštitu životne sredine.

Zakonodavstvo - zakonodavni aspekt ima veliki uticaj na način upravljanja i rada na kulturnoj baštini. Postojanje pravne infrastrukture, Zakon o kulturnom nasleđu, Zakon o muzejima i njihova primena može se prihvatiti kao preduslov za pravilno funkcionisanje sistema zaštite nasleđa.

Elementi Analize PESTEL pored toga što utiču direktno ili indirektno na stanje kulturne i prirodne baštine, oni značajno utiču i jedni na druge. Tako da, govorimo o kompleksnom sistemu i međusobnoj zavisnosti među faktorima.

PESTEL analiza je rezultirala sa statističkim i kvantitativnim podacima (percepcija) i kvalitativnim (mišljenjima samih članova Forumu o efektima ovih faktora). Instrukcije su date svakom da za svaki faktor zaokruži odgovarajući efekat, bilo pozitivan, neutralan ili negativan. Kada su upitnici završeni, pojedinačno i anonimno, u nekim slučajevima dolazilo se do dva odgovora po faktoru. Osim toga, neki članovi su odgovorili da određeni faktori mogu imati i pozitivan i negativan uticaj, tako da su napisali i jedan i drugi. Međutim, statistički aspekt je trebalo da stvori opštu percepciju članova foruma o efektima PESTEL analize.

Rezultati PESTEL analize su prikazani na stranicama u nastavku:

construction industry by promoting and favouring the ways that affect the protection of the environment.

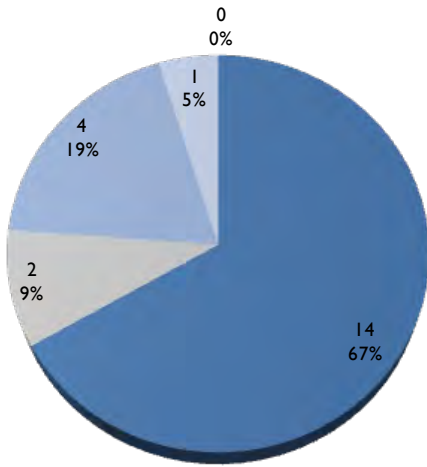
Legislation - the legislative aspect has a great influence on the way of the management and operation of cultural heritage. The existence of legal infrastructure, the Law on Cultural Heritage, the Law on Museums and their implementation may be accepted as prerequisites for a proper functioning system of heritage protection.

The elements of PESTEL analysis besides impacting directly or indirectly the situation of the Cultural and Natural Heritage, they considerably influence each other. Well, we are talking about a complex system and the mutual dependency between factors.

PESTEL analysis resulted in statistics and quantitative data (for perception) and qualitative (for the opinions of Forum members themselves about the effects of these factors). The given instructions were to round only an effect, whether positive, neutral or negative. Once the questionnaires were completed individually and anonymously, in some cases we have two answers for a factor. Furthermore, some members have indicated that certain factors may also have positive and negative impact, and therefore have added both. However, statistically there was meant to be a general perception of the Forum members on the effects of PESTEL analysis.

The results are presented in the following pages:

I. Sipas perceptimit tuaj, POLITIKA në çfarë mase ndikon në gjendjen e trashëgimisë kulturore në komunën tuaj?

Ju lutemi listoni cilat janë efektet POZITIVE NGA POLITIKA?

- Krijimi i kushteve të favorshme për ruajtjen e trashëgimisë
- Ndhimë konkrete për gjetjen e fondeve
- Ndhimë në organizimin e sektorit
- Ngritja e vetëdijes për vlerat e trashëgimisë
- Politika duhet të ndikojë në zhvillimin e trashëgimisë kulturore për arsye të ruajtjes së trashëgimisë kulturore dhe identitetit
- Përcakton zonën e monumenteve
- Identifikon objektet për tu mbrojtur
- Nëse politikat komunale hartojnë strategji efektive, atëherë mendoj se ka efekt dhe ndikon pozitivisht
- Ndikon pozitivisht politika për trashëgiminë kulturore në komunë
- Kupton problematikat e trashëgimisë kulturore
- Është e angazhuar në zhvillimin e legjislacionit në fushën e kulturës dhe trashëgimisë kulturore
- Politikanët lokal përpiqen që me anë të thithjes së donacioneve të rinovojnë dhe ruajnë shtresimet e trashëgimisë kulturore qoftë të asaj monumentale dhe shpirtërore
- Krijimi i politikave favorizuese, për hartimin e planeve për ruajtjen e trashëgimisë kulturore dhe historike
- Ka efekt pozitiv marrja e vendimeve politike në ruajtjen e TKN
- Ndikon në sensibilizim të komunitetit

I. Prema vašem shvatanju, u kojoj meri POLITIKA utiče na stanje kulturne baštine u vašoj opštini?

- Në masë shumë të madhe POZITIVE / U veoma velikoj meri POZITIVNO / Very much POSITIVE
- Në masë të madhe POZITIVE / U velikoj meri POZITIVNO / Much POSITIVE
- Pa efekt-NEUTRAL / Bez efekta-NEUTRALNO / No effect-NEUTRAL
- Në masë shumë të madhe NEGATIVE / U velikoj meri NEGATIVNO / Very much NEGATIVE
- Në masë të madhe NEGATIVE / U veoma velikoj meri NEGATIVNO / Much- NEGATIVE

Molimo vas, navedite koji su NEGATIVNI EFEKTI POLITIKE?

- Stvaranje povoljnih uslova za očuvanje nasleđa
- Konkretna pomoć u prikupljanju sredstava
- Pomoć u organizaciji sektora
- Podizanje svesti o vrednostima nasleđa
- Politika treba da utiče na razvoj kulturnog nasleđa zbog očuvanja kulturne baštine i identiteta
- Određuje područje spomenika
- Utvrditi objekte koje treba zaštititi
- Ako opštinska politika razvije efikasnu strategiju, onda mislim da pozitivno utiče
- Pozitivno utiče na politiku kulturne baštine u opštini
- Razume pitanja kulturne baštine
- Angažovana je u izradi propisa u oblastima kulture i kulturne baštine
- Lokalni političari pokušavaju da obnove i očuvaju slojeve kulturnog nasleđa spomeničkog ili duhovnog, kroz privlačenje donacija
- Stvaranje povoljnih politika za izradu planova za očuvanje kulturnog i historijskog nasleđa
- Politička odluka u očuvanju prirodnog i kulturnog nasleđa ima pozitivan efekat
- Uticaj osetljivosti zajednice
- Izrada strategije za kulturno nasleđe, restauracija nekih objekata i njihova zaštita

I. According to your perception, to what extent does the POLITICS impact the state of cultural heritage in your municipality?

Please list which are the positive effects from POLITICS?

- Creation of favourable conditions for the preservation of heritage
- Concrete assistance in fundraising
- Assistance in the organization of the sector
- Raising awareness about the heritage values
- The policy should impact cultural heritage development due to preservation of cultural heritage and identity
- Determines the area of monuments
- Identify the objects to be protected
- If municipal policies develop an effective strategy, then I think it positively impacts and influences
- Positively impacts on cultural heritage policies in the municipality
- Understands the issues of cultural heritage
- It is engaged in the development of legislation in the field of culture and cultural heritage
- Local politicians try to renovate and preserve the cultural heritage layers of either monumental or spiritual one, through attracting donations
- Creation of favourable policies, for the elaboration of plans for the preservation of cultural and historical heritage
- The political decision making in preserving the NCH has a positive effect
- Impacts the sensitivity of the community

- Hartimi i strategjisë për trashëgimi kulturore, restaurimi i disa objekteve dhe mbrojtja e tyre
- Politika ndihmon në identifikimin, përcaktimin dhe rivlerësimin e objekteve me karakter të zhvillimit të trashëgimisë kulturore
- Politika ndikon pozitivisht në trashëgimi kulturore sepse është një faktor kyç në ruajtjen dhe kultivimin e vlerave kulturore
- Ndarja e buxhetit për nevojat e TK
- Hartimi i dokumenteve të ndryshme që kanë për qëllim ruajtjen, konservimin dhe zhvillimin e TK.

Ju lutemi listoni cilat janë efektet NEGATIVE NGA POLITIKA?

- Mosinteresimi i subjekteve politike për ruajtjen dhe menaxhimin e TK, sipas mendimit tim është dukuri negative
- Ndikon në moszbatimin e ligjit të TK
- Janë eliminuar objekte dhe lokalitete arkeologjike në emër të infrastrukturës, investimeve etj
- Strukturat paralele të inicuar nga Beogradi (arsimi me plan-programe nga Serbia)
- Mosmarrja e iniciativave për prioritetet që kanë si qëllim ruajtjen e TKN
- Mungesa e fondeve për mbrojtjen e TK ngase politika nuk po i kushton vëmendje dhe rëndësi të duhur kësaj fushe
- Nga kuvendi nuk janë miratuar udhëzimet administrative të TK
- Mungesa e organizimit
- Mungesa e vetëdijesimit për vlerat e TK
- Mungesa e planeve për rehabilitimin dhe revitalizimin e TK
- Politika është pasive dhe e painteresuar në ruajtjen e TK
- Planifikimet dhe investimet e nevojshme në fushën e TK nuk janë të përfshira në agjendat politike në komunë.

- Politika pomaže identifikaciju, utvrđivanje i revalorizaciju zgrada sa karakterom razvoja kulturne baštine
- Politike utiče pozitivno na kulturno nasleđe, jer je to ključni faktor u očuvanju i kultivaciji kulturnih vrednosti
- Raspodela budžetskih sredstava za potrebe kulturnog nasleđa
- Izrada raznih dokumenata u cilju očuvanja, konzervacije i razvoja kulturnog nasleđa.

Molimo vas, navedite koji su POZITIVNI EFEKTI PRIVREDE?

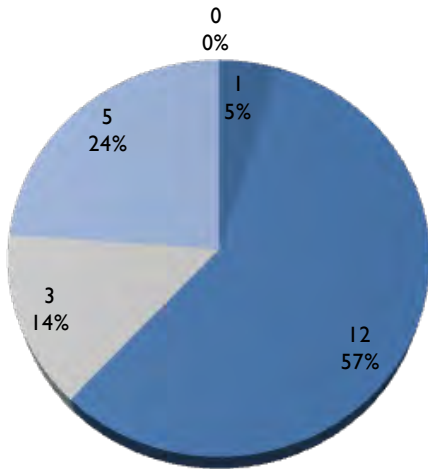
- Nezainteresovanost političkih stranaka za očuvanje i upravljanje kulturnim nasleđem, po mom mišljenju je negativna pojava
- Utiče na ne-sprovođenje zakona o kulturnoj baštini
- Arheološka nalazišta i predmeti su uklonjeni zbog infrastrukture, investicija, itd.
- Paralelne strukture inicirane od strane Beograda (obrazovni program iz Srbije)
- Neuspeh prioriternih inicijativa koje imaju za cilj očuvanje kulturnog i prirodnog nasleđa
- Nedostatak sredstava za zaštitu kulturnog nasleđa, jer politika ne daje dovoljno pažnje i značaj ovoj oblasti
- Administrativna uputstva za kulturno nasleđe nisu odobrena od strane skupštine
- Nedostatak organizacije
- Nedostatak svesti o vrednostima kulturne baštine
- Nedostatak planova za rehabilitaciju i revitalizaciju kulturne baštine
- Politika je pasivna i ne zanima je očuvanje kulturne baštine
- Neophodno planiranje i investicije u oblasti kulturnog nasleđa nije uključeno u opštinske političke programe.

- The elaboration of the strategy for cultural heritage, the restoration of some buildings and their protection
- Policy helps identification, determination and revaluation of buildings with character of cultural heritage development
- Policy impacts positively cultural heritage because it is a key factor in the preservation and cultivation of cultural values
- Allocation of budget for CH needs
- Elaboration of various documents aiming to maintaining, conserving and developing CH.

Please list which are the NEGATIVE EFFECTS FROM THE POLITICS?

- Lack of interest of political parties for the conservation and management of CH, in my opinion is a negative phenomenon
- Affects the non-implementation of the CH law
- Archaeological sites and objects were eliminated because of infrastructure, investments, etc.
- Parallel structures initiated by Belgrade (the education curricula from Serbia)
- Failure of priority initiatives aimed at preserving the CNH
- Lack of funds for the protection of CH because policies are not paying proper attention and importance to this field
- CH administrative instructions are not approved by the assembly
- Lack of organization
- Lack of awareness of CH values
- Lack of plans for the rehabilitation and revitalization of CH
- The policy is passive and not interested in the preservation of CH
- Necessary planning and investments in the CH field are not involved in the municipal political agendas.

2. Sipas perceptimit tuaj, EKONOMIA në çfarë mase ndikon në gjendjen e trashëgimisë kulturore në komunën tuaj?

Ju lutemi listoni cilat janë efektet POZITIVE NGA EKONOMIA?

- Ka nis interesimi si nga sektori privat edhe shtetëror për ndarjen e fondëve të vogla për objektet historike të kulturës
- Favorizimi dhe hartimi i buxheteve për realizimin e projekteve në punësimin e të rinjve
- Zhvillimi ekonomik i turizmit / zhvillimi i NVM-së, bujqësisë etj. Ndikon pozitivisht në gjendjen e TKN
- Ruajtja dhe ekspozimi i eksponateve të trashëgimisë kulturore
- Shumë resurse natyrore, peizazhe tipike për zhvillim të eko-turizmit
- Varësisht nga investitori ndikon në mirëmbajtjen e monumentit me pronësi private
- Varësisht prej udhëheqësit komunal ose qendror investohet në trashëgimi
- Sigurimi i burimeve financiare
- Mbrojtja e objekteve të TK
- Rritje të punësimin
- Zhvillimi ekonomik i një vendi apo një komune ndikon në gjenerimin e të hyrave komunale të cilat kishin me ndihmuar në kultivimin dhe rivalorizimin e fondit të objekteve
- Me trashëgiminë kulturore dhe kulturën vjen rritja ekonomike në fushën e turizmit dhe shërbimeve
- Shfrytëzimi maksimal i të gjitha resurseve
- Rritja e të ardhurave
- Ekonomia ndikon në trashëgiminë kulturore duke siguruar vende pune dhe shumë më tepër

2. Prema vašem shvatanju, u kojoj meri EKONOMIJA utiče na stanje kulturnog nasleđa u vašoj opštini?

- Në masë shumë të madhe POZITIVE / U veoma velikoj meri POZITIVNO / Very much POSITIVE
- Në masë të madhe POZITIVE / U velikoj meri POZITIVNO / Much POSITIVE
- Pa efekt-NEUTRAL / Bez efekta-NEUTRALNO / No effect-NEUTRAL
- Në masë shumë të madhe NEGATIVE / U velikoj meri NEGATIVNO / Very much NEGATIVE
- Në masë të madhe NEGATIVE / U veoma velikoj meri NEGATIVNO / Much- NEGATIVE

Navedite koji su pozitivni EKONOMSKI EFEKTI?

- Interesovanje je počelo kako iz privatnog, tako i iz državnog sektora za dodelu malih sredstava za istorijske objekte kulture
- Favorizovanje i izrada nacrtu budžeta za realizaciju projekata zapošljavanja mladih
- Ekonomski razvoj turizma/razvoj MSP, poljoprivrede itd. pozitivno utiče na stanje kulturne i prirodne baštine
- Očuvanje i prikaz eksponata kulturne baštine
- Mnogi prirodni resursi, tipični pejzaži za razvoj eko - turizma
- U zavisnosti od investitora utiče na održavanje spomenika u privatnom vlasništvu
- U zavisnosti od centralnih ili opštinskih čelnika se ulaže u nasleđe
- Pružanje finansijskih sredstava
- Zaštita kulturnog nasleđa
- Povećanje zaposlenosti
- Ekonomski razvoj mesta ili opštine utiče na generisanje opštinskih prihoda, koji bi pomogli u kultivaciji i ponovnoj valorizaciju fonda za građevine
- Sa kulturnom baštinom i kulturom, dolazi ekonomski rast u oblasti turizma i usluga
- Maksimalno korišćenje svih resursa
- Povećanje prihoda
- Privreda utiče na kulturnu baštinu tako što obezbeđuje zaposlenje i još mnogo toga
- Privreda utiče na kulturnu baštinu generisanjem finansijskih sredstava

2. According to your perception, to what extent does the ECONOMY impact the state of cultural heritage in your municipality?

Please list which are the positive effects from the ECONOMY?

- Interest has started as from the private as well as from the state sector for allocating small funds for historical cultural buildings
- Favours and drafting budgets for implementing projects of youth employment
- Economic development of tourism / development of SME, agriculture etc. Positively impacts the state of NCH
- Preservation and display of cultural heritage exhibits
- Many natural resources, typical landscapes for the development of eco-tourism
- Depending on the investor is impacted the maintenance of privately owned monuments
- Depending on the central or municipal leaders, is invested in heritage
- Provision of financial resources
- Protection of CH
- Increasing employment
- Economic development of a place or a municipality impacts municipal revenue generation, which would have helped the cultivation and re-valorisation of buildings fund
- With cultural heritage and culture, comes the economic growth in the tourism and services field
- The maximum use of all resources
- Increased revenues
- The economy impacts cultural heritage by providing jobs and much more

OTEL

 A vertical banner with a white background and red accents. At the top left is the logo for 'CH WB' (Cultural Heritage Working Body). At the top right is the logo for 'SWEDEN'. The main text in the center reads:

PLANET LOKALE TË TRASHËGIMISË KULTURORE
 LOCAL CULTURAL HERITAGE PLANS
 LOKALNI PLANOVI KULTURNE BAŠTINE
 2012 - 2015

 Below the text are several logos of participating municipalities and their names in both Albanian and English:

- Ministria e Kulturës, Sportit dhe Sportit (Ministry of Culture, Youth and Sport)
- Ministria e Mbrojtjes dhe Planifikimit (Ministry of Environment and Spatial Planning)
- Entiteti i Kulturës (Cultural Entity)
- Entiteti i Kulturës (Cultural Entity)
- Entiteti i Kulturës (Cultural Entity)
- Entiteti i Kulturës (Cultural Entity)
- Entiteti i Kulturës (Cultural Entity)
- Entiteti i Kulturës (Cultural Entity)

- Ekonomia ndikon në trashëgiminë kulturore duke gjeneruar fonde dhe anasjelltas, ruajtja e trashëgimisë ndikon në zhvillim ekonomik, veçanërisht përmes sektorit të turizmit
- Vlerat kulturore të mbështetura kah ana e sektorit ekonomik rezultojnë me interes të përbashkët, ekonomia mbështet TK e cila me suksesin e saj ja kthen ekonomisë përfitimet
- Vet perceptimi i TK si mundësi zhvillimi përmes turizmit ose si element i rëndësishëm i ofertës turistike.

Ju lutemi listoni cilat janë efektet NEGATIVE NGA EKONOMIA?

- Efektet negative në ekonomi janë mungesa e buxhetit të institucioneve qendrore dhe lokale
- Pa fonde nuk mund të ketë kujdes komunal dhe sensibilizim të popullatës për vlerat e TK
- Dëmtimi i objekteve nga aktivitetet ekonomike
- Ndotja e mjedisit nga mbeturinat
- Ndotja e ajrit
- Ndotja e ujit dhe tokës
- Investitori ndikon në mirëmbajtjen e monumentit në pronësi private
- Varësisht prej udhëheqësit komunal ose qendror investohet në trashëgimi
- Mungesë e iniciativave dhe projekteve efikase zhvillimore për joshje të investimeve kapitale nga jashtë (donacioneve, kredive, fondeve etj.)
- Zhvillimi i ulët ekonomik pamundëson regjenerim të ardhurave që drejtpërdrejt ndikon në trashëgimi
- Ekonomia e pazhvilluar e komunës dhe buxheti i limituar i kuvendit komunal ndikon që TK të lihet anash
- Nuk ka investime në këtë fushë.

- i obrnuto, oçuvanje nasleđa utiče na ekonomski razvoj, posebno kroz sektor turizma
- Kulturne vrednosti podržane kroz ekonomski sektor rezultiraju opštim interesom, privreda podržava kulturno nasleđe koje svojim uspehom vraća korist ekonomiji
- Sopstvena percepcija kulturne baštine kao mogućnosti za razvoj kroz turizam ili kao važan element turističke ponude

Molimo vas, navedite koji su NEGATIVNI EFEKTI PRIVREDE?

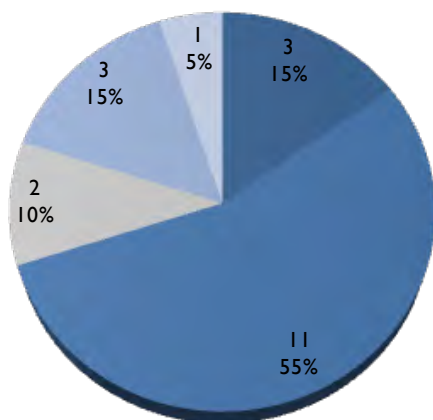
- Negativni efekti privrede su nedostatak budžeta centralnih i lokalnih institucija
- Bez sredstava nije postojala brigu opštine i svest stanovništva o vrednostima kulturnog nasleđa
- Oštećenje objekata zbog privrednih aktivnosti
- Zagađenje zbog otpada
- Zagađenje vazduha
- Zagađenje voda i zemljišta
- Investitori utiču na održavanje spomenika u privatnom vlasništvu
- U zavisnosti od centralnih ili opštinskih čelnika, ulaže se u baštinu
- Nedostatak inicijativa i efikasnih razvojnih projekata za privlačenje kapitalnih investicija iz vani (donacije, krediti, fondovi, itd)
- Nizak ekonomski razvoj čini regeneraciju bilansa nemogućom, što direktno utiče nasleđe
- Nerazvijena privreda opštine i ograničen budžet Skupštine opštine utiče da kulturno nasleđe bude ostavljeno po strani
- Nema investicija u ovoj oblasti.

- Economy impacts cultural heritage by generating funds and vice versa, heritage preservation impacts economic development, especially through tourism sector
- Cultural values supported through the economic sector results in common interest, economy supports CH, with its success returns the benefits to economy
- The own perception of CH as an opportunity for development through tourism or as an important element of the touristic offer.

Please list which are the NEGATIVE EFFECTS FROM THE ECONOMY?

- Negative effects in the economy is the lack of budget of central and local institutions
- Without funds there couldn't be municipal care and awareness of the population for CH values
- Damage of buildings by economic activities
- Pollution from waste
- Air pollution
- Water and soil pollution
- Investor affect the maintenance of the privately owned monuments
- Depending on the central or municipal leaders is invested in heritage
- Lack of initiatives and effective developing projects for attracting capital investment from outside (donations, loans, funds, etc.)
- Low economic development makes the income regeneration impossible, which directly affects heritage
- The undeveloped economy of the municipality and limited budget of the Municipal Assembly impacts CH to be left aside
- No investments in this field.

3. Sipas perceptimit tuaj, SHOQËRIA në çfarë mase ndikon në gjendjen e trashëgimisë kulturore në komunën tuaj?

Ju lutemi listoni cilat janë efektet POZITIVE NGA SHOQËRIA?

- Ka filluar të rritet vetëdija shoqërore për objektet e TK, për ruajtjen dhe renovimin e tyre
- Niveli i lartë i vetëdijesimit të shoqërisë ndikon në ruajtjen, menaxhimin, promovimin e TK
- Grumbullimi, konservimi dhe ekspozimi i ekspozateve të TK
- Diversiteti kulturor, mundësi për turizëm kulturor
- Harmonia në mes të komuniteteve
- Mbrojtja dhe ruajtja e objekteve të TK
- Mendoj se shoqëria është elementi kyç për ndikimin e gjendjes së trashëgimisë, me ngritjen e shoqërisë në nivel sa më të lartë, efektet janë më pozitive
- Ndikon në vet menaxhimin e shoqërisë në TK
- Shoqëria është faktor i parë që ndikon pozitivisht në TK sepse shoqëria nëse e kultivon trashëgiminë, ajo do të ekzistoj dhe anasjelltas.

3. Prema vašem shvatanju, u kojoj meri DRUŠTVO utiče na stanje kulturne baštine u vašoj opštini?

- Në masë shumë të madhe POZITIVE / U veoma velikoj meri POZITIVNO / Very much POSITIVE
- Në masë të madhe POZITIVE / U velikoj meri POZITIVNO / Much POSITIVE
- Pa efekt-NEUTRAL / Bez efekta-NEUTRALNO / No effect-NEUTRAL
- Në masë shumë të madhe NEGATIVE / U velikoj meri NEGATIVNO / Very much NEGATIVE
- Në masë të madhe NEGATIVE / U veoma velikoj meri NEGATIVNO / Much- NEGATIVE

Navedite koji su POZITIVNI EFEKTI DRUŠTVA?

- Počela je da se diže svest o objektima kulturne baštine, njihovoj zaštiti i obnovi
- Visok nivo svesti društva utiče na očuvanje, upravljanje, promovisanje kulturnog nasleđa
- Prikupljanje, konzervacija i izlaganje artefakata
- Kulturna raznolikost, mogućnosti za kulturni turizam
- Harmonija između zajednica
- Zaštita i očuvanje objekata kulturne baštine
- Mislím da je društvo ključni element koji utiče status nasleđa, što se društvo uzdiže na viši mogući nivo, to su efekti pozitivniji
- Uticaji samoupravljanja društva na kulturnu baštinu
- Društvo je prvi faktor koji pozitivno utiče na kulturnu baštinu, jer ako društvo neguje nasleđe, ona će postojati, i obrnuto

3. According to your perception, to what extent does the SOCIETY impact the state of cultural heritage in your municipality?

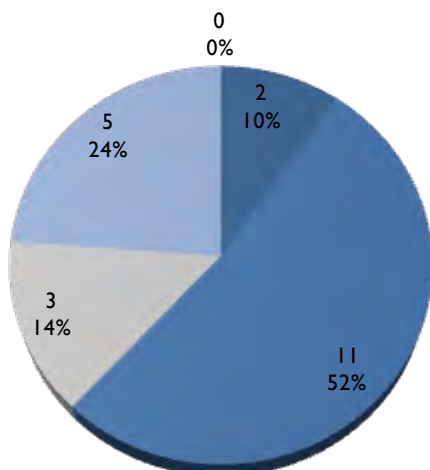
Please list which are the positive effects of SOCIETY?

- The awareness on CH buildings, their preservation and renovation has started to be raised
- High level of awareness of society impacts the preservation, management, promotion of CH
- The collection, conservation and the exhibits of artefacts
- Cultural diversity, opportunities for cultural tourism
- Harmony between communities
- Protection and preservation of CH buildings
- I think that the society is the key element to impact the heritage status, increasing the society to the highest possible level, the effects are more positive
- Impacts in the self- management of the society in CH
- The society is the first factor that positively impacts CH because if the society cultivates heritage, it will exist, and vice versa.

Ju lutemi listoni cilat janë efektet NEGATIVE NGA SHOQËRIA?

- Pak rëndësi u kushtohet TK, ndoshta për arsye se komuna nuk është shumë e zhvilluar
- Komuniteti nuk është i angazhuar në promovimin e TK, ritualet festive performohen në baza rutinore
- Mendoj se shoqëria për shkak të mosdijes dhe nivelit të ulët arsimor, nuk e kupton rëndësinë e vlerave të TK
- Nuk kanë njohuri rreth TK se çfarë benefite mund të përfitojnë nga turistët
- Fenomeni i vjedhjes së elementeve të lëvizshme nga TK
- Mirëmbajtja e pamjaftueshme
- Renovimi i objekteve të TK pa konsulta me profesionist adekuat
- Dëmtimi i trashëgimisë
- Ndotja e mjedisit përreth me mbeburina
- Shkarkimet e ujërave të ndotura në zonat e trashëgimisë
- Niveli i ulët socio-ekonomik
- Niveli i ulët kulturor-vlerësues
- Niveli i lartë i urrejtjes ndaj “Arkitekturës së huaj”
- Mungesa e infrastrukturës për mirëqenie sociale
- Ana negative e shoqërisë lokale është mos-informimi për rëndësinë historike që ofrojnë monumentet e TK.

4. Sipas perceptimit tuaj, TEKNOLOGJIA në çfarë mase ndikon në gjendjen e trashëgimisë kulturore në komunën tuaj?

Molim vas navedite NEGATIVNE EFEKTE DRUŠTVA?

- Mali značaj se pridaje kulturnom nasleđu, možda zato što opština nije veoma razvijena
- Zajednica se ne bavi promocijom kulturnog nasleđa, praznični rituali se izvode rutinski
- Mislim da društvo zbog neznanja i niskog nivoa obrazovanja, ne razume značaj vrednosti kulturnog nasleđa
- Ne postoji znanje o kulturnoj baštini, prednostima koje mogu dobiti od turista
- Fenomen krađe pokretnih elemenata kulturne baštine
- Neadekvatno održavanje
- Renoviranje objekata kulturne baštine bez konsultovanja odgovarajućih stručnjaka
- Oštećenje baštine
- Zagađenje lokacije otpadom
- Ispuštanje otpadnih voda u zonama sa kulturnim nasleđem
- Nizak socio - ekonomski nivo
- Nizak nivo kulturnog vrednovanja
- Visok nivo mržnje protiv “strane arhitekture”
- Nedostatak infrastrukture za socijalni rad
- Negativna strana lokalne zajednice je nedostatak informacija o istorijskom značaju spomenika kulturnog nasleđa.

4. Prema vašem shvatanju, u kojoj meri TEKNOLOGJIA utiče na stanje kulturne baštine u vašoj opštini?

- Në masë shumë të madhe POZITIVE / U veoma velikoj meri POZITIVNO / Very much POSITIVE
- Në masë të madhe POZITIVE / U velikoj meri POZITIVNO / Much POSITIVE
- Pa efekt-NEUTRAL / Bez efekta-NEUTRALNO / No effect-NEUTRAL
- Në masë shumë të madhe NEGATIVE / U velikoj meri NEGATIVNO / Very much NEGATIVE
- Në masë të madhe NEGATIVE / U veoma velikoj meri NEGATIVNO / Much- NEGATIVE

Please list what are the NEGATIVE EFFECTS OF THE SOCIETY?

- Little importance is given to CH, maybe because the municipality is not very developed
- The community is not engaged in the promotion of CH, festive rituals are performed on a routine basis
- I think that the society due to ignorance and low level of education, does not understand the importance of the CH values
- Have no knowledge about CH, of the benefits they can get from tourists
- The phenomenon of stealing mobile elements of CH
- Inadequate maintenance
- Renovation of CH buildings without consulting adequate professionals
- Damage to the heritage
- Contamination of the setting with waste
- Discharge of wastewater in heritage areas
- Low socio-economic level
- Low cultural-evaluation level
- High level of hatred against “Foreign Architecture”
- Lack of infrastructure for social welfare
- The negative side of the local society is the lack of information on the historic importance offered by cultural heritage monuments.

4. According to your perception, to what extent does the TECHNOLOGY impact the state of cultural heritage in your municipality?

Ju lutemi listoni cilat janë efektet POZITIVE NGA TEKNOLOGJIA?

- Përmes aparaturave teknologjike si fotoaparati, ndikon në ruajtjen e fotografive të lashtësisë si dhe incizimet për ruajtjen e trashëgimisë shpirtërore
- Teknologjia dhe mjetet teknologjike kanë ndikim të shumanshëm sepse mundësojnë informimin, dokumentimin dhe marketimin e TK
- Promovimi përmes teknologjisë ka efekt pozitiv
- Mundësi për mjedis më pak të ndotur
- Joshje e turistëve për teknologji manuale, për prodhime organike
- Listimi i TK dhe inventarizimi i tyre i kohë mbas kohshëm
- Teknologjia është pozitive për shkak se mund ti evidentoj më lehtë pikat e TK
- Lehtëson furnizimin, përpunimin e vrazhdë dhe intervenimin preciz dhe cilësor në monument, në dëmtim, në imitim etj
- Teknologjia ndihmon në informimin e qytetarëve si brenda ashtu edhe jashtë lidhur me prezencën e TK të monumenteve
- Teknologjia ka rëndësi të madhe për TK sepse ruan dokumentet e vjetra me ndihmën e marketingut
- Ndihmon në shkëmbimin e vlerave dhe veçorive kulturore dhe mundëson promovimin e tyre
- Me teknologjinë moderne bëhet promovimi i vlerave kulturore të një bashkësie
- Mundëson inventarizimin, faktimin dhe prezantimin e pasurive të TK.

Ju lutemi listoni cilat janë efektet NEGATIVE NGA TEKNOLOGJIA?

- Anë negative është se mbetet vetëm në letër
- Infrastruktura dhe vështirësi tjera
- Humbja e traditave dhe huazimi i kulturave tjera
- Mungesë e industrisë bujqësore për përpunim të resurseve lokale (bylmet, mish, mjaltë, fruta mali, lesh etj)
- Përdorimi i teknologjive të vjetra
- Përdorimi i teknologjive që ndotin mjedisin
- Mungesa e zyrës së informimit
- Efekti negativ i teknologjisë është se mund ti kërkojnë në net e mos të bëjnë vizitë

Navedite koji su POZITIVNI EFEKTI TEHNOLOGIJE?

- Kroz tehnološku opremu, kao što je kamera, utiče se na očuvanje starih fotografija i snimaka za očuvanje duhovnog nasleđa
- Tehnologija i tehnološki alati imaju multilateralni uticaj jer omogućavaju informacije, dokumentovanje i marketing kulturnog nasleđa
- Promocija putem tehnologije ima pozitivan efekat
- Mogućnost manje zagađene životne sredine
- Privlačenje turista manualnim tehnologijama za organske proizvode
- S vremena na vreme listing i inventarizacija kulturne baštine
- Tehnologija je pozitivna, jer se sa njom lakše identifikuju lokaliteti kulturnog nasleđa
- Olakšava snabdevanje, preradu sirovine, preciznu i kvalitetnu intervenciju na spomenicima, u šteti, u imitaciji itd
- Tehnologija pomaže da se informišu građani, unutra i vani, pogledu prisustva spomenika kulturnog nasleđa
- Tehnologija je od velikog značaja za kulturnu baštinu, jer zadržava stare dokumente pomoću marketinga
- Pomaže u razmeni kulturnih karakteristika i vrednosti i omogućava njihovo promovisanje
- Sa modernom tehnologijom kulturne vrednosti zajednice su promovisane
- Omogućava inventarizaciju, činjenice i prezentaciju dobara kulturne baštine.

Navedite koji su NEGATIVNI EFEKTI TEHNOLOGIJE?

- Negativna strana je da ostaje samo na papiru
- Infrastruktura i druge teškoće
- Gubitak tradicije i pozajmljivanje od drugih kultura
- Nedostatak poljoprivredne industrije za preradu lokalnih resursa (mlečni proizvodi, meso, med, bobičasto voće, vuna itd.)
- Upotreba starih tehnologija
- Upotreba tehnologija koje zagađuju životnu sredinu
- Nedostatak kancelarije za informacije
- Negativan uticaj tehnologije je da možete da pretražujete internet i da ne posećujete lokalitete

Please list what are the POSITIVE EFFECTS OF TECHNOLOGY?

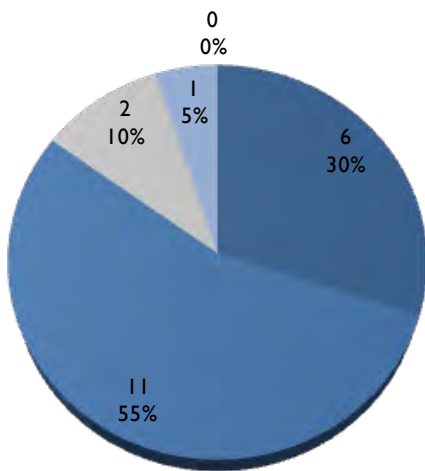
- Through technological equipment, such as camera, is impacted the preservation of old photographs and recordings for preservation of spiritual heritage
- Technology and technological tools have multilateral influence because they enable information, documentation and marketing of CH
- Promotion through technology has positive effect
- Opportunity to less polluted environment
- Attracting tourists in manual technology for organic products
- Time after time listing and inventory of CH
- Technology is positive because it can more easily evidence CH points
- Eases the supply, raw processing, precise and qualitative intervention in the monument, in damages, in imitation etc.
- Technology helps to inform citizens both inside and outside regarding the presence of CH monuments
- Technology is of great importance for CH because it maintains the old documents with the help of marketing
- Assists in the exchange of cultural features and values and enables their promotion
- With modern technology cultural values of a community are promoted
- Enables inventory, facts and presentation of CH assets.

Please list which are the NEGATIVE EFFECTS OF TECHNOLOGY?

- The negative side is that it remains only on paper
- Infrastructure and other difficulties
- Loss of traditions and borrowing other cultures
- Lack of agricultural industry for processing local resources (dairy, meat, honey, berries, wool etc.)
- The use of old technologies
- The use of technologies that pollute the environment
- Lack of information office
- The negative effect of technology is that you can search the internet and not visit sites
- The negative effect of the use of technology is that it comes to gradual forgetfulness of old, old style of living and other things related to CH

- Efekti negativ i shfrytëzimit të teknologjisë është se vjen deri te harresa graduale e të vjetrës, stilit të vjetër të jetuarit dhe gjërat tjera në lidhje me TK
- Me zhvillimin e teknologjisë, vjen deri te shkatërrimi i trashëgimisë kulturore materiale dhe shpirtërore, për arsye se nuk ekziston një plan për mbrojtjen e TK .

5. Sipas perceptimit tuaj, AMBIENTI në çfarë mase ndikon në gjendjen e trashëgimisë kulturore në komunën tuaj?

Ju lutemi listoni cilat janë efektet POZITIVE NGA AMBIENTI?

- Ambienti është një formë e ndikimit pozitiv se pa ambient kurrfarë efekti nuk do të ketë edhe gjendja e TK
- Mjedis i pastër pa mbeturina
- Menaxhimi i mirë i mbeturinave urbane dhe industriale dhe i kanalizimeve
- Përdorimi i mirë i tokës, gjelbërimet
- Ambient i pastër për tu kombinuar me turizëm kulturor
- Ruajtja dhe mbrojtja e ambientit drejtpërdrejt ndikon në ruajtjen e objekteve të TK
- Karakteristikat ambientale kanë ndikim në TK, si ambient i pastër i rregulluar dhe i mbrojtur
- Peizazhet e bukura që i ka krijuar natyra në këto vise janë të shumta
- Ambienti ka ndikim të madh pozitiv në TK për faktin se ngritet vetëdijësimi për mikpritjen e turistave të cilët vijnë enkas për peizazhin që ofron komuna
- Ambienti mundëson konservimin e vlerave kulturore krahas ndikimeve të jashtme të mundshme.

- Negativan uticaj korišćenja tehnologije je taj da se postepeno zaboravlja staro, stari stil života i ostale stvari vezane za kulturno nasleđe
- Sa razvojem tehnologije dolazi do uništavanja materijalne i nematerijalne kulturne baštine, jer ne postoji plan za zaštitu kulturnog nasleđa.

5. Prema vašem shvatanju, u kojoj meri ŽIVOTNA SREDINA utiče na stanje kulturne baštine u vašoj opštini?

- Në masë shumë të madhe POZITIVE / U veoma velikoj meri POZITIVNO / Very much POSITIVE
- Në masë të madhe POZITIVE / U velikoj meri POZITIVNO / Much POSITIVE
- Pa efekt-NEUTRAL / Bez efekta-NEUTRALNO / No effect-NEUTRAL
- Në masë shumë të madhe NEGATIVE / U velikoj meri NEGATIVNO / Very much NEGATIVE
- Në masë të madhe NEGATIVE / U veoma velikoj meri NEGATIVNO / Much- NEGATIVE

Navedite koji su POZITIVNI EFEKTI ŽIVOTNE SREDINE?

- Životna sredina je oblik pozitivnog uticaja, jer bez sredine stanje kulturnog nasleđa neće imati efekta
- Čista sredina bez otpada
- Dobro upravljanje gradskim i industrijskim otpadom i otpadnim vodama
- Dobro korišćenje zemljišta, vegetacija
- Čista okolina da se kombinuje sa kulturnim turizmom
- Očuvanje i zaštita životne sredine direktno utiče na očuvanje kulturne baštine
- Karakteristike životne sredine utiču na kulturno nasleđe, kao što je regulisana čista i zaštićena sredina
- Prelepi pejzaži koje je priroda stvorila na ovim teritorijama su brojni
- Okolina ima veoma pozitivan uticaj na kulturno nasleđe, jer se svest podiže kroz ugošćavanje turista koji dolaze posebno zbog pejzaža
- Životna sredina omogućava očuvanje kulturnih vrednosti pored mogućih spoljnih uticaja

- With the development of technology, comes the destruction of tangible and intangible cultural heritage, because there is no plan for the protection of CH.

5. According to your perception, to what extent does the ENVIRONMENT impact the state of cultural heritage in your municipality?

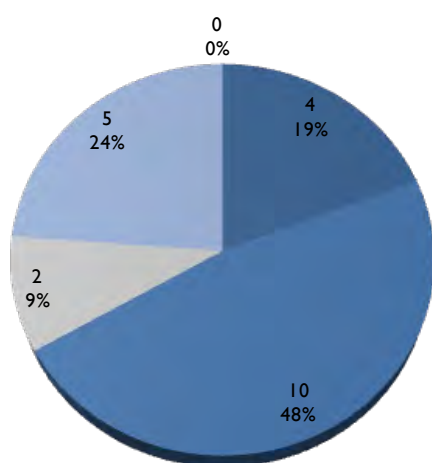
Please list the POSITIVE EFFECTS OF THE ENVIRONMENT?

- The environment is a form of positive impact because without environment the state of CH will have no effect
- Clean environment without waste
- Good management of urban and industrial waste and sewage
- Good use of land, vegetation
- Clean environment to be combined with cultural tourism
- Preservation and protection of the environment directly impacts the preservation of CH
- Environmental characteristics impact CH, such as regulated clean and protected environment
- Beautiful landscapes in these areas created by nature are numerous
- The environment has a very positive impact on CH because the awareness is increased for hosting tourists who come specifically for the landscape of the municipality
- Environment enables the conservation of cultural values in addition to possible external influences.

Ju lutemi listoni cilat janë efektet NEGATIVE NGA AMBIENTI?

- Hedhja e mbeturinave në mënyrë të pakontrolluar (depozitat e egra) dhe ndërtimi i objekteve të reja i paplanifikuar dhe i pakontrolluar
- Degradimi i ambientit ndikon negativisht në vlerat e TK
- Degradimi i objekteve të TK nga bimësia
- Menaxhimi joadekuat i mbeturinave dhe deponitë e egra
- Shkarkimet e ujërave të ndotura pa trajtim
- Degradimi i tokës dhe pyjeve
- Ndotja e ambientit dëmton strukturën e monumenteve
- Komunikacioni i dendur shkakton vibrime shumë të dëmshme në monumente
- Mos shfrytëzimi i këtyre resurseve natyrore.

6. Sipas perceptimit tuaj, LEGJISLACIONI në çfarë mase ndikon në gjendjen e trashëgimisë kulturore në komunën tuaj?

Ju lutemi listoni cilat janë efektet POZITIVE NGA LEGJISLACIONI?

- Legjislacioni pengon shkatërrimin e monumenteve kulturore dhe duhet ta mbron çdo objekt që është e mbrojtur me ligj
- Legjislacioni është i domosdoshëm për rruajtjen dhe mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe historike
- Përgatitja e legjislacionit e rregullon, menaxhon, mbron gjendjen e TKN
- Mbrojtja, ruajtja dhe mirëmbajtja e objekteve
- Mbrojtja e ambientit

Navedite šta su NEGATIVNI EFEKTI ŽIVOTNE SREDINE?

- Odlaganje otpada na nekontrolisan način (divlje deponije) i izgradnja novih nekontrolisanih i neplaniranih objekata
- Degradacija životne sredine utiče na vrednosti kulturnog nasleđa
- Degradacija objekata kulturne baštine zbog vegetacije
- Upravljanje otpadom i deponijama
- Ispuštanje neprečišćenih otpadnih voda
- Degradacija zemljišta i šuma
- Ekološko zagađenje oštećuje strukturu spomenika
- Gusti saobraćaj izaziva veoma štetne vibracije u spomenicima
- Nekorišćenje ovih prirodnih resursa.

6. Prema vašem shvatanju, koliko ZAKONODAVSTVO utiče na stanje kulturne baštine u vašoj opštini ?

- Në masë shumë të madhe POZITIVE / U veoma velikoj meri POZITIVNO / Very much POSITIVE
- Në masë të madhe POZITIVE / U velikoj meri POZITIVNO / Much POSITIVE
- Pa efekt-NEUTRAL / Bez efekta-NEUTRALNO / No effect-NEUTRAL
- Në masë shumë të madhe NEGATIVE / U velikoj meri NEGATIVNO / Very much NEGATIVE
- Në masë të madhe NEGATIVE / U veoma velikoj meri NEGATIVNO / Much- NEGATIVE

Navedite koji su POZITIVNI EFEKTI ZAKONODAVSTVA?

- Zakonodavstvo sprečava uništavanje spomenika kulture i štiti svaki zakonom zaštićeni objekat
- Zakonodavstvo je neophodno za očuvanje i zaštitu kulturnog i istorijskog nasleđa
- Priprema zakona reguliše, upravlja, štiti stanje prirodnog i kulturnog nasleđa
- Zaštita, očuvanje i održavanje objekata
- Zaštita životne sredine
- Upotreba čistih tehnologija

Please list what are the NEGATIVE EFFECTS OF THE ENVIRONMENT?

- Dumping of waste in an uncontrolled manner (wild deposits) and construction of new uncontrolled and unplanned buildings
- Environmental degradation affects the values of CH
- Degradation of CH buildings from vegetation
- Inadequate waste and landfills management
- Discharge of untreated wastewater
- Degradation of land and forests
- Environmental pollution damages the structure of monuments
- Heavy traffic causes very harmful vibrations in monuments
- No use of these natural resources.

6. To what extent does LEGISLATION impact the state of cultural heritage in your municipality?

Please list which are the POSITIVE EFFECTS OF LEGISLATION?

- Legislation prevents the destruction of cultural monuments and shall protect each legally protected building
- Legislation is necessary for the preservation and protection of cultural and historical heritage
- Preparation of legislation regulates, manages, protects the state of NCH
- Protection, conservation and maintenance of buildings
- Protection of the environment
- The use of clean technologies
- The legislation is also one of the main positive elements for the protection of heritage

- Përdorimi i teknologjive të pastra
- Edhe legjislacioni është njëri ndër elementet kryesore pozitive për mbrojtjen e trashëgimisë
- Legjislacioni ndikon pozitivisht në TK se vizitori mund të merë informata adekuate
- Ka shenja të lëvizjes pozitive sa i përket legjislacionit
- Me rregullore dhe urdhra të ndryshëm mund të sigurohet mbajtje më efektive e vlerave kulturore
- Besoj se shoqëria dhe legjislacioni janë faktorët më të rëndësishëm për kultivimin e TK
- Ka ndikim pozitiv vetëm në aspektin e mbrojtjes por jo edhe në aspektet tjera, si p.sh të zhvillimit.

Ju lutemi listoni cilat janë efektet NEGATIVE NGA LEGJISLACIONI?

- Mos zbatueshmëria në terren
- Mungesa e legjislacionit ndikon negativisht në rruajtjen dhe menaxhimin e TKN
- Pa legjislacion nuk mund të ketë ruajtje, konservim dhe mbrojtje të TK
- Mungesa e masave për zbatim të ligjeve ekzistuese
- Mungesa e ligjeve për rregullim të TK dhe shfrytëzimin e saj të qëndrueshëm
- Shumë pika nuk janë të specifikuar mirë dhe krijon “konfuzion” për kompetencat gjobitja e ulët ndaj keqbërësve të TK
- Dëmtimi dhe mungesa e mbrojtjes së objekteve të TK
- Legjislacioni i tanishëm ndikon në degradimin në masë të madhe të TK. Duhet të ketë mekanizma ligjorë që t’i stimulojnë individët (pronarët) privat për ti mbrojtur objektet e tyre
- Efektet negative të legjislacionit mund të jenë nga mungesa e mekanizmave ligjor
- Momentalisht mungojnë rregullativat nga niveli qendror për mbrojtjen e trashëgimisë lokale.

Shënim: Të gjitha elementet e analizës PESTEL janë prezantuar ashtu siç janë shënuar nëpër formularë të plotësuar nga pjesëmarrësit.

- Zakonodavstvo je takođe jedan od glavnih pozitivnih elemenata za zaštitu baštine
- Zakonodavstvo pozitivno utiče na kulturno nasleđe, jer posetioci mogu biti dolično informisani
- Postoje znakovi pozitivnih kretanja u smislu zakonodavstva
- Sa različitim propisima i naredbama, može biti osigurano efikasno zadržavanje kulturnih vrednosti
- Verujem da su društvo i zakoni najvažniji faktori za kultivisanje kulturne baštine
- Postoji pozitivan uticaj samo u smislu zaštite, ali ne i u drugim aspektima, na primer u razvoju.

Navedite šta su NEGATIVNI EFEKTI ZAKONODAVSTVA?

- Ne postoji sprovođenje na terenu
- Nedostatak zakonodavstva utiče na očuvanje i upravljanje prirodnim i kulturnim nasleđem
- Bez zakonodavstva ne postoji očuvanje, konzervacija i zaštita kulturnog nasleđa
- Nedostatak sprovođenja postojećih zakona
- Nedostatak zakona za regulisanje kulturne baštine i njeno održivo korišćenje
- Mnogi tačke nisu dobro definisani i to stvara “konfuziju” oko nadležnosti, nisko kažnjavanje prestupnika u vezi sa kulturnim nasleđem
- Oštećenje i nedostatak zaštite objekata kulturne baštine
- Postojeće zakonodavstvo u velikoj meri utiče na degradaciju kulturnog nasleđa. Trebalo bi da postojе pravni mehanizmi za podsticanje pojedinaca (privatnih vlasnika) da zaštite svoje objekte
- Negativni efekti zakonodavstva mogu postojati zbog nedostataka pravnih mehanizama
- Trenutno ne postojе centralni propisi za zaštitu lokalne baštine.

Napomena: Svi elementi analize PESTEL predstavljani si kao što je navedeno u zaključnim formularima učesnika.

- Legislation positively impacts CH because the visitor can be properly informed
- There are signs of positive movement in terms of legislation
- With various regulations and orders, effective retention of cultural values can be ensured
- I believe that society and law are the most important factors for the cultivation of CH
- There is a positive impact only in terms of protection but not in other aspects, for e.g. in development.

Please list what are the NEGATIVE EFFECTS OF THE LEGISLATION?

- No field implementation
- Lack of legislation affects the conservation and management of NCH
- Without legislation there is no preservation, conservation and protection of CH
- The lack of enforcement of existing laws
- The lack of laws to regulate CH and its sustainable use
- Many points are not specified well and it creates “confusion” for competencies, low fining against wrongdoers of CH
- Damage and lack of protection of CH buildings
- Current legislation affects greatly the degradation of CH. There should be legal mechanisms to stimulate individuals (private owners) to protect their buildings
- The negative effects of the legislation may be because of the lack of legal mechanisms
- Currently, there are no central regulations for the protection of local heritage.

Note: All elements of PESTEL analysis are presented as indicated in forms completed by participants.

Objektivat e përgjithshme dhe prioritizimi i projekteve

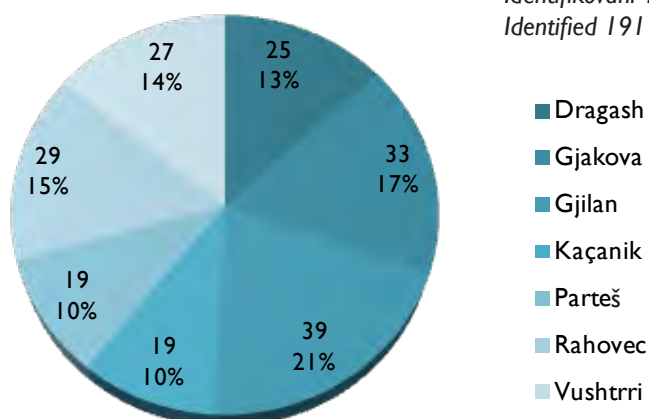
Pas ushtrimeve që mundësuan definimin e gjendjes aktuale të trashëgimisë kulturore e natyrore respektivisht duke u bazuar në informatat e marra nga SWOT analiza dhe analiza PESTEL, grupet kaluan në fazën e dytë, në parashikimin e së ardhmes nëpërmjet projekteve dhe propozimeve që do të ndikonin në përmirësimin e gjendjes aktuale. Grupet punuan duke u bazuar në strategjitë e dala, duke i grupuar projektet dhe aktivitetet në tri objektiva të Programit të Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore 2012-2015:

1. Mbrojtja dhe konservimi i trashëgimisë kulturore dhe natyrore / Trajtim i objekteve historike dhe zonave të trashëgimisë natyrore.

2. Integrimi i trashëgimisë kulturore dhe natyrore në jetën bashkëkohore dhe zhvillimi lokal përmes saj / Trajtim hapësinor dhe zhvillimor i trashëgimisë kulturore dhe natyrore.

3. Edukim, trajnim, vetëdijësim mbi trashëgimin kulturore dhe natyrore / Aspekti human mbi trashëgimisë kulturore dhe natyrore.

Në këtë mënyrë, gjatë punëtorisë u vunë bazat e prioriteteve dhe projekteve të trashëgimisë kulturore dhe natyrore për komunat partnere. Punëtoritë dhe takimet e Forumeve rezultuan me gjithsej 191 projekte të propozuara për shtatë komuna.

Opšti ciljevi i određivanje prioriteta projekata

Nakon vežbi koje su omogućile definisanje trenutnog stanja kulturne i prirodne baštine, odnosno, na osnovu informacija dobijenih iz SWOT analize i analize PESTEL, grupe su prešle na drugu fazu, a to je planiranje budućnosti kroz projekte i predloge koji će pomoći da se poboljša trenutna situacija. Grupe su radile na osnovu proisteklih strategija, grupisanje projekata i aktivnosti u okviru tri cilja Programa Lokalnih Planova Kulturne Baštine 2012-2015:

1. Zaštita i očuvanje PKB / tretman istorijskih objekata i zona PN.

2. Integracija PKB u savremeni život i lokalni razvoj putem PKB / tretmana prostornog razvoja PKB-a.

3. Obrazovanje, obuka, podizanje svesti o KB / ljudski aspekt u odnosu na PKB.

Na ovaj način, tokom ove faze radionice trebalo je postaviti prioritete i projekte kulturne i prirodne baštine za partnerske opštine. Radionice i sastanci Foruma su rezultirale sa 191 predloženih projekata za sedam opština.

*191 projektet e identifikuaru të distribuara nëpër komuna
Identifikovani 191 projekti distribuirani u opštinama
Identified 191 projects distributed in municipalities*

General objectives and prioritization of projects

After the exercises that enabled defining the current state of cultural and natural heritage, respectively, based on information obtained from the SWOT and PESTEL analysis, groups went to the second phase, in predicting the future through projects and proposals that would help to improve the current situation. The groups worked based on derived strategies, by grouping projects and activities in three objectives of the Program of Local Cultural Heritage Plans 2012-2015:

1. Protection and conservation of CNH/ treatment of historic buildings and CH areas.

2. Integration of the CNH in contemporary life and local development through CNH / Spatial treatment and development of CNH.

3. Education, training, awareness on CH / human aspect on the CNH.

In this way, during the workshop were set the basis of priorities and projects of cultural and natural heritage for the partner municipalities. Workshops and meetings of the Forum resulted in 191 projects proposed for seven municipalities.

Vizitat studimore në region

Pjesa më dinamike dhe atraktive e punëtorive ishte ajo praktike, ku anëtarët e të gjitha forumeve morën pjesë në minivizita studimore në rajon. Pjesëmarrësit, përpos shkëmbimit të përvojave mes vete, patën rastin që të vizitojnë disa nga lokalitetet e trashëgimisë kulturore nën udhëheqjen e ciceronëve profesionistë. Pjesëmarrësit morën përvoja dhe inspirime të ndryshme nga këto vizita. Lokalitetet e vizituara gjatë këtyre udhëtimeve janë paraqitur në vijim:

Në Shkodër (Shqipëri): bujtinën shtrat dhe mëngjes “Tradita Gegë e Toskë”, Muzeun Historik të qytetit, rrugën karakteristike tradicionale “Kol Idromeno”, ikonën e qytetit - Kështjellën e Rozafës bashkë me muzeun e Kështjellës, si dhe Urën e Mesit në fshatin Mes, etj.

Në Ohër (Maqedoni): shtëpinë e familjes Robevi dhe shtëpitë tjera karakteristike të Ohrit, Kishën e Shën Sofisë, Amfiteatrin antik, Kalanë e Samuelit, Kishën e Shën Klementit në Plaoshnik, etj.

Në Tiranë (Shqipëri): lagjen e Pazarit të Ri, rrugën këmbësorie Murat Toptani, vilën e kontit Ciano, murin e kalasë së Tiranës dhe shtëpitë qytetare brenda perimetrit të saj, xhaminë e Et-hem Beut, kompleksin e katedrales ortodokse “Ngjallja e Krishtit”, kalanë në fshatin Prezë, etj.

Në Kotor (Mal të Zi): qytetin e vjetër të Kotorit, katedralen e Shën Tripunit, Muzeun Detar të Malit të Zi, vendbanimin Perast, ku u vizituan ishulli Kisha e Zonjës në Shkëmb si dhe Muzeu i Qytetit.

Studijske posete u regionu

Najdinamichiji i najatraktivniji deo radionice bio je praktični deo, gde su članovi svih foruma učestvovali u kratkoj studijskoj poseti regionu. Učesnici su, pored međusobne razmene iskustava, imali priliku da obiđu i neka mesta od značaja kulturnog nasleđa pod vodstvom profesionalnog vodiča. Učesnici su dobili različita iskustva i inspiracije ovim posetama. Posećeni lokaliteti tokom poseta su sledeći:

Skadar (Albanija): gostionica noćenje sa doručkom “Tradita Gegë e Toskë”, Istorijski muzej grada, karakterističnu tradicionalnu ulicu “Kol Idromeno”, ikonu grada - Tvrđavu Rozafa, zajedno sa muzejom Tvrđave, kao i most sela Mes, itd.

Ohrid (Makedonija): kuća porodice Robevi i ostale karakteristične ohridske kuće, Crkva Sv. Sofije, Antički amfiteatar, Samuelova Tvrđava, Crkva Sv. Klementa u Plaoshniku, itd.

Tirana (Albanija): mahala Nove Čaršije, pešačka ulica Murat Toptani, vila grofa Ciano, zidine tvrđave Tirane i gradske kuće unutar kruga tvrđave, Et-hem Begova džamija, kompleks pravoslavne katedrale “Vaskrsenje Hristovo”, tvrđava u selu Preza, itd.

Kotor (Crna Gora): stari grad, katedrala Sv. Tripuna, Pomorski muzej Crne Gore, naselje Perast, gde je posećeno ostrvo Gospa od Škrpjela kao i Muzej grada.

Study visits in the region

The most dynamic and attractive part of the workshop was the practical part, in which members of all forums attended short study visits in the region. Participants, beside the exchange of experiences among each other, had the opportunity to visit some cultural heritage sites under the professional guiding. Participants took different experiences and inspiration from these visits. Sites visited during these tours were following:

In Shkodra (Albania): bed and breakfast inn “Tradita Gegë e Toskë”, City Historical Museum, characteristic traditional street “Kol Idromeno”, icon of the city - Rozafa Castle with a Museum Castle in it and the bridge in the village Mes, etc.

In Ohrid (Macedonia): Robevi family house and other characteristic houses of Ohrid, the Church of St. Sophia, the ancient amphitheater, Samuel Castle, the Church of St. Clement in Plaoshnik, etc.

In Tirana (Albania): New Bazaar neighborhood, pedestrian road Murat Toptani, Count Ciano villa, castle wall of Tirana and traditional houses within the perimeter of it, Et-hem Bey mosque, Orthodox Cathedral complex “Resurrection of Christ”, castle in the village Preza, etc.

In Kotor (Montenegro): Old Town of Kotor, Cathedral of St. Tripun, Maritime Museum of Montenegro, Perast settlement, where the island of Our Lady of the Rock Church and City Museum were visited.

Vlerësimi i procesit të punëtorive nga anëtarët e Forumeve

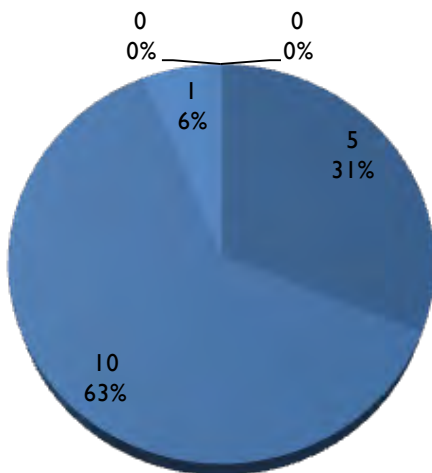
Në mënyrë që të fitohet një pasqyrë reale rreth suksesit të arritur në organizimin e punëtorisë, në fund të vizitës studimore pyetësorët e vlerësimit të përgatitur nga ekipi i CHwB-së u shpërndanë pjesëmarrësve të punëtorisë. Qëllimi i pyetësorëve ishte mbledhja e opinionit të pjesëmarrësve rreth asaj se sa janë të kënaqur me mënyrën e organizimit, agjendën, përmbajtjen, hollësitë teknike, dhe mendimi i tyre se çka do të mund të ndryshohej apo të përmirësohej. Plotësimi i pyetësorëve është bërë në mënyrë anonime. Rezultatet e vlerësimit për shtatë komunat, janë paraqitur në vijim:

1. Në çfarë mase mendoni se janë arritur qëllimet e mëposhtme të punëtorisë?

Analiza e gjendjes ekzistuese të trashëgimisë kulturore në komunë dhe përpilimi i prioriteteve kryesore që do të jenë pjesë e Planit Lokal të Trashëgimisë Kulturore të komunës.

Krijimi i një platforme komunikimi dhe shkëmbimi të ideve, informatave dhe përvojave mes grupeve të ndryshme të përfshira në FLTK.

Diskutimi gjithëpërfshirës i problematikave që lidhen me gjendjen e trashëgimisë kulturore dhe mundësitë e zgjidhjes së problemeve në komunën përkatëse.

- Shumë të madhe / Veoma mnogo / Very much
- Të madhe / Mnogo / Much
- Mesatare / Srednjoj / Moderate
- Të vogël / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all

Ocenjvanje od strane članova Foruma o procesu radionica

Da bi se dobila realna slika o rezultatima postignutim u organizaciji radionice, na kraju radionice učesnicima je podeljen upitnik za ocenjivanje studijskih poseta koje je pripremio tim CHwB. Svrha upitnika je bila da se prikupе mišljenja o tome kako su učesnici zadovoljni organizacijom, dnevnim redom, sadržajem, tehničkim detaljima, i njihovo mišljenje o tome šta može da se promeni ili poboljša. Ispunjavanje upitnika se vrši anonimno. Rezultati ocenjivanja iz sedam opština, prikazani su u nastavku:

1. U kojoj meri mislite da su postignuti ciljevi radionice?

Analiza trenutnog stanja kulturne baštine u opštini i sastavljanje glavnih prioriteta koji će biti deo Lokalnog Plana Kulturnog Nasleđa opštine.

Kreiranje platforme za komunikaciju i razmenu ideja, informacija i iskustava među različitim grupama koje su uključene u LFKB.

Sveobuhvatna rasprava o pitanjima koja se odnose na stanje kulturne baštine i mogućnosti rešavanja problema u datoj opštini.

Assessment of workshops process by members of the Forum

In order to obtain a realistic picture about the results achieved in the workshop organization, at the end of the study visit, evaluation questionnaires drafted by the CHwB team were distributed to the participants of the workshop. The purpose of the questionnaires was to gather opinions about how satisfied are participants with the organization, agenda, content, technical details, and their opinion on what could be changed or improved. Questionnaires were completed anonymously. Evaluation results for seven municipalities, are presented as follows:

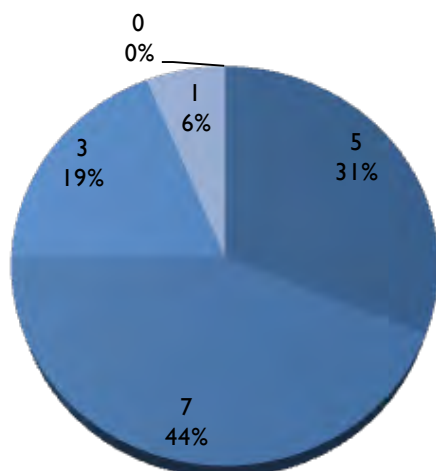
1. To what extent do you think the following goals of the workshop are achieved?

The analysis of the current state of cultural heritage in the municipality and the compilation of the main priorities will be part of the Municipal Local Cultural Heritage Plan.

Creating a platform for communication and exchange of ideas, information and experiences among different groups involved in LFCH.

Comprehensive discussion of issues related to the state of cultural heritage and the possibilities of solving the problems in the respective municipality.

2. Në çfarë mase janë të dobishme për punën tuaj të përditshme informacionet e marra gjatë punëtorisë?

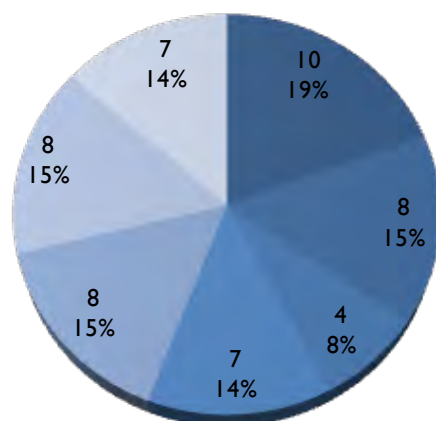

2. U kojoj meri su dobijene informacije u toku radionice korisne za vaš svakodnevni rad?

2. To what extent is the information received during workshop useful for your daily work?

- Shumë të madhe / Veoma mnogo / Very much
- Të madhe / Mnogo / Much
- Mesatare / Srednjoj / Moderate
- Të vogël / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all

3. Cila pjesë e punëtorisë ju ka pëlqyer më shumë? - mund të përgjigjeni në më shumë opsione

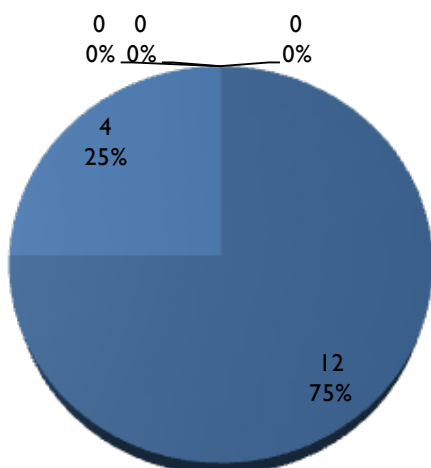

3. Koji deo radionice vam se najviše dopao? - možete odgovori sa više opcija

3. Which part of the workshop did you enjoy more? – you can respond in more options

- Mozaiku i trashëgimisë kulturore dhe natyrore të Kosovës / Mozaik kulturnog i prirodnog nasleđa Kosova / Mosaic of Cultural and Natural Heritage of Kosovo
- Analizat SWOT dhe PESTEL / Analize SWOT i PESTEL / SWOT and PESTEL analysis
- Prezantime e përfaqësuesve nga MKRS, MMPH, Komuna dhe CHwB / Prezentacije učesnika iz MKOS, MSPP, Predstavnika Opštine, CHwB / Presentations by representatives from the MCYS, MESP, Municipality and CHwB
- Analiza e objektivave dhe prioritizimi i projekteve dhe aktiviteteve / Analiza ciljeva, davanje prioriteta projektima i aktivnostima / Analysis of objectives and prioritization of projects and activities
- Diskutimet dhe debatet për trashëgiminë kulturore dhe natyrore të Komunës / Diskusije i javne rasprave o kulturnom i prirodnom nasleđu opštine / Discussions and debates about the cultural and natural heritage of the municipality
- Puna në grupe / Grupni rad / Group works
- Vizitat studimore / Studijske posete / Study visits

4. Sa jeni të kënaqur me nivelin e organizimit dhe metodologjinë e punëtorisë?

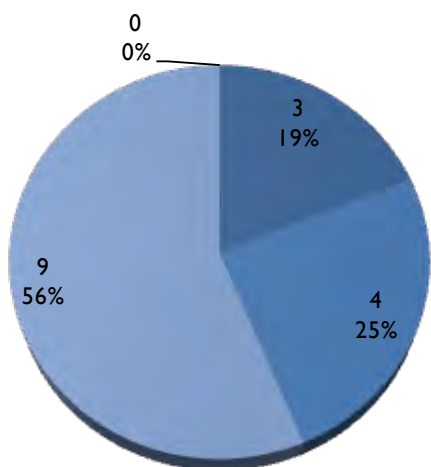

4. Koliko ste zadovoljni nivoom organizacije i metodologijom radionica?

4. How satisfied are you with the level of organization and methodology of the workshop?

- Shumë të kënaqur / Veoma zadovoljan / Very satisfied
- Të kënaqur / Zadovoljan / Satisfied
- Mesatarisht të kënaqur / Srednje zadovoljan / Moderately satisfied
- Mjaftueshëm / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all

5. Si e konsideroni agjendën e punëtorisë?

5. Kako ocenjujete dnevni red radionica?

5. How do you see the workshop agenda?

- Shumë të ngarkuar / Preoptereçujuçi / Overloaded
- Të ngarkuar / Optereçujuçi / Loaded
- Adekuate / Adekvatan / Adequate
- Shumë të lehtë / Neoptereçujuçi / Very easy

6. Komentet apo sugjerimet e juaja shtesë mbi punëtorinë e organizuar?

- Të jetë pak më e gjatë jo vetëm katër ditore.
- Ishte një punëtori shumë e mirë – FLM CHwB-së.
- Nga kjo punëtori kam marrë përvojë të shumta. Andaj mendoj që këto në të ardhmen do të më ndihmojnë shumë.
- Punëtori të këtilla duhet të ketë më shpesh, sepse dilet në një ide përfundimtare shumë të qëlluara; Si dhe jepen vërejtjet ndaj ministrive, komunave etj.; Si dhe zgjerimi i shoqërisë në përgjithësi – që të njohim njëri tjetrin sa më shumë apo edhe ndonjë anëtar të ri.
- Pjesa e strategjisë duhet t'i lihet kohë më e madhe – pak e shkurtër.
- Nivel i lartë i organizimit, përveç: për efikasitet më të madh, pak më shumë kujdes komponentes KOHË!
- Nuk kam sugjerime. Mirë ka qenë çdo gjë. Ka pas rrjedhë normale etj.
- Do të kishte qenë më mirë sikur punëtorja të zgjaste një ditë më shumë. Do të mund t'i riformuloheshin prioritetet e komunës në tri fusha të trashëgimisë kulturore.
- Të menaxhohet më mirë me kohë, përfundimi i punëtorisë të bëhet në kohë dhe të mos vonohet, pa marrë parasysh vonesat e anëtarëve – çfarëdo roli apo pozite që kanë ata.
- Mendoj që gjatë organizimit të punëtorive dhe takimeve me grupet punuese do të ishte më efektive nëse pjesëmarrësit do të organizoheshin në grupe punuese dhe pastaj secili grup si detyrë shtëpie të punon në zhvillimin e projekt propozimeve dhe projekt ide konkrete.

Shënim: Komentet e pjesëmarrësve janë listuar ashtu siç janë shkruar në formularët e vlerësimit.

6. Komentari i dodatne sugestije na organizovane radionice?

- Da budu malo duže ne samo četiri dana.
- To je bio veoma dobar rad - HVALA CHVB.
- Iz ove radionice sam stekao iskustva. Dakle, mislim da će mi to u budućnosti puno pomoći.
- Takva rad treba da bude češći, jer definitivno proizlazi je tačno pogodena ideja; Kao i upozorenja ministarstvima, opštinama, itd.; I širenje društva u celini - da prepoznamo jedni druge koliko možemo ili čak bilo kog novog člana.
- Deo strategije treba prepustiti dužem bremenu - malo kratko.
- Visok nivo organizacije, pored toga, za veću efikasnost, malo više pažnje komponenti VREME!
- Nemam predloge. Sve je bilo dobro, imalo je normalni tok itd.
- Bilo bi bolje da je radionica potrajala još jedan dan. Možemo da preformulišemo opštinske prioritete u tri oblasti kulturnog nasleđa.
- Bolje da se upravlja vremenom, rezultat radionice treba biti da se sve uradi na vreme i bez kašnjenja, bez obzira na kašnjenja članova – i bez obzira koju ulogu ili položaj imaju.
- Mislim da bi organizovanje radionica i sastanaka sa radnim grupama bilo efikasnije ako bi se učesnici organizovali u radnim grupama, a potom svaka grupa kao domaćin da radi na izradi predloga projekata i konkretne ideje.

Napomena: Komentari su navedeni kako su ih učesnici napisali u formularima za ocenjivanje.

6. Comments or additional suggestions on the organized workshop?

- Be a little longer rather than just four days.
- It was a very good workshop - Thanks CHwB.
- From this workshop I got a lot of experiences. So I think that in the future it will help a lot.
- Workshops of this kind should be organized more often, because we come out with a very definitive proper idea; As well as warnings given to ministries, municipalities, etc. ; And expansion of society in general - to know each other as much as possible or even any other new member.
- The strategy should be given more time - a little short.
- High level of organization, except: for greater efficiency, a little more care to the TIME component!
- I have no suggestions. Everything was good. There was normal flow etc.
- It would have been better if the workshop would have lasted one more day. We may reform Municipal priorities in three areas of cultural heritage.
- The time to be better managed, the workshop to end in time and to not be delayed, regardless the delays of members - whatever role or position they have.
- I think that the organization of workshops and meetings with the working groups would be more effective if participants will be organized in working groups and then each group to work on developing project proposals and concrete ideas as homework.

Note: Comments are listed as written on the assessment forms by participants.

Periudha e konsultimeve publike

Pas një periudhe pune intensive të Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore të shtatë komunave partnere, u identifikuan listat me Prioritete (Projektet) në Fushën e Trashëgimisë Kulturore dhe Natyrore. Në mënyrë që Planet Lokale të Trashëgimisë Kulturore të komunave përkatëse, të jenë sa më gjithëpërfshirëse, këto lista u prezantuan para një publiku me të gjerë dhe palë të interesuara. Periudha e konsultimeve publike në shtatë Komuna partnere u mbajt gjatë muajve Maj dhe Qershor 2013. Fillimisht në prezantime publike u prezantua procesi i programit të Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore. Më pas janë prezantuar të gjitha projektet e identifikuara gjatë punës së Forumit Lokal të Trashëgimisë Kulturore të komunës përkatëse dhe mënyra se si qytetarët mund të kontribuonin në pasurimin e këtyre listave.

Period javne rasprave

Nakon intenzivnog perioda Lokalni Forumi sedam partnerskih opština napravili su listu prioriteta (projekata) u oblasti kulturne i prirodne baštine. Da bi Lokalne Planove Kulturne Baštine u odgovarajućim opštinama bili sveobuhvatni, ovi spiskovi su predstavljani široj javnosti i zainteresovanim stranama. Period javne rasprave u sedam partnerskih opština održan tokom meseca maja i juna 2013. godine. Na početku javne prezentacije programa započet je proces Lokalnih Planova Kulturne Baštine. Kasnije su svi projekti koji su identifikovani tokom rada Lokalnih Forumu Kulturnog Nasleđa opština, prezentovani kako bi i građani mogli doprineti obogaćivanju tih lista.

The period of public consultation

After an intensive period of Local Cultural Heritage Forums of seven partner municipalities, priority list (projects) in the field of Cultural and Natural Heritage were identified. In order that the Local Cultural Heritage Plans of the respective municipalities, to be more comprehensive, these lists were presented to a broader public and interested parties. The period of public consultation in seven partner municipalities was held during May and June 2013. Initially, in public presentations, was introduced the process of the program of Local Cultural Heritage Plans. Later were presented all projects identified in Local Cultural Heritage of the respective municipality and how citizens can contribute to the enrichment of these lists.

Kontributi i qytetarëve u mundësua në disa mënyra:

1. Duke plotësuar formën e gatshme që duhej ta vendosnin në kutinë e mbyllur të projektit që gjendej në komunën përkatëse;
2. Duke plotësuar pyetësorin on-line në të cilën mund të qasen nëpërmjet ueb faqes zyrtare të CHwB-së;
3. Duke dërguar formularin e bashkangjitur në ueb faqe, në e-mail pltk2013chwb@gmail.com;
4. Duke dërguar komente dhe sugjerime në faqen Facebook CHwB Kosova;
5. Duke vizituar komunën dhe/ose zyrën e CHwB në Prishtinë për më shumë informata.

Varësisht nga kërkesat e komunave partnere, periudha e konsultimit publik ka zgjatur 15 ditë për pesë komuna dhe 30 ditë për dy komuna partnere (Gjakova dhe Kaçaniku).

Gjatë periudhës së konsultimit publik, u dhënë shumë propozime, prej të cilave 58 kaluan nëpër Forumet përkatëse të komunave, duke rritur numrin e projekteve të propozuara nga 191 në gjithsej 249 për shtatë komunat partnere.

Doprinosa građana je bio omogućen na nekoliko načina:

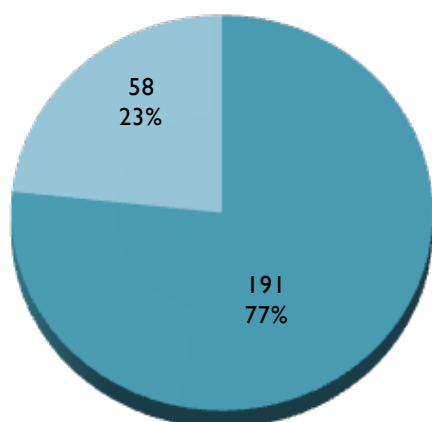
1. Popunjavanjem formulara koje je svako mogao da stavi u zatvorenu kutiju i navede koji projekat treba biti urađen u opštini;
2. Popunjavanjem on line upitnika kojemu se može pristupiti preko zvaničnog sajta CHwB;
3. Podnošenjem u dox. formatu u prilogu elektronske pošte, na e-mail pltk2013chwb@gmail.com;
4. Šaljući komentare i sugestije na Facebook stranici CHwB Kosovo;
5. Odlazak u opštinu i / ili Kancelariju CHwB u Prištini za više informacija.

U zavisnosti od okolnosti u partnerskim opštinama, period javne konsultacije je trajao 15 dana za pet opština i 30 dana za dve opštine partnere (Đakovica i Kačanik). Tokom perioda javnih konsultacija, dato je mnogo predloga, od kojih je 58 bilo usvojeno od strane odgovarajućeg opštinskog foruma, čime je ukupan broj predloženih projekata od 191 dostigao broj na ukupno 249 za sedam partnerskih opština.

The contribution of citizens was made possible in several ways:

1. Completing the form, which should be put in the closed box of the project located in the respective municipality;
2. By completing the on-line questionnaire, which can be accessed through the official website of CHwB;
3. By submitting the .docx form attached to the web page, in the e-mail pltk2013chwb@gmail.com;
4. Submitting comments and suggestions on Facebook CHwB Kosovo;
5. Visiting the municipality and/or the office of CHwB in Prishtina for more information.

Depending on the requirements of the partner municipalities, public consultation period lasted 15 days for five municipalities and 30 days for the two partner municipalities (Gjakova and Kačanik). During the public consultation period, many proposals were given, of which 58 passed through respective municipal Forums, bringing the total number of projects proposed from 191 to a total of 249 for seven partner municipalities.

- Numri i projekteve para konsultimit publik / Broj projekata pre javne rasprave / Number of projects before the public consultation
- Numri i projekteve të shtuara nga kontributi i publikut dhe të aprovuara nga Forumet Lokale / Broj projekata dodan sa doprinosa a javnosti i odobren od strane lokalni Foruma / The number of projects increased by the contribution of the public and approved by the Local Forums

Prioritetet dhe projektet e identifikuar në komunën e Dragashit

Takimet e rregullta të Forumeve Lokal të Trashëgimisë Kulturore, puna intensive në terren, prezantimi publik dhe periudha e konsultimit publik u përmbyllën me finalizimin e Listës së Projekteve të identifikuar në Planin Lokal të Trashëgimisë Kulturore të shtatë komunave partnere.

Listat fillestare të projekteve të definuara fillimisht në punëtori, pas pranimit të propozimeve nga publiku, me pajtim të anëtarëve të Forumeve u pasuruan me projekte shitesë.

Në shtatë komuna janë identifikuar projekte të ndryshme që përfshijnë nivele të ndryshme të ndërhyrjes duke filluar nga restaurim, revitalizim, intervenim emergjent, konsolidim, themelimi i muzeve, hulumtim, planifikim hapësinor, plane urbane, plane rregulluese, e deri te ngritja e vetëdijes, informim i qytetarëve, hartimi i dokumentarëve dhe promocioneve, organizim të festivaleve, puna me të rinj, ligjëratat për të rritur, trajnime, vizita studimore, shërbimet hotelierie shtrat dhe mëngjes, hulumtime shkencore, qasje në monumente, ndërtimi i shtigjeve dhe shenjime turistike.

Krahas projektit, forumet përcaktuan edhe kohëzgjatjen, iniciuesit, partnerët, implementuesit, relevancën dhe buxhetin e përafërt për secilin projekt të propozuar në listë.

Në kuadër të Memorandum Mirëkuptimit të nënshkruar, CHwB - pala implementuese e projektit ka dedikuar gjithsej 100.000 € brenda periudhës së viteve 2013-2015, ku bashkë me kontributin e secilës komunë në vlerë 20%, kjo shumë do të mbërrijë në gjithsej 120.000 € investim për secilën komunë.

Gjatë kësaj peridhe mund të ketë kontribute shitesë nga partnerë tjerë strategjikë e donatorë të ndryshëm.

Identifikovani prioriteti i projekti u opštini Dragaš

Redovni sastanci Lokalnih Foruma kulturne baštine, intenzivni rad na terenu, javna prezentacija i period javnih konsultacija je zaključen sa finalnom listom projekata identifikovanih u sedam partnerskih opština u okviru Lokalnih Planova Kulturne Baštine. Početne liste projekata prvobitno definisanih tokom radionica, nakon prijema predloga od javnosti, uz saglasnost članova Foruma, su obogaćene dodatnim projektima. U sedam opština su identifikovani razni projekti koji uključuju različite nivoe intervencije, od restauracije, revitalizacije, hitne intervencije, konsolidacije, osnivanje muzeja, istraživanja, prostorno planiranje, urbanističkih planova, regulacionih planova, podizanje svesti, informisanje građana, izrada dokumentarnih filmova i promocija, organizovanje festivala, rada sa mladima, predavanja za odrasle, obuke, studijska putovanja, usluga krevet i doručak, naučnog istraživanja, pristup spomenicima, izgradnju turističkih staza i brendiranja.

Pored ove liste projekta, Forumi su utvrdili i vreme trajanja projekata, inicijatore, partnere, nosioce, relevantnost i približan budžet za svaki projekat predložen na listi.

U okviru potpisanog Memoranduma o razumevanju, CHwB - stranka koja realizuje projekat je dodelila ukupno € 100.000 za period od 2013. do 2015. godine, gde će zajedno sa doprinosom koji daje svaka opština u iznosu od 20%, ova suma dostići ukupn € 120.000 investicija za svaku opštinu.

Tokom ovog perioda mogu se dobiti i dodatni doprinosi od drugih strateških partnera ili različitih donatora.

Priorities and projects identified in the municipality of Dragash

Regular meetings of the Local Cultural Heritage Forum, intensive field work, public presentation and public consultation period were concluded with the finalization of the list of projects identified in the Local Cultural Heritage Plan of seven partner municipalities.

The initial lists of originally defined projects in the workshop, after receiving the proposals from the public, with the consent of the Forum members was enriched with additional projects. In seven municipalities, various projects have been identified, involving different levels of intervention ranging from restoration, revitalization, emergency intervention, consolidation, establishment of museums, research, spatial planning, urban plans, regulatory plans, to that of raising awareness, informing citizens, drafting of documentaries and promotions, organization of festivals, work with youth, adult lectures, training, study tours, bed and breakfast hotel services, scientific research, access to monuments, construction of tourist pathways and signage.

Besides the project, the forums determined the duration, initiators, partners, implementers, relevance and the approximate budget for each proposed project on the list.

In the framework of the signed Memorandum of Understanding, CHwB – the implementing party of the project has dedicated a total of € 100,000 in 2013-2015, which together with the contribution of each municipality in value 20%, this amount will reach a total of € 120,000 investment for each municipality.

Over this period there could be additional contributions from other strategic partners of different donors.

Duke pasur parasysh që Forumet kanë edhe rol vendimmarrës, ato i kanë zhvilluar edhe kriteret e përzgjedhjes së projekteve ku do të investohej. Kriteret e përzgjedhjes së projekteve për implementim janë paraqitur në vijim:

- Përzgjedhja e minimum një projekti nga secila prej tri objektivave të përcaktuara;
- Krijimi i sinergjive me programet e partnerëve të tjerë në fushën e Trashëgimisë Kulturore dhe Natyrore;
- Përzgjedhje e projekteve që potencialisht mund të bashkë-financohen;
- Shpërndarja racionale e buxhetit në disa projekte të Planit Lokal të Trashëgimisë Kulturore;
- Balancim në aspekt të implementuesit të projekteve mes institucioneve të nivelit qendror, lokal dhe komunitetit/shoqërisë civile;
- Përzgjedhje e projekteve që ofrojnë kushte për zhvillim lokal ekonomik dhe shoqëror;
- Ngritja e kapaciteteve profesionale.

Pas dakordimit për kriteret që do të aplikohen, Forumi bëri përzgjedhjen e projekteve që do të zbatohen në periudhën 2013-2015.

Nga 33 projekte të identifikuar në PLTK të Komunës së Dragash janë përzgjedhur gjithsej 11 projekte për implementim gjatë periudhës së viteve 2013 – 2015. Në vijim mund të gjeni listën e projekteve të identifikuar dhe ato të përzgjedhura për zbatim nga Forumet Lokale, për Komunën e Dragashit.

S obzirom da su forumi imali ulogu donošenja odluka, oni su razvili kriterijume za odabir projekata u koje će biti uloženo. Kriterijumi za izbor projekata za realizaciju su:

- *Odabrali barem po jedan projekat u okviru svakog od tri cilja;*
- *Stvaranje sinergije sa programima drugih partnera iz oblasti kulturne i prirodne baštine;*
- *Odabir projekata koji bi potencijalno mogli biti sufinansirani;*
- *Racionalna podela budžeta za projekte Lokalnog Plana Kulturne Baštine;*
- *Koordinisanje između institucija na centralnom i lokalnom nivou i zajednice / civilnog društva u smislu implementacije takvih projekata;*
- *Odabir projekata koji pružaju uslove za lokalni ekonomski i socijalni razvoj;*
- *Stručno usavršavanje.*

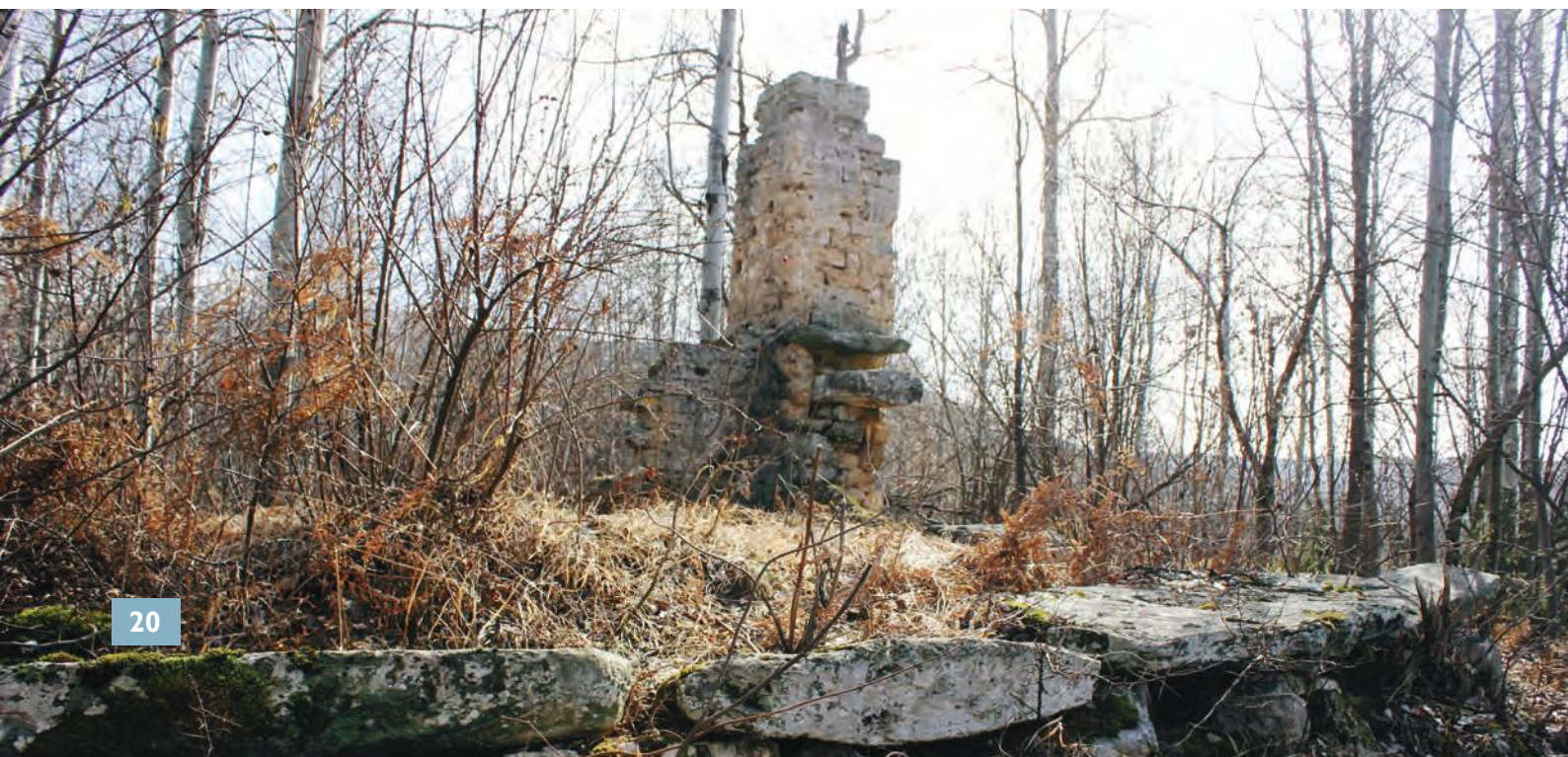
Nakon dogovora o kriterijumima kojise primenjuju, forum je izvršio izbor projekata koji će biti realizovan u periodu 2013-2015. Od 33 projekata koji su identifikovani u opštini Dragaš u okviru LPKB ukupno 11 projekata je odabrano za sprovođenje tokom 2013 - 2015 godine. U nastavku možete naći spisak projekata identifikovanih i odabranih za realizaciju od strane lokalnih forumima opštine Dragaš.

Given that forums have also the decision-making role, they have also developed the criteria for the selection of projects to be invested. The criteria for the selection of projects for implementation are as follows:

- *Selecting at least one project from each of the three objectives set;*
- *Creating synergies with the programs of other partners in the field of Cultural and Natural Heritage;*
- *Selection of projects that could potentially be co-financed;*
- *Rational allocation of the budget in some projects of the Local Cultural Heritage Plan;*
- *Balance in terms of implementing such projects between the central and local level institutions and community/ civil society;*
- *Selection of projects that provide local conditions for economic and social development;*
- *Professional capacity building.*

After agreeing on the criteria to be applied, the Forum did the selection of projects to be implemented in 2013-2015.

From the 33 projects identified in the LCHP of the municipality of Dragash, a total of 11 projects were selected for implementation during 2013 - 2015. The list of projects identified and selected for implementation from the Local Forums of the municipality of Dragash is presented in the following.

Mbrojtja dhe konservimi i Trashëgimisë Kulturore dhe Natyrore – Trajtimi i objekteve historike dhe zonave të trashëgimisë natyrore

Oçuvanje i zaštita kulturnog i prirodnog nasleđa / Tretman istorijskih spomenika i lokaliteta prirodne baštine

Preservation and conservation of Cultural and Natural Heritage / Treatment of historical monuments and natural heritage sites

1.	Namazxhahu në fshatin Buzez 1. Pastrimi, 2. Gërmimi dhe identifikimi i gurëve, 3. Projekti, 4. Restaurimi dhe rikonstruimi	Namazdžah u selu Buzez 1. Čišćenje, 2. Iskopavanje i identifikacija kamenja, 3. Projekat, 4. Restauracija i rekonstrukcija	Namazgah Mosque in Buzez village 1. Cleanup, 2. Excavation and identification of stones, 3. Project, 4. Restoration and reconstruction
2.	Mulliri - valavicë në fshatin Bellobrad 1. Pastrimi, 2. Projekti, 3. Intervenimi emergjent, 4. Restaurimi, 5. Rregullimi i ambientit përreth	Mlin- valavica u selu Bellobrad 1. Čišćenje, 2. Projekat, 3. Hitna intervencija, 4. Restauracija, 5. Sređivanje okruženja	Valavica Mill in Bellobrad/Bellobrad village 1. Cleanup, 2. Project, 3. Emergency intervention, 4. Restoration, 5. Regulation of the surrounding area
3.	Hulumtimet dhe gërmimet arkeologjike në Hisar të Brrutit	Istraživanje i arheološka iskopavanja na Hisaru od Bruta	Research and archaeological excavations at Hisar of Brrut/ Brut village
4.	Mulliri i vjetër në Dragash 1. Pastrimi, 2. Projekti, 3. Intervenimi emergjent, 4. Restaurimi, 5. Rregullimi i ambientit përreth	Stari mlin u Dragašu 1. Čišćenje, 2. Projekat, 3. Hitna intervencija, 4. Restauracija, 5. Sređivanje okruženja	The old mill in Dragash 1. Cleanup, 2. Project, 3. Emergency intervention, 4. Restoration, 5. Regulation of the surrounding area
5.	Mulliri i vjetër në fshatin Leshtan 1. Pastrimi, 2. Projekti, 3. Intervenimi emergjent, 4. Restaurimi dhe rikonstruimi, 5. Rregullimi i ambientit përreth	Stari mlin u selu Leštan 1. Čišćenje, 2. Projekat, 3. Hitna intervencija, 4. Restauracija i rekonstrukcija, 5. Sređivanje okruženja	The old mill in Leshtan/Leštane village 1. Cleanup, 2. Project, 3. Emergency intervention, 4. Restoration and reconstruction, 5. Regulation of the surrounding
6.	Tyrbeja e Selim Dedës në fshatin Restelicë 1. Pastrimi, 2. Projekti, 3. Intervenimi emergjent, 4. Restaurimi, 5. Rregullimi i ambientit përreth	Svetilište (turbe) Selim Dede u selu Restelica 1. Čišćenje, 2. Projekat, 3. Hitna intervencija, 4. Restauracija, 5. Sređivanje okruženja	Mausoleum of Selim Deda in Restelicë/Restelica village 1. Cleanup, 2. Project, 3. Emergency intervention, 4. Restoration, 5. Regulation of the surrounding area
7.	Shtëpia e Ismail Abazit në fshatin Bresanë 1. Pastrimi, 2. Projekti, 3. Intervenimi emergjent, 4. Restaurimi, 5. Rregullimi i ambientit përreth	Kuća Ismail Abazija u selu Bresane 1. Čišćenje, 2. Projekat, 3. Hitna intervencija, 4. Restauracija, 5. Sređivanje okruženja	The house of Ismail Abazi in Bresanë/Bresane village 1. Cleanup, 2. Project, 3. Emergency intervention, 4. Restoration, 5. Regulation of the surrounding area
8.	Shtëpia e familjes Pupe në fshatin Brod 1. Pastrimi, 2. Projekti, 3. Intervenimi emergjent, 4. Restaurimi, 5. Revitalizimi	Kuća porodice Pupe u selu Brod 1. Čišćenje, 2. Projekat, 3. Hitna intervencija, 4. Restauracija, 5. Revitalizacija	The house of Pupe family in Brod village 1. Cleanup, 2. Project, 3. Emergency intervention, 4. Restoration, 5. Revitalization
9.	Shtëpia e Ramadan Hajredinit në fshatin Orqush 1. Pastrimi, 2. Projekti, 3. Intervenimi emergjent, 4. Restaurimi, 5. Revitalizimi	Kuća Ramadana Hajredinija u selu Orguš 1. Čišćenje, 2. Projekat, 3. Hitna intervencija, 4. Restauracija, 5. Revitalizacija	The house of Ramadan Hajredini in Orqushë/Orçuša village 1. Cleanup, 2. Project, 3. Emergency intervention, 4. Restoration, 5. Revitalization
10.	Shtëpia e Idriz Caro në fshatin Brod 1. Pastrimi, 2. Projekti, 3. Intervenimi emergjent, 4. Restaurimi, 5. Revitalizimi	Kuća Idriz Caro-a u selu Brod 1. Čišćenje, 2. Projekat, 3. Hitna intervencija, 4. Restauracija, 5. Revitalizacija	The house of Idriz Caro in Brod village 1. Cleanup, 2. Project, 3. Emergency intervention, 4. Restoration, 5. Revitalization
11.	Evidentimi i lokalitetit arkeologjik Hisarishtë në fshatin Kruhevë	Evidentiranje arheološkog lokaliteta Hisarište u selu Kruševo	Identification of Hisarishtë/Hisarište archaeological site in the village of Kruhevë/Kruševo

12.	Identifikimi dhe hulumtimi i ansambleve arkitektonike në komunën e Dragashit	Identifikacija i istraživanje arhitektonskih ansambla u opštini Dragaš	Identification and research of architectural ensembles in Dragash municipality
13.	Hulumtimi i qytetit të lashtë “Zinova” dhe “Gostili”	Istraživanje drevnih gradova “Zinova” i “Gostil”	Research of “Zinova” and “Gostili” ancient town
14.	Rregullimi i hapësirës përreth tyrbes në fshatin Pllavë	Sredivanje okruženja svetilišta (turbe) u selu Pllavo	Regulation of the surrounding area of the mausoleum in Pllavë/Plava village
15.	Mulliri, xhamija, varrezat e vjetra në fshatin Mlike 1. Hulumtim, 2. Restaurim, 3. Konvertimi i një shtëpie tradicionale në muze të fshatit	Mlin, džamija, staro groblje u selu Mlike 1. Istraživanje, 2. Restauracija, 3. Konverzija tradicionalne kuće u selu na muzej	Mill, mosque, old cemetery in Mlike/Mlikë village 1. Research, 2. Restoration, 3. Conversion of a traditional house into a village museum
16.	Konservimi i gurit dhe rregullimi i hapësirës së “Sallatashit” në vendbanimin Kapre	Konzervacija kamena i sredivanje okruženja Salataša u prebivalište Kapre	Stone conservation and regulation of ‘Sallatash’ area in Kapre settlement
17.	Konservimi i trashëgimisë industriale të mullirit dhe hidroelektranës së fshatit Shajne 1. Evidentim dhe hulumtim i lokalitetit, 2. Analiza dhe konservimi i pajisjeve të hidroelektranës, 3. Adaptim në muze	Konzervacija industrialne baštine mlina i hidroelektrane u selo Šajne 1. Evidentiranje i istraživanje lokaliteta, 2. Analiza i konzervacija opreme hidroelektrane, 3. Prilagođavanje u muzej	Conservation of industrial heritage of the mill and hydro-power plant of Shajne/Šajinovac village 1. Identification and site research, 2. Analysis and conservation of HPP equipment, 3. Adaptation into a museum
18.	Hulumtimi i mullinjëve të komunës së Dragashit	Istraživanje mlina u Opštini Dragaš	Research of the mills in Dragash municipality

Integrimi i Trashëgimisë Kulturore në jetën bashkëkohore dhe zhvillimi lokal përmes Trashëgimisë Kulturore / Trajtim hapësinor dhe zhvillimor i Trashëgimisë Kulturore dhe Natyrore

Integracija kulturne baštine u savremenom životu lokalni razvoj kroz kulturnu baštinu / tretman prostora i razvoja kulturne i prirodne baštine

Integration of CH in contemporary life and local development through CH / spatial and developmental treatment of CNH

19.	Themelimi i muzeut etnologjik me të gjitha elementet karakteristike të Komunës së Dragashit	Osnivanje etnološkog muzeja sa svim karakterističnim elementima opštine Dragaša	Establishment of the ethnologic museum with all the characteristic traits of Dragash municipality
20.	Vendosja e sinjalizimit për informim	Postavljanje signalizacije i informisanje	Placement of the information signboards
21.	Përmirësimi i infrastrukturës për qasje tek monumentet e trashëgimisë kulturore	Poboljšanje infrastrukture za pristup spomenicima kulturne baštine	Improvement of access infrastructure at the cultural heritage monuments
22.	Hulumtimi dhe negociimi me pronarët e objekteve tradicionale për shërbime përfituese	Istraživanje i pregovori sa vlasnicima tradicionalnih objekata o profitabilnim uslugama	Exploring and negotiation with the owners of traditional buildings for profitable service purposes
23.	Rrethimi dhe shenjëzimi i shpellës së Zgatarit (Brrutit)	Opsada i postavljanje signalizacije u pećini Zgatar (Bruta)	Fencing and marking/signposting of Zgatar (Brrut/Brut) cave

Edukim, trajnim, vetëdijesim mbi Trashëgiminë Kulturore/Aspekti human mbi Trashëgiminë Kulturore dhe Natyrore

Obrazovanje, obuka, svest o kulturnom nasleđu / ljudski aspekt za kulturno i prirodno nasleđe

Education, training, awareness on CH / Human aspect on CNH

24.	Ngritja e kapaciteteve njerëzore për rëndësinë dhe zhvillimin e qëndrueshëm të trashëgimisë kulturore	Podizanje ljudskih kapaciteta vezano za značaj i održiv razvoj kulturne baštine	Human capacity building on the importance and sustainable development of cultural heritage
25.	Organizimi i festivalit - Ditët e Trashëgimisë Shpirtërore të Dragashit / Verza, Shëngjergji	Organizacija festivala Dani duhovne baštine Dragaša / Verza / Đurdevdan	Organization of the festival – Days of Spiritual Heritage of Dragash / Verza and St. George's Day rites
26.	Organizimi i shëtitjeve për promovim të vlerave natyrore dhe kulturore të maleve të Sharrit: - Ecje dhe ngjitje / bjeshkatari - Gara të pelivanëve - Revy e qenëve të Sharrit - Gara me kuaj	Organizacija šetnji u svrhu promocije kulturnih i prirodnih vrednosti Šar planine: - Hodanje i penjanje / planinarenje - Takmičenje pelivana (rvanje) - Parada šarplaninaca - Trke konja	Organization of sightseeing for promotion of cultural and natural values of Sharr/Šar Mountains: - Hiking and climbing / mountaineering - Pehlivans tournament (traditional wrestling doused in oil) - Exhibition of Sharr shepherd dogs - Horseback riding competition
27.	Prodhimi i materialit promovues për informim të komunitetit dhe vizitorëve mbi trashëgiminë kulturore dhe natyrore	Proizvodnja promotivnog materijala za informisanje zajednice i posetilaca o kulturnoj i prirodnoj baštini	Production of promotional material for community and visitors' information on the cultural and natural heritage
28.	Video promo për trashëgiminë kulturore dhe natyrore të Dragashit	Promotivni video spot o kulturnoj i prirodnoj baštini Dragaša	Promotional video on cultural and natural heritage of Dragash
29.	Organizimi i vizitave edukative në objektet e trashëgiminë kulturore dhe natyrore të Kosovës	Organizacija edukativnih poseta objektima kulturne i prirodne baštine Kosova	Organisation of educational visits at the sites of cultural and natural heritage of Kosovo
30.	Organizimi i orëve plotësuese lidhur me Trashëgiminë kulturore dhe natyrore për nxënësit	Organizacija dodatnih časova o kulturnoj i prirodnoj baštini za učenike	Arranging of additional classes for school children on cultural and natural heritage
31.	Themelimi i info qendrës në komunën e Dragashit dhe trajnimi i ciceronëve	Osnivanje info centra za opštinu Dragaš i obuka vodiča	Establishment of the Info-centre in the municipality of Dragash and the training of tour guides
32.	Konservimi dhe promovimi i kajtangjnicës dhe pushkarnicës në fshatin Kruševë	Konservacija i promocija kajtangjinice i puškanice u selo Kruševo	Conservation and promotion of kajtangjinica (cord-maker) and pushkarnica (gunsmith) in Kruševo/Krushevë village
33.	Hulumtimi dhe përgatitja e një publikimi për gurët mbivarorë në Komunën e Dragashit	Istraživanje i izrada publikacije za nadgrobnim kamenjima u opštini Dragaš	Research and preparation of a publication on the headstones in Dragash municipality

Shënim: Projektet e hijezuara janë përzgjedhur nga Forumet Lokale për implementim në periudhën 2013-2015

Napomena: naznačeni projekti su izabrani od strane lokalnih foruma za implementaciju u periodu 2013-2015

Note: The shaded projects were selected by the Local Forums for implementation in 2013-2015.

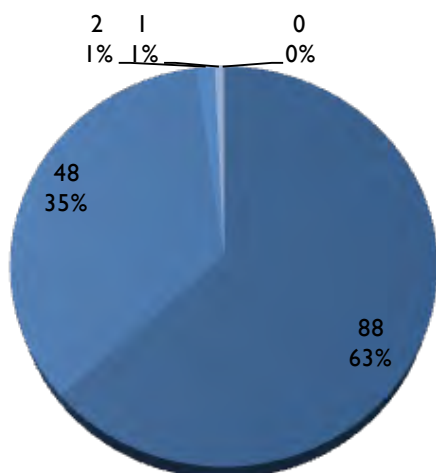
Vlerësimi i procesit të hartimit të PLTK-së nga anëtarët e Forumeve

Procesi i hartimit të Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore për shtatë komunat përkatëse paraqet një qasje të re të ruajtjes dhe promovimit të trashëgimisë kulturore dhe natyrore në Kosovë. Ky proces përfshiu një numër të madh të institucioneve, qoftë ato lokale apo qendrore, profesionist të fushës së trashëgimisë kulturore dhe natyrore, përfaqësues të shoqërisë civile të cilët jo medoemos merren drejtpërdrejt me trashëgiminë kulturore dhe përfaqësues komuniteti që jetojnë dhe i gëzojnë pasuritë e trashëgimisë kulturore dhe natyrore të Kosovës.

Në mënyrë që të vlerësohet mënyra e organizimit, roli dhe kontributi i Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore, janë hartuar formularë anonim të vlerësimit të cilët janë plotësuar nga të gjithë anëtarët e Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore për shtatë komunat partnere.

Rezultatet e vlerësimit për shtatë komunat e përfshira në projekt, janë paraqitur në vijim:

I. Sa jeni të kënaqur me faktin se jeni pjesë e forumit lokal të trashëgimisë kulturore të komunës suaj?

Evaluacija procesa izrade LPKB od strane članova Foruma

Proces izrade Lokalnih planova kulturne baštine za sedam partnerskih opština, predstavlja novi pristup očuvanju i promociji prirodne i kulturne baštine na Kosovu. U ovaj proces je uključen veliki broj institucija bilo, lokalnog ili centralnog nivoa, profesionalci u oblasti kulturne i prirodne baštine, predstavnici civilnog društva, koji ne moraju da se direktno bave kulturnim nasleđem i predstavnici zajednice koji žive i uživaju u bogatstvu kulturne baštine i pejzaža Kosova.

U cilju procene načina organizacije, za ocenu uloge i doprinosa lokalnih foruma napravljeni su formulari koje su popunili svi članovi Lokalnog foruma kulturne baštine za sedam partnerskih opština.

Rezultati ocena za sedam opština uključenih u projekat, prikazani su u nastavku:

I. Koliko ste zadovoljni činjenicom da ste član lokalnog foruma kulturne baštine vaše opštine?

- Shumë të kënaqur / Veoma zadovoljan / Very satisfied
- Të kënaqur / Zadovoljan / Satisfied
- Mesatarisht të kënaqur / Srednje zadovoljan / Moderately satisfied
- Mjaftueshëm / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all

The evaluation of the drafting process of the LCHP by the Forum members

The process of drafting Local Cultural Heritage Plans for seven relevant municipalities represents a new approach to conservation and promotion of natural and cultural heritage in Kosovo. This process included a large number of institutions, whether local or national, professionals in the field of cultural and natural heritage, civil society representatives who do not necessarily deal directly with cultural heritage and community representatives who live and enjoy the wealth of natural and cultural heritage of Kosovo.

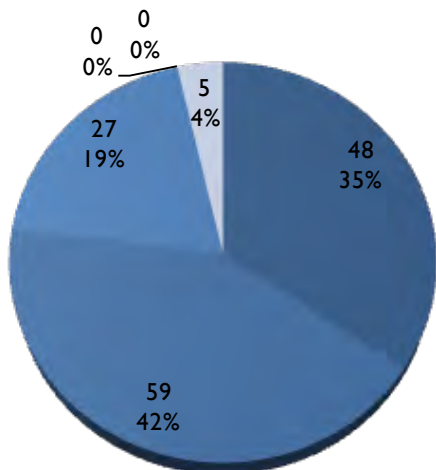
In order to assess ways of organization, role and contribution of Local Cultural Heritage Forums, were designed evaluation forms completed by all members of LCHF for seven partner municipalities.

The evaluation results for the involved municipalities in the project are presented in the following:

I. How much satisfied are you with the fact that you are a part of the local cultural heritage forum of your municipality?

2. Në çfarë mase mendoni se Forumi Lokal i Trashëgimisë Kulturore ka kontribuar:

- në komunikim ndërinstitucional (mes nivelit qendror, nivelit lokal dhe komunitetit/shoqërisë civile)

2. U kojoj meri mislite da je lokalni forum dao doprinos:

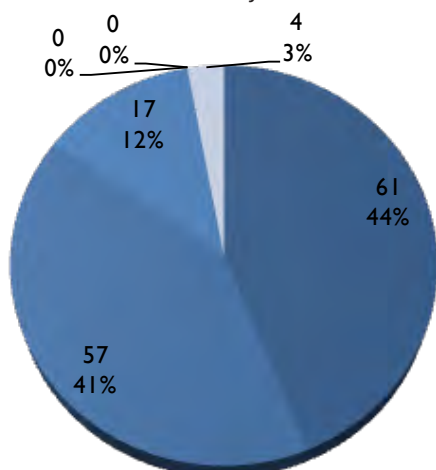
- U među institucionalnoj komunikaciji (između centralnog, lokalnog nivoa, i zajednice/civilnog društva)

- Shumë të madhe / Veoma mnogo / Very much
- Të madhe / Mnogo / Much
- Mesatare / Srednjoj / Moderate
- Të vogël / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all
- Pa përgjigje / Bez odgovora / No answer

2. To what extent do you think that Local Cultural Heritage Forum has contributed?

- In coordination of projects and priorities in the field of cultural heritage in your municipality

- në koordinim të projekteve dhe prioriteteve në lëmin e trashëgimisë kulturore në komunën tuaj

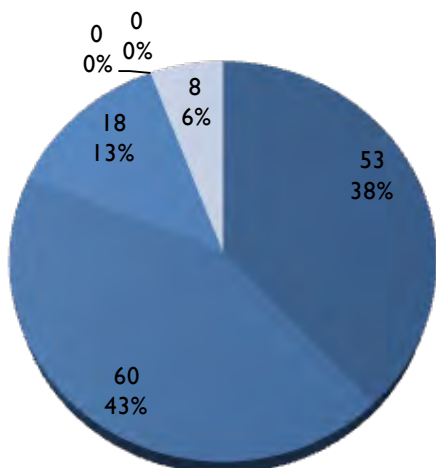

- U vezi koordinacije prioriteta projekata i u oblasti kulturne baštine vaše opštine

- Shumë të madhe / Veoma mnogo / Very much
- Të madhe / Mnogo / Much
- Mesatare / Srednjoj / Moderate
- Të vogël / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all
- Pa përgjigje / Bez odgovora / No answer

- In project and priority coordination in the field of cultural heritage in your municipality

- në rritje të vendimmarrjes së përbashkët me pjesëmarrje të gjerë rreth prioriteteve të komunës

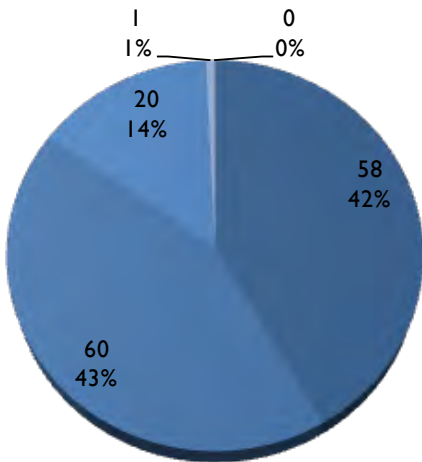

- Povećanju uloge u zajedničkom donošenju odluka učešćem u određivanju prioriteta opštine

- Shumë të madhe / Veoma mnogo / Very much
- Të madhe / Mnogo / Much
- Mesatare / Srednjoj / Moderate
- Të vogël / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all
- Pa përgjigje / Bez odgovora / No answer

- To an increased joint decision with a wide participation regarding the priorities of the municipality

3. Në çfarë mase janë të dobishme për punën tuaj të përditshme informacionet e marra gjatë procesit të hartimit të Planit Lokal të Trashëgimisë Kulturore?

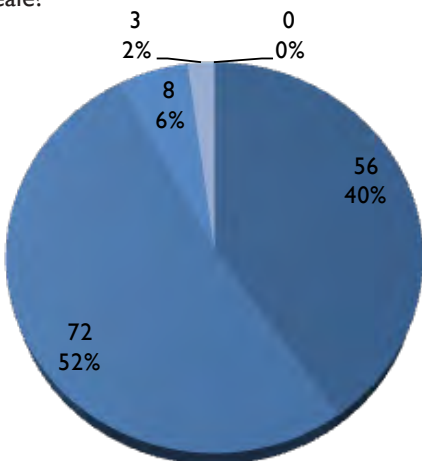

3. U kojoj meri su korisne za vaš svakodnevni rad informacije dobijene tokom procesa izrade lokalnog plana kulturne baštine?

3. To what extent the information received during the process of drafting the Local Cultural Heritage Plan are important for your daily work?

- Shumë të madhe / Veoma mnogo / Very much
- Të madhe / Mnogo / Much
- Mesatare / Srednjoj / Moderate
- Të vogël / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all

4. Në çfarë mase Plani Lokal i Trashëgimisë Kulturore ka identifikuar prioritetet për mbrojtjen dhe revitalizimin e trashëgimisë kulturore në komunën tuaj bazuar në kërkesa reale?

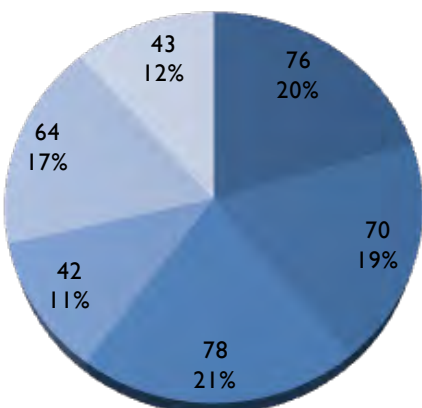

4. U kojoj meri je lokalni plan kulturne baštine identifikovao prioritete za zaštitu i revitalizaciju kulturne baštine vaše opštine, u odnosu na realne potrebe?

4. To what extent has the Local Cultural Heritage Plan identified priorities for protection and revitalization of cultural heritage in your municipality based on real needs?

- Shumë të madhe / Veoma mnogo / Very much
- Të madhe / Mnogo / Much
- Mesatare / Srednjoj / Moderate
- Të vogël / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all

5. Cila pjesë e procesit të hartimit të Planit Lokal të Trashëgimisë Kulturore ju ka pëlqyer më së shumti?

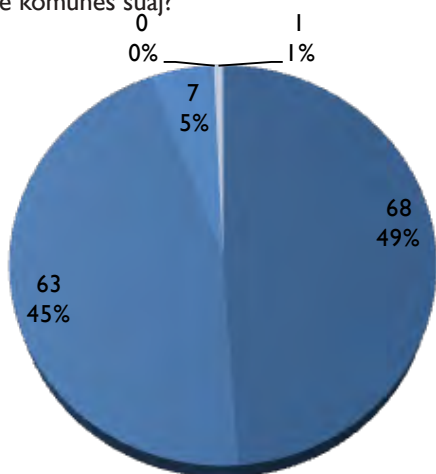

5. Koji deo procesa izrade lokalnog plana kulturne baštine vam se najviše dopao?

5. Which part of the process of drafting the Local Cultural Heritage Plan did you like most?

- Themelimi dhe funksionalizimi i Forumit Lokal të Trashëgimisë Kulturore / Osnivanje Lokalnog Foruma kulturne baštine / Establishment and operation of the Local Cultural Heritage Forum
- Punëtoritë për përcaktim të prioriteteve të Planit / Radionice za određivanje prioriteta / Workshops for determining the priorities of the plan
- Takimet e Forumit Lokal (puna në grupe, shkëmbimi i informatave, diskutimet dhe debatet për trashëgimi kulturore, etj) / Sastanci Lokalnih Foruma (grupni rad, razmena informacija, diskusije o Kulturnom Nasleđu) / Local Forum meetings (group works, exchange of information, discussions and debates about Cultural Heritage, etc.)
- SWOT dhe PESTEL analiza / SWOT i PESTEL Analize / SWOT and PESTEL analysis
- Vizitat studimore / Studijska poseta / Study visits
- Procesi i konsultimit publik dhe sugjerimet e pranuar / Proces javnih konsultacija i primljene sugestije / Public consultation process and accepted suggestions

6. Sa jeni të kënaqur me organizimin dhe metodologjinë e hartimit të Planit Lokal të Trashëgimisë Kulturore të komunës suaj?

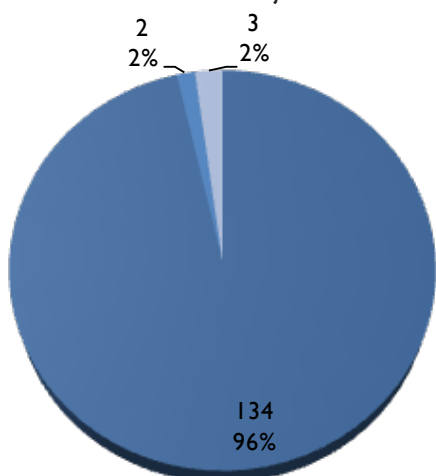

6. Koliko ste zadovoljni organizacijom i metodologijom izrade lokalnog plana kulturne baštine vaše opštine?

6. How much are you satisfied with the organization and methodology of drafting a Local Cultural Heritage Plan of your municipality?

- Shumë të kënaqur / Veoma zadovoljan / Very satisfied
- Të kënaqur / Zadovoljan / Satisfied
- Mesatarisht të kënaqur / Srednje zadovoljan / Moderately satisfied
- Mjaftueshëm / Malo / Little
- Aspak / Nimalo / Not at all

7. A mendoni se implementimi i disa projekteve nga ky plan do të përmirësojë gjendjen e trashëgimisë kulturore në komunën tuaj ?

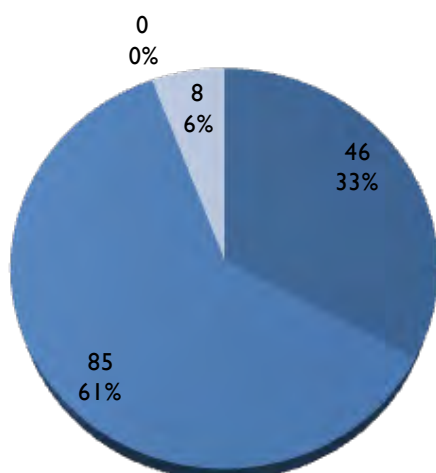

7. Da li mislite da će se implementacijom nekih prioriteta ovog plana poboljšati stanje kulturne baštine u vašoj opštini?

7. Do you think that the implementation of some projects from this plan will change the situation of cultural heritage in your municipality?

- Po / Da / Yes
- Jo / Ne / No
- Nuk e di / Ne znam / I don't know

8. Sipas mendimit tuaj, sa është e mundshme që Forumi Lokal i Trashëgimisë Kulturore në komunën tuaj të vazhdojë të jetë funksional edhe pas përfundimit të programit të Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore 2012-2015?

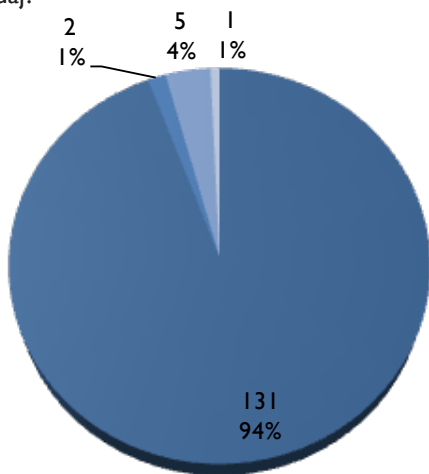

8. Po vašem mišljenju, koliko je moguće da lokalni forum kulturne baštine vaše opštine ostane funkcionalan i nakon završetka programa lokalnih planova kulturne baštine 2012-2015?

8. According to your opinion, how much is it possible that Local Cultural Heritage Forum in your municipality will continue to be functional after the termination of the program of Local Cultural Heritage Plans 2012-2015?

- Shumë e mundshme / Veoma moguće / Very possible
- E mundshme / Moguće / Possible
- E pamundshme / Nemoguće / Impossible
- Nuk e di / Ne znam / I don't know

9.A do ta kishit rekomanduar këtë model të funksionimit ndërinstytucional edhe për fushat tjera në Komunën tuaj?

9. Da li bi preporučili ovaj model međuinstytucionalnog rada i za druge oblasti u vašoj opštini?

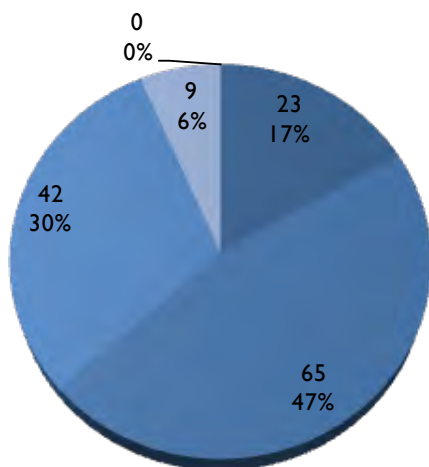
9. Would you recommend this model of inter-institutional operation in your municipality for other fields as well?

- Po / Da / Yes
- Jo / Ne / No
- Nuk e di / Ne znam / I don't know
- Nuk ka përgjigje / Bez odgovora / No answer

10. Pas përmbylljes së fazës së hartimit të Planit Lokal të Trashëgimisë Kulturore të Komunës suaj, Forumi merr rol monitorues në implementim të disa projekteve nga ky plan. Tash e tutje, në çfarë periudhe kohore mendoni që forumi duhet të takohet?

10. Nakon završetka faze izrade lokalnog plana kulturne baštine vaše opštine, forum preuzima ulogu u nadgledanju implementacije nekoliko projekata ovog plana. Sad i ubuduće, u kojem vremenskom periodu mislite da treba da se sastaje forum?

10. After the conclusion of the draft Local Cultural Heritage Plan of your municipality, the forum will have the monitoring role on the implementation of the projects from this plan. From now on, in what period of time do you think the forum should meet?

- Çdo muaj / Svakog meseca / Every month
- Çdo 3 muaj / Svaka 3 meseca / Every 3 month
- Çdo 6 muaj / Svaki 6 meseci / Every 6 month
- Çdo 12 muaj / Svaki 12 meseci / Every 12 month
- Nuk ka nevojë të takohet fare / Nema potrebe da se uopšte sastaje / No need to meet at all

11. Komentet apo sygjerimet e juaja shtesë mbi procesin e Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore?

- Të vazhdohet deri në realizimin e projekteve.
- Është me rëndësi që projektet e zgjedhura të kenë impakt ekonomik.
- Jena knaqë!
- Veç vazhdoni!
- Punë e palodhshme dhe kontribut i çmueshëm i dhënë për hartimin e Planit Lokal të Trashëgimisë Kulturore të Komunës së Gjilanit.
- Me qëllim të monitorimit adekuat dhe mbarëvajtjes së procesit të zbatimit (implementimit) të PLTK-së, anëtarët e këtij forumi lokal duhet të takohen çdo 3-6 muaj, për të ndihmuar vendim-marrjen, duke ofruar dhe mundësuar ndryshime eventuale, në projekte dhe prioritete të përzgjedhja të cilat i përshtaten kushteve dhe kahjes së trendit zhvillimor të drejtuar nga:
- Bashkëpunimi ndërkombëtar e ndër-komunal,
- Përkrahja institucionale nga qeveria qendrore e lokale, dhe
- Mundësitë e ofruara nga partneriteti publiko- privat.
- Punë të mbarë organizatorit të punëtorive të TK.
- Mendimi im personal është që ky grup i PLTK-së duhet të ketë takime monitorimi nga ana juaj që të mos humbet puna e cila mund të hupet nga jo angazhimi i këtij forumi. Mbes me shpresë që do të investohet në këtë drejtim.
- Duke u bazuar në punën që ka bërë koordinatori propozoj që kontrata të vazhdohet nëse është e mundur, ngase është shumë e dobishme për funksionimin e forumit.
- Me pasë takime më të shpeshta të FLTK.
- Organizimi ka qenë fenomenal, që nga fillimi deri tani. Puna e koordinatorëve ka qenë për çdo lëvdatë.
- Kështu të vazhdohet, besoj se do të arrijmë suksese!
- Vetëdijesimi i komunitetit. Implementimi i projekteve tjera të përfshira në broshurë, etj.
- Të vazhdojë në projektet të tjera.
- Para ose gjatë procesit të përzgjedhjes së prioriteteve, të gjithë anëtarët e Forumit ishte dashur të bëjnë vizitë në monumente/lokalitete

11. Imate li komentar ili želite dodati svoje predloge o procesu kulturnog nasleđa Lokalnih planova?

- Nastavite sve do realizacije projekata.
- Važno je da izabrani projekti imaju ekonomski uticaj.
- Zadovoljni smo - Samo nastavite!
- Naporan rad i vredan doprinos za izradu lokalnog plana kulturne baštine Opštine Gnjilane.
- Da bi se obezbedilo adekvatno nadgledanje i upravljanje procesom implementacije (sprovođenja) LPKB-e članovi lokalnog foruma treba da se sastaju svakih 3-6 meseci, da pomognu pri donošenju odluka, ne dozvoljavajući bilo kakve promene u sprovođenju projektata i odabranim prioritetima jer su saglasni sa uslovima i pravcima razvoja koji se kreću prema:
- Međunarodnoj saradnji,
- Institucionalnoj podršci od strane centralne i lokalne vlasti, kao i mogućnosti koje nude javno-privatna partnerstva.
- Srećan rad organizatoru radionica o KPBB.
- Moje lično mišljenje je da LPKB tim treba da održava monitoring sastanke uz vašu podršku kako se ne bi izgubilo ništa od onoga što je previđeno i da ne bude uzaludno sve što je do sada urađeno. Ostajem u nadi da će i dalje biti investirano u tom pravcu.
- Na osnovu posla koji je uradila koordinator-ka predlažem da joj se produži ugovor ako je to moguće, jer je veoma korisna za funkcionisanje foruma.
- Da bude što češćih sastanaka LFKB-a.
- Organizacija je bila fenomenalna, od početka do danas. Koordinatorov rad je bio za pohvalu.
- Da se nastavi, verujem da ćemo ostvariti uspeh!
- Podizanje svest zajednice. Realizacija i drugih projekata koji se nalaze u brošuri, itd.
- Nastaviti sa drugim projektima.
- Pre ili tokom procesa izbora prioriteta, svi članovi Forumu trebali su posetiti spomenike / lokalitete, kako bi utvrdili njihovu stvarnu situaciju. Poželjno je učešće na sajmovima, festivalima opština, itd.

11. Comments or additional suggestions on the process of Local Cultural Heritage Plans?

- Continue until the implementation of projects.
- It is important that the selected projects have economic impact.
- We had fun!
- Just go on!
- Hard work and valuable contribution given to draft Local Cultural Heritage Plan of the Municipality of Gjilan.
- To ensure adequate monitoring and management of the implementation process (implementation) of LCHP, local members of the forum should meet every 3-6 months, to assist in decision-making by providing and enabling the eventual changes in priorities and selecting projects, which suit the conditions and the direction of the trend-led development from:
- International and inter-municipal cooperation
- Institutional support from central and local government, and
- Opportunities offered by public-private partnership.
- Great work to the CH workshops organizer.
- My personal opinion is that this LCHP group should have monitoring meetings from your part so that the job is not lost by the lack of commitment of this forum. I hope that it will be invested in this direction.
- Based on the work done by the coordinator, I propose that her contract to be extended if possible, because it is very beneficial for the functioning of the forum.
- More frequent meetings of LCHF.
- The organization has been phenomenal, from the beginning until now. Coordinator work has been commendable.
- Continue this way, I believe that we will achieve success!
- Awareness of the community. Implementation of other projects included in the brochure, etc.
- Continue in other projects.
- Before or during the process of selection of priorities, all members of the Forum had to visit monuments / sites in order to determine their real situation. Preferably the participation

në mënyrë që të përcaktohet gjendja reale e tyre. E preferueshme edhe pjesëmarrja në panairë, festivale të komunës, etj.

- Të vazhdohet me evidentimin dhe sistematizimin e inventarizimit e të gjitha objekteve dhe vlerave tjera që është shumë e pasur komuna jonë, por të vendosen kontaktet dhe komunikimet edhe me më shumë akterë lokal sepse janë burime shtesë për të marrë informacione në vende dhe lokacione të komunës tonë.

- Zgjedhja shumë e mirë e kriterimeve për vlerësimin e zbatimit, për vlerësimin e rëndësishëm. Ana e mirë është mundësia e kursimeve dhe derdhja e buxhetit në projekte tjera.

- Gjithë të mirat!

- Mendoj se shumica e gjërave është përfshirë, kështu që nuk kam çfarë të shtoj.

- Nuk ka.

- Procesin e Planeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore e konsideroj shumë të rëndësishëm për ruajtjen e trashëgimisë kulturore, që është potencial për zhvillimin e turizmit (ekonominë e vendit në përgjithësi), mirëpo propozoj që të gjenden mundësi që ky projekt të zbatohet edhe në komunat tjera që kanë monumente të trashëgimisë kulturore.

- Shpresoj që në implementimin e ideve dhe kryerjen e punëve në restaurimin apo ri-funksionalizimin e trashëgimisë kulturore të Vushtrrisë të mos tejkalohen periudhat e parapara kohore. Ju dëshiroj punë të mbarë dhe suksese.

- Mendoj që pjesëmarrësit e trashëgimisë kulturore duhet të furnizohen me ndonjë broshurë apo diku tjetër të shkruar së: Cilat janë kriteret bazë që diçka të trajtohet si trashëgimi kulturore. Përshëndetje të përzemërta nga Axhi Ahmet, tung.

- Forumi, përkatësisht anëtarët e forumit të jenë më të kujdesshëm në pjesëmarrje të takimeve dhe punëtorive.

- Mendoj që këto projekte të cilat kanë dalë nga forumi do të implementohen në mënyrën më të mirë.

- Të gjitha sugjerimet janë dhënë gjatë diskutimit të drejtpërdrejtë.

- Jam i kënaqur që isha pjesë e një forumi dhe organizatorësh në nivel serioz dhe profesional.

Shënim: Komentet janë listuar ashtu siç janë shkruar në formularët e vlerësimit.

- Da biste nastavili sa identifikacijom i sistematizacijom inventara svih objekata i drugih vrednosti kojih je naša opština veoma bogata, ali i uspostavili kontakte i komunikaciju sa lokalnim akterima više, jer oni mogu biti dodatni izvori informacija o lokalitetima u našoj opštini.

- Vrlo dobar izbor kriterijuma za procenu sprovođenja i procenu vrednosti. Dobra strana je mogućnost budžetskih ušteda i priliva sredstava za druge projekte.

- Sve najbolje!

- Mislim da je većina stvari pokrivena, tako da nemam šta da dodam.

- Ne.

- Proces Lokalnih Planova Kulture Baštine veoma važan za očuvanje kulturne baštine, koja je potencijal za razvoj turizma (ekonomiju zemlje u celini), ali predlažem da se pronađu mogućnosti da ovaj projekat bude realizovan i u drugim opštinama u kojima ima spomenika kulturnog nasleđa.

- Nadam se da će u realizaciji ideje i izvršenja restauracije kulturnog nasleđa Vučitrna biti ispoštovan predviđeni vremenski period. Želim vam sreću i uspeh.

- Mislim da učesnicima kulturnog nasleđa treba biti obezbeđena neka brošura ili nešto napisano negde drugde, o tome: Koji su osnovni kriterijumi da se nešto tretira kao kulturno nasleđe. Srdačan pozdrav od Ahmeta, zdravo.

- Forum, naime članovi forum treba da budu pažljiviji tokom prisustva na sastancima i radionicama.

- Mislim da će ovi projekti koji su proizišli iz foruma biti realizovani na najbolji mogući način.

- Sve sugestije samo kroz direktan razgovor.

- Drago mi je što sam bio deo foruma i sarađivao sa organizatorima, na jednom ozbiljnom i profesionalnom nivou.

Napomena: Komentari su navedeni onako kako su učesnici sami napisali u formularu za ocenjivanje.

in fairs, festivals of the municipality, etc.

- To continue with the identification and systematization of inventory of all buildings and other values that make our municipality very rich, but to set the contacts and communications even with more local stakeholders because they are additional sources to obtain information on sites of our municipality.

- Very good selection of criteria for the assessment of implementation, assessment of significance. The good side is the possibility of savings and distributing the budget in other projects.

- All the best!

- I think that most things have been included, so I do not what to add.

- No.

- I consider the process of Local Cultural Heritage Plans very important for the preservation of cultural heritage, which is the potential for tourism development (the country's economy in general), but I propose to find opportunities so that this project will be implemented in other municipalities that have cultural heritage monuments.

- I hope that in the implementation of ideas and execution of restoration or re-functionalization of cultural heritage of Vushtrri, set periods of time are not overcome. I wish you luck and success.

- I think that participants of cultural heritage shall be provided with a brochure or other written document on: What are the basic criteria to treat something as cultural heritage. Greetings from uncle Ahmet, bye.

- The forum, precisely the members of the forum should be more careful in attendance of meetings and workshops.

- I think these projects that have emerged from the forum will be implemented in the best way.

- All suggestions have been given in the live discussion.

- I am glad that I was part of a forum and serious and professional level organizers.

Note: Comments are listed as written on the forms of assessment.

Zbatimi i projekteve

Pas përcaktimit dhe hartimit të Planeve Lokale të trashëgimisë kulturore për shtatë komunat, dhe përzgjedhjes së projekteve për implementim, nga muaji Gusht 2013 filloi procesi i implementimit të projekteve. CHwB nëpërmjet kësaj qasje dhe metodologjie shpreson që këto lista të gjata me projekte të jenë motiv për të gjithë partnerët dhe donatorët e mundshëm të komunave, në mënyrë që të rritet numri i projekteve që implementohen në fushën e trashëgimisë kulturore dhe natyrore. Informatat e paraqitura në këtë publikim do të shërbejnë si bazë e të dhënave për planifikime strategjike të komunave për të ardhmen. Në një publikim të veçantë do të paraqitet ecuria e zhvillimeve të procesit të implementimit të projekteve, me të gjitha rezultatet e arritura.

Sprovođenje projekata

Nakon utvrđivanja i izrade Lokalnih Planova Kulturnog Nasleđa za sedam opština, kao i izbor projekata za implementaciju, od avgusta 2013. godine počeo proces implementacije projekata. CHwB se nada da putem ovog pristupa i metodologije, ove duge liste projekata će biti motiv svim partnerima i potencijalnim donatorima u opštinama, da se poveća broj projekata koji će biti realizovani iz domena kulturne i prirodne baštine. Informacije predstavljene u ovoj publikaciji će služiti opštinama kao baza podataka za strateško planiranje u budućnosti. U posebnoj publikaciji će biti predstavljen progres razvoja procesa implementacije projekata, sa svim postignutim rezultatima.

The implementation of projects

After determining and drafting Local Cultural Heritage Plans for seven municipalities, and the selection of projects for implementation, the process of project implementation began since August 2013. CHwB through this approach and methodology is hoping that these long lists of projects to be the motive for all partners and potential donors of municipalities, to increase the number of projects to be implemented in the field of cultural and natural heritage. The information presented in this publication will serve as a database for strategic planning of the municipalities in the future. The progress of development of project implementation process will be presented in a special publication, with all the results.

Bibliografia

- Buxheti i Komunës së Dragashit për vitin 2012 gjendja në SIMF më 21.11.2012; Të dhëna nga Ahmet Bahtjari, Drejtor për ekonomi, Komuna e Dragashit.
- Buxheti i Komunës së Dragashit për vitin 2013 dhe parashikimet për vitet 2014 dhe 2015; qasur më 28 mars 2013; <http://kk.rks-gov.net/dragash/getattachment/30d63582-85a7-46a0-96de-665cfbc0733e/vendim-mbi-miratimin-e-buxhetit-te-komunes-per-vit.aspx>.
- Degradimi i trashëgimisë kulturo-historike; qasur më 2 nëntor 2012: PHK 2010-2020, f. 21; http://mmph.rks-gov.net/repository/docs/AH_Dragash.pdf.
- Dragash Municipal Profile for MDP-Part I_Draft_MV_120731_ALB_Dragash Faqe 44-139.
- Dragash Municipal Profile for MDP-Final Draft, 2012; Projekt i UNDP-së: Ruajtja e Biodiversitetit dhe Menaxhimi i Qëndrueshëm i Shfrytëzimit të Tokës në Dragash.
- Feilden Bernard & Jokilehto Jukka, *Udhëzues për Menaxhimin e Trashëgimisë Kulturore Botërore*, Tiranë: CHwB, 2010.
- Gollopeni B., Raporti i UNDP-së për Projektionet e Popullsisë për Dragash, qershor 2012.
- Hajriz Meleqi, Opoja dhe Gora, Dragash, 1994, 15.
- ICOMOS, Konventa Faros, Kornizë e Këshillit të Evropës për Vlerën e Trashëgimisë Kulturore për Shoqërinë, Faro, 2005, <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kosovo/Publications/FaroConvention-final.pdf>.
- Intervistë me zyrtarë nga Qendra Regionale e Trashëgimisë Kulturore në Prizren, më datë 15 Nëntor 2012.
- Intervistë me zyrtarë nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit, Departamenti i Trashëgimisë Kulturore, më datë Dhjetor 2012.
- Konservimi i integruar – Sfidat, mundësitë dhe përvojat e integritetit të trashëgimisë kulturore dhe natyrore në planifikim hapësinor dhe urban në Kosovë, Prishtinë: CHwB, 2011.
- Koleksion i fotografive të z. Nexhmedin Ramadani; qasur më 5 nëntor 2012; <http://www.flickr.com/photos/haxhinexha/444817052/in/set-72157600009948750>.

Bibliografija

- Budžet opštine Dragaš za 2012. izjava u SIMF dana 21.11.2012; Podaci Ahmeta Bahtjarija, Direktor za privredu, Opština Dragaš
- Budžet opštine Dragaš za 2013. i predviđanjima za 2014. i 2015. godine; pristupljeno 28. marta 2013. godine; <http://kk.rks-gov.net/Dragaš/getattachment/30d63582-85a7-46a0-96de-665cfbc0733e/vendim-mbi-miratimin-e-buxhetit-te-komunes-per-vit.aspx>.
- Degradacija kulturno-istorijskog nasleđa; Pristupljeno 2. novembra 2012: PHK 2010-2020, str. 21; http://mmph.rks-gov.net/repository/docs/AH_Dragaš.pdf.
- Dragaš Municipal Profile for MDP-Part I_Draft_MV_120731_ALB_Dragaš strane 44-139.
- Dragaš Municipal Profile for MDP-Final Draft, 2012; UNDP projekat: Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje korišćenja zemljišta u Dragašu.
- Feilden Bernard & Jokilehto Jukka, Vodič za upravljanje svetskim kulturnim nasleđem, Tiranë: CHwB, 2010.
- Gollopeni B., Izveštaj UNDP o Projektiji stanovništva Dragaša, Jun 2012.
- Hajriz Meleqi, Opolje i Gora, Dragaš, 1994, 15.
- ICOMOS, Konvencija Faro, Okvir Saveta Evrope za vrednosti kulturnog nasleđa za društvo, Faro, 2005, <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kosovo/Publications/FaroConvention-final.pdf>.
- Intervju sa službenicima Regionalnog centra kulturne baštine Prizren, 15. Novembra 2012.
- Intervju sa službenicima Ministarstva kulture, omladine i sporta, Odeljenje za kulturno nasleđe, decembar 2012.
- Integrisana konzervacija - izazovi, mogućnosti i iskustva integracije kulturnog i prirodnog nasleđa u prostorno i urbanističko planiranje na Kosovu, Priština : CHwB , 2011
- Kolekcija fotografija gdina. Nexhmedin Ramadani; Pristupljeno 5. novembra 2012; <http://www.flickr.com/photos/haxhinexha/444817052/in/set-72157600009948750>.
- Institut za napredne studije GAP; oktobar 2009; Pristupljeno 1. novembra 2012; http://institutigap.org/repository/docs/Dragaši-raporti_komunal.pdf.

Bibliography

- Collection of photographs of mr. Nexhmedin Ramadani; Accessed on 5 of November 2012; <http://www.flickr.com/photos/haxhinexha/444817052/in/set-72157600009948750>.
- Degradimi i trashëgimisë kulturo-historike; Accessed on 2nd of November 2012: PHK 2010-2020, f. 21; http://mmph.rks-gov.net/repository/docs/AH_Dragash.pdf.
- Dragash Municipal Profile for MDP-Final Draft, 2012; UNDP Project: Biodiversity Conservation and Sustainable Management of Land Use in Dragash.
- Dragash Municipal Profile for MDP-Part I_Draft_MV_120731_ALB_Dragash Faqe 44-139.
- Feilden Bernard & Jokilehto Jukka, Management Guideline for World Cultural Heritage Sites, Tiranë: CHwB, 2010.
- Gollopeni B., UNDP Report on the Projections of Population for Dragash, June 2012.
- Hajriz Meleqi, Opoja dhe Gora, Dragash, 1994, 15.
- ICOMOS, Faro Convention, Council of Europe Framework for the Value of Cultural Heritage for Society, Faro, 2005, <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kosovo/Publications/FaroConventionfinal.pdf>.
- Institute for Advanced Studies GAP; Tetor 2009; Accessed on 1 November 2012; http://institutigap.org/repository/docs/Dragaši-raporti_komunal.pdf.
- Integrated Conservation – Challenges, opportunities and integration experiences of cultural and natural heritage into spatial and urban planning in Kosovo, Prishtinë: CHwB, 2011.
- Interview with officers from the Ministry of Culture, Youth and Sport, Department of Cultural Heritage, in December 2012.
- Interview with officers from the Regional Centre of Cultural Heritage in Prizren, on 15th of November 2012.
- Ministry of Economy and Finance, Municipality of Dragash, Agjenda zhvillimore (2004-2005), March, 2004.

- Instituti për Studime të Avancuara GAP; Tetor 2009; qasur më 1 nëntor 2012; http://institutigap.org/repository/docs/Dragashi-raporti_komunal.pdf.
- Malet e Dragashit, Kosovë: Udhëzues për Turizëm Natyror dhe Shëtitje, qasur më 1 nëntor 2012; http://www.kosovo.undp.org/repository/docs/2011/Dragash%20Hiking%20Guide_Albo6.pdf.
- Ministria për ekonomi dhe financa, Komuna e Dragashit, Agjenda zhvillimore (2004-2005), mars, 2004.
- Nushi Luan, Vizita studimore në Mbretërinë e bashkuar, 08-15 Nëntor, 2012, Instituti për Planifikim Hapësinor, Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës, Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor, Prishtinë.
- Plani Hapësinor i Kosovës 2010-2020, Qeveria e Kosovës, Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor, Instituti për Planifikim Hapësinor, Prishtinë, 2010, 147, http://mmp.h.rks-gov.net/repository/docs/AH_Dragash.pdf.
- Regjistrimi i Popullsisë, Ekonomive Familjare dhe Banesave Në Kosovë 2011, Rezultatet Përfundimtare të Dhënat Kryesore, 143, qasur më 24 Tetor 2012, <http://esk.rks-gov.net/rekos2011/?cid=1,72,320>.
- Vështrim i Programit të Partneritetit të Bankës Botërore dhe Kosovës, Shtator 2011; qasur më 16.03.2012: http://siteresources.worldbank.org/KOSOVOEXTN/Resources/Kosovo_Snapshot.pdf.
- Wassel Todd, Dragash Nature-Based Tourism Strategy – UNDP Tourism, March 2012.
- Planine Dragaša, Kosovo: Vodič za planinarenje i prorodni turizam, Pristupljeno 1. Novembra 2012; http://www.kosovo.undp.org/repository/docs/2011/Dragaš%20Hiking%20Guide_Albo6.pdf.
- Ministarstvo privrede i finansija, Opština Dragaš, Razvojna agenda (2004-2005), Mart, 2004.
- Nushi Luan, Studijska poseta UK, 08-15 novembar, 2012, Institut za prostorno planiranje, Agencija za zaštitu životne sredine Kosova, Ministarstvo za životnu sredinu i prostorno planiranje, Priština.
- Prostorni plan Kosova 2010- 2020, Vlada Kosova, Ministarstvo za životnu sredinu i prostorno planiranje, Priština, 2010, 147, http://mmp.h.rks-gov.net/repository/docs/AH_Dragaš.pdf.
- Popis stanovništva, domaćinstava i kućanstava u Kosovu 2011, Konačni rezultati glavnih podataka, 143, Pristupljeno 24. oktobra 2012, <http://esk.rks-gov.net/rekos2011/?cid=1,72,320>.
- Pregled partnerskog programa Svetske banke i Kosova, Septembar 2011; Pristupljeno 16.03.2012: http://siteresources.worldbank.org/KOSOVOEXTN/Resources/Kosovo_Snapshot.pdf.
- Wassel Todd, Dragaš Strategija turizma bazirana na prirodi – UNDP Turizam, Mart 2012.
- Nushi Luan, Study visit in the UK, 08-15 November, 2012, Institute for Spatial Planning, Agency for the Protection of Environment of Kosovo, Ministry of Environment and Spatial Planning, Prishtina.
- Overview of the Partner Program of the World Bank and Kosovo, September 2011; Accessed on 16.03.2012: http://siteresources.worldbank.org/KOSOVOEXTN/Resources/Kosovo_Snapshot.pdf.
- Registration of Population, Households and Housing in Kosovo 2011, Final results of the main data, 143, accessed on 24 October 2012, <http://esk.rks-gov.net/rekos2011/?cid=1,72,320>.
- Spatial Plan of Kosovo 2010- 2020, Government of Kosovo, Ministry of Environment and Spatial Planning, Institute for Spatial Planning, Prishtina, 2010, 147, http://mmp.h.rks-gov.net/repository/docs/AH_Dragash.pdf.
- The budget of the Municipality of Dragash for 2012, statement in SIMF on 21.11.2012; Data from Ahmet Bahtjari, the Director of Economy, Municipality of Dragash.
- The budget of the Municipality of Dragash for 2013 and anticipations for 2014 and 2015; accessed on 28th of Mars 2013; <http://kk.rks-gov.net/dragash/getattachment/30d63582-85a7-46a0-96de-665cfbc0733e/vendim-mbimiratimin-e-buxhetit-te-komunes-per-vit.aspx>.
- The Mountains of Dragash/Dragaš, Kosovo: Hiking and Nature Tourism Guide, Accessed on 1st of November 2012; http://www.kosovo.undp.org/repository/docs/2011/Dragaš%20Hiking%20Guide_Albo6.pdf.
- Wassel Todd, Dragash Nature-Based Tourism Strategy – UNDP Tourism, March 2012.

Lista e figurave

- 01.** Disa nga projektet e CHwB Kosovës gjatë këtyre viteve (duke filluar nga fotoja e rreshtit të sipërm majtas): 1. Restaurimi i pesë kullave në Kosovën perëndimore / 2001-2002; 2. Festimet Ditëve të Trashëgimisë Evropiane / 2003-2007; 3. Restaurimi i Xhamisë së Hadumit në Gjakovë / 2004-2006; 4. Plani i Konservimit dhe Zhvillimit të zonës historike të Prizrenit / 2005-2009; 5. Tour de Culture / 2008-vazhdon; 6. Restaurimi i Kishës së Shën Shpëtimtarit në Prizren / 2009; 7. Universiteti Veror Ndërkombëtar i Prishtinës / 2010; 8. Shihemi në Dukagjin / 2011-2013; 9. Programi i ndërhyrjeve emergjente në 50 lokalitete të trashëgimisë në Kosovë / 2013-2014; 10. Konservimi dhe revitalizimi i Kalasë së Vushtrrisë / 2012-2014.
- 02.** Komunitat partnerë të programit PLTK 2012-2015.
- 03.** Pamje nga nënshkrimi i Memorandumit të Mirëkuptimit.
- 04.** Skema e përbërjes së Forumeve Lokale të Trashëgimisë Kulturore.
- 05.** Duke filluar nga fotoja e rreshtit të sipërm majtas: "Kellqoja" vallëzim tradicional në fshatin Zgatar, Opojë; Qethja e deleve më 1963 në fshatin Zaplluxhe, Opojë; Vallëzimi tradicional "Zebeka" më 1964 në fshatin Zaplluxhë, Opojë; Surlaxhitë - Usta Hamiti dhe usta Tahiri (burimi: Fuat Ramadani)
- 06.** Trashëgimia shpirtërore dhe natyrore në komunën e Dragashit (duke filluar nga fotoja e rreshtit të sipërm majtas): Lojërat tradicionale të pehllivanëve (Burimi: Komuna e Dragashit); Zona e skijimit në fshatin Brod (Burimi: Hotel Arxhena); Deltari ilir-Qeni i Sharrit (burimi: Nedih Limani); Djath tradicional i Sharrit (Burimi: Komuna e Dragashit).
- 07.** Trashëgimia kulturore nën mbrojtje në Komunën e Dragashit (duke filluar nga fotoja e rreshtit të sipërm majtas): Mulliri i vjetër, fshati Sharr; Shtëpia e Ismalj Abazit, fshatin Bresanë; Namazxhahu në fshatin Buzez; Tyrbja e Selim Dedës, fshati Restelicë.
- 08.** Model i kartës së përdorur për hulumtime në terren.
- 09.** Mulliri i vjetër, fshati Leshtan.
- 10.** Pamje nga takimet e Forumeve lokale.

Spisak slika

- 01.** Neki od projekata CHwB Kosova tokom ovih godina (počevši od fotografije gornjeg reda levo): 1. Restauracija pet kula na zapadnom Kosovu / 2001-2002; 2. Proslava Dani Evropske Baštine / 2003-2007; 3. Restauracija Hadum džamije u Đakovici / 2004-2006; 4. Plan konzervacije i razvoja za istorijsku zonu Prizrena / 2005-2009; 5. Tour de Culture / 2008 – u toku; 6. Restauracija crkve Svetog Spasa u Prizrenu / 2009; 7. Međunarodni letnji univerzitet u Prištini / 2010; Vidimo se u Dukadin / 2011-2013; Program hitnih intervencija za 50 lokaliteta kulturne baštine na Kosovu / 2013-2014; Konzervacija i revitalizacija Vučitrnske Tvrđave / 2012-2014.
- 02.** Partnerske opštine u programu LPKB 2012-2015.
- 03.** Pogled sa potpisivanja Memoranduma o Razumevanju.
- 04.** Šema sastava Lokalnih Foruma Kulturne Baštine.
- 05.** Počevši od slike gornji red levo: "Kellčo" tradicionalni ples u selu Zgatare, Opoja ; Šišanje ovaca 1963. godine u selu Zaplluđe, Opoja ; Tradicionalni ples "Zebeka" 1964. godine u selu Zaplluđe, Opoja ; Surlađije - Usta Hamit i Tahir (izvor: Fuat Ramadani)
- 06.** Duhovna i prirodna baština u opštini Dragaš (počevši od slike gornji red levo): Tradicionalne igre pehlivana, (izvor: Opština Dragaš); Skijaška zona i selu Brod (izvor: Hotel Arxhena); Šarplaninac (izvor: Nedih Limani); Tradicionalni šarski sir, (izvor: Opština Dragaš).
- 07.** Kulturna baština pod zaštitom u Opštini Dragaš (počevši od slike, gornji red levo): Stari mlin, selo Šar; Kuća Ismail Abazija, selo Bresane; Namazdžah u selu Buzez; Turbe Selima Dede, selo Rastelica;
- 08.** Model karte korišćen za terensko istraživanje.
- 09.** Stari mlin, selo Leštane.
- 10.** Pogled sa sastanaka Lokalnih Foruma. Od levo gore: Parteš, Đakovica, Dragaš, Orahovac, Kačanik, Vučitrn i Gnjilane.

List of figures

- 01.** Some of the CHwB Kosovo projects during these years (starting from the upper image left): 1. Restoration of five kullas in western Kosovo / 2001-2002; 2. European Heritage Days celebrations / 2003- 2007; 3. Restoration of Hadum Mosque in Gjakova / 2004-2006; 4. Conservation and Development Plan for Prizren Historic Area / 2005-2009; 5. Tour de Culture / 2008-ongoing; 6. Restoration of Saint Saviour Church in Prizren / 2009; 7. Prishtina International Summer University / 2010; 8. See you in Dukagjini / 2011-2013; 9. Emergency Interventions Program in 50 heritage sites in Kosovo / 2013- 2014; 10. Conservation and revitalisation of Vushtrri Castle / 2012-2014.
- 02.** Partner municipalities of LCHP program 2012 - 2015.
- 03.** View from the signing of Memorandum of Understanding.
- 04.** Scheme of the composition of Local Cultural Heritage Forums.
- 05.** Starting from the picture in the upper left row: "Kellqo" traditional dancing in the village Zgatar, Opoja; Sheep shearing in 1963 in the village Zaplluxhe, Opoja; Traditional dancing "Zebeka" in 1964 in the village Zaplluxhe, Opoja; Surla traditional instrument masters Hamit and Tahir (source: Fuat Ramadani).
- 06.** Intangible and natural heritage in the municipality of Dragash (starting from the picture in the upper left row): Traditional games of pehlivani - wrestlers (source: Municipality of Dragash); The skiing zone in Brod village (source: Arxhena Hotel); Illyrian Sheepdog - Sharri dog (source: Nedih Limani); Traditional Sharri cheese (source: Municipality of Dragash).
- 07.** Cultural Heritage under protection in Dragash (starting from the picture in the upper left row): Old mill, Sharr village; The house of Ismalj Abazi, Bresanë village; Namazxhah in Buzez village; Shrine of Selim Deda, Restelica village.
- 08.** Card model used for the field-work.
- 09.** Old mill, Leshtan village.
- 10.** View from the meetings of Local Cultural Heritage Forums. From up left: Parteš, Gjakova, Dragash, Orahovac, Kačanik, Vushtrri and Gjilane.

Nga lart majtas: Partesh, Gjakovë, Dragash, Rahovec, Kaçanik, Vushtrri dhe Gjilan.

11. Pamje nga vizita studimore në Mbretërinë e Bashkuar.
12. Pjesëmarrësit në vizitën studimore në Mbretërinë e Bashkuar.
13. Punëtoritë e zhvilluara me Forumet lokale. Nga lart majtas: Partesh, Gjakovë, Vushtrri, Kaçanik, Dragash, Gjilan dhe Rahovec.
14. Punëtoritë e zhvilluar me FLTK-Dragash.
15. Punëtoritë e zhvilluar me FLTK-Dragash.
16. Pamje nga vizitat studimore në regjion.
17. Pamje nga vizitat studimore në regjion.
18. Konsultimet publike.
19. Pamje nga konsultimet publike nëpër komuna. Nga lart majtas: Kaçanik, Vushtrri, Gjakovë, Gjilan, Dragash, Partesh dhe Rahovec.
20. Një nga projektet e përzgjedhura për intervenim: Namazxhahu në fshatin Buzez.
21. Forumi Lokal i Trashëgimisë Kulturore të Dragashit.

11. Pogled sa studijske posete u Ujedinjenom Kraljevstvu.
12. Učesnici studijske posete u Ujedinjenom Kraljevstvu.
13. Radionice sprovedene sa Lokalnim Forumima. Od gore levo: Parteš, Đakovica, Vučitrn, Kačanik, Dragaš, Gnjilane i Orahovac.
14. Radionica sprovedena sa LFKB Dragaš.
15. Radionica sprovedena sa LFKB Dragaš.
16. Pogled sa studijskih poseta u regionu.
17. Pogled sa studijskih poseta u regionu.
18. Javne rasprave.
19. Pregled sa javnih rasprava u opštinama. Od gore levo: Kačanik, Vučitrn, Đakovica, Gnjilane, Dragaš, Parteš i Orahovac.
20. Jedan od odabranih projekata za intervenciju: Namazdžah u selu Buzez
21. Lokalni Forum Kulturne Baštine Dragaša

11. View from the study visit in the United Kingdom.
12. Participants in the study visit in the United Kingdom.
13. Workshops developed with Local Forums. From up left: Parteš, Gjakova, Vushtrri, Kaçanik, Dragash, Gjilan and Rahovec.
14. Workshop developed with LCHF Dragash.
15. Workshop developed with LCHF Dragash.
16. View from the study visits in the region.
17. View from the study visits in the region.
18. Public consultation.
19. View from the public consultations in the municipalities. From up left: Kaçanik, Vushtrri, Gjakova, Gjilan, Dragash, Parteš and Rahovec.
20. One of the projects selected for intervention: Namazxhah in Buzez village.
21. Local Cultural Heritage Forum of Dragash

Ekipi i programit dhe i publikimit

Sali Shoshi, drejtor i zyrës së CHwB në Kosovë

Nol Binakaj, zëvendës drejtor i zyrës së CHwB në Kosovë

Enes Toska, menaxher i programit

Mirian Billaci, asistent i programit

Koordinatorët e programit të CHwB-së në komunat partnere

Dragash: Enesa Xheladini

Gjakovë: Donika Lama-Efendija

Gjilan: Alban Musa

Kaçanik: Fatlume Guri

Partesh: Adrijana Hiseni

Rahovec: Nora Arapi Krasniqi

Vushtrri: Migjen Berisha

Autorë të publikimit:

Enes Toska dhe Nora Arapi Krasniqi

Botues: Trashëgimia Kulturore pa Kufij (CHwB), zyra në Kosovë

Titulli: Plani Lokal i Trashëgimisë Kulturore DRAGASH

Financuar nga: Suedia përmes Agjencisë Suedeze për Zhvillim Ndërkombëtar

Fotografite: Të gjitha fotografite e përdorura në këtë publikim janë pronë e Trashëgimisë Kulturore pa Kufij (CHwB), zyra në Kosovë përderisa nuk është cekur ndryshe

Përkthimi në gjuhën angleze:

Kaltrina Thaçi

Përkthimi në gjuhën serbe:

Adrijana Hiseni

Dizajni dhe faqosja: Edon Arapi

Ballina: Namazxhahu në fshatin Buzez; Tyrbja e Selim Dedës në fshatin Restelicë; Lojërat tradicionale të pehlivanëve.

Shtypur: Pro Graf Prishtinë

Tirazhi: 500 copë

Tim programa i publikacije

Sali Shoshi, direktor CHwB kancelarije na Kosovu

Nol Binakaj, zemenik direktora CHwB kancelarije na Kosovu

Enes Toska, menadžer programa

Mirian Billaci, asistent programa

Koordinatori programa CHwB-a u partnerskim opštinama:

Dragaš: Enesa Xheladini

Đakovica: Donika Lama-Efendija

Gnjilane: Alban Musa

Kaçanik: Fatlume Guri

Parteš: Adrijana Hiseni

Orahovac: Nora Arapi Krasniqi

Vučitrn: Migjen Berisha

Autori izdanja:

Enes Toska i Nora Arapi Krasniqi

Izdavač: Kulturno Nasleđe bez Granica (CHwB), Kancelarija na Kosovu

Naslov: Lokalni Plan Kulturne Baštine DRAGAŠ

Finansirano od: Švedska preko Švedske Agencije za Međunarodni Razvoj

Fotografije: Sve fotografije korišćene u ovom izdanju su vlasništvo Kulturnog Nasleđa bez Granica (CHwB), Kancelarije na Kosovu dok se drugačije ne navede

Prevod na Engleski jezik:

Kaltrina Thaçi

Prevod na Srpski jezik:

Adrijana Hiseni

Dizajn i korićenje: Edon Arapi

Naslovna strana: Namazđah u selu Buzez; Turbe Selim dede u selu Restelica; Tradicionalne pehlivanske igre.

Štampa: Pro Graf Prishtinë

Tiraž: 500 komada

The program and publication team

Sali Shoshi, Head of CHwB office in Kosovo

Nol Binakaj, Deputy Head of CHwB Office in Kosovo

Enes Toska, program manager

Mirian Billaci, program assistant

CHwB program coordinators in the partner municipalities:

Dragash: Enesa Xheladini

Gjakovë: Donika Lama-Efendija

Gjilan: Alban Musa

Kaçanik: Fatlume Guri

Partesh: Adrijana Hiseni

Rahovec: Nora Arapi Krasniqi

Vushtrri: Migjen Berisha

Editors of the publication:

Enes Toska and Nora Arapi Krasniqi

Publisher: Cultural Heritage without Borders (CHwB), office in Kosovo

Title: Local Cultural Heritage Plan DRAGASH

Funded by: Sweden through the Swedish International Development Agency

Photos: All images used in this publication are property of Cultural Heritage without Borders (CHwB), office in Kosovo unless otherwise stated

English translation:

Kaltrina Thaçi

Serbian translation:

Adrijana Hiseni

Design and layout: Edon Arapi

Cover: Namazxhah in Buzez village, Shrine of Selim Deda in Restelica village, Traditional games of pehlivani-wrestlers.

Printed by: Pro Graf Prishtinë

Circulation: 500 copies

Further reading

Visit our web page for the update of our last activities or explore our constantly enriched publications archive. The archive contains publications of projects implemented by CHwB Kosovo office, including those of other CHwB offices or of fellow partners where our office has been part of the specific project. The archive contains also releases we have financially supported for their publication.

For hard copies of publications, if available in our library, feel free to contact our office, otherwise all publications are available for FREE download on our website www.chwb.org/kosovo.

Enjoy your reading...

Title and available languages	ENG	ALB	SER	TUR
78. Local Cultural Heritage Plan - Vushtrri	•	•	•	
77. Local Cultural Heritage Plan - Rahovec	•	•	•	
76. Local Cultural Heritage Plan - Parteš	•	•	•	
75. Local Cultural Heritage Plan - Kaçanik	•	•	•	
74. Local Cultural Heritage Plan - Gjilan	•	•	•	
73. Local Cultural Heritage Plan - Gjakova	•	•	•	
72. Local Cultural Heritage Plan - Dragash	•	•	•	
71. Bridges to the future - project cards	•			
70. Bridges to the future	•			
69. Guidebook for participatory spatial planning in Kosovo	•	•	•	
68. Historic urban area – Framework for the regeneration of the Great Bazaar in Gjakova	•	•		
67. Tour de Culture 2015	•	•	•	
66. Traditional Karadaku dances	•	•	•	
65. Projects 2013	•	•	•	
64. Vushtrri Cultural Heritage – kids brochure	•	•		
63. Tour de Culture 2014	•	•	•	
62. Regional Heritage Seminars 2012-2013	•	•	•	
61. Let's recognize cultural and natural heritage of Kaçanik		•		
60. Local Cultural Heritage Plans 2012-2015 – Informative brochure for public consultations	•	•	•	
59. CHwB Strategic Plan 2013-2016	•	•	•	
58. Tour de Culture 2013	•	•	•	
57. Flavor of forgotten dishes of Prizren	•	•	•	•
56. Community builds the future	•			
55. Evaluation Report of Cultural Heritage without Borders 2008-2011	•			
54. Draft report from Visioning Workshop Malisheva	•			
53. Regional Tourism Center n'DUKAGJIN	•	•	•	
52. Tour de Culture 2012	•	•	•	
51. Prizren traditional embroidery	•	•		
50. Magic world of Prizren carpets	•	•		

Title and available languages	ENG	ALB	SER	TUR
49. Synopsis of lectures on heritage management – Extract from Beledije training courses		•		
48. CHwB Kosovo program description 2005-2011	•	•	•	
47. Portraits of historic districts in Kosovo and the Balkan region	•	•	•	
46. 7 integrated conservation projects in Junik municipality	•	•		
45. Projects 2010	•	•	•	
44. I+I Life and Love simultaneous exhibition	•			
43. South East European Heritage network	•			
42. Rites and Actuality	•	•		
41. Draft report from Visioning Workshop Parteš	•			
40. Tour de Culture 2011	•	•	•	
39. European Heritage Days Train – Heritage Tour in Peja	•	•	•	
38. Artistic crafts' of Prizren, Rahovec and Suhareka	•	•		
37. Conservation and Development Plan for the historic zone of Prizren, Kosovo – Advantages and challenges of implementation	•	•		
36. Integrated conservation – Challenges, opportunities and integration experiences of cultural and natural heritage into spatial and urban planning in Kosovo	•	•		
35. Projects 2009	•	•	•	
34. Tour de Culture 2010	•	•	•	•
33. Velika Hoča bed & breakfast	•	•	•	
32. The Western Balkan Regional Museum Network	•			
31. Disabled people and museums in the Western Balkans	•			
30. Traditional architecture and documentation methodologies	•	•		
29. Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites – Bernard M. Feilden and Jukka Jokilehto		•		
28. Prizren In Your Pocket	•			
27. Envisioning technique in participatory planning	•			
26. Draft report from Visioning Workshop Gračanica	•			
25. Ethno-Heritage of Prizren, Sharr And Mamusha	•	•		
24. Tour de Culture 2009	•	•	•	
23. Prizren through the retro-visor	•	•		
22. Extracts from "Kulturarv som et Aktiv i Byfornyelse"	•			
21. Kosovo Travel Day Fair 2009	•	•		
20. Voluntarism and cultural heritage – How to use voluntary work on the protection of cultural heritage		•		
19. Low cost intervention – Protection of cultural heritage with small budget		•		
18. Folk architecture in Municipality of Prizren and Malishevo	•	•		
17. Heritage of Prishtina	•	•		
16. Evolution of the city of Prishtina: comparison of old and new pictures	•	•		
15. Tour de Culture 2008	•	•	•	
14. Strategic document to organizing European Heritage Days in Kosovo	•	•		
13. Cultural heritage and Culturism in Prizren		•		
12. Novobërda survey 2008	•			
11. European Heritage Days 2007 in Kosovo	•	•	•	
10. Heritage after war – The Hadum Mosque Restoration	•	•		
09. Cultural Heritage for Peace and Reconciliation – An evaluation of CHwB	•			
08. An archeological map of the historic zone of Prizren	•			
07. Kosovar Wedding – European Heritage Days 2005	•			
06. Development of Isniq village & preservation of its urban and rural identity – Perspective guidelines	•			
05. Training course: Maintenance Programs	•			
04. European Heritage Days 2006 in Kosovo	•	•	•	
03. A question of feeling at home	•	•		
02. Cultural heritage – Reconciliation, Reconstruction, Hopes for the Future	•			
01. Memorandum of association and statutes	•			

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

908(496.51-2)

Dragash : plani lokal i trashëgimisë kulturore / Marie Munktell, Annika Magnusson. – Prishtinë : CHwB, 2016. – 112 f. : ilustr. ; 21 cm.

Parathënie : f. 5-6. – Titulli paralel në gjuhën shqipe, serbe dhe angleze

1.Munktell, Marie 2. Magnusson, Annika

ISBN 978-9951-8741-4-4

PLANET LOKALE TË TRASHËGIMISË KULTURORE 2012-15
LOKALNI PLANOVI KULTURNE BAŠTINE 2012-15
LOCAL CULTURAL HERITAGE PLANS 2012-15

Cultural Heritage without Borders, Kosovo office
Rr. Idriz Gjilani, Hyrja 4, nr.9, 10000 Prishtina, Republic of Kosovo
+381 (0)38 754 866
kosovo@chwb.org
www.chwb.org/kosovo
CHwB Kosova
CHwB Kosova

The CHwB projects are mainly financed by Sweden. The content of this publication does not necessarily represent the official position of the Swedish state.

Prishtina, 2015

Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit
Ministarstvo Kulture, Omladine i Sporta
Ministry of Culture, Youth and Sport

Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësror
Ministarstvo Sredine i Prostornog Planiranja
Ministry of Environment and Spatial Planning

Komuna e Dragashit
Opština Dragash
Municipality of Dragash

Komuna e Gjakovës
Opština Dakovica
Municipality of Gjakova

Komuna e Gjilanit
Opština Gjilane
Gilan Beledijesi
Municipality of Gjilan

Komuna e Kaçanikut
Opština Kačanik
Municipality of Kaçanik

Opština Pristë
Komuna e Prishtinit
Municipality of Pristë

Komuna e Rahovecit
Opština Orahotec
Municipality of Rahovec

Komuna e Vuçitrisë
Opština Vučitrn
Municipality of Vuçitri

ISBN 978-9951-8741-4-4

9 789951 874144